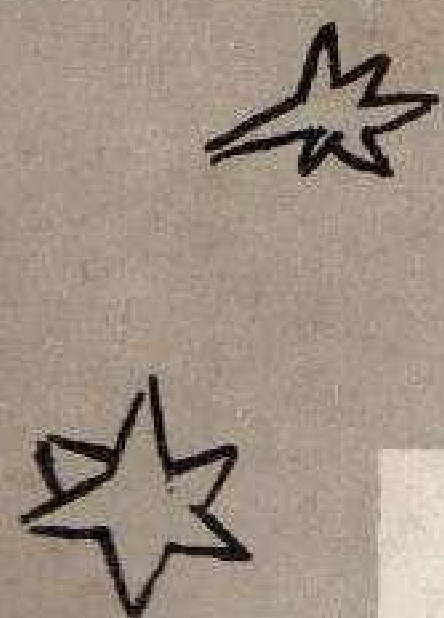

CALENDARUL ROMÂNULUI MACEDONEAN

CALENDARUL

ROMÂNULUI MACEDONEAN

1943

PENTRU ROMÂNII MACEDONENI

Acest Calendar destinat Românilor macedoneni, dorim să fie o mărturisire caldă a dragostei frăţeşti ce ne leagă şi a credinţei strămoşeşti în care am crescut de-alungul veacurilor.

El a isvorît din preocuparea şi grija pe care cărturarii noştri o poartă fraţilor macedoneni şi constitue un dar ales, menit să apropie şi mai mult sufletele noastre, dornice de legături tot mai trainice.

„Calendarul Românului Macedonean" este în acelaş timp, însă, şi un act de recunoştinţă faţă de această mare familie românească din sudul Dunării, care ne-a dăruit numeroase energii şi figuri devenite ilustre în toate domeniile de viaţă şi activitate naţională, dar mai ales pe tărâm cultural.

In munca noastră de creaţie spirituală şi în opera de îndrumare şi aşezare temeinică a sufletului românesc, am avut colaborarea entuziastă şi neobosită a fraţilor macedoneni, ai căror exponenţi ridicaţi prin studii superioare, au devenit personalităţi reprezentative în şcoala şi cultura noastră. Plecaţi din sânul familiei lor, din acel mediu de viaţă păstorească, unde au trăit fără întrerupere cu sentimentul obârşiei comune şi al tradiţiei. acești iubitori de lumină şi învăţătură, au adus cu ei o înaltă dispoziţie intelectuală, de studiu şi creaţie, oferind culturii ro-

mânești profesori renumiți, scriitori de mare talent și cercetători pasionați ai limbii și trecutului nostru.

De-ar fi să pomenim numai numele Mitropolitului Andrei Șaguna, acel mare călăuzitor al Românilor din Transilvania și luptător pentru apărarea istoriei, a credinței și a drepturilor noastre de peste munți, și ar fi de ajuns pentru ca personalitatea lui să capete măreția simbolică a tuturor fraților veniți din Sudul Dunării pentru a se însoți cu noi în munca de prefacere și zidire națională.

Acestei familii românești care ne-a dăruit atâtea minți luminate, îi întoarcem noi astăzi darul unei cărți — în cea mai mare parte rodul muncii și învățăturii fiilor ei.

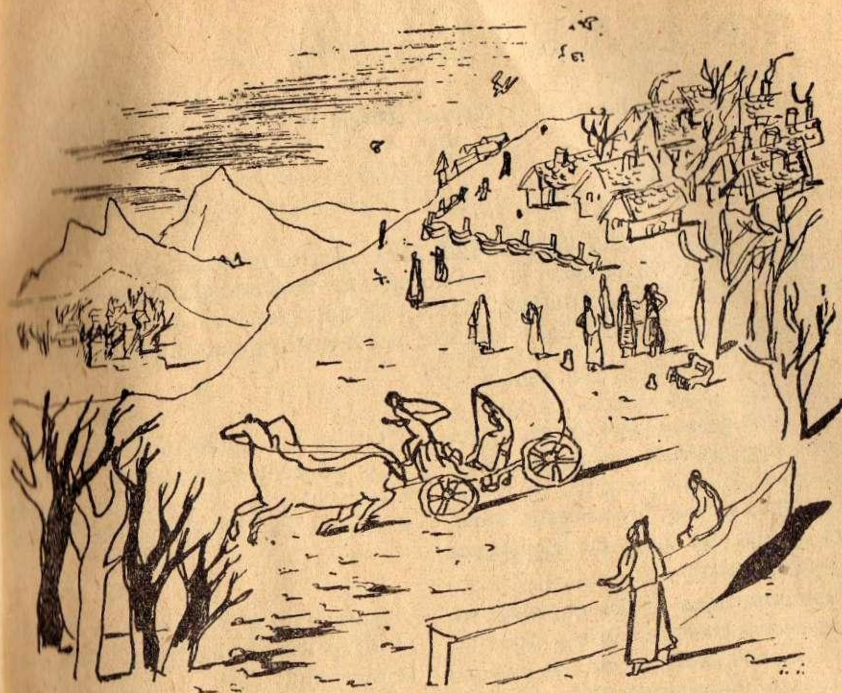
Prin aceasta, continuăm o veche tradiție a noastră, ridicată la rang de dogmă de către Mitropolitul Varlaam al Moldovei, care tipărea cărți de învățătură creștină, *„pentru toată seminția românească ce se află pretutindeni pravoslavnici întru această limbă"*.

Este mijlocul cel mai bun și cel mai înălțător pentru a ne simți un suflet și un cuget, format la lumina aceleiași credințe strămoșești.

Epoca de înfăptuiri mărețe a Regelui Mihai I și a Mareșalului Ion Antonescu, creator de viață nouă, cuprinde în sine întreaga dragoste și grijă pe care patria o închină fiilor ei de pretutindeni.

Ministru Subsecretar de Stat
al Propagandei Naționale

Prof. ALEXANDRU MARCU

IANUARIE 1943 — 31 ZILE

1	V.	† **Tăierea împr.; Sf. Vasile; Anul nou**
2	S.	Păr. Silvestru, papă al Romei
3	**D.**	**Proor. Maleahi; mc. Gordie**
		1. Duminica înaintea Botezului Domnului Marcu I, 1-8; glas. 7; vos. 10.
4	L.	Soborul Sf. 70 apostoli; Teoctist
5	M.	Mc. Teopempt, Teona (ajun. Bob.)
6	**M.**	† **Botezul Domnului Iisus Hristos**
7	**J.**	† **Sfântul prooroc Ioan Botezătorul**
8	V.	Cuv. Domnica; Emilian Mărturisit.
9	S.	Sfântul mucenic Polieuct
10	**D.**	**Păr. Grigore, ep. Nisei; cv. Dometian**
		2. Duminica după Botezul Domnului Matei IV, 12-17; glas. 8; vos. 11.
11	L.	† Cuv. părintele nostru Teodosie
12	M.	Sf. mucenită Tatiana, diaconița
13	M.	Sfinții mucenici Emil și Stratonic
14	J.	Părinții cei uciși în Sinai și Rait
15	V.	Păr. Pavel Tebeul și Ioan Colibașul
16	S.	Închinarea lanțului Sf. ap. Petru
17	**D.**	† **Părintele nostru Antonie cel Mare**
		3. Duminica XXIX d. Rusalii (10 leproși) Luca XVII, 12-19; glas. 1; vos. 1.
18	L.	Sf. arhiepiscopi Atanasie și Chiril
19	M.	Părintele Macarie și Sf. Arsenie
20	M.	† Păr. nostru Eftimie cel Mare
21	J.	Păr. Maxim și Sf. muc. Neofit
22	V.	Ap. Timoteiu; muc. Atanasie Persul
23	S.	Sf. muc. Clement și Agatanghel
24	**D.**	**Cuv. Xenia. Unirea Principatelor**
		4. Duminica XXXI după Rusalii Luca XVIII, 35-43; glas. 2; vos. 2.
25	L.	† Sf. ierarh Grigore Teologul
26	M.	Cuv. părintele nostru Xenofont
27	M.	† Aducerea moașt. Sf. Ioan Hrisost.
28	J.	Cuv. părintele nostru Efrem Sirul
29	V.	Aducerea moașt. Sf. muc. Ignatie
30	S.	† Sf. Ier. Vasile, Grigore și Ioan
31	**D.**	**Sf. doctori fără arginți Chir și Ioan**
		5. Dum. XXXII d. Rusalii (a lui Zaheu) Luca XIX, 1-10; glas. 3; vos. 3.

IANUARIE 1943 — 31 ZILE

Răsăritul soarelui	Apusul soarelui	Fazele lunei
1 Ian. 7 h. 54 m.	16 h. 44 m.	6 Ian. lună nouă
9 Ian. 7 h. 53 m.	16 h. 52 m.	13 Ian. primul pătrar
23 Ian. 7 h. 45 m.	17 h. 10 m.	21 Ian. lună plină
31 Ian. 7 h. 38 m.	17 h. 21 m.	29 Ian. ultimul pătrar

IANUARIE. Zodia Vărsătorului. Fata născută în această zodie e veselă din fire, are pe vino'ncoace şi e statornică în dragoste. Chibzuită şi cum se cade, e noroc la casă. Bărbaţii născuţi în luna aceasta, sunt vioi, buni şi credincioşi. Cam umblă după mândrie, dar răsbesc greutăţile din cale.

In ziua de anul nou de se va roşi cerul spre răsărit va fi an ploios. Noaptea de anul nou de va fi lină şi senină, an bun prooroceşte. Ploaie ori moină în ziua de Bobotează, scumpete mare.

Ianuarie moale aduce primăvară friguroasă. In 8 Ianuarie soarele intră în zodia vărsătorului de apă cu stăpânire până în 7 Februarie. De va tuna în aceste zile, plugarii vor avea pagube în semănături. In 14 de va fi senin, anul va fi bun, de va fi turburat boală la dobitoace; ploaie vesteşte scumpete.

●

In cursul acestei luni să se înceapă a se repara instrumentele agricole.

Dacă vremea îngăduie să se care bălegarul pe câmp şi îl împrăştie pe locuri chiar şi pe zăpadă.

●

Să se îngrijească bine de grajduri ca să nu răcească vitele când sunt geruri mari, să se dea vitelor nutreţ mai bun, se curăţă vitele mai spre seară când nu este frigul mare.

Să se dea nutreţ bun vacilor fătate; să se îngrijească ca vitele să nu se culce în bălegarul ud şi neridicat, căci degeră vita şi chiar moare.

●

Inainte de a li se da apă vitelor, să li se dea o lingură cu sare care le face mult bine.

●

Să se cureţe pomii de omizi.

Să se cureţe pomii de muşchiu şi de crăcile uscate, şi stropindu-se trunchiul cu zeamă de var.

Dacă nu este zăpadă şi ger tare, să se gunoiască pomii.

●

Să se adune zăpada cu lopata, grămadă în jurul pomilor, ca astfel pământul să se umezească şi atunci pomii întârzie cu înflorirea.

●

Se începe săditul pădureţilor de altoit şi se strămută pomii îndată ce pământul s'a sbicit.

Se culeg cuiburile de omizi într'un coşuleţ şi se ard, căci dacă nu se curăţă acuma, în primăvară inviază şi cu greu se scapă pomii de aceşti răi mosafiri.

●

Să se caute stupii, ca nu cumva să fie atacaţi de şoareci, cari prăpădesc nu numai albinele, dar şi fagurii.

●

Să se înveţe juncii la jug şi caii tineri la ham.

Să se tragă vinul.

Bucatele în magazie trebuesc întoarse.

●

Ţesala şi peria să nu lipsească din grajdul vitelor şi în fiecare dimineaţă să le periem şi să le ţesălăm, fiindcă o ţeselătură bună este tot cât o mâncare şi vitelor le merge bine şi ies curate şi năpârlite de vreme în primăvară.

●

In timpul iernei îngrijim păsările, mai ales găinele ouătoare, cărora să le dăm ovăz muiat şi umflat, să le ţinem în coteţe curate, măturate în fiecare zi şi stropite cu var, ca să le ferim de boli. Apa trebuie să le-o dăm găinilor călduţă. Ingrijite în felul acesta vor produce ouă toată iarna.

●

Către sfârşitul iernii şi începutul primăverii trebuie să avem grijă deosebită de vitele fătătoare, ca să aibă aşternutul foarte curat, des primenit şi grajdul să fie călduros, căci gerul le poate face să lepede sarcina.

●

Când zilele sunt frumoase e bine să se care gunoiul şi să se împrăştie pe câmp, pe deasupra omătului, căci e mai uşor de cărat cu sania şi apoi omul are destul timp liber. Gunoiul are o mare importanţă pentru îngrăşatul câmpului. Pământul sărăceşte prin recoltele luate an de an, dacă nu-i dăm nimic înapoi, fie gunoi, fie îngrăşăminte chimice.

●

Aşternutul vitelor trebuie primenit în fiecare zi şi mereu curăţit de murdăria făcută de vite; numai astfel vitele se ţin curate, de ţi-e mai mare dragul să le priveşti, iar părul nu se face ciuciulete pe ele.

●

Foarte bună este obişnuinţa de a se da nutreţul tocat şi stropit cu puţină saramură. Astfel preparat nutreţul, vitele nu-l risipesc, îl mănâncă cu poftă şi le prieşte de minune.

●

Abonează o foaie bună, cumpără şi citeşte o carte bună. Cară gunoiu, repară-ţi uneltele de plugărie, că ai vreme. Vitelor dă nutreţ învrâstat că-l mănâncă mai cu poftă.

●

Curăţeşte pomii de coaja veche, de crengile uscate şi de iască. Adună neaua în jurul pomilor. Din pivniţă scoate cele putrede.

Vasele de lemn (oale, linguri, cofe etc.) se spală și se curăță bine și ușor frecându-le cu un șomoiog de paie și nisip, după care le clătești bine și le pui să se usuce la soare. Scândurile (masa) cari au pete de grăsime se curăță dacă le freci cu var stâns.

●

Cuțitele, furculițele, lingurițele, se curăță bine de cocleală și rugină spălându-le în apa fierbinte în care ai turnat puțină cenușă și un grăunte de sodă.

●

Rugina o scoatem repede, frecând obiectele atinse de ea cu un amestec de sare și de zeamă de lămâie.

●

Paharele se curăță bine și capătă strălucire, dacă după ce le-am spălat cu apă căldicică, le spălăm și cu puțin spirt.

●

Muștele în timpul verii aduc multe neplăceri și boli. Ca să scape de muscăria verii un englez a încercat să acopere ferestrele cu hârtie colorată. S'a găsit că cea care alungă muștele e hârtia galbenă sau roșie. Incercați și Dv. și veți vedea că e așa.

●

Intepătura de țânțar care-i dureroasă și umflată, trece repede dacă partea înțepată o frecăm cu săpun până ce face spume. Lăsăm apoi săpunul (spuma) să se usuce pe piel[e]. Durerea trece.

●

Furnicile din bucătărie, din cas[ă] se mai pot nimici, dacă lângă gaur[a] pe unde intră în casă, așezăm ulce[le] unse cu miere de albine, ori cu dul[-] ceață. Lor le place dulciul și se li[pesc] de el, unde ușor pot fi opărit[e] cu apă fierbinte.

●

Aerul curat, ziua și noaptea, ast[a] e cea dintâi cerere pentru sănătat[e] și cel mai bun scut contra boalelo[r] de plămâni.

●

Mișcare, zi de zi în aer liber, fi[e] această mișcare lucru, preumblar[e] sau gimnastică; lucrul acesta mai cu seamă pentru oamenii cari șed mult în cancelarie de scriu.

●

Cumpătarea în mâncare și băutură; aceasta ne dă viață lungă și sănătoasă; cine bea în loc de băutură apă și lapte și mănâncă poame, își apără sănătatea și puterea de lucru.

●

Ingrijirea pielei și întărirea trupului, în fiecare zi spălături reci și odată pe săptămână o baie caldă iarna și vara, care păstrează sănătatea și apără corpul de răceli.

●

Imbrăcămintea să nu moleșească corpul, dar nici să nu-l strângă; îmbrăcămintea să fie simplă.

FEBRUARIE 1943 — 28 ZILE

1	L.	Sfântul mucenic Trifon
2	M.	**† Intâmpinarea Domnului**
3	M.	Sf. dreptul Simeon; Ana proorocița
4	J.	Cuviosul părinte Isidor Pelusiotul
5	V.	Sfânta mucenița Agatia
6	S.	Cuv. păr. Vucol episcopul Smirnei
7	**D.**	**Cuvioșii părinți Partenie și Luca**
		6. Dum. XVII d. Rusalii (a Cananiencii) Matei XV, 21-28; glas. 4; vos. 4.
8	L.	Mc. Teodor Stratilat; Zaharia proor.
9	M.	Sfântul mucenic Nichifor
10	M.	† Sf. marele mucenic Haralambie
11	J.	Muc. Vlasie, episcopul Sevastiei
12	V.	Sf. părinte Meletie al Antiohiei
13	S.	Cuv. Părinte Martinian
14	**D.**	**Cuviosul părintele nostru Avxentie**
		7. Dum. Vameșului și Fariseului. Inc. Tr. Luca XVIII, 10-14; glas. 5; vos. 5.

15	L.	Sf. apostol Onisim
16	M.	Sf. muc. Pamfil și cei cu dânsul
17	M.	Sf. muc. Teodor Tiron (harți)
18	J.	Cuv. păr. Leon, papa dela Roma
19	V.	Sf. ap. Arhip, Filimon, Afia (harți)
20	S.	Părintele Leon, episcopul Cataniei
21	**D.**	**Cuv. părinți Timoteiu și Eustațiu**
		8. Duminica Fiului rătăcit Luca XV, 11-32; glas. 6; vos. 6.
22	L.	Aflar. moaștelor muc. din Evghenia
23	M.	Sf. Policarp, episcopul Smirnei
24	M.	† I și II afl. cap. Sf. Ioan Botezăt.
25	J.	Sf. păr. Tarasie, arhiep. C-polului
26	V.	Sf. Porfirie, episcopul Gazei
27	S.	Cuv. Procopie (Sâmbăta morților)
28	**D.**	**Cuv. părinte Vasile Mărturisitorul**
		9. Duminica Infricoșatei Judecăți Matei XXV, 31-46; glas. 7; vos. 7.

FEBRUARIE 1943 — 28 ZILE

Răsăritul soarelui
1 Feb. 7 h. 37 m.
9 Feb. 7 h. 27 m.
23 Feb. 7 h. 5 m.
28 Feb. 6 h. 57 m.

Apusul soarelui
17 h. 23 m.
17 h. 34 m.
17 h. 54 m.
18 h. 1 m.

Eclipse de soare
4 Feb. eclipsă totală
20 Feb. eclipsă parțială

Fazele lunei
5 Feb. lună nouă
12 Feb. primul pătrar
20 Feb. lună plină
27 Feb. ultimul pătrar

FEBRUARIE. Zodia Peștilor. Femeile născute în această zodie sunt frumoase, chibzuite la toate: vor fi bune soții și mame. Bărbații dimpotrivă sunt firi schimbătoare, umblă după năluci, dar prind repede să se înflăcăreze pentru ce e bine și frumos. Averea nu se prea ține de ei, în schimb sunt darnici și înclinați spre facere de bine.

Zăpada în Faur întărește semănăturile. Faur urît și Maiu frumos e an mănos, dacă nu-i înghețul prea mare. Apele curgătoare calde vestesc ger. Dacă ziua 16 (Pamfilie) va fi cu soare, va urma încă iarnă în putere. Viforele ce nu vin în Faur se răsbună la Paști. Negura din Apus arată ger. La Dragobete (cap de primăvară), iese ursul din bârlog și de-și va vedea umbra (adică de va fi soare) intră iarăși în culcuș, că va mai fi ger.

●

Se cerne bucatele pentru sământă. Dacă timpul este frumos se poate începe cu aratul. Vitele de muncă trebuiesc bine îngrijite și hrănite, iar porția pentru hrană să li se îndoiască.

●

Pe la sfârșitul lunei, chiar câte odată și mai curând, se poate începe cu sămănatul ovăzului și mai în urmă cu a orzului, a meiului, a cartofilor, a sfeclei, a mazărei, etc.

●

La pomi, pe lângă cele arătate în luna Ianuarie, să se sape toți pomii cu casmaua cât se poate mai departe de tulpina pomului. Să se facă răzoarele în grădina de legume, unde se pot sămăna bobul și mazărea.

●

Se lasă berbecii la oile ce voiești ca să fete în luna Iulie și le păzește să nu bea apă de zăpadă, căci pierd mielul, iar la cele fătate li se strică laptele.

●

Se taie ramurile nefolositoare, se retează crăcile arbuștilor de grădină. Stupii trebuiesc căutați ca să nu fie atinși de șoareci și dacă are miere îndestulă pentru hrană; dacă n'are, trebuie să li se pună un sirop preparat din zahăr.

Către primăvară se mai adaugă la porția obișnuită și ceva grăunțe la vitele fătătoare și la cele cari vor fi puse în primăvară la munci grele: arat, grăpat și semănat.

●

Nu uitați că ouăle se plătesc după mărime, curățenie și prospețime.

Ouă mari puteți avea numai dacă alegeți găinile de prăsilă sau dacă creșteți găini de rasă.

Ouă curate nu puteți obține decât punând în cotețe cuibare cu paie curate, în care se ouă găinile, pe care paie apoi să le schimbați cât mai des.

●

Ouăle proaspete sunt cu mult mai cu preț și mai hrănitoare decât ouăle vechi; nu țineți ouăle ci vindeți-le sau mâncați-le cât mai proaspete.

●

Cerne bucatele de sământă. Cară încă gunoi să-i intre zeama în pământ. Incepe aratul. Curățește din grădină buruiana, spinii, mușuroaiele, pietrile.

●

Oile să nu le lași să bee apă de zăpadă, că pierd mielul, li se strică laptele. Pregătește mlădița pentru altoi. Curățește omida de pe pomi. Sădește pomi. Fă să-ți fie grădina ca un raiu.

●

Cartofii degerați și desghețați nu sunt hrană bună, nici pentru om, nici pentru vite. Dacă însă cartofii sunt fierți până a nu se desgheța se pot folosi la mâncare.

Petele de praf, funingine, din stofă se scot ușor, frecând stofa cu miez de pâine albă (franzelă).

●

Petele de rugină depe rufe se scot dacă muem petele cu apă rece, apoi presărăm peste pete puțină pulbere de sare de măcriș, apoi punem rufa să stea o jumătate de zi la soare și după aceasta se clătește cu apă căldicică.

●

Petele de tutun se pot scoate din stofe dacă le frecăm bine cu amestec de alcool (spirt) și gălbenuș de ou. După aceea le spălăm numai cu alcool curat.

●

Petele de cerneală de pe mână se curăță ușor, dacă frecăm petele cu vârful (gămălia) unui chibrit. Spălați-vă apoi cu apă rece și petele nu se mai văd.

●

Ca lumânările să nu picure, e bine ca lumânarea (de său, spermanțet, ceară etc.), înainte de a o întrebuința, să lăsăm să stea câteva ceasuri în apă sărată. Se scoate apoi și se lasă să se usuce.

●

Carnea tare se face moale la fiert, dacă la bulionul ce fierbe, adăugăm puțin oțet, sau un vârf de cuțit de sodă (sodă de mâncare-bicarbonat de sodă).

Pune 5—6 picături (stropuri) de zeamă de lămâe în apa în care începe să fiarbă bucata de carne tare, pentru mâncare — şi carnea se face crudă, se înmoaie şi capătă gust foarte bun.

●

Să nu mănânci şi să nu bei niciodată fierbinte; orice mâncare mai caldă decât căldura corpului este foarte vătămătoare, fiindcă produce o mulţime de boli de stomac şi foarte vătămătoare pentru dinţi.

●

Locuinţă sănătoasă, cameră luminoasă cu soare, uscată, încăpătoare şi curată ca să-ţi placă a şedea mai bine acasă decât în cârciumă.

●

Bălegarul proaspăt se strânge cu grijă, iar cel mai vechi se cară şi se împrăştie în grădini şi la câmp.

●

Se pregătesc răsadniţele. Indată ce timpul este mai călduros şi pământul s'a svântat, se încep semănăturile de primăvară: grâu de primăvară, orzoaică, mazăre.

In răsadniţe, se seamănă salată, ridichi de lună, pătlăgele roşii şi vinete, ardeiu, varză de vară.

●

In straturi, se pune arpagic, usturoi şi mazăre timpurie. Se începe semănatul tutunului în răsadniţe. Se plantează pomi, iar la plantaţiile mai vechi se începe săpatul pomilor la rădăcină.

●

După fătare, viţelul se lasă singur într'o despărţitură, deci nu mai stă lângă mama lui.

●

Viţeii opriţi de prăsilă se vor înţărca după ce au împlinit 6 luni. In timpul acesta, ei vor mânca, pe lângă laptele supt, atât cât pot, lucernă, uruială de ovăz şi 1—2 kg. uruială de mazăre.

●

Nutreţul trebue bine îngrijit şi ferit a nu fi scormonit de găini, cari îl amestecă întotdeauna cu pene şi fulgi; vitele nu mănâncă nutreţul murdărit, iar fulgii le provoacă tusă.

MARTIE 1943 — 31 ZILE

1	L.	Sf-ta cuv. muc. Evdochia
2	M.	Sf. muc. Teodot, ep. Cirineii; Isihie
3	M.	Mc. Eutrop, Cleonic, Vasilisc (harţi)
4	J.	Cuv. părinte Gherasim dela Iordan
5	V.	Sf. muc. Conon din Isauria (harţi)
6	S.	Sfinţii muc. din Amoreia
7	**D.**	**Sf. şapte muc. din Herson (lăs. sec.)**
		10. Duminica Izgonirii lui Adam Matei VI, 14-21; glas. 8; vos. 8.
8	L.	Cuv. Teofilact (începe Postul Mare)
9	M.	† Sf. 40 de mucenici din Sevastia
10	M.	Sf. muc. Codrat şi cei cu dânsul
11	J.	Păr. Sofronie, patr. Ierusalimului
12	V.	Cuv. părinte Teofan Mărturisitorul
13	S.	Aducerea moaştelor Sf. Nichifor
14	**D.**	**Cuv. Benedict şi Sf. muc. Alexandru**
		11. Duminica I din post (a Ortodoxiei) Ioan, I, 43-51; glas. 1; vos. 9.
15	L.	Sf. muc. Agapie şi cei cu dânsul
16	M.	Sf. muc. Savin Egipteanul şi Papa

17	M.	Cuv. Alexe, omul lui Dumnezeu
18	J.	Sf. Chiril, arhiepiscop. Ierusalimului
19	V.	Sfinţii muc. Hrisant şi Daria
20	S.	Părinţii ucişi în M-rea Sf. Sava
21	**D.**	**Cuv. părinte Iacob Mărturisitorul**
		12. Duminica II din post (Grig. Palama) Mc. II, 1-12; Ioan X, 9-16; glas. 2; vos. 10.
22	L.	Sf. muc. Vasile, preotul din Anghira
23	M.	Sf. muc. Nicon şi ucenicii lui
24	M.	Cuv. părintele nostru Zaharia
25	**J.**	**✢ Buna Vestire (deslegare la peşte)**
26	V.	Soborul Sf. arhanghel Gavriil
27	S.	Sf. muceniţă Matrona din Tesalonic
28	**D.**	**Cuv. Ştefan, Ilarion cel Nou**
		13. Duminica III din post (a Sf. Cruci) Marcu VIII, 34-38; IX, 1; glas. 3; vos. 11.
29	L.	Părintele Marcu şi Chiril diaconul
30	M.	Cuv. părinte Ioan Scărarul
31	M.	Sf. muc. Ipatie, episcopul Gangrei

MARTIE 1943 — 31 ZILE

Răsăritul soarelui	Apusul soarelui	Fazele lunei
1 Mart. 6 h. 35 m.	18 h. 2 m.	6 Mart. lună nouă
9 Mart. 6 h. 41 m.	18 h. 13 m.	13 Mart. primul pătrar
23 Mart. 6 h. 15 m.	18 h. 31 m.	22 Mart. lună plină
31 Mart. 6 h. 0 m.	18 h. 41 m.	29 Mart. ultimul pătrar

MARTIE. Zodia Berbecului. Aduce femei frumoase, domoale din fire, dar cam curioase și umblând după găteli; le place să audă laude. Bărbații sunt cam iuți; le sare țandăra pentru nimica toată. Buni de gură, dar uită lesne făgăduiala. Le place să steie tot în capul mesei și repede iau hotărîri.

De va fi frig în Martie 7, vine iarna cea mică. De multe griji va scăpa plugarul dacă în noaptea de Bunavestire va fi senin. Martie răcoros nu aduce an mănos. Cu cât mai uscat va fi Martie cu atât mai uemd va fi Aprilie. Zăpada dela sfârșitul lui Martie împuținează vinul. Roua din Martie se face ploaie în Aprilie. Tunete în Martie arată an mănos.

●

In această lună agricultorul să caute să nu piardă nici o zi, căci cu cât arăturile și sămănăturile vor fi făcute mai din vreme, cu atât va fi mai bună recolta.

●

Se samănă grâul de primăvară, care se face întotdeauna într'un loc gras și care a fost arat din toamnă; asemenea se samănă ovăzul.

●

Se grăpează locurile cu lucernă și trifoi care au fost sămănate din anii trecuți, ca să crească mai bine.

Se samănă tot felul de bucate: mazărea, bobul, usturoiul și ceapa.

Dregi toate gardurile dinprejurul curței.

Spre a apăra pomii de omizi, se pune în apropiere câteva semințe de cânepă, al căror miros fac a nu se ivi omizile.

Se face altoirea pomilor.

●

In această zi fetele se spală pe față cu apă curgătoare la râu.

Vitele trebuiesc bine hrănite, din cauză că sunt muncite la munca câmpului.

Se tund pomii și se văruiește trunchiul și în susul pomului cu păcură ca să nu se poată urca omizile ce vor veni din altă parte.

●

Stupii, după 9 Martie, se scot afară și se așează în stupină. Se taie fagurii mucegăiți și se curăță de albinele moarte și de orice murdărie; se însemnă toți stupii de prăsilă și se îngrijesc bine. Stupii să fie foarte curați ținuți; gura stupului să nu o lărgești; stupilor celor săraci să li se dea miere.

Vinul să se tragă a doua oară, însă când nu bate vântul.

●

Se pun găinele la clocit, alegându-se ouăle cele proaspete, care se cunosc puindu-le într'o oală cu apă: cele proaspete cad la fund, iar cele stricate se ridică în sus. Cloștele să nu se țină în casă, ci la un loc călduros.

●

Orzul, mazărea și ovăzul se seamănă în arătură adâncă, făcută de cu toamnă și întoarsă subțire în primăvară. Porumbul se seamănă mai târziu, când vremea s'a încălzit și frica de îngheţuri a trecut.

●

Semințele trebuiesc alese și sulfatate. Piatra vânătă omoară după boabe ciuperca tăciunelui, care produce multă pagubă și amărăciune agricultorului, căci de multe ori spicele atinse de tăciune ajung până la 30—40%.

●

Să ne îngrijim de nutrețul vitelor. In acest scop vom face semănături de lucernă, trifoi, borceag, porumb verde de nutreț, etc. In obișnuința sătenilor trebuie introdusă cultura sfeclei de nutreț, pentru hrănirea vacilor, care își vor îndoi cantitatea zilnică de lapte.

E bine ca gospodarul să-și aranjeze toate culturile prin câmp într'un anumit plan, așa încât să urmeze o regulă anumită, grâu după leguminoase (păstăioase: mazăre sau fasole), orz și ovăz după prășitoare (cartofi, porumb, etc.).

Pământul unde vin semănate zarzavaturile să fie săpat din toamnă, pentruca brazdele să fie frăgezite de gerul iernii și să înmagazineze toată apa din topirea zăpezilor.

●

Pomii se plantează la distanțe diferite: nucii la 12 m. perii și merii la 6—8 m., caișii, piersicii, cireșii, vișinii la 6 m. Desigur că va trebui să facem o deosebire între pomii pitici, mijlocii și înalți.

●

Pomii cari au fost curățiți iarna de cuiburile de omizi, dacă primăvara ele se ivesc, căutăm să le distrugem. Când sunt cărăbuși mulți, îi strângem dimineața pe rouă, scuturând pomii, turnând gaz peste ei și le dăm foc, ori îi îngropăm în pământ dupăce i-am strivit.

●

Se afumă grădinile și pomii pentru ca să fie feriți de gângănii și șerpi, căci în acea zi se crede că înviază toate gângăniile și șerpii și ies din pământ.

●

La o parte a casei trebuie să avem livada de pomi roditori: 2—3 peri, 2—3 meri, câțiva pruni, 2-3 nuci, caiși, cireși, vișini, gutui din varietăți alese, cumpărați dela cele mai bune pepiniere. Cine nu-i are trebuie să-i planteze, Gropile se fac din toamnă de 1 m. adâncime și 1 m. lărgime la gură. Primăvara plantatul pomilor se face îndată după dezgheț.

Să nu lipsească din grădinița nici unui gospodar 2-3 răzoare de ceapă, pătrunjel, mărar, morcov, păstârnac, un locușor pentru varză, ardei, etc. Când acestea încep să producă ele sunt de mare folos gospodarului, căci fără cheltuială el are zarzavatul necesar, care contează mult pentru punga micului plugar, în afară de aceia că o grădiniță frumoasă, lângă casă, e o podoabă a gospodăriei.

●

Când timpul s'a mai încălzit se seamănă lucerna, în arătură foarte adâncă de toamnă. Sămânța de lucernă semănată primăvara, e bine să fie amestecată cu orz sau ovăz, ca să ferească lucerna, care e foarte plăpândă când răsare, de vânturile uscate și de animalele care păscând-o ar scoate-o din rădăcini.

Necinstea vine mai cu seamă de acolo că omul face datorii.

Fii evlavios, iubitor de oameni și ascultă învățăturile cele bune ale preotului și învățătorului.

●

Pomii sunt curățiți primăvara. Trunchiul il spoim de jos până la înălțimea de 1 m. cu var, ca să distrugem ouăle de insecte. Ca să nu se urce omizile, gospodarii buni înfășură trunchiurile și omizile se opresc aci.

●

Semănăm grâu de primăvară, orz, ovăz, mazăre, trifoi. Sădește legume de sămânță, pune lângă ele sămânță de cânepă, căci mirosul ei alungă fluturii.

Grădina de zarzavat, dupăce s'a răsădit și semănat, e de aproape îngrijită, plivită de buruieni și prășită ca să fie totdeauna curată, iar pe timp secetos avem grije de stropitul ei cu apă, care a stat o zi în butoi în căldura soarelui.

●

Cartofii înghețați nu-i da la vite, că-s otravă. Altoiește pomii. Pregătește straturile pentru legume și seamănă.

●

Se scot afară stupii cari au iernat la adăpost, se curăță și se controlează, îngrijind ca albinele să fie ajutate cu hrană și apă curată.

●

Se începe hrănirea cu dinadins a albinelor, care durează cam 45 zile, până la cules; se poate face trecerea stupilor primitivi în stupii sistematici.

●

Primăvara, gospodarul bun își sapă grădinița, unde își pune zarzavaturile necesare gospodăriei și nu lasă nici un colțișor pe lângă casă nefolosit.

●

Nu e nimic mai urît decât să vezi curtea plină de buruieni, de bălării, în care își fac cuib toate insectele și boalele, cari atacă plantele și sănătatea oamenilor.

●

Via se desgroapă, se taie, se copcește, se arăcește, se leagă, înainte de a se desvolta căpușa, apoi se ară cu plugul de vie, sau se sapă adânc.

APRILIE 1943 — 30 ZILE

1	J.	Cuv. Maria Egipteanca
2	V.	Păr. Tit, făcătorul de minuni
3	S.	Cuv. părintele nostru Nichita
4	**D.**	**Sf. cuv. Iosif și Gheorghe**

14. Duminica IV din post (Ioan Scărarul)
Mc. IX, 17-32; Mt. IV, 25; V, 1-12; g. 4; v. 1.

5	L.	Muc. Teodul, Agatopol și cei cu d.
6	M.	Păr. Eutihie, arh. Constantinopolului
7	M.	Cuv. Gheorghe și Sf. muc. Caliope
8	J.	Sf. Irodion, Agav, Ruf și cei cu d.
9	V.	Sf. muc. Evpsihie din Cesareia
10	S.	Sf. muc. Terentie și cei cu dânsul
11	**D.**	**Sf. muc. Antipa, episc. Pergamului**

15. Duminica V din post (Maria Egipt.)
Mc. X, 32-45; Lc. VII, 36-50; gl. 5; vos. 2.

12	L.	Cuv. părinte Vasile al Parosului
13	M.	Sfântul mucenic Artemon
14	M.	Cuv. păr. Martin, papă al Romei
15	J.	Sf. ap. Aristarh, Pud și Trofim
16	V.	Sf. muc. Agapia, Irina și Hionia
17	S.	Păr. Simeon (Sâmbăta lui Lazăr)
18	**D.**	**Cuv. Ioan, uc. Sf. Grig. Decapolitul**

16. Duminica VI din post (a Floriilor)
Ioan XII, 1-18, toate ale praznic. (denie)

19	L.	Cuv. Ioan din Peștera Veche (denie)
20	M.	Cuv. păr. Teodor Trihina (denie)
21	M.	Sf. muc. Ianuarie și Diodor (denie)
22	J.	Cuv. păr. Teodor Sicheotul (denie)
23	**V.**	**† Sf. marele muc. Gheorghe (denie)**
24	S.	Sf. Sava Stratilat, cuv. Elisabeta
25	**D.**	**† Sfintele Paști, ziua întâia**

17. Duminica Invierii Domnului
Ioan I, 1-17; la vecernie XX, 19-25.

26	**L.**	**† Sfintele Paști, ziua a doua**
27	**M.**	**† Sfintele Paști, ziau a treia**
28	M.	Sf. ap. Iason și Sosipatru (harți)
29	J.	Sfinții mucenici din Cizic
30	V.	Ap. Iacob frat. Sf. Ioan Ev. (harți)

A P R I L I E 1943 — 30 Z I L

Răsăritul soarelui	Apusul soarelui	Fazele lunei
1 Apr. 5 h. 59 m.	18 h. 42 m.	4 Mart. lună nouă
9 Apr. 5 h. 44 m.	18 h. 52 m.	12 Mart. primul pătrar
23 Apr. 5 h. 19 m.	19 h. 10 m.	20 Mart. lună plină
30 Apr. 5 h. 9 m.	19 h. 19 m.	27 Mart. ultimul pătrar

APRILIE. Zodia Taurului. Aduce femei deștepte, cum se cade și răsbă tătoare. Bune gospodine, dar sunt cam vajnice la mânie. Bărbații sunt ei iuți, gata de gâlceavă, dar pricepuți la toate.

Prier frumos, Maiu viforos. Prier umed aduce binecuvântare. Negura din Aprilie, la răsărit și la miazăzi, e semn bun. De tună în Aprilie, nu te mai teme de ger. Prier frumos, vară furtunoasă. De vor fi flori multe de vișine și bune, trage de nădejde de vii.

Gospodarul bun în afară de lucrările pe care le face în câmp, are grije și de cele din jurul casei.

●

Dacă primăvara e secetoasă să dăm o grapă, sau chiar două semănăturilor de grâu, orz și ovăz de toamnă, când ele sunt bine înrădăcinate. Grapa rupe scoarța pământului, plantele capătă aer la rădăcină și apa nu se pierde. După o săptămână dela grăpat, semănăturile cresc parcă o mână nevăzută le-ar trage din pământ.

●

O îndeletnicire frumoasă și care ar putea să dea de lucru sătenilor noștri, este creșterea viermilor de mătase, care se face tocmai în timpul primăverei, când e mai puțin de lucru la câmp.

Pe timp secetos udăm pomii la ră dăcină, dupăce săpăm pământul și dăm forma de strachină.

●

— Cine îngrijește ogorul cuncașt belșugul.

— Țăranul leneș nu găsește bu niciun plug.

— Dacă țăranul nu se pleacă, fac arătură rea.

●

— Prostul frânge cuțitul și zic că are două.

— Sfeșnicul nu-și luminează pi ciorul.

— Dupăce s'a adăpat, întoarce pu țului spatele.

— Cine se teme de brumă nu pun viță de vie.

●

Vitele trebuiesc ținute curat, se v țesăla des, curățindu-se părul car cade.

Stupii trebuiesc bine îngrijiți fiindcă acuma ouă matca, cercetân du-se des dacă albinele dinnăuntr au loc, și, în caz când n'au, să s adauge faguri noui.

In această lună se fac cele din urmă semănături de fânețe artificiale.

Se seamănă cânepa.

In lipsă de ploaie se udă legumele numai dimineața.

●

Se caută pomii să nu aibă omizi, și se curăță lăstarii cari au început să crească pe tulpină.

Se seamănă fasolea, castraveții, dovleceii, pepenii și alte zarzavaturi ce nu se pot sămăna în luna Martie.

●

Grâul care este încins se amestecă cu praf de cărbune și după 10-15 zile se cerne și își va pierde mirosul.

Vitelor de muncă li se dă hrană bună și odată pe săptămână sare.

●

Se începe cu arăcitul viei și se face sapa întâia care trebuie bine făcută și cât mai adânc, ca să se mărunțească pământul care a fost bătătorit de zăpadă și ploi în timpul iernei.

●

Se pune porumbul și cartofi; porumbul, ca să fie bun, trebuie ca până la 23 Aprilie să fie sămănat; arăturile de porumb trebuiesc făcute după 10 Aprilie.

●

Unde se află o cooperativă, specula negustorilor nu mai prinde.

●

Lenea este începutul tuturor relelor.

Feriți-vă de acei cari vin la casele voastre să le vindeți produsele gospodăriei.

●

Lucrează neîncetat, și nu lăsa a trece în trândăvie nici o clipă pentrucă vremea este banul cel mai scump.

Fii totdeauna curat, și femeia ta și copiii, ține-ți casa curată, căci numai așa vă vor cinsti oamenii.

●

Nu cheltui mai mult decât îți este venitul, pentrucă cheltuiala multă aduce toba în casă.

Nu bea rachiu pentrucă'ți scurtează viața.

●

Până la această zi femeile și fetele să aibă terminat torsul cânepei și să-și aibă cămașă nouă făcută pentru Paști.

●

Nu trebuie să lipsească de lângă casa gospodarului bun o mică grădiniță de flori, findcă nimic nu împodobește mai frumos o casă și nu-i dă o înfățișare mai plăcută ca florile.

●

Datorii să nu faci, pentrucă e mai bine să fii sărac decât să fii dator, căci datoria este ușa iadului.

●

Ascultă sfaturile conducătorilor neamului tău, pentrucă ei îți voiesc binele și lucrează pentru fericirea ta.

●

Român cu Român să nu se certe, ci să trăiască toți în frăție.

— Duşmanul cel mai rău cu pâine îl câştigi.

— Femeia bună, e plug de aur în casa omului.

— Cel sgârcit moare cu pâinea în mână.

— Nu te întreabă nevoile ce vârstă ai.

●

— Tot aurul din lume nu preţuieşte cât sănătatea, un somn dulce şi o fire veselă.

— A nu fi de folos nimănui este a fi mort.

— Fericit este acela care nu urmăreşte ca scop ultim al vieţii, fericirea.

●

— Pe măsură ce trec anii, înţelegi ce rău ai întrebuinţat viaţa. Incepe-o din nou — dacă minunea s'ar înfăptui — şi vei trăi la fel.

●

Fiecare bun creştin are în casa sa Biblia, cartea cărţilor.

Depuneţi la bancă sume cât de mici, fie şi **10 lei măcar.**

●

Totdeauna gândiţi-vă la ziua de mâine.

Munca goneşte urâtul, viţiul şi mizeria.

Să nu plece pe mare cel ce se teme de vânturi.

●

Copilul începe să fie înţărcat la 8 luni.

Sticlele de untdelemn se curăţă bine de grăsime cu oţet şi sare grunjoasă.

In timpurile în care trăim numai popoarele luminate pot ajunge adevărata mărire.

●

De trei oameni să te fereşti: de calicul fudul, de prostul ce se crede învăţat şi de datornicul rău.

●

Când vei vrea să vorbeşti cu cineva despre ceva, scoate-ţi cuvântul din gură prin trei lăcate; unul să-l ai la inimă, al doilea la gât şi al treilea la buze; că cuvântul eşit din gură se duce iute ca vântul şi în urmă nu-l mai poţi ajunge.

●

De vreţi să ştiţi dacă ouăle sunt proaspete, puneţi-le în apă sărată, oul proaspăt se duce la fund iar cel vechi stă deasupra.

Sticla de lampă şi paharele pentru ca să fie mai tari şi să nu crape uşor, trebue fierte în apă când le cumpărăm.

●

Peste fâneţele naturale şi semănate, e bine în fiecare primăvară să se treacă cu grapa, care împrăştie muşuroaiele cârtiţelor, aeriseşte rădăcinile plantelor şi provoacă înfrăţirea ierburilor. Rău este obiceiul că se scot vitele la păscut înainte ca iarba să se fi întărit. Din această cauză iarba este scoasă din rădăcini, sau afundată în pământ de copitele vitelor şi mai târziu vitele nu mai au ce paşte. Câmpul pare ars ca de para focului. E bine ca vitele să le scoatem la păscut după Sft. Gheorghe.

M A I U 1943 — 31 ZILE

1	S.	Proorocul Ieremia. **Ziua muncii**
2	D.	**Aduc. moaşt. Sf. Atanasie cel Mare**
18.		Duminica II după Paşti (a Sf. Toma) Ioan XX, 19-31; glas. 1; vos. 1.
3	L.	Sf. mucenici Timoteiu şi Mavra
4	M.	Sf. cuvioasa mucenită Pelaghia
5	M.	Sfânta şi slăvita muceniţă Irina
6	J.	Sfântul şi dreptul Iov Răbdătorul
7	V.	Pomenirea semnului Sfintei Cruci
8	S.	† Sf. apostol şi evanghelist Ioan
9	D.	**Proorocul Isaia şi Sf. muc. Hristofor**
19.		Dum. III d. Paşti (a Mironosiţelor) Marcu XV, 43; XVI, 1-8; glas. 2; vos. 4.
10	L.	Sf. ap. Simon Zilotul. **Ziua Unirii**
11	M.	Sfântul mucenic Mochie
12	M.	Sf. părinţi Epifanie şi Gherman
13	J.	Sfânta muceniţă Glicheria
14	V.	Sfântul mucenic Isidor din Hios
15	S.	Cuv. Pahomie cel Mare şi Ahile
16	D.	**Cuviosul părinte Teodor Sfinţitul**
20.		Dum. IV d. Paşti (a Slăbănogului) Ioan V, 1-15; glas. 3; vos. 5.
17	L.	Sfinţii apostoli Andronic şi Iunia
18	M.	Sf. muc. Teodot, Petru şi Dionisie
19	M.	Sf. muc. Patrichie, episcopul Brusei
20	J.	Sfântul mucenic Talaleu
21	**V.**	**† Sf. împăraţi Constantin şi Elena**
22	S.	Sfântul mucenic Vasilisc
23	**D.**	**Cuv. părinte Mihail Mărturisitorul**
21.		Dum. V d. Paşti (a Samarinencii) Ioan IV, 5-42; glas. 4; vos. 7.
24	L.	Cuv. Simeon din Muntele Minunat
25	M.	† A 3-a afl. a cap. Sf. Ioan Botez.
26	M.	Sf. apostol Carp, unul din cei 70
27	J.	Sf. mucenici Terapont şi Eladie
28	V.	Sf. muc. Euthie şi cuv. Nichita
29	S.	Sfânta muceniţă Teodosia-Fecioara
30	**D.**	**Cuv. Isachie, egum. M-rei Dalmatiei**
22.		Duminica VI după Paşti (a Orbului) Ioan IX, 1-38; glas. 5; vos. 8.
31	L.	Sf. apostol Ermia şi Sf. mc. Ermeiu

M A I U 1943 — 31 ZILE

Răsăritul soarelui	Apusul soarelui	Fazele lunei
1 Mai 5 h. 7 m.	19 h. 20 m.	4 Mai lună nouă
9 Mai 4 h. 56 m.	19 h. 30 m.	12 Mai primul pătrar
23 Mai 4 h. 40 m.	19 h. 46 m.	19 Mai lună plină
31 Mai 4 h. 33 m.	19 h. 53 m.	26 Mai ultimul pătrar

MAIU. Zodia Gemenilor. Aduce femei ca Ileana Cosânzeana, blânde, fără pretenţii, dar în schimb cam lăsă-mă-să-te-las; se descurcă însă în gospodărie. Bărbaţii sunt şi ei mândri la trup, umblă după dragoste, dar sunt buni la inimă, inimoşi şi sfătoşi. Scot treburile din încurcătură, deşi chiar cu vicleşug.

Roua de seară şi răcoarea din Maiu aduc fân mult şi vin mult. Ploaia caldă din Maiu e binecuvântare. Roiul din Maiu preţuieşte un car de mălaiu. Gândacii mulţi vestesc an mănos. Maiu ploios, Iunie frumos. De e brumă între Sft. Gheorghe şi Armindeni va bruma şi între Sânte-Mării. Când sunt greeri mulţi va fi fân puţin. Tunetele dese arată an roditor.

In această lună se samănă cânepa şi inul şi se sapă viile.

Se sapă porumbul întâia dată dacă i-a dat 4 foi; asemenea şi sfeclele se prăşesc a doua oară.

•

Se pun la clocit ouăle viermilor de mătase. Gândacii trebuiesc bine îngrijiţi cu hrană şi răriţi.

•

Celui ce-ţi va vorbi cu asprime, tu răspunde-i cu blândeţe, că omul nesocotit astăzi îţi vorbeşte nebuneşte, şi mâine îi pare rău şi se căeşte, dar în zadar, căci căinţa cea din urmă, cu paguba ta se curmă.

Inaintea celor mari nu fii îndrăzneţ la vorbă şi grabnic la răspuns, ci te prezintă cu sfială şi răspunde cu socoteală; că toată graba strică treaba, iar vorba dulce mult aduce.

•

Văzând pe om la întristare, nu-i mai face supărare, adică nu turna gaz peste foc, ci mângâe-l, iar de nu, lasă-l mai bine în pace.

•

Mânia ta iarăşi nu grăbi să o verşi asupra cuiva ca să nu te căeşti, că bătaia şi ocara dată nu se întoarce niciodată.

•

Legumele formează o hrană de căpetenie pentru om. Cultivaţi-le deci cât mai mult.

•

Petele de rugină de pe rufe se scot frecându-le cu zeamă de lămâie amestecată cu sare. Expunem apoi rufele la soare şi le clătim cu apă multă.

Petele de muşte de pe ziduri, mobile sau chiar de pe stofe pot fi curăţate uşor cu o cârpă muiată în alcool (spirt) ordinar (prost).

•

Arsurile se potolesc ungându-le cu albuş de ou, în lipsă de alt medicament.

Peştele e proaspăt dacă urechile sunt roşii ca sângele.

•

Stupii cei slabi în lipsă de hrană se mută în locul celor puternici. In această lună începe roitul stupilor şi trebuiesc bine păziţi; cunoscându-se când albinele se grămădesc afară pe coşniţe şi la urdiniş, atunci este semn că vor roi.

•

Mierea curată şi bine păstrată este un puternic leac contra tusei, la durerile de gât, la răguşeli şi la toate boalele de plămâni, fără deosebire de etate şi la orice fel de răceli.

•

Niciodată un fir electric nu se atinge cu mâna goală sau cu cleştele de metal, ci numai cu cârpe roase şi uscate. Altcum te trăsneşte arzi şi te preface în cenuşă într'o secundă.

•

Sticla de lampă pentru a nu plesni, trebue pusă mai întâi în apă rece, în care am topit ca la un pumn de sare grunjoasă, apoi o fierbem şi o lăsăm să se răcească cu încetul.

•

Se curăţă pomii de omizi, afumându-i cu fum de pucioasă.

Se răsădeşte varza, pătlăgelele şi ardeiul, udându-se regulat ca să crească.

Varul se ţine bine pe pereţi dacă adăugăm sare, clei şi puţină piatră acră, înainte de a vărui cu el, (adică după stingerea varului).

•

Petele de lapte şi de cafea de pe haine se pot îndepărta dacă le udăm cu glicerină. După o bucată de vreme spălăm locul cu pata în apă curată.

•

Covoarele se pot curăţi bine iarna, dacă le aşternem pe zăpadă (omăt) şi le batem cu băţul bine, până ce ostenim.

In chipul acesta murdăria de pe covor se curăţă de minune.

•

Se prăşeşte via înainte de 21 Mai, căci de aci înfloreşte viţa. Se stropeşte cu saramură când lăstarii au crescut de 5-10 centimetri.

Vitelor li se vor da nutreţ verde, lucernă trifoi.

Se tund oile.

•

De vei avea vecin rău sau asupritor, nu purta ură împotriva lui ca să fii ca el, tu fii bun; căci din oţet şi fiere nu poţi face dulce miere, şi de te latră vre-un câine, astupă-i gura cu pâine, nu arunca în el cu piatră, că atunci mai rău te latră.

•

Se începe seceratul rapiţei pe la 20 Mai.

Se coseşte lucerna şi trifoiul.

După seceratul rapiţei se ară locurile pentru sămănatul grâului de toamnă, făcându-se arătura cât se poate mai adâncă.

Prășitul culturilor, plivitul, udatul în grădini, plivelile la vie, legatul pe araci, sunt muncile agricole principale.

•

Gospodina casei va îngriji de clocitul păsărilor, căci creșterea păsărilor aduce câștig micilor plugari, mai ales în apropierea orașelor. Puii trebuiesc bine hrăniți și apărați contra frigului și a ploilor reci.

•

Cu o bucată de ceapă se curăță ramele icoanelor și lemnul (mobile), etc. lustruit al mobilelor. Murdăria de muște dispare, iar obiectul capătă o strălucire frumoasă.

•

Udă altoii, la cei prinși slăbește legătura. Samănă cânepă, in. Afumă pomii bântuiți de omide, cu pucioasă presărată pe jăratec. Porumbul se sapă când e în patru frunze.

•

Trifoiul cosește-l înainte de înflorire, dar nu prea jos, că piere. Nu-l da verde la vite. Rărește tutunul. Dimineața scutură de pe pomi gândacii și-i omoară. Colțul cartofilor să fie curățat că e veninos.

Dacă un cal nu merge bine când e înhămat, dacă e nervos sau nărăvaș, aceasta, de cele mai multe ori — sau chiar întotdeauna — e din vina celui ce l-a învățat, căci cu gălăgie și bătaie nu putem avea un cal bun.

•

Viile se stropesc a doua oară. In grădina de legume se începe recoltatul legumelor timpurii, iar la câmp se cosește lucerna și trifoiul roșu.

•

Intrăm în vară. Trebuie să avem grijă să reparăm mașinile și uneltele, în vederea secerișului, a treierului, etc. Nu vom uita nici curățitul și reparatul magaziilor, în care vom depozita produsele.

•

Când semănăturile au mai crescut, se plivesc buruienele pentruca holdele să fie curate. Pălămida și scaeții trebuiesc tăiați chiar de două ori. Secara trebuie secărită, smulgând-o dela pământ, căci ea e considerată ca corp străin la vânzarea produselor.

IUNIE 1943 — 30 ZILE

1	M.	Sfântul mucenic Iustin Filosoful
2	M.	† Sf. Nichifor și Ioan cel Nou
3	J.	† **Inălțarea Domnului. Ziua Eroilor**
4	V.	Păr. Mitrofan, patr. Constantinop.
5	S.	Sf. muc. Doroteiu, episcopul Tirului
6	D.	**Păr. Visarion și Ilarion cel Nou**
		6. Dum. VII d. Paști (a Sf. Părinți) Ioan XVII, 1-13; glas. 6; vos. 10.
7	L.	Sf. muc. Teodot, episcopul Anchirei
8	M.	Aducerea moașt. Sf. Teodor Strat.
9	M.	Cuv. păr. Chiril, arhiep. Alexandriei
10	J.	Sf. muc. Alexandru și cuv. Timoteiu
11	V.	Sf. apostoli Vartolomeu și Varnava
12	S.	Cuv. păr. Onufrie (Sâmb. morților)
13	D.	**Sf. muc. Achilina și af. muc. Trifilie**
		13. Duminica Rusaliilor (a Cincizecimii) Ioan VII, 37-53; VIII, 12; toate ale praznic.
14	L.	† **Sfânta Treime**
15	M.	Proorocul Amos

16	M.	Sf. Tihon al Amatundei (harți)
17	J.	Sf. muc. Manuil, Savel și Ismail
18	V.	Sf. muc. Leontie și Ipatie (harți)
19	S.	Sf. apostol Iuda, fratele Domnului
20	**D.**	**Sf. muc. Metodie (lăsata secului)**
		25. Dum. I d. Rusalii (a tuturor sfinț.) Mt. X, 32-33; 37-38; XIX, 27-30; gl. 8; v. 1.
21	L.	Muc. Iulian din Tars (înc. postul)
22	M.	Muc. Eusebiu (Incep. Războ. Sfânt)
23	M.	Sfânta muceniță Agripina
24	**J.**	† **Nașterea Sf. Ioan Botezătorul**
25	V.	Cuvioasa muceniță Fevronia
26	S.	Cuv. părinte David din Tesalonic
27	**D.**	**Păr. Samson, primitorul de străini**
		26. Duminica II după Rusalii Matei IV, 18-23; glas. 1; vos. 2.
28	L.	Aduc. moașt. Sf. d-ri Chir și Ioan
29	**M.**	† **Sfinții apostoli Petru și Pavel**
30	M.	Soborul Sfinților 12 Apostoli

IUNIE 1943 — 30 ZILE

Răsăritul soarelui	Apusul soarelui	Fazele lunei
1 Iunie 4 h. 33 m.	19 h. 54 m.	3 Iunie lună nouă
9 Iunie 4 h. 29 m.	20 h. 0 m.	11 Iunie primul pătrar
23 Iunie 4 h. 29 m.	20 h. 6 m.	18 Iunie lună plină
30 Iunie 4 h. 32 m.	20 h. 6 m.	24 Iunie ultimul pătrar

IUNIE. Zodia Racului. Femeile născute în această zodie sunt vioae, iuți la harță și vorbă. Sunt în schimb harnice în toate și răzbesc prin viață. Bărbații sunt și ei vioi; le place să cânte și să joace; sunt economi, ba chiar zgârciți. Apucă uneori razna fără multă chibzuială.

Iunie mai uscat decât umed umple buțile cu vin. Oamenii și vântul de Iunie curând se schimbă. Iunie umed și rece, strică întreg anul. Călătoria furnicilor vestește timp bun. Omidele multe sunt semn de vin și grâu mult. Săritul peștilor vestește furtună. De sunt mulți bureți iuți, iarna viitoare are să fie ușoară. Rusalii umede, Crăciun gras.

●

Se urmează cu altoitul pomilor, iar dacă timpul este secetos, pomii se udă.

●

Legumele se udă regulat și se curăță de buruieni.

Se seamănă ridichea de toamnă.

●

Măturile țin de două ori mai mult, dacă, înainte de a fi folosite (adică când încă sunt noui-nouțe), le muiem bine în apă sărată, fierbinte.

●

Ața se întărește, adică ține mai mult dacă, înainte de a coase cu ea, o ții, vreme de câteva zile, la muiat în apă, în care ai topit piatră acră. După ce ai uscat-o se poate lucra cu ața, care atunci va fi mai tare, nu se va rupe ușor.

●

De va vorbi cineva de rău, tu vorbește-l de bine, căci cui îi ese din gură blestemul, îi cade în sân ca ghemul, și cine altuia groapa îi sapă, singur în ea se îngroapă.

●

Mai bine să cari cu un înțelept piatră la casă, decât cu un prost să stai la masă, mai bine cu un înțelept la pagubă, decât cu un prost la câștig.

●

Ferește-te de certe și de judecăți, că e mai bună o înțelegere strâmbă decât o judecată dreaptă; ferește-te să nu te amesteci în cearta altora.

●

Sirop de miere de albine.

Intr'un pahar de apă punem 2—3 lingurițe de miere de albine și amestecăm până ce se topește. Avem astfel un strașnic sirop înviorător, care ne dă noui puteri de muncă și bună voioșie.

●

Sticlele se astupă bine, dacă dopul (de plută) înainte de folosire îl ținem o bucată de vreme în apă caldă, cu care prilej el, înmuindu-se, astupă bine sticla.

●

Cum se păstrează ouăle. Luăm o ladă sau un sac, în care așezăm un rând de cenușă și un rând de ouă — un rând de cenușă și unul de ouă — făcând așa până ce se umple lada.

In felul acesta ouăle se pot păstra mulți ani.

Incercați.

●

Ouăle proaspete se cunosc în felul următor: pune ouăle în apă, în care ai topit sare de mare, cam $12\frac{1}{2}$ grame sare la o sută grame apă. Oul proaspăt din acea zi va cădea la fund. Oul de 5 zile se va ridica spre suprafața apei.

Oul, cu cât e mai vechiu, cu atât se va ridica mai mult deasupra apei.

●

Țânțarii-i putem alunga dacă agățăm deasupra patului o ramură de levănțică.

●

Vinul începe să fiarbă a doua oară, să se îngrijească ca vasele să nu fie bine astupate.

Untdelemnul să ține mai bine în loc rece și întunecos.

Când untul se alege greu, pune puțină zeamă de alămâe și îndată se alege.

Untura râncezită se poate îndrepta, dacă o punem din nou să fiarbă, împreună cu bucăți de mere, sau coji de pâine neagră uscată, sau cartofi, sau ciapă, sau bucăți de cărbune de lemn.

Mai putem presăra în untură râncezită, în vremea când fierbe și făină bună, curată și uscată.

●

Untura râncedă se face iar bună, dacă o topim până ce fierbe. Atunci se aud plesnituri, pocnituri și sgomot în untura ce fierbe. Când acestea au încetat, pune o bucată de pâine, și lasă-o până se prăjește bine. Luăm untura dela foc, o lăsăm să se așeze, scoatem pâinea și strecurăm untura.

●

La timpul potrivit se prășește și se rărește porumbul. Prima prașilă trebuie făcută când porumbul are trei frunzulițe. Să nu lăsăm să treacă vremea primei prașile, căci dacă buruienile năpădesc porumbul, el se îngălbenește, se pipernicește și cu toată prașila de mai târziu, recolta va fi slabă. Sistemul de a rărița pământul în spinări, pentruca apoi pe fundul șanțurilor să semănăm boabele de porumb, este recomandabil. Plantele vor avea umezeala asigurată primăvara. La a doua și a treia prașilă pământul se nivelează.

●

Cea mai bună mâncare este aceea care priește stomacului tău. Mâncare și băutură puțină, curăță, să mănânci

și să bei la timp regulat. Mâncarea proaspătă și făcută în casă, mai mult din cea ce-ți produce gospodăria, este cea mai bună.

●

Nu ține făina pe podelele casei, cum au obiceiul unele gospodine. Fiindcă pe jos umblă multe soiuri de vietăți, de gângănii mici, cari duc sămânța bolilor pe unde merg. Apoi făina se strică mai repede, mucegăește. Făina uscată o ții în vase acoperite și în locuri uscate.

●

Se cosește a doua oară lucerna, se cosește borceagul, se recoltează rapița și mazărea timpurie, la șes se începe seceratul orzului de toamnă și al grâului.

●

Se seceră orzul de toamnă.
Se sapă porumbul a doua oară.
Se cosește fânul.
Cam pe la Drăgaica se începe seceratul grâului.

●

Se culeg foile de leuștean și tarhon și se usucă, puindu-se în săculețe pentru a le avea pentru iarnă; foile de tarhon se mai pot păstra în borcane cu oțet și cu sare.

●

Se culege mazărea și fasolea păstaie care se păstrează pentru iarnă opărite sau în saramură.

Să se aibă grijă de stupi, căci în această lună roitul urmează mult.

●

Se stropește vița cu saramură și se plivește via, rupându-se toți lăstarii de prisos cari sunt dați din rădăcină; plivitul se face pe timp răcoros; după plivit via se stropește cu saramură, după ce s'a luat roua de pe foi și pe un timp călduros.

●

Incepem secerișul orzului de toamnă, a grâului, secarei, ovăzului, culesul mazărei, a lintei, a fasolei și ceva mai târziu a meiului.

●

Secerișul are și el timpul lui când trebuie făcut, căci dacă-l facem după ce bobul s'a răscopt, ori mai înainte de a fi ajuns la maturitate, atunci vom greși. De obiceiu toate cerealele trebuiesc secerate atunci când abia mai pătrunde unghia în bob, apăsând cu putere. Dacă începem secerișul dupăce s'au răscopt boabele, atunci e pericol să se scuture și producția scade cu 10—15%. E bine deci ca recoltarea cerealelor să se facă când boabele sunt „în pârgă".

●

Seceratul cu mașina e mai economic decât cel cu mâna și merge mai repede. Seceratul cu mâna e recomandabil, dacă avem brațe destule. Atunci el costă mai ieftin și ieftenește producția.

●

Snopii secerați trebuiesc lăsați o zi ca să-i bată vântul și arșița soarelui și apoi făcuți clăi, iar după câteva zile șire.

●

Să nu se bage în șire snopii cu verdeață, cu paiele neuscate bine, ori umezite de apa ploilor, căci se încing și se strică fața cerealelor.

IULIE 1943 — 31 ZILE

1	J.	Sf. d-ri fără arg. Cosma și Damian
2	V.	Punerea veșm. M. Dom. în Vlaherne
3	S.	Muc. Iachint; Anatolie, patr. C-polei
4	D.	**Cuv. părinte Andrei și cuv. Marta**
		27. Duminica III după Rusalii Matei VI, 22-23; glas. 2; vos. 3.
5	L.	† Cuv. păr. Atanasie al Atonului
6	M.	Cuviosul părinte Sisoe cel Mare
7	M.	Cuv. Toma, Acachie și mc. Chiriachi
8	J.	Sfântul marele mucenic Procopie
9	V.	Muc. Pangratie, episc. Tavromeniei
10	S.	Sf. 45 muc. din Nicopolea Armeniei
11	D.	**Sfânta și lăudata mucenită Eufimia**
		28. Duminica IV după Rusalii Matei VIII, 5-13; glas. 3; vos. 4.
12	L.	Muc. Proclu, Ilarie și cuv. Mihail
13	M.	Soborul arhanghelului Gavriil
14	M.	Sf. apostol Achila, unul din cei 70
15	J.	Sfinții mucenici Chiriac și Iulita
16	V.	Muc. Antinoghen și 10 ucenici ai săi
17	S.	Sfânta marea mucenită Marina
18	D.	**Sfinții mucenici Iachint și Emilian**
		29. Duminica V după Rusalii Matei VIII, 28-34; IX, 1; glas. 4; vos. 5.
19	L.	Cuv. părinte Dia și cuv. Macrina
20	M.	**† Sfântul prooroc Ilie Tesviteanul**
21	M.	Cuv. Simeon, Ioan și proor. Iezechil
22	J.	Sfânta mironosită Maria Magdalena
23	V.	Sf. mucenici Foca, Trofim și Teofil
24	S.	Sfânta marea mucenită Hristina
25	D.	**Adormirea Sf. Ana; Olimpiada**
		30. Duminica VI după Rusalii Matei IX, 1-8; glas. 5; vos. 6.
26	L.	Sf. muc. Ermolae și cuv. Paraschiva
27	M.	† Marele muc. și vind. Pantelimon
28	M.	Muc. Prohor, Nicanor și Timon
29	J.	Sfinții mucenici Calinic și Teodota
30	V.	Sfinții apostoli Sila și Silvan
31	S.	Sf. și dreptul Evdochim (lăs. sec.)

I U L I E 1943 — 31 ZILE

Răsăritul soarelui	Apusul soarelui	Fazele lunei
1 Iulie 4 h. 32 m.	20 h. 6 m.	2 Iulie lună plină
9 Iulie 4 h. 37 m.	20 h. 3 m.	10 Iulie primul pătrar
23 Iulie 4 h. 50 m.	19 h. 53 m.	17 Iulie lună plină
31 Iulie 4 h. 58 m.	19 h. 44 m.	24 Iulie ultimul pătrar

IULIE. Zodia Leului. Aduce femei isteţe, frumoase, dar cam caută nod în papură. Nu uită uşor răul ce li s'a adus. Au însă inimă deschisă şi nu sunt pornite la gânduri urâte. Bărbaţii sunt buni la suflet, dar sunt cam papă-lapte şi fără voinţă, deşi ţinuţi din scurt, duc treburile la capăt.

Căldura mare din Iulie însemnează an bun. Dacă paiangenul îşi rupe pânza în două, va ploua. Dacă luna plină are curte la amiazi şi răsărit, urmează timp senin şi statornic. Muşiroaiele de furnici mai ridicate ca de obiceiu, vestesc iarnă grea.

●

Se retează fagurii dela stupi, care trebuie să se facă într'o zi noroasă şi când căldura nu este mare; mierea strecurată se păstrează în oale curate şi bine smălţuite.

●

Vitele de muncă trebuiesc bine hrănite; se vor spăla cu o fiertură de foi de nuc, ca să nu fie muşcate de muşte.

●

De este secetă se udă pomii şi se taie toate crăcile dela rădăcină şi de pe tulpină.

Se culege mazărea şi lintea.

Se mai plivește via.

După ridicatul grâului de pe locuri, miriştele este bine a le ara, însă nu prea adânc, cam de un lat de mână; după două săptămâni dela arat se grăpează locul ca pământul să se mărunţească şi mai bine.

●

Se sfârşeşte cu seceratul grâului şi al orzului şi cu treeratul.

●

Se seceră ovăzul.

Se smulge inul, care se usucă la soare şi să nu se lase să cadă roua pe el şi nici a fi plouat.

●

Grâul semănat după mazăre, linte, fasole, bob, trifoi, etc., dă o producţie mai mare decât în porumbişte.

●

Cerealele strânse în şire sau stoguri, la arii comune, vor fi treerate cu maşina de treer, cu pază straşnică contra focului.

Sătenii prevăzători îşi asigură clăile contra focului ca şi culturile contra grindinei.

●

In vechime, celor muşcaţi de şerpi veninoşi li se ardea rana cu un fier înroşit ori se sugea sângele şi veninul din rană.

Astăzi doctorii au alte mijloace de vindecare şi cei muşcaţi de şerpi veninoşi, repede să-şi facă o legătură strânsă de o parte şi de alta a locului unde se află rana şi apoi să meargă la doctor.

●

Omizile păroase dela noi din ţară, cum sunt acele ale fluturilor, încă sunt veninoase. Atingând cu pielea perii acestor omizi, se fac pe piele arsuri dureroase, care se vindecă spălându-le cu spirt.

●

Gândacii de frasin au veninul în sângele şi în ţesutul corpului lor. Praful format din aripile şi din părţile tari ale gândacului e foarte veninos. Acest praf pus pe piele, face beşici. Inghiţit face răni în stomac.

●

Cei cari dorm la umbra arborilor încărcaţi cu gândaci de frasin, din cauza mirosului răspândit de aceşti gândaci, arată semne de inveninare.

●

Frânghiile, funiile se întăresc dacă le ceruim cu ceară, pentru a nu putrezi de umezeală. Se pot unge şi cu vre-un oloi oarecare.

Când începi a mânca sau a bea, nu fii lacom, căci lăcomia strică omenia; la mâncare să ai cumpătare şi la băutură să fii cu măsură.

●

Cerealele treerate se depozitează în magazii şi aşteaptă să fie vândute. E bine să se vânză în comun, prin cooperative, unui singur cumpărător, căci se va obţine totdeauna un preţ mai bun.

●

Paiele se fac şire, bine aşezate, ca să fie ferite de stricăciunile ploilor, zăpezilor, vânturilor.

●

Incepând din Iunie se întoarce ogorul negru (sterp), toate miriştele, măzăriştele, fasoliştele. Băgându-le sub brazdă, vor putrezi, vom distruge cuiburile insectelor vătămătoare şi stârpim şi buruienile, iar pământul se prăjeşte şi se îmbunătăţeşte.

●

Se cosesc fâneţele, trifoiurile şi lucerna — a doua oară — se usucă şi se strânge fânul în stoguri.

●

Se îngrijesc în curte porcii şi păsările, căutând să le păstrăm cea mai desăvârşită curăţenie, ca să nu se molipsească de boli. Stropim podelele coteţelor cu creolină şi le văruim peste tot. Le dăm mereu apă proaspătă şi curată. Cel puţin odată pe săptămână, după curăţenia generală a coteţelor, să se aşeze pe jos

și pe cotețe cât mai mult boziu, care este un bun dezinfectant. Moartea păsărilor și a porcilor este rezultatul necurățeniei și pagubele, pentru toată țara, trec de 4 miliarde Lei anual.

●

In timpul verii vitele sunt duse la pășune, afară de cele de muncă și grija de ele e mai mică. Avem însă grije de bătutul iepelor și gonitul vacilor.

●

In grădina de legume avem mereu grija să plivim buruienile, să prășim răzoarele, să le udăm pe timp secetos, să recoltăm pe cele cărora le-a venit sorocul și să îngrijim de păstrarea lor.

●

Via se stropește cu zeamă de piatră vânătă, după fiecare ploaie, ca să nu se mâneze.

●

Să nu uităm pomii din livadă, pe cari trebuie să-i curățim de omizi, dacă se mai ivesc. Se recoltează fructele văratice. Se păstrează mereu locul curat, prășindu-se buruienile și bălăriile. Pe timp secetos mai udăm pomii, căci altfel cad fructele și avem pagubă.

●

Dacă vrem să scăpăm de șoarecii din casă trebue să se usuce și să se piseze bine foi de oleandru, amestecate cu nisip mărunt; se presară apoi pe lângă și în borțile șoarecilor. Șoarecii neputând suferi mirosu[l] greu de oleandru fug de prin acel[e] locuri și nu se mai întorc.

●

Curățește șura și podul, că vin[e] secerișul. Cosește grânele până n[u] se răscoc, altfel se scutură și făina nu-i cu spor. Cucuruzul să fie săpat și îngropat. Plivește viile, dar nu p[e] căldurile prea mari.

●

La stupi pune apă și peste ea pun[e] pae, să nu se înece albinele. Varza cu omidă udă-o cu apă de săpun. Alege acum boabele cele mai frumoase pentru sământă.

●

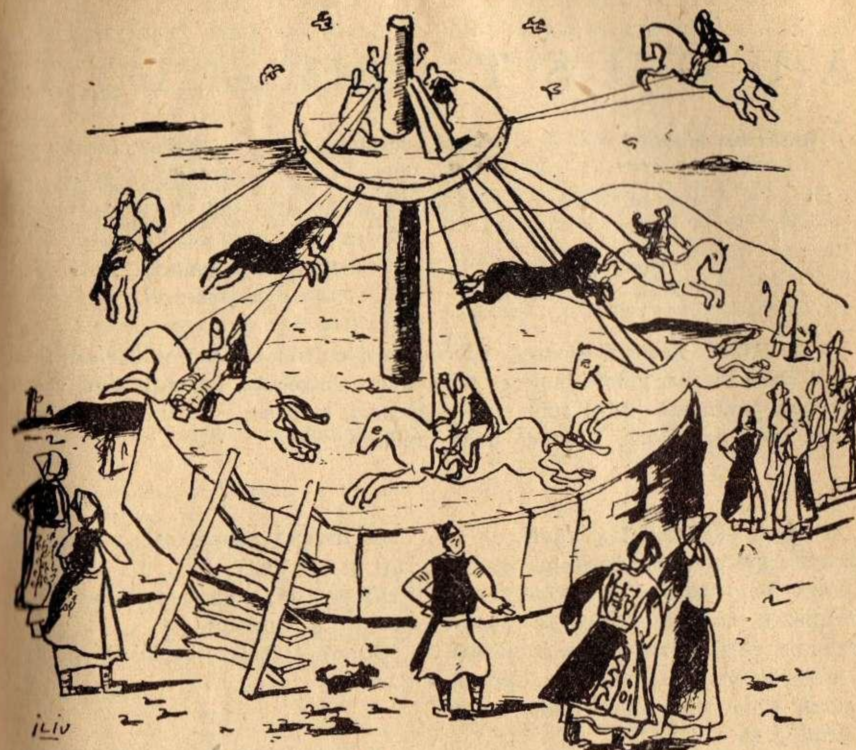
Ferestrele trebue să fie mari și luminoase, căci ele sunt la o casă ceea ce sunt plămânii la om: prin ele trebue să intre aerul cel bun în casă și să iasă cel rău și praful.

●

Vara ferestrele trebue să stea deschise dimineața 3—4 oare și după amiazi asemenea, mai cu seamă către seară trebue să stea mult timp deschise până aproape de timpul culcărei; asemenea și iarna trebue să stea deschise, ca aerul să se premenească.

●

Lucrarea regulată zilnic, această este leac sigur contra boalelor atât trupești cât și sufletești, apărarea și mângâerea în dureri.

AUGUST 1943 — 31 ZILE

	D.	**Scoaterea Sf. Cruci (începe postul)**
		31. Duminica VII după Rusalii Matei IX, 27-35; glas. 6; vos. 7.
2	L.	Aducerea moaștelor Sf. arh. Ștefan
3	M.	Cuv. păr. Isachie, Dalmatie, Faust
4	M.	Sfinții șapte tineri din Efes
5	J.	Sfântul mucenic Evsignie
6	**V.**	**✝ Schimbarea la față (desleg. peste)**
7	S.	Cuviosul mucenic Dometie Persul
8	**D.**	**Sfântul Emilian Mărturisitorul**
		32. Duminica VIII după Rusalii Matei XIV, 14-22; glas. 7; vos. 8.
9	L.	Sfântul apostol Matia
10	M.	Sf. muc. și arhidiacon Lavrentie
11	M.	Sf. muc. și diac. Evplu și păr .Nifon
12	J.	Sfinții mucenici Fotie și Nnichit
13	V.	Părintele Maxim Mărturisitorul
14	S.	Sfântul prooroc Miheia
15	**D.**	**✝ Adormirea Maicii Domnului**
		33. Duminica IX după Rusalii Matei XIV, 22-34; glas. 8; vos. 9.

16	L.	Sf. Mahramă și Sf. muc. Diomid
17	M.	Sfântul mucenic Miron
18	M.	Sfinții mucenici Flor și Lavru
19	J.	Sfântul mucenic Andrei Stratilat
20	V.	Sfântul prooroc Samuil
21	S.	Sf. apostol Tadeu și mucenița Vasa
22	**D.**	**Sf. muc. Agatonic și cei cu dânsul**
		34. Duminica X după Rusalii Matei XVII, 14-23; glas. 1; vos. 10.
23	L.	Sfântul mucenic Lupu
24	M.	Sf. muc. Eutihie, uc. Sf. Ioan Teol.
25	M.	Aducerea moaștelor Sf. Vartolomeu
26	J.	Sfinții mucenici Adrian și Natalia
27	V.	Cuviosul părintele nostru Pimen
28	S.	Cuviosul părinte Moisi Arapul
29	**D.**	**✝ Tăierea capului Sf. Ioan Botezăt.**
		35. Duminica XI după Rusalii Matei XVIII, 23-35; glas. 2; vos. 11.
30	L.	Sf. Alexandru, Ioan și Pavel cel nou
31	M.	Pomenirea cinstit. brâu al M. Dom.

AUGUST 1943 — 31 ZILE

Răsăritul soarelui	Apusul soarelui	Fazele lunei
1 Aug. 5 h. 0 m.	19 h. 43 m.	1 Aug. lună nouă
9 Aug. 5 h. 9 m.	19 h. 33 m.	9 Aug. primul pătrar
23 Aug. 5 h. 26 m.	19 h. 11 m.	15 Aug. luăn plină
31 Aug. 5 h. 35 m.	18 h. 56 m.	22 Aug. ultimul pătrar
		30 Aug. lună nouă

Eclipse de soare	Eclipse de lună
1 Aug. eclipsă anulară	15 Aug. eclipsă parțială

AUGUST. Zodia Fecioarei. Aduce femei cu vino'ncoace, sfiicioase. Sunt soţii credincioase, mame bune şi gospodine neîntrecute. Bărbaţii sunt veseli, cu faţa luminoasă. Şi ei sunt buni gospodari, buni soţi. Au un cusur: lesne sunt traşi pe sfoară, fiind de bună credinţă.

Negura depe livezi şi râuri, de se arată după apunerea soarelui, însemnează timp bun şi statornic. Dacă timpul în ziua de Fotie (12), va fi frumos şi toamna va fi frumoasă. Dacă barza (cocostârcul) ciocăne, plouă. Când sunt alune multe, va fi iarnă grea.

●

Se samănă rapiţa cel mai târziu până la 5 sau 10 ale lunei.

Se culege şi se treeră fasolea.

Se fac ogoarele pentru sămănătura de grâu, orz şi secară de toamnă.

●

La ceapă şi la usturoiu se culcă foile la pământ.

Se culeg poamele mai văratice, prunele se culeg.

Se culeg castraveţii, pătlăgelele şi ardeiul pentru a se scoate sămânţa.

●

Lucerna se coseşte a patra oară; iar otava la fân a doua oară.

Se înţarcă mânzii cari au fost fătaţi în Martie.

Vitele de muncă trebuiesc bine hrănite şi curăţite.

Stupii trebuiesc apăraţi de căldură.

●

In luna August întoarcem ogoarele pentru semănatul grâului, ovăzului, secarei.

●

Inainte de grâu se seamănă rapiţa, o plantă care dă un bun venit, dacă scapă de viermi toamna, ori de gerul iernei. Semănatul rapiţei se face printre rândurile porumbului, înainte de cules, după ce se trece cu un „câmp" dela grapa de fier şi se acoperă cu pământ cu o grapă îngustă de nuiele (tarş).

●

In alte părţi, în alte ţări, din bucăţi de cârpe se fac împletituri frumoase de sus pe jos, ori perini mici,

pentru copiii cari merg la şcoală, ori cu cari se joacă copiii, ori săculeţe se fac cipici (papucei) pentru copii mici şi alte lucruri folositoare şi drăguţe.

Am văzut în unele case de preoţi şi învăţători basarabeni astfel de obiecte lucrate frumos din rămăşiţe de stofă. Dacă ar învăţa şi pe ţărance acest meşteşug, îi asigurăm că vor ajunge „deadreapta Tatălui".

Credem că poporul nostru nu-i mai pe jos decât cel chinez (chitai).

●

Nu aruncaţi cârpele, rămăşiţele de stofă.

In gospodăria ţăranului se întâmplă, că (de pildă la facerea hainelor, albiturilor etc.), rămân multe bucăţele mici de materie cari se aruncă la gunoi, fără ca gospodăria să tragă vreun folos din acea mică bucăţică de stofă, pentru care a dat totuşi parale.

●

LA CE-I BUNĂ SAREA.

Sarea e bună: 1. să scoţi petele de unsoare din haine, dacă le freci cu o pastă făcută din sare şi benzină.

Scoate lustrul de grăsime de pe gulerele hainelor, dacă îl freci cu un burete muiat în oţet amestecat cu apă sărată.

●

Sarea înălbeşte şi face ca zăpada rufele îngălbenite, dacă în apa de clătit punem şi sare odată cu albăstreala.

Sarea curată întăreşte culoarea covoarelor, ţoalelor, dacă le măturăm cu mătura udată în apă sărată, sau dacă înainte de a le mătura (cu mătura uscată) le presărăm cu sare.

●

Sarea curăţă tingirile de fier, ruginite, dacă pe acestea le frecăm cu sare. Apoi tingirea sau oala de lapte trebuie clătită (după ce ai spălat-o) cu apă sărată, căci aceasta împiedică covăsirea laptelui şi împiedică aşezarea pe tingire a grăsimei laptelui.

Curăţă orice fel de mobilă de răchită, etc.

Invie focul ce-i gata să se stingă în sobă, dacă aruncăm pe el un pumn de sare.

●

Sapă în jurul pomilor mai tineri, samănă salată de iarnă. Adună sămânţa de legume, pune-le în săculeţe în cui. Păzeşte stupii.

●

Usucă poame şi fasole pentru iarnă. Poamele uscate sunt mai bune decât compotul. Sprijineşte pomii prea încărcaţi. Scutură poamele prea dese. Ce rămâne se coace mai bine. Ară. Nu lăsa miriştea să se sălbăticească. Adună sâmburi pentru sămănat.

●

Lămâia, la stoarcere, va da încă odată atâta zeamă dacă, înainte de a o folosi, o încălzim în cuptor (sobă, etc.) sau în apă caldă.

●

Ca peştele să fie gustos. Când pui peştele la fiert adaogă tot atunci în

apă o lingură de sare, trei linguri de oțet de vin, o ceapă mică și puțin pătrunjel.

●

Ciorapii de lână se strâmtează la spălat. Vom putea împiedica aceasta dacă, înainte de a-i spăla, îi vom lăsa să stea 2—3 ceasuri în apă rece în care am turnat câteva picături de amoniac, (așa se cere dela farmacie).

●

Ca să faci rufele de corp și pat cât se poate de albe (curate) toarnă în vasul în care le fierbi o mână de coji de ouă sfărâmate.

●

Scosul cartofilor se face mai bine pe timp secetos, pentru că uscăciunea omoară sămânța unor boale, care s'ar găsi la suprafața cartofilor și tot uscăciunea face pielița cartofilor mai greu de pătruns de către sămânța acestor boale.

●

Laptele se păstrează foarte bine 2—3 zile dacă punem în el frunze de hrean, cari au puterea de a împiedeca acrimea.

●

Ca peștele să nu se strice, când vrei să-l ții câteva zile înainte de a-l pregăti, pune-i în gură o bucată de pâine, dar muiată în spirt sau rachiu tare.

●

Camera de locuit să fie cât se poate de departe de bucătărie, de grajd și de latrină (privată), căci dacă este prea aproape, atunci produce diferite boale, mai cu seamă de ochi și de stomac.

Se începe întorsul miriștilor plantelor recoltate. La stupi, se mărește cuibul și se supraveghează roitul.

●

Untul se păstrează bine, nu râncezește, dacă îl ținem la rece și în întuneric și într'un vas care a fost mai înainte clătit de câteva ori cu oțet fierbinte (în clocot). Vasul e lăsat să se usuce și numai apoi se pune untul în el spre păstrare.

●

Feriți-vă a sta la un loc mai multe persoane în grup, când tună, căci în acest caz, primejdia e tot atât de mare ca și în apropierea metalelor.

●

Primejdia de trăsnet e mai mică în pod, iar locul cel mai apărat e pivnița. Acei cărora le e frică de trăsnet, în pivniță pot fi siguri că sunt la adăpost.

●

Lucrul cel mai eftin este făcut cu ajutorul boilor, apoi cel făcut cu tractorul; cel mai scump lucrează caii.

●

Numai cartofii timpurii, de mâncare, care se consumă repede, se pot recolta înainte de coacerea lor completă, adică chiar atunci când tulpinele (vrejii) sunt încă verzi.

●

Dacă recoltăm mai devreme, cartofii nu se pot păstra cu ușurință peste iarnă, din cauza apei ce conțin în prea mare cantitate, ei nu vor avea nici gustul lor obișnuit, iar producția ce vom dobândi va fi mai mică. Acești cartofi lăstăresc ușor și nu sunt buni de sămânță.

SEPTEMBRIE 1943 — 30 ZILE

1	M.	† Cuv. Simeon Stâlp. (înc. an. bis.)
2	J.	Muc. Mamant și păr. Ioan Postitorul
3	V.	Muc. Antim și cuv. părinte Teoctist
4	S.	Sf. muc. Vavila și proorocul Moisi
5	**D.**	**Sf. Zaharia, tatăl Sf. Ioan Botezăt.**
		36. Duminica XV după Rusalii Matei XXII, 35-46; glas. 3; vos. 1.
6	L.	Minunea din Colose a arh. Mihail
7	M.	Sfântul mucenic Sozont
8	**M.**	**† Nașterea Maicii Domnului**
9	J.	Sfinții părinți Ioachim și Ana
10	V.	Mc. Minodora, Mitrodora, Nimfodora
11	S.	Cuvioasa Teodora și cuv. Eufrosin
12	**D.**	**Sfântul mucenic Avtonum**
		37. Duminica înaintea Inălțării Sf. Cruci Ioan III, 13-17; glas. 4; vos. 2.
13	L.	Sfântul mucenic Cornelie Sutașul
14	**M.**	**† Inălțarea Sfintei Cruci (post)**
15	M.	† Muc. Nichita Romanul; Visarion
16	J.	Sfânta marea muceniță Eufimia
17	V.	Sf. muceniță Sofia cu cele trei fice
18	S.	Cuv. Eumenie, făcătorul de minuni
19	**D.**	**Muc. Trofim, Savatie și Dorimedont**
		38. Duminica după Inălțarea Sf. Cruci Marcu VIII, 34-38; IX, 1; gl. 5; vos. 3.
20	L.	Muc. Eustație cu soția și 2 fii
21	M.	Sf. ap. Codrat și proorocul Ionà
22	M.	Sf. muc. Foca, făcătorul de minuni
23	J.	Zămislirea Sf. Ioan Botezătorul
24	V.	Sfânta întâia muceniță Tecla
25	S.	Cuvioasa maica noastră Eufrosina
26	**D.**	
		39. Duminica XVIII după Rusalii Luca V, 1-11; glas. 6; vos. 4.
27	L.	Sf. muc. Calistrat și cei cu dânsul
28	M.	† Cuviosul Hariton Mărturisitorul
29	M.	Cuviosul părinte Chiriac Sihastrul
30	J.	Sf. muc. Grigorie, arhiep. Armeniei

SEPTEMBRIE 1943 — 30 ZILE

Răsăritul soarelui	Apusul soarelui	Fazele lunei
1 Sept. 5 h. 36 m.	18 h. 54 m.	7 Sept. primul pătrar
9 Sept. 5 h. 46 m.	18 h. 40 m.	14 Sept. lună plină
23 Sept. 6 h. 3 m.	18 h. 13 m.	21 Sept. ultimul pătrar
30 Sept. 6 h. 11 m.	18 h. 0. m.	29 Sept. lună nouă

SEPTEMBRIE. Zodia Cumpenei. Aduce femei vesele, şăgalnice; le place să fie lăudate dar le plac şi podoabele. Ar fi bune gospodine dacă n'ar fi cam mână spartă. Şi bărbaţii sunt vorbăreţi, lăudăroşi. Se chibzuiesc însă bine până ce încep o treabă; de aceia nu le merge rău în viaţă.

Toamnă caldă, iarnă lungă. De cade ghinda înainte de Sf. Mihaiu, iarna se pune curând. Răpciune cald, brumărel rece, şi umed. După Sf. Mărie să nu porţi pălărie. Tunetul din Septembrie veseşte neauă multă în Faur şi an mănos. Plecarea timpurie a rândunelelor, înseamnă că şi iarna vine curând.

●

Se începe cu semănatul grâului când timpul este bun.

Se culeg cartofii când vrejii încep a se usca şi pojghiţa de pe cartofi frecată între degete nu se mai deslipeşte.

●

Se începe cu culesul porumbului cel care a fost pus mai de timpuriu, asemenea se poate culege şi sfeclele.

Se samănă hrişcă şi trifoiul cel gras.

●

Aduceţi-vă aminte de faptele străbunilor voştri, pomenindu-i pe ei; întăriţi-vă cu sufletul, ca şi voi înşi-vă să vă faceţi măriţi în pomenirea urmaşilor voştri.

Continuaţi cu transportul lemnului de foc, din pădurile exploatate, scoţând în primul rând, materialul din pădurile cu drumuri grele, căci după începerea ploilor de toamnă transportul lor nu se va mai putea face decât cu mari greutăţi.

●

Păstraţi blănurile, cojoacele, hainele peste vară cu praf de tutun uscat presărat prin păr. Moliile fug, iar blana, cojocul, hainele nu capătă mirosul cel puternic şi nesuferit de naftalină.

●

Se coseşte otava şi se lasă vitele să pască pe livezi.

Se culeg poamele şi strugurii.

Se fac gropile pentru sădirea pomilor roditori; căci cu cât gropile sunt făcute mai din vreme, cu atât este mai bine la sădirea pomilor.

●

Se culege varza şi se pune la murat.

Se dreg şi se curăţă vasele pentru pus vinul, se aranjează pivniţa.

Se scoate ceapa, usturoiul şi alte zarzavaturi; ceapa şi usturoiul, după ce se fac funii, se lasă 15 zile în bătaia soarelui şi, după aceia, se pune la păstrat; ceapa se păstrează iarna în pod, iar usturoiul în pivniţă.

●

Vitele trebuiesc bine hrănite; iar porcii cari sunt pentru îngrăşat se duc în pădure unde se îngraşă cu ghindă şi jir.

●

Se culeg prunele, merele, perele, nucile; prunele parte se fac ţuică, iar restul se usucă în cuptoare de uscat prunele. Din merele şi perele stricate se face oţetul trebuincios pentru casă.

●

Se îngrijesc stupii, aşezându-i în loc bun; se recoltează mierea şi ceara din stupii pe cari vrea să-i desfiinţeze.

●

Trebuie să insuflăm copiilor noştri gustul pentru vreo meserie care singură îi poate face neatârnaţi, cinstiţi şi fericiţi.

●

Incepem semănăturile de grâu cu maşina în rânduri. Sămânţa trebuie triorată şi sulfatată (împietrită). Grâul se seamănă în arături de vară.

●

Sfeclele de nutreţ le scoatem, le tăiem foile şi le păstrăm în silozuri (grămezi lungi), acoperite cu un strat de paie, peste care punem pământ. Le lăsăm câteva răsuflători, ca să aibă aer.

In grădina de legume recoltăm ultimele legume şi le aşezăm la păstrare, pentru iarnă. Apoi arăm toate locurile. Semănăm spanac, ceapă şi usturoiu (pentru foi); sădim căpşunile şi în Noembrie le acoperim cu un strat subţire de gunoi. Se fac conservele.

●

In grădina de flori adunăm seminţele, le punem la săculeţe pe care le ţinem la loc uscat şi săpăm (sau arăm) locul.

●

In grădina de pomi se culeg fructele (cu mâna sau cu un culegător special); cele bune se pun la păstrare pentru iarnă iar cele rele se trec la cazanul de ţuică. Se fac magiunuri, marmelade şi compoturi.

●

Culege poamele, usucă-le pe iarnă. La cele pentru vânzare să fii cu luare aminte, cum le culegi, cum le aşezi. Să fie sănătoase, după mărime, că au preţ mai bun.

●

Fă gropi pentru altoii de sădit. Răreşte frunza de pe pomii mici şi deşi.

Scrie-ţi copiii la şcoală.

●

Petele de culori de oloi se scot dacă le ungem de mai multe ori, cu un amestec, în părţi egale, de terpentină, alcool şi benzină. Când culoarea petelor s'a muiat bine o putem scoate cu dosul unui cuţit. Spălăm apoi locul petei cu o cârpă (petică) muiată în apă caldă.

Petele de fier de pe haine şi lucruri de casă se pot curăţi, dacă turnăm deasupra lor acid citric (zeamă caldă de lămâie) şi le frecăm puţin spălând pata după aceia cu puţină apă rece.

●

Petele de fructe roşii de pe rufăria albă se scot dacă muiem rufa în apă şi apoi, aşa udă, o punem să stea la fum de pucioasă aprinsă. Vaporii de pucioasă scot petele în mai puţin de un minunt. După această operaţie, clătiţi bine cu apă rece.

●

Se cară, se împrăştie şi se îngroapă sub brazdă gunoiul, pe locurile unde vor urma culturi de primăvară.

●

In grădină, continuă recoltatul legumelor de toamnă.

Se udă varza de toamnă, conopida, prazul, ţelina şi ardeiul de murături pentru iarnă.

●

Se continuă recoltatul fructelor şi se pun la păstrat numai fructele sănătoase.

Incepe culesul viei. De acum înainte se complectează hrana stupilor fără provizii suficiente.

●

Sământa pusă în pământ uscat, nu se poate strica până la venirea ploilor şi pierderile făcute de ciori, rozătoare, etc., nu sunt prea mari. Este bine să se dea ceva mai multă sământă la hectar.

Poporul care a îndrăgit cartea şi din ea s'a scos putere pentru a sta faţă cu toate neajunsurile timpurilor, are parte de averea pământească, de mărire, de cinste şi de trecere în ochii lumei, căci lumina câştigată prin carte, este cea mai sigură garanţie a fericirei lui.

●

Dacă voim ca neamul nostru să fie cinstit şi mare, atunci să batem calea şcolii unde se cultivă mintea, inima,, limba, şi iubirea de Patrie, căci numai cel ce are carte are parte.

●

Cel ce are braţe şi voeşte a se întrebuinţa cu ele este sigur că nu va muri de foame; căci munca este izvorul cel mai sigur al lipsei iar toate celealte sunt nesigure.

●

Creşte-ţi copiii şi apoi vei şti cât eşti dator tatălui şi mamei tale.

A nu îngriji de creşterea fetelor înseamnă a pregăti ocara familiei şi nenorocirea caselor în care vor fi ele să intre.

●

Nu uita nici odată că eşti Român, şi eşti dator a-ţi iubi neamul, şi să-i jertfeşti câte ceva din prisosul tău.

●

Să întindem buna-voinţa noastră peste toţi oamenii ca să putem fi totdeauna cu inima plină de dulceaţă de a iubi.

●

Se recoltează prunele, merele şi piersicile de vară. In vie începe culesul strugurilor timpurii de masă.

OCTOMBRIE 1943 — 31 ZILE

1	V.	Sf. ap. Anania şi cuv. păr. Romano
2	S.	Sf. mucenici Chiprian şi Iustina
3	**D.**	**Sf. mucenic Dionisie Areopagitul**
		40. Duminica XIX după Rusalii Luca VI, 31-36; glas. 7; vos. 5.
4	L.	Cuv. părinte Ierotei al Atenei
5	M.	Sf. muceniţă Haritina
6	M.	Sfântul apostol Toma
7	J.	Sfinţii mucenici Serghie şi Vah
8	V.	Cuvioasa maică noastră Pelaghia
9	S.	Sfântul apostol Iacob al lui Alfeu
10	**D.**	**Sf. mucenici Evlampie şi Evlampia**
		41. Duminica XX după Rusalii Luca VII, 11-16; glas. 8; vos. 6.
11	L.	Sf. apostol Filip; cuviosul Teofan
12	M.	Sf. muc. Prov, Tarah şi Andronic
13	M.	Sf. muc. Carp, Papil şi Agatonica
14	J.	**† Cuv. maica noastră Paraschiva**
15	V.	Sfântul mucenic Luchian preotul
16	S.	Sfântul mucenic Loghin sutaşul
17	**D.**	**Proor. Osie şi cei cu el; muc. Andrei**
		42. Duminica XXI după Rusalii Lc. VIII, 5-15; In. XVII, 1-13; gl. 1; v. 7.
18	L.	Sfântul apostol şi evanghelist Luca
19	M.	Proor. Ioil; muc. Uar şi Cleopatra
20	M.	Sfântul mucenic Artemie Duxul
21	J.	Cuviosul părinte Ilarion cel Mare
22	V.	Sf. Vverchie, episcopul Ierapolei
23	S.	Sf. apostol Iacob, fratele Domnului
24	**D.**	**Sf. mucenic Areta şi cei cu dânsul**
		43. Duminica XXIII după Rusalii Luca VIII, 26-39; glas. 2; vos. 8.
25	L.	Muc. Marcian. **Naşt. M. S. R. Mihai I**
26	**M.**	**† Sfântul Marele mucenic Dimitrie**
27	M.	Muc. Nestor; cuv. Dumitru Basarab.
28	J.	Sf. mucenici Terentie şi Neonila
29	V.	Muc. Anastasia şi cuv. păr. Avramie
30	S.	Sf. muc. Zinovie şi Zinovia, sora sa
31	**D.**	**Sf. apostol Stahie şi cei cu dânsul**
		44. Duminica XXII după Rusalii Luca XVI, 19-31; glas. 3; vos. 9.

OCTOMBRIE 1943 — 31 ZILE

Răsăritul soarelui	Apusul soarelui	Fazele lunei
1 Oct. 6 h. 12 m.	17 h. 58 m.	6 Oct. primul pătrar
9 Oct. 6 h. 22 m.	17 h. 43 m.	13 Oct. lună plină
23 Oct. 6 h. 40 m.	17 h. 19 m.	21 Oct. ultimul pătrar
31 Oct. 6 h. 51 m.	17 h. 7 m.	29 Oct. lună nouă

OCTOMBRIE. Zodia Scorpiei. Aduce femei avare de bani şi care nu ştiu să ţină tainele. Schimbăcioase din fire, ajung arţăgoase şi gâlcevitoare. Bărbaţii sunt iuţi la minte, mereu căutând să iscodească ceva. Cu vârsta ajung tăcuţi, morăcănoşi şi ursuzi.

Brumărel şi mărţişor sunt luni surori. Cu cât frunzele arborilor cad mai curând, cu atât mai roditor va fi anul viitor. Gerul şi frigul din Octombrie îmblânzeşte pe Ianuarie şi Faur. Şoarecii de câmp de se trag către sat, iarna e aproape. Neaua şi frigul de Octombrie, aduce Ianuarie moale. Când arborii ţin frunza mult, iarna e departe, dar va fi grea şi la anul vor fi multe omide.

●

Se culege porumbul şi se ară porumbiştele pentru sămănăturile de primăvară, arătura să fie adâncă pentru ca pământul să sugă apa din ploi şi din zăpadă.

●

Se taie şi se îngroapă via. Vinul se lasă să fiarbă, apoi se trage şi se pune în butoaie, a căror vrană trebuie să rămână deschisă. Se fac gropi şi se plantează viţa altoită; se împlinesc locurile goale unde nu s'a prins cea pusă din anul trecut. Se taie viţa pentru altoi şi se păstrează în nisip într'un bordeiu.

Vitele trebuiesc bine hrănite şi îngrijite; iar grajdurile în care iernează vitele trebuiesc bine lipite şi văruite; căci vitele trebuie să stea iarna la o căldură de 16—18 grade.

●

Cam pe la 15 Octombrie berbecii se lasă între oi, pentruca oile să fete primăvara când căldura se măreşte şi iarba începe să crească pe câmp.

●

Stupii se pun la iernat căutând să aibă hrană îndestulată pentru iarnă; la urdiniş se pune o tinichea găurită ca să pătrundă aierul; dacă în pod nu sunt şoareci se pun în pod; iar de sunt şoareci se lasă în curte, acoperindu-i cu rogojini şi paie.

●

Se culeg cartofii şi napii pentru nutreţ.

Ne îngrijim de berbeci să nu rămână oile sterpe.

Se termină cu sămănăturile de grâu şi orz.

De pe pomi se curăţă cuiburile de omizi.

Gunoiul dela animale este primul şi cel mai important dintre îngrăşăminte şi se produce în toate gospodăriile agricole, unde se cresc animale; este deci la îndemâna fiecărui agricultor.

●

Pe câmp gunoiul se descarcă depe căruţă în grămezi mici, cât se poate de uniforme şi egal distanţate una de alta. Aceste grămezi se împrăştie pe urmă cu furca, în mod uniform, la suprafaţa pământului, înaintea aratului. Prin arătură gunoiul este îngropat imediat în interiorul solului.

●

Lumina, spaţiu, curăţenia şi uscăciunea grajdului menţine săntătatea animalelor şi face ca vacile să dea mai mult lapte.

●

Spălaţi cu grijă vasele de muls laptele. Apa să fie fiartă, căci altfel prin ea se trasmite cu mare uşurinţă febra tifoidă şi alte boale. După spălare uscaţi vasele la soare într'un loc fără praf.

●

Plante care trebuesc înlăturate din nutreţul vacilor sunt: piciorul cocoşului, coada calului, brânduşa, curcubeţica, mac roşu, etc.

Deasemenea tărâţele amestecate cu neghină, foile de nuc, salba, mugurii de stejar, etc. împuţinează laptele vacilor.

Turtele de rapiţă, de muştar şi de cânepă, când se dau în măsură prea mare pricinuesc diareea vacilor.

Inainte de muls curaţaţi bine picioarele dinapoi, ugerul vacii şi fixaţi coada de piciorul dinapoi sau de gât. Spălaţi-vă mâinile înainte de muls.

●

Nu aşterneţi nici nu daţi mâncare vacilor în timpul mulsului. Operaţia aceasta o faceţi după muls căci altfel se ridică praf care poartă pe el milioane de microbi ce devin dăunători sănătăţii laptelui.

●

Se pune la tină varza, murăturile şi tot felul de fructe, zarzavat ca să le aibă în timpul iernei.

●

La mulsul vacilor ugerul şi regiunile vecine se şterg cu un şomoiog de paie curate, apoi cu o cârpă bine spălată şi încă neîntrebuinţată.

●

Mulgătorul trebuie să se spele pe mâini cu apă şi săpun, înainte de a începe mulgerea fiecărei vaci.

●

Odată spălat pe mâini, mulgătorul nu are voie să apuce cu mâinile altceva decât găleata de muls, pe care s'o apuce aşa fel, ca mâna să vie în contact cu găleata pe o suprafaţă cât se poate de restrânsă.

●

Mulgerea se face cu mâna uscată, adică fără nici un fel de unsoare sau umezire.

Laptele recoltat în acest fel, trebuie scos imediat din grajd şi răcit la 2⁰ C., apoi turnat în sticle sterilizate.

●

Când eşti supărat numără mai întâi până la zece, apoi să vorbeşti.

Nu aduna poamele pe timp ploios, nici dimineața, căci apa le face de putrezesc. Sapă bine grădina să degere la iarnă. Așa va fi mai puțină buruiană și pământul mai bun.

●

Cartofii și napii la cules lasă-i să se sbicească după ce i-ai curățit. Ară bine. Să știi că numai așa îți poți îmbunătăți pământul. Strugurii îi pune după soi și frumusețe.

●

Să nu fim invidioși în contra evenimentelor vieții, căci nu știm și nu cunoaștem nici cauza nici scopul lor.

●

Către finele lunii, începe îngropatul viei. Cultivatorii de tutun încep alesul și păpușitul foilor.

●

Se curăță pomii de uscături, se gunoiesc și se sapă la rădăcină. Se continuă culesul viei și facerea vinului.

Invață cu luare aminte acelea c[illegible] atârnă de meseria ta, și te vei fac[illegible] învățat; fii silitor și econom, și v[illegible] păstra sănătatea; fiii credincios [illegible] drept, și nu te vei teme de nimic.

●

Nimic nu este statornic în lum[illegible], nici norocul cel mai înflorit, nic[illegible] prietenia cea mai strânsă, nici dragostea cea mai aprinsă; numai fapt[illegible] bună este nemuritoare.

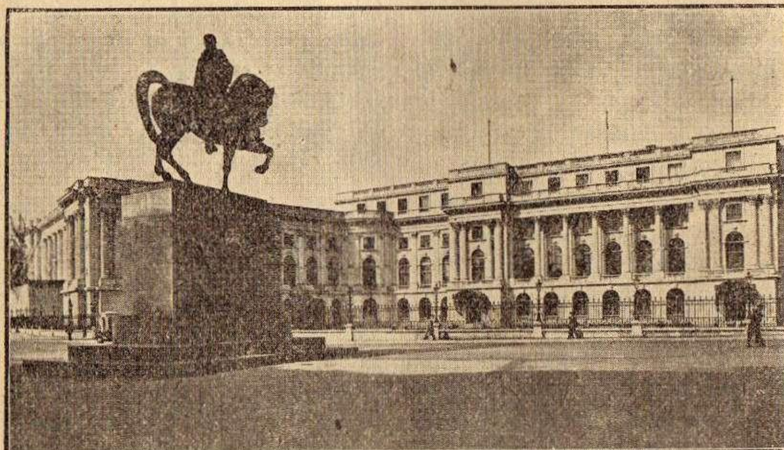
●

Plugarul care îmbunătățește ogorul său va avea totdeauna pătulel[illegible] pline.

Ingrășămintele verzi sunt: bobul, mazărea, trifoiul, lucerna, lupinul, măzărichea, etc.

●

Pentru a putea suferi toate nenorocirile vieții, omul trebuie să se deprindă de timpuriu cu puțin și să se îndeletnicească totdeauna la nestatornicia lucrurilor pământești.

București: Palatul Regal

NOEMBRIE 1943 — 30 ZILE

1	L.	Sf. dr. fără arg. Cosma și Damian
[illegible]	M.	Sf. muc. Achindin și cei cu dânsul
[illegible]	M.	Sfinții muc. Achepsina, Aitala, Iosif
[illegible]	J.	Păr. Ioanichie, muc. Nicandru
[illegible]	V.	Sf. muc. Galaction și Epistimia
[illegible]	S.	Sf. părinte Pavel Mărturisitorul
[illegible]	D.	**Sf. 33 muc. din Melitina; cuv. Lazăr**
		45. Duminica XXIV după Rusalii Luca VIII, 41-56; glas. 4; vos. 10.
[illegible]	L.	**† Soborul m. voev. Mihail și Gavriil**
[illegible]	M.	Muc. Onisifor, Porfirie și Matrona
[illegible]	M.	Sf. Apostol Orest, Olimp și Rodion
[illegible]	J.	Muc. Mina, Victor; cuv. Teodor
[illegible]	V.	Sf. Ioan cel Milostiv; Nil Pustnicul
[illegible]	S.	† Părintele nostru Ioan Hrisostom
[illegible]	D.	**† Sfântul apostol Filip (lăsat. sec.)**
		46. Duminica XXV după Rusalii Luca X, 25-37; glas. 5; vos. 11.
[illegible]	L.	Muc. Gurie, Samona (înc. postului)
16	M.	Sfântul apostol și evanghelist Matei
17	M.	Păr. Grigore, episcop. Neocesareei
18	J.	Sfinții mucenici Platon și Roman
19	V.	Proorocul Avdie și muc. Varlaam
20	S.	Păr. Proclu și Grigore Decapolitul
21	**D.**	**† Intrarea în biserică a M. Domnului**
		47. Duminica XXVI după Rusalii Luca XII, 16-21; VIII, 1; glas. 6; vos. 1.
22	L.	Sf. apostol Filimon și cei cu dânsul
23	M.	Sfinții părinți Grigore și Amfilohie
24	M.	Sfinții mucenici Clement și Petru
25	J.	Sf. mucenici Ecaterina și Mercurie
26	V.	Cuv. Alipie Stâlpnicul și cuv. Stelian
27	S.	Sf. marele mucenic Iacob Persul
28	**D.**	**Cuviosul mucenic Ștefan cel Nou**
		48. Duminica XXX după Rusalii Luca XVIII, 18-27; glas. 7; vos. 2.
29	L.	Sf. mucenic Paramon și Filumen
30	M.	† Sf. ap. Andrei, cel întâiu chemat

NOEMBRIE 1943 — 30 ZILE

Răsăritul soarelui	Apusul soarelui	Fazele lunei
1 Nov. 6 h. 52 m.	17 h. 6 m.	5 Nov. primul pătrar
9 Nov. 7 h. 4 m.	16 h. 55 m.	12 Nov. lună plină
23 Nov. 7 h. 22 m.	16 h. 41 m.	20 Nov. ultimul pătrar
30 Nov. 7 h. 31 m.	16 h. 37 m.	27 Nov. lună nouă

NOEMBRIE. Zodia Săgetătorului. Aduce femei cuvioase, dar care nu se prea lasă purtate de nas. Sunt harnice şi muncitoare. Bărbaţii sunt şi ei ageri, cu judecată sănătoasă; deşi cam ambiţioşi, sunt însă întreprinzători şi dornici de slobozenie.

De plouă la începutul lui Brumar, săptămâna Crăciunului va fi geroasă. Brumar se potriveşte cu Mărţişor. Neaua multă de pe pomi însemnează muguri puţini de cu primăvară. Soarecii de câmp de se mai arată, iarna e departe.

●

Se pune varza la înnăcrit şi se pritoceşte la fiecare 10 zile, curăţindu-se de floarea de pe deasupra cu o crăcuţă de cimbru.

●

Se macină din vreme porumbul şi grâul trebuincios în timpul iernei.

●

Se aduc lemnele din pădure şi se taie, punându-se grămadă în ordine.

●

Dacă timpul este friguros, vitele se ţin la grajd şi li-se dă hrană bună. Se curăţă grajdul în fiecare zi, iar peste zi se scot vitele afară şi se lasă uşa şi ferestrele deschise spre a se primeni aierul. Vitele cel puţin odată pe săptămână, trebuiesc spălate de bălegar, cu apă căldicică.

Pe alocurea se mai fac însă sămănăturile de grâu când timpul este bun, asemenea se mai fac ogoarele.

Se cară bălegarul pe locurile seci.

●

Se curăţă coteţul porcilor ce au fost puşi la îngrăşat şi li se dau cartofi şi dovleci fierţi în care se pune cam un pumn de sare, căci sarea ajută foarte mult a se îngrăşa mai repede.

●

Coteţul păsărilor asemenea trebuie bine curăţit în fiecare zi, iar odată pe săptămână se vor stropi cu var. Păsărilor li se vor da grăunţele puţin fierte, li se dă trifoi şi lucernă tocată şi fiartă amestecată cu mălai care este o bună hrană pentru toate păsările de curte, căci este ştiut că cu cât găinele vor fi mai bine hrănite şi ţinute într'un coteţ curat şi cald, cu atât ouă mai mult.

●

Avem grije ca vitele să fie bine hrănite, mai ales acele pe care le punem la munci; grajdul să fie bun, curat şi călduros.

Se plantează pomii până ce dă frigul.

Se îngroapă viţa şi trandafirii.

Dacă arătura nu s'a isprăvit în luna trecută se termină acum.

●

Cartofii se păstrează, iarna, la loc uscat, răcoros. Ca să nu încolţească şi ca să nu putrezească e bine să aruncăm printre cartofi bucăţi de var nestins.

●

Pentru iarnă poţi avea pătrunjel, ţelină, hrean, alte verdeţuri pentru supe şi zemuri, dacă pregătim în pivniţă (în care să nu pătrundă îngheţul) un colţişor cu nisip umed, în care îngropăm rădăcinile acestor verdeţuri. Şi atunci toată iarna avem frunze verzi pentru mâncare.

●

Pe timp frumos sădeşte pomi. Curăţeşte pomii de ouăle de omidă. Spoeşte trunchiul pomilor cu lapte de var, amestecat cu balegă şi sânge de vită.

●

Pune gunoi putred la pomi. Păzeşte mustul, ţine curăţenie mare în pivniţă. Frunzele căzute amestecă-le în gunoiu. Copiii să-i porţi în haine curate. Casa să-ţi fie şi acum şi în iarnă curată, cu aer proaspăt. Aerul stricat aduce boală.

●

Când pe un covor, cade funingene nu trebue să-o măturăm că lasă pete. Pentru a nu lăsa nici o pată, turnăm peste funingene un strat (rând) gros de sare măcinată, uscată şi apoi îl măturăm bine. In chipul acesta nici o pată nu rămâne pe covor.

Punem în pivniţă murăturile şi zarzavaturile necesare pentru iarnă.

●

Ploşniţele (stelniţele) sunt omorâte dacă în varul cu care văruim pereţii punem piatră acră topită. In locurile unde se găsesc ploşniţe e bine să turnăm piatră acră topită în apă fierbinte.

●

Curăţirea oglinzilor. Pisaţi bine un pătrăţel de scrobeală albastră, apoi muiaţi o cârpă udă în acest praf şi frecaţi cu ea oglinzile şi geamurile. pe cari le clătiţi apoi cu apă curată.

●

Spălaţi uşile şi ramele ferestrelor în toată toamna, căci toată vara muştele le-au murdărit. Spălarea bună se face cu un amestec din un litru apă şi o lingură de spirt de ţipirig, adică spirt de amoniac (se cere dela farmacie).

●

Petele de var sau vopsea de pe geamuri se curăţă, dacă le spălăm bine cu apă caldă în care am topit puţină sare de bucătărie.

●

Ca geamurile să nu se aburească trebue să le ştergem în fiecare zi cu o cârpă umezită într'un amestec de apă cu a patra parte de glicerină. Geamurile vor fi curate şi nu se vor aburi.

●

O raţie bună şi economicoasă pentru o vită mare este cam 3 kg. fân, 7 kg. paie de orz sau ovăz şi 2 kg. paie de grâu.

Liniște și odihnă, dar nu în petreceri zgomotoase și în vânare după petreceri; noaptea să fie a somnului iar ziua a lucrului; timpul liber și Duminica să fie pentru biserică; odihnei sufletești.

●

Porcii puși la îngrășat trebuie să facă cât mai puțină mișcare, căci altfel se îngrașe anevoie. Din această cauză nu se recomandă ca porcii puși la îngrășat să fie scoși la pășune, ci să fie ținuți la grajd sau obor.

●

Gunoiul scos din grajd, în fiecare zi, trebue strâns și pus pe platforma de gunoi. Aici nu trebue pus la întâmplare, ci așezat în ordine, stropit din timp în timp cu udul ce se scurge dela vite și care e bine să fie strâns într'un puț, la un colț al grajdului și lângă platforma de gunoi.

Cu cât pielea funcționează mai bine, cu atât vom fi mai siguri de a scăpa de diferite boli.

Numai prin curățenia corpului putem fi păziți de diferite boale lipicioase.

●

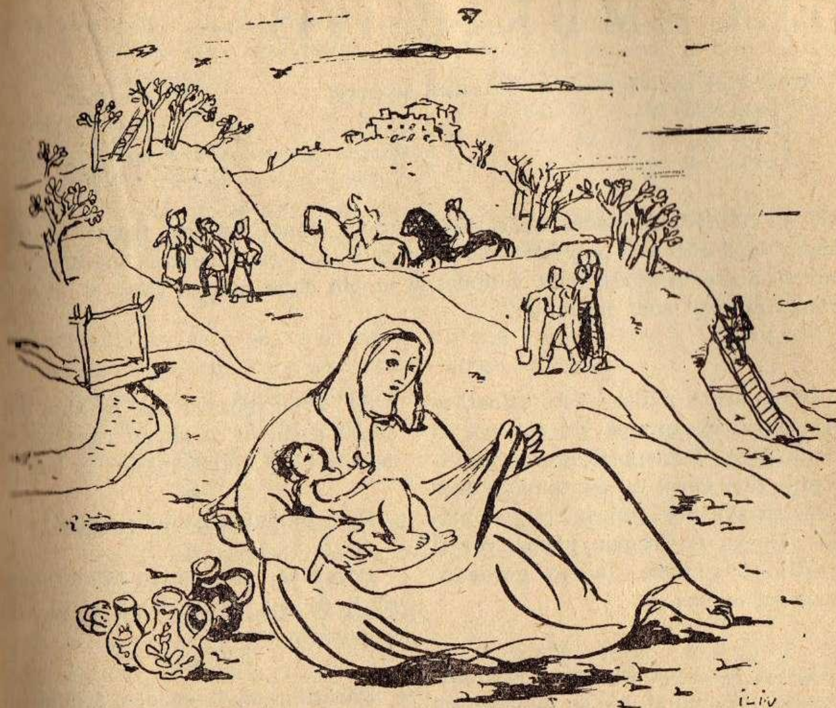
Carnea porcilor mici este mai grea de mistuit ca acelor mari. Carnea de porc cu varză constitue o mâncare primejdioasă pentru oamenii cu stomacul slab.

●

Fără avere, fie cât de mică, nici omul, nici familia, nici poporul nu se poate bucura de bunăstare, de cultură și înaintare. Să păstrăm, să crutăm dar avutul nostru, și aceasta numai astfel se poate, dacă vom învăța a păstra, a păstra și iar a păstra.

București: Universitatea

DECEMBRIE 1943 — 31 ZILE

1	M.	Sfântul prooroc Naum
2	J.	Sfântul prooroc Avacum
3	V.	Sfântul prooroc Sofonie
4	S.	† Sf. Varnava; cuv. Ioan Damaschin
5	**D.**	**† Cuviosul părinte Sava cel sfințit**
		49. Duminica XXVII după Rusalii Luca XIII, 10-17; glas. 8; vos. 3.
6	**L.**	**† Sf. Ierarh Nicolae al Mirei Lichiei**
7	M.	† Păr. Ambrozie și Sf. muc. Filofteia
8	M.	Cuviosul părintele nostru Patapie
9	J.	Zămislirea Sf. Fecioare în Sf. Ana
10	V.	Sf. muc. Mina, Ermogen și Evgraf
11	S.	Cuviosul părinte Daniil Stâlpnicul
12	**D.**	**† Sf. Spiridon, făcătorul de minuni**
		50. Duminica XXVIII după Rusalii Luca XIV, 16-24; Mt. XX, 16; gl. 1; v. 4.
13	L.	† Muc. **Eustratie** și cei cu dânsul
14	M.	Muc. Tirs, Levchie, Calinic, Filimon
15	M.	Sf. muc. Elefterie și cuv. păr. Pavel
16	J.	Sfântul prooroc Agheu
17	V.	Proor. Daniil, Anania, Azaria, Misail
18	S.	Muc. Sebastian, Zoe; părint. Modest
19	**D.**	**Sfântul mucenic Bonifatie**
		51. Duminica înaintea Nașterii Domnului Matei I, 1-25; glas. 2; vos. 5.
20	L.	Muc. Ignatie, purtăt. de Dumnezeu
21	M.	Sf. muceniță Iuliana; Sf. Temistocle
22	M.	Sfânta marea muceniță Anastasia
23	J.	Sfinții zece mucenici din Creta
24	V.	Sfânta cuvioasa muceniță Eugenia
25	**S.**	**† Nașterea Domnului Iisus Hristos**
26	**D.**	**† Soborul Maicii Domnului**
		52. Duminica după Nașterea Domnului Matei II, 13-23; glas. 3; vos. 6.
27	**L.**	**† Intâiul muc. arhidiacon Ștefan**
28	M.	Sf. 20 mii muc. arși în Nicomidia
29	M.	Sf. 14 mii prunci uc. de Irod (harți)
30	J.	Sf. muc. Anisia și cuv. Zotic preotul
31	V.	Cuv. maică Melania Romana (harți)

DECEMBRIE 1943 — 31 ZILE

Răsăritul soarelui	Apusul soarelui	Fazele lunei
1 Dec. 7 h. 17 m.	16 h. 37 m.	4 Dec. primul pătrar
9 Dec. 7 h. 25 m.	16 h. 34 m.	11 Dec. lună plină
23 Dec. 7 h. 36 m.	16 h. 38 m.	20 Dec. ultimul pătrar
31 Dec. 7 h. 38 m.	16 h. 43 m.	27 Dec. lună nouă

DECEMBRIE. Zodia Căpriorului. Aduce femei chipeșe, frumoase, umblând după găteli și petreceri. Au cusurul de a fi cam mândre, măcar că nu vor să arate. Bărbații sunt vrednici și umblă după măriri. Cred că alții ca dânșii nu mai sunt pe lume.

De se arată multe gâște sălbatece și iepurii se apropie de sat, va fi iarna grea. Decembrie, geros la început, ține gerul 10 săptămâni. Moș Crăciun zăpădos, prevestește an mănos. De va fi Crăciun ploios, vor fi Paștile friguroase. Indrea geros aduce an mănos.

●

Iarna nu este ca omul să lenevească, ci numai să se odihnească după munca grea de peste an.

●

Să se împartă nutrețul egal pe seama vitelor.

Se repară instrumentele agricole.

Se cară lemnele pentru foc.

●

In grajd să fie cald, căci atunci vitele mănâncă mai puțin, grajdul trebuie a se aerisi adeseori în timpul zilei. Vitele trebuiesc ținute într'o curățenie deosebită, dându-le sare. Așternutul vitelor să fie cât se poate de mult. Dacă nu este prea frig, se pot lăsa vitele pe afară, dar nu mult.

Să se îngrijească caii să aibă potcoave ascuțite ca să nu cadă pe lunecușuri. Se învață mânzii la ham.

●

Este timpul tăiatului porcilor.

●

Porcii ce sunt pentru tăiat trebuie să li se dea hrană bună și să aibă căldură în coteț.

●

Păsărilor să li se dea grăunțe în coteț dacă este frig și să aibă apă proaspătă la băut.

Se cară gunoiul pe locuri.

●

Vinul cel limpezit se lasă cam 15 zile și în urmă se trage. Asemenea vinurile noi cari s'au curățit, trebuie trase. Dacă este frig să se astupe ferestrele pivniței cu paie. Pivnița dacă mucezește ceva în ea, să se afume cu pucioasă, și să se aierisească mai des. In vie să se care gunoiul. Să se pregătească parii de vie.

●

Fiecare om să-și cumpere un calendar ca să mai cetească în acele seri lungi de iarnă.

Pentru porcii puși la îngrășat, porumbul murat (cu știuleți) este un aliment foarte bun, bine înțeles amestecat cu uruială.

●

Necurățirea teicilor strică stomacul la porci. Hrana umedă rămasă în teici se înăcrește repede, mai ales vara, și răspândește un miros neplăcut.

●

Grajdurile în care se face îngrășarea toamna și primăvara pot fi cât mai simple, numai niște adăposturi contra ploilor și vânturilor, căci aici porcii nu stau decât câteva luni.

●

La purceii de îngrășat dăm să mănânce uruială pe săturate, adică le dăm să mănânce atât cât pot.

Pentru formarea oaselor trebue să dăm la toți porcii praf de cretă sau praf de var stins, câte o lingură pe zi de fiecare porc. La porcii mari se pot da și câte 2 linguri.

●

Fiindcă porcului îi cerem să crească repede și să mănânce mult, trebuie să-i dăm apă deajuns, ca să se topească în intestinul său tot ce mănâncă, mai ales că el n'are un intestin prea lung. Lăturile de bucătărie sunt foarte bune de dat la porci.

●

Porumbul produce mai multă grăsime, celelalte produc mai multă carne.

La înțărcare avem să facem deosebirea între purceii opriți de prăsilă și cei de îngrășat.

Purceii de prăsilă trebue să mănânce ½ kgr. amestec de uruială în afară de iarbă. Foarte bun este zerul sau laptele smântânit cel puțin câte 1 kg. pe zi (în acest caz porția de uruială se poate reduce).

●

Se controlează productele înmagazinate și se iau măsuri care să le asigure o bună păstrare.

Vitele se țin în grajd și li se dă hrană îndestulătoare. Vinul vechi se trage la sticle.

●

La prăsilă se opresc scroafele și vierii cei mai buni. Căutăm să fie de rasă curată, să fie desvoltați, să fie lungi, largi și să provină din părinți care au fost și ei buni de prăsilă.

●

O scroafă plină trebuie să mănânce mai mult, ca să-și hrănească și purceii din pântece. Scroafa poartă purceii în pântece 3 luni, 3 săptămâni și 3 zile, adică aproape 4 luni. In acest timp ea va primi un supliment de uruială. Este nevoie de 2 kg. uruială pe zi la o scroafă. Vara, dacă avem pășune bună, un supliment de ½—1 kg. uruială este deajuns.

●

Aproape jumătate din hrana porcului o formează porumbul. Și cu toate că noi cultivăm foarte mult porumb, nu creștem destui porci. Porumbul nostru îl trimitem peste graniță, ca să crească streinii porcii cu el, și să câștige ei ceeace ar trebui să câștige agricultorul român.

Rasa mangalița, cu părul creț, urechile aplecate, mai larg la trup. Se îngrașă foarte bine, producând multă slănină și untură. E răspândită în toată țara.

•

Rasa Iork (York), mai ales iorcul mare, un porc alb, cu pielea roză, foarte delicat și pretențios. Crește mai repede, dar cere multă atenție și o îngrijire deosebită.

•

Pivnița cu mucegaiu se afumă cu pucioasă și se aerisește. Curățenia să stăpânească în casă. Pe vreme bună poți încă ara. Fă socoteală ce ai făcut într'un an și planul ce să faci anul viitor. Pune îndreptare în lucrurile tale dar și în suflet, ca an de an să-ți meargă mai bine și să fii mai bun.

•

Ajunul Crăciunului. In ziua de ajun și în cele două săptămâni cât țin sărbătorile, să te ferești să nu te cerți să nu fii ocărît, căci tot anul vei fi în ceartă și ocară.

•

Dela Crăciun până la Bobotează unde sunt fete mari în casă, nu se toarce, căci nu se vor mărita nici anul viitor. Nu se dă nimic împrumut din casă.

Crăciunul vine la ușă și întreabă dacă Mila e în casă.

•

Cine a dat săracilor de Crăciun, și-a dat sieși mulțămire și conștiință împăcată.

Ești cu mult mai fericit dacă dai de sărbători, decât dacă primești.

•

Cine voiește să rămână sănătos, acela să nu mănânce, cel puțin seara, mult până se satură, căci pe lângă că va fi sănătos la stomac, apoi va avea un somn bun și liniștit.

•

Să nu silim niciodată pe bolnavi a mânca, căci foamea și ajunarea sunt adeseori cele mai bune medicamente.

•

Să ne ferim de rufele umede pe corp și în pat, asemenea să ne ferim de mirosul de cărbuni, de flori și de orice mirosuri care ar face să se strice aerul.

•

Mierea servește și ca medicament în multe cazuri de boale, bolnavi de tuse și de dureri de piept au scăpat cu miere.

•

Nu se cade a face nuntă

a) In cele patru posturi: postul Crăciunului, postul Mare, postul Sf. Apostoli și postul Sfintei Maria. b) Miercurea, Vinerea și Sâmbăta peste tot anul. c) La 14 Sept. și 29 August. d) In ajunul celor 12 praznice împărătești. e) Dela Crăciun până la Bobotează. f) In săptămâna albă (1—7 Martie). g) In săptămâna luminată și h) In ziua de Rusalii.

Deslegări de post

LA TOATE: Miercurile și Vinerile dintre Nașterea Domnului și Ajunul Bobotezii. Miercurea și Vinerea din prima săptămână a Triodului (17 și 19 Februarie), Miercurea și Vinerea din săptămâna III-a a Triodului, în afară de carne (3 și 5 Martie). Miercurea și Vinerea din săptămâna luminată, Miercurea și Vinerea după Duminica Rusaliilor.

LA PEȘTE: Pe lângă cele însemnate în acest calendar, mai sunt: Duminecea Floriilor (18 Aprilie); Intrarea în Biserică (21 Noembrie) — chiar dacă această sărbătoare ar cădea Miercurea sau Vinerea; Lunile, Miercurile și Vinerile din postul Crăciunului, dacă în aceste zile cade hramul bisericii din enoria noastră; se desleagă la pește și în zilele cu sfinții însemnați: [illegible] și 30 Noembrie, 4, 5, 6, 9, 16 și 20 Decembrie, dacă aceste zile cad Marțea sau Joia.

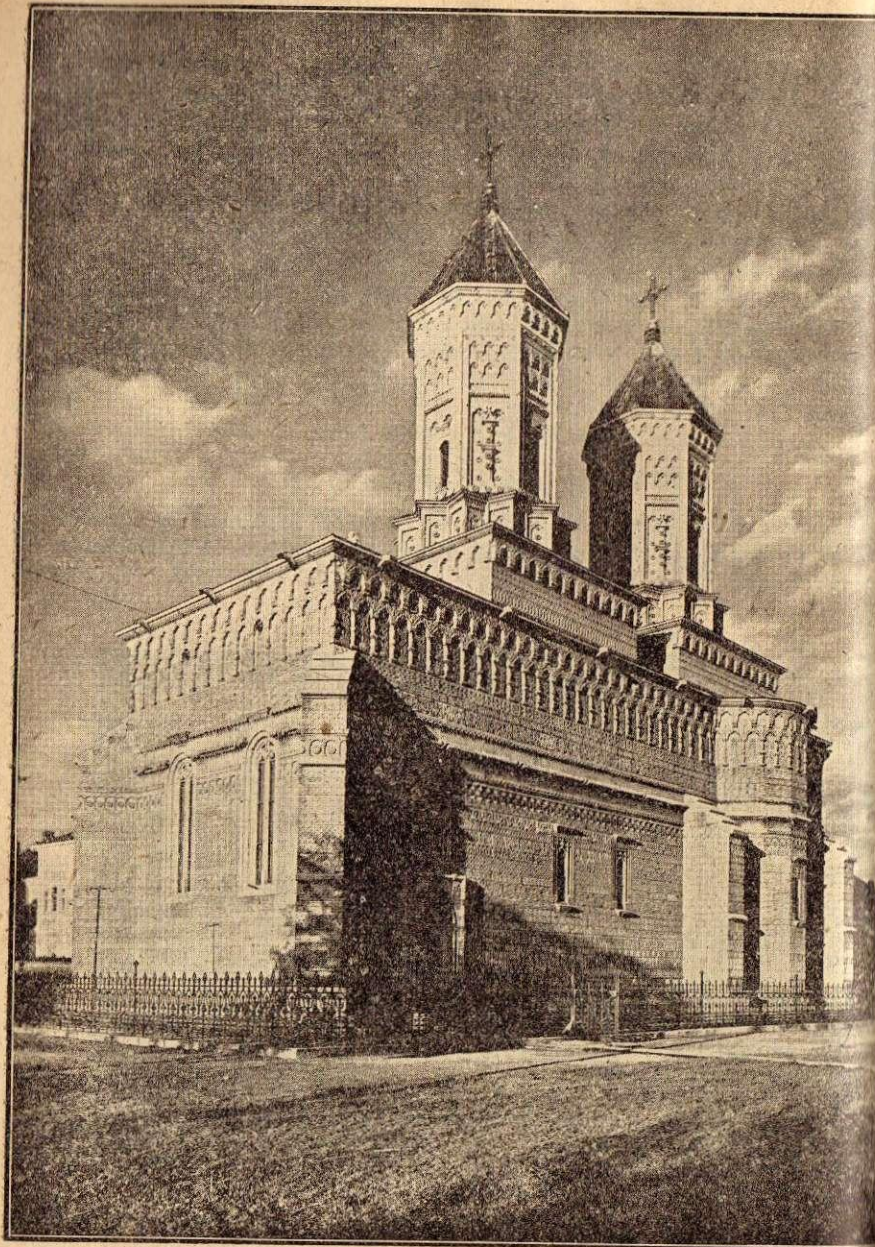
•

Nu se fac pomeni pentru morți

a) Dela Crăciun până la Bobotează. b) In prima săptămână a postului Mare. c) In săptămâna Patimilor. d) In săptămâna Paștilor. e) In Duminici și sărbători mari.

București: Bulevardul Brătianu

Iaşi: Biserica Trei Erarhi

IMNUL REGAL

de VASILE ALECSANDRI

Vasile Alexandri

Trăiască Regele
In pace şi onor,
De ţară iubitor,
Şi-apărător de Ţară!

Fie Domn glorios
Fie peste noi,
Fie'n veci norocos
In război, război!

O, Doamne sfinte,
Ceresc părinte,
Susţine cu a Ta mână
Coroana Română!

Trăiască Patria
Cât soarele ceresc
Raiu vesel pământesc
Cu mare falnic nume!

Fie'n veci el ferit
De nevoi,
Fie'n veci locuit
De eroi!

O, Doamne, sfinte,
Ceresc părinte,
Intinde a Ta mână
Pe Ţara Română!

S'a născut la Bacău 1821 — mort 1890. După învățătura primită în țară își perfecționează studiile la Paris. Intors în țară, se dedică literaturii și politicei. Ia parte la revoluția din 1848 — luptă pentru unirea Principatelor, ajunge ministru sub Cuza, apoi ministru. Plenipotențiar sub Carol I. Conduce revista „România Literară", revista cea mai de preț în 1855, colaborează la „Bucovina", „Foaia pentru minte", „Zimbrul", „Steaua Dunării" și „Revista Română". Scrie versuri de dragoste, poezii patriotice sau cu subiecte de legende și se ocupă cu mult interes de poezia populară. Toată viața lui a luptat pentru naționalizarea artei poetice și pentru cunoașterea adevăratei limbi românești populare. Dintre culegerile populare, volumul cel mai însemnat este intitulat: „Poezii populare ale Românilor". Alte poezi sunt: Lăcrămioare, Doine, Mărgăritarele, Pasteluri, Ostașii noștri.

Ca proză Alecsandri e însemnat mai ales prin teatrul istoric: „Despot Vodă, Fântâna Blanduziei, Ovidiu, etc.

Poezia Peneș Curcanul o scrie cu ocazia războiului Româno-Ruso-Turc din 1877.

București: Ateneul Român

DESPRE INCEPUTUL ȘCOALELOR ROMÂNEȘTI IN MACEDONIA

de N. IORGA

Școala macedoneană, abia atinsă până acum, merită un paragraf special.

Neofit Duca pomenește în „Dialogurile și epistolele" sale o școală întemeiată de „iubitorii de Muse" din Mețovo: era însă probabil pur grecească [1]).

Din vechile centre balcanice, în parte dispărute, ca Moscopolea, în parte sărăcite prin prădăciuni albanese sau prin emigrație, școala românească trecuse la așezămintele de stil european din Viena și Pesta. Mihail Boiagi, traducătorul în grecește al lui Comenius, era, cum am văzut mai sus, dascăl dela 1813 la 1821 [2]). Dar aici caracterul internațional se pierdu dela această dată de pe la 1821 încoace. A întoarce acasă învățământul cu mijloace proprii era o imposibilitate.

Trebui deci ca, a doua zi după consolidarea Statului românesc la Dunăre, să se caute aici sprijinul.

Smeritul, dar și energicul, arhimandrit Averchie luă deci calea la București, și aici el găsi înțelegători, între alții pe istoricul — și organizator de școli în Moldova, apoi în România unită — V. A. Urechiă. Cele dintâiu așezăminte școlare apărură, deci, timide și veșnic amenințate, prin 1870. Ca învățători se așezară studenții din țară ai lui Averchie, pe care-i conduse unul dintre ai lor, Ioan Caragiani, profesor la Universitatea din Iași și traducătorul lui Homer. Intorși acasă, ei se puseră la lucru, în circumstanțe neobișnuit de grele, dușmăniți până la moarte de clerul grecesc și priviți cu oarecare bănuială de guvernul turcesc însuși. Unul dintre dânșii, Gușu Papacostea Goga († 1912),

[1]) Φοίνιξ, ἤτοι διάλογοι καὶ ἐπιστολαί, Viena, 1815: "Ηδη γὰρ γυμνάσιον συνίσταντες, οἱ φιλόμουσοι Μετσοβῖται αυτοχθόνους διδασκάλους, ἐν αὐτῷ ἐπιστῆσαι φιλοτιμότερον ἔχουσι; *Rev. Ist.*, VI, p. 273.

[2]) Iorga, *Scriitorii greci, l. c.*, p. 2.

a scris suferințele lui proprii, la urmă încununate cu izbândă, asemenea cu care au fost acelea ale mai tuturor colegilor săi, plini de o sfântă încredere și de o nobilă pornire către martiriu pentru neam. Populația însăși, harnică la câștiguri materiale, nu înțelegea această stare de spirit și nu consimțea să capete altfel decât cu plată începuturile școlii naționale. Se organizau contra dascălilor noi, cari scriau cu litere latine, mișcări de gloată, în strigătele, de o nevinovăție care dezarmează, de: „pleacă, papistașule, că te omorâm". Ca provocator de tulburări, îndurătorul pentru neam face cunoștință apoi cu insultele și loviturile brutalului guvernator, cu mizeriile nespuse ale temniței lui. Pe urmă abia, vălul se ridică de pe ochii prigonitorilor orbiți: se admite de unii, se dorește chiar, învățătura acasă, și încetul pe încetul curiozitatea de a vedea cum se poate ceti și scrie românește atrage, nu copii, ci băieți cari și-au terminat școala grecească îndătinată. Se ajunge a avea, pe când în biserică, peste ceartă și bătaie, se ridică întâiele cântări în românește, localul școlii, mobilele de pomană pentru dânsa.

Astfel pe la 1880 se alcătuiește, întâiu sub binefăcătoarea ocrotire, apoi sub amestecul plin de pasiune egoistă, al celui mai întreprinzător om care a răsărit din acea parte a neamului, Apostol Mărginit, fost negustor de covoare, o întreagă organizație școlară, mergând până la transhumanții din „călive", pe care o încunună liceul din Bitolia, așteptând școala comercială din Salonic. Școlile comunale fură cucerite, în sfârșit, după atâta luptă și durere, în 1886-7, încă înainte ca limba să fie admisă oficial în serviciul divin. Cei dintâiu scriitori, legați de școală, apar, în frunte cu Andrei Bagav [1]).

Și învățământul din Principate trece spre Sud granițele țării. Incă de prin 1860, Costachi Petrescu, fiul unui învățător, de sat, întemeiază școli pe malul drept al Dunării, atunci turcesc, și în 1860 erau 126 de elevi în cele patru clase dela Silistra [2]).

[1]) Gușu Papacostea Goga. **In zilele redeșteptării macedo-romîne, Memorii, Acte și corespondență.** București, 1927. Cf. **Rev. Ist.**, VI, p. 273.

[2]) **Rev. Istorică,** XIII, p. 411; **Graiul românesc,** I, 6. Același scrie în **România Liberă** de la 1877 articole pline de miez despre romînimea din aceste părți.

N. IORGA

Fiu de avocat, dintr'o familie de boieri, N. Iorga s'a născut în Botoșani la 5 Iunie 1871. Primele învățături le capătă dela unchiul său, postelnicul și istoricul Manolache Drăghici. A urmat liceul la Botoșani și la Iași unde, după strălucite studii universitare își ia licența în litere la vârsta de 19 ani. Urmă apoi studii în străinătate la Paris, Berlin și Leipzig, unde își luă doctoratul în istorie. Intors în țară, după ce este pentru scurt timp profesor secundar la liceul din Ploești, devine profesor universitar la vârsta de 23 de ani. A fost în nenumărate rânduri deputat apoi senator de drept. A ocupat timp de un an și două luni calitatea de prim-ministru, Aprilie 1931—Iunie 1932. A fost membru al Academiei Române și doctor „Honoris causa" al multor universități din lume.

Activitatea lui N. Iorga e uriașă. Dotat cu o memorie extraordinară, cu un spirit de pătrundere și de sintetizare genial, N. Iorga și-a însușit de timpuriu o cultură enciclopedică. Potrivit acestei culturi a desfășurat o activitate roditoare în domenii foarte variate.

Poliglot adânc cunoscător a publicat diferite cărți de istorie și alte studii în limbi străine: germană, franceză, italiană, spaniolă, engleză, suedeză, etc.

Ca îndrumător și critic literar, N. Iorga a condus revista literară „Sămănătorul". Spirit de polemist caustic, a dus lupte literare cu cei care atacau literatura sămănătoristă și a lovit de atâtea ori biruitor. In lunga lui activitate, cu acelaș spirit, a însuflețit și condus și alte periodice ca **Floarea Darurilor, Neamul Româneso literar, Drum drept, Ramuri** și **Universul literar.** Dela 15 Iulie 1936 a făcut să apară revista „Cuget clar" (Noul Sămănător) cu care a dus lupta de purificare împotriva literaturii moderniste de dubioasă și imorală calitate.

A murit la 27 Noembrie 1940.

O bibliografie datorită d-lui Barbu Teodorescu apărută în 2 vol., a scrierilor lui N. Iorga, ne arată că este intelectual român care a scris cel mai mult și mai multilateral.

Dăm câteva din lucrările sale din diferite domenii:

Scrieri istorice: **Studii istorice asupra Chiliei și Cetății Albe, Documente românești din arhivele Bistriței, Istoria lui Mihai Viteazul pentru poporul românesc, Documente privitoare la Constantin Vodă Brâncoveanu, Istoria domnilor Țării Românești, Istoria lui Ștefan cel Mare pentru popor, Istoria Românilor în chipuri și icoane,** în 2 vol., **Relațiile comerciale ale țărilor noastre cu Lembergul, Documente și cercetări asupra istoriei financiare și economice, Ștefan cel Mare și Mihai Viteazul ca întemeetori ai bisericii românești din Ardeal, Inscripții și însemnări din bisericile Iașului, Negoțul și meșteșugurile în trecutul românesc, Istoria bisericii românești și a vieții religioase a Românilor, Istoria armatei românești** (până la 1599), **Portul popular românesc, Istoria universală sau is-**

toria lumii după căderea imperiului roman de Apus (476—1648), Istoria imperiului otoman, etc.

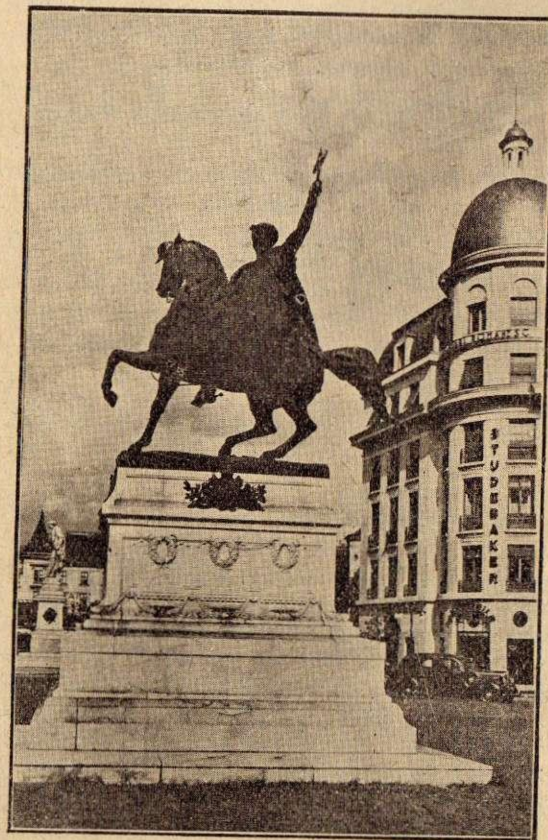
Una din cele mai importante lucrări din acest domeniu este Istoria Românilor (1936—1939) în 10 vol.

Scrieri istorice-literare: Istoria literaturii religioase a Românilor, până la 1668, Istoria literaturii româneşti (3 vol.), Istoria literaturii româneşti contemporane (2 vol.), Istoria literaturilor romanice.

Drame: Cantemir bătrânul, Mihai Viteazul, Invierea lui Ştefan Vodă, Tudor Vladimirescu, Sarmală, amicul poporului, etc.

A scris şi versuri, poezii originale şi traduceri.

Inzestrat cu un temperament impetuos, cu un verb înaripat şi cu atitudine de tribun, N. Iorga a fost una din figurile politice oratorice cele mai populare în Parlament şi un apreciat vorbitor în popor.

Bucureşti: Statuia lui Mihai Viteazul

MACEDOROMÂNII DIN PRINCIPATELE ROMÂNE, TRANSILVANIA ŞI UNGARIA

de THEODOR CAPIDAN
Profesor la Universitatea din Bucureşti

Nu avem informaţiuni precise despre numărul Românilor macedoneni din Principatele Române. Se pare că ei nu se aflau în aglomerări prea mari în oraşele şi târgurile pe unde trăiau, cum am văzut că se găseau în Jugoslavia. Cu toate acestea ei veneau la lucru, sau ca negustori în Ţara-Românească şi în Moldova. Despre prezenţa lor în Moldova ne asigură Miron Costin, când afirmă că a avut prilejul să stea de vorbă cu unii din ei: „Şi încă cu dintr'înşii am vorbit". Aceşti Macedoromâni, pe care i-a cunoscut cronicarul moldovean, nu puteau fi decât negustori. De asemenea literatura populară aromână, oridecâteori vorbeşte despre înstrăinarea Aromânilor, pomeneşte de „Vlahia", înţelegând prin aceasta Ţara-Românească [1]).

In Principatele Române păstrarea Macedoromânilor era mult mai grea decât în celelalte ţări balcanice. Intr'adevăr, dacă în aceste ţări ei erau luaţi drept Greci, pentrucă ţineau de biserica greacă, întrebuinţau în scris numai limba greacă, unii aveau chiar nume greceşti, iar în comerţ lucrau împreună cu Grecii, la noi în ţară ei dispăreau repede din pricina identităţii de limbă. După câteva luni de şedere între Dacoromâni, ei se făceau până într'atâta stăpâni pe limba română încât, după o generaţie sau cel mult două, uitau cu desăvârşire dialectul lor de acasă. Nici astăzi Românii macedoneni nu se pot păstra vreme mai îndelungată în mijlocul nostru. Primii care îi desobişnuiesc să vorbească aro-

1) M. Beza: Observaţii asupra poeziei populare la Aromâni, publicat în „Conv. lit." XLIII, Bucureşti (1909) 1—30.

mânește sunt copiii lor. Aceștia, odată obișnuiți cu limba de școală, rar vorbesc jargonul de acasă. Iată de ce pentru vremurile mai vechi identificarea Macedoromânilor din țară este foarte greu de făcut.

Ei veneau la noi nu numai ca negustori dar și ca învățați cu studiile făcute acasă sau în străinătate.

Pe vremea aceea, în Orient, medicina trecea drept știința cea mai înaltă. Inainte de sec. al XVIII-lea negustorii macedoromâni, care întrețineau legături comerciale cu Italia, își trimeteau pe fiii lor să învețe medicina în orașele italiene. De pe la jumătatea a doua a sec. al XVIII-lea când, în urma distrugerii centrului lor cultural Moscopole, negustorii macedoromâni au început să emigreze în Austria și Ungaria, atunci și fiii lor au cunoscut mai bine universitățile din orașele germane. Este destul să știm în privința aceasta că, odată cu exodul negustorilor macedoromâni din cursul sec. al XVII-lea și al XVIII-lea din sudul Peninsulei Balcanice, o bună parte dintre medicii aromâni au început să vină în Principatele Române. Se pare că pe vremea aceea ei erau primii care au introdus medicina în țară. Iată în ce fel se exprimă Doctorul V. Bologa, care, în urmă, s'a ocupat mai de aproape cu istoricul medicinii la Români: „Este interesant că, deși în istoria medicinii românești, Ardealul nu se poate asemăna cu țara veche, în ce privește calitatea și intensitatea realizărilor, totuși, căutând cele dintâi începuturi, ajungem la un punct de plecare comun, la medicii aromâni, care au fost dincoace ca și dincolo de Carpați cei dintâi, înaintașii desțelenitori"-[2]).

Primul medic macedoromân care apare în Principate încă din 1719 este Ion Procopie Pamperi, originar din Moscopole. El a studiat medicina la Padova, împreună cu Alexandru Mavrocordat, tatăl Domnitorului Nicolae Mavrocordat. Intorcându-se în țară, Alexandru Mavrocordat a adus pe colegul și prietenul său Ion Procopie Pamperi ca medic la curtea fiului său.

2) **Dr. V. Bologa: Inchinare lui N. Iorga cu prilejul împlinirii vârstei de 60 de ani (1931) p. 31.**

El a ajuns mai târziu un medic cunoscut în Principate. Un frate al lui, Ambrosie Pamperi, „Ieromonah", născut tot în Moscopole, a vizitat Țara Românească, după ce mai întâi a fost în Germania și Ungaria. Contemporani cu Pamperi întâlnim în Principate și pe medicii Nicolae Scordilie și Constantin Zupan. Familia ultimului apare și printre prenumeranții lucrărilor publicate de învățații români la Viena. Tot Român macedonean din Melnic era medicul Manasse Eliade care absolvise școalele din Padova și Bologna. El a funcționat și ca profesor de fizică la școala domnească Sf. Sava între 1759—1785. In fine, Doctorul Ianache din Perivoli, în Pind, care a funcționat ca medic la spitalul Colțea, zidit în 1706 de spătarul Mihail Cantacuzino, acolo unde s'a făcut prima operație chirurgicală unui chervanagiu macedoromân, despre care s'a vorbit în alt loc.

Medicii macedoromâni au fost aceia care au contribuit la fondarea primelor spitale în Principate. Stând în bune relațiuni cu boierii și, mai ales, cu domnitorii, la curtea cărora trăiau, ei ușor i-au putut determina să facă donațiuni pentru înființarea de spitale. Astfel în 1735 s'a creat, sub directa lor înrâurire, Spitalul Pantelimon, condus de Doctorul macedoromân Dimitrie Caracaș. Mai târziu, în 1801, prin subscripție, s'au pus bazele spitalului Filantropia, care este opera Doctorului Constantin Caracaș, fiul lui Dimitrie Caracaș. Intr'o zi Doctorul Constantin Caracaș, a văzut la un colț de stradă pe un bolnav murind de tifos. Mișcat de această tristă întâmplare el s'a dus la prietenii săi dela Curte, rugându-i să contribuie pentru înființarea unui spital. In felul acesta s'a ridicat Spitalul Filantropia care există și azi.

Dar medicii macedoromâni din Principate au publicat lucrări care constituie „primele începuturi ale literaturii medicale științifice române". Tot ei sunt aceia care au încercat pentru întâia dată în Principate să pună bazele „asistenței sociale și de vaccinare a copilor". Astfel, Doctorul Constantin I. Darvari, Român macedonean din Vlahoclisura, fratele vestitului Dimitrie N. Darvari, autorul unui mare număr de tratate filosofice, a scris în 1785 o teză de doctorat „De signis coctionis in morbis", prima lucrare științifică medicală publicată de un Român. In 1800 Doctorul

Constantin Caracaş a publicat la Viena teza sa de doctorat, tratând chestiuni de antropologie, higienă şi boalele locuitorilor din Valahia. In 1808 Divanul muntenesc a însărcinat pentru întâia dată pe Doctorul Constantin Darvari, ca, în fruntea unei comisiuni, să inspecteze „spiţeriile" din Bucureşti, iar după un an (1809) „să examineze titlurile medicilor şarlatani". In fine, la 1815 tot el a fost însărcinat „să caute săracii şi să altoiască copiii de vărsat" [3]).

Pe vremea aceea vor fi existat în Principatele Române şi alţi învăţaţi macedoromâni care se îndeletniceau cu ştiinţa. Numai că, necunoscându-li-se precis locul naşterii, nu se poate şti dacă ei erau Români sau alt neam. Astfel se spune despre Nicolae Zervuli, care a condus şcoala domnească din Iaşi. N. Iorga vorbind despre el [4]), se referă la lucrarea istorică a lui Ion Arginteanu. Acesta, este drept, face menţiune despre Zervuli, însă nu se dă nicio informaţie cu privire la locul lui de naştere [5]). Acelaşi învăţat îl întâlnim la Vasile Diamandi-Aminceanul, cu numele adevărat Nicola Zarzuli „profesor la Academia Mihăileană din Iaşi", citându-i şi lucrările ce a publicat, fără să se refere la omonimul în chestiune. După autor, el e din Aminciu, face parte dintre „Amincenii distinşi din Ţară", citând pentru aceasta pe Erbiceanu [6]).

Tot de origine macedoromână este considerat de unii filologi români ca Sextil Puşcariu şi alţii [7]) Mitropolitul Dosoftei, cu care, în urmă, s'a ocupat Şt. Ciobanu [8]). Nu ştiu întru cât familia Papară din care făcea parte, stabilită în Polonia,

3) **S. Ţovaru: Medicii aromâni în trecutul ţărilor române,** publicat în „Tribuna Românilor de peste hotare" anul II, Nr. 7—8 (1925) pp. 18-22.
4) **N. Iorga: Istoria Românilor din Peninsula Balcanică,** Bucureşti (1919) p. 52.
5) **Ion Arginteanu: Istoria Românilor Macedoneni,** Bucureşti (1904) p. 276.
6) **Vasile Diamandi-Aminceanul: Românii din Peninsula Balcanică,** Bucureşti (1938) pp. 80—261.
7) **Sextil Puşcariu: Istoria Literaturii Române,** Sibiu (1930) p. 123.
8) **Şt. Ciobanu: Contribuţii privitoare la originea şi moartea Mitropolitului Dosofteiu** (Discurs de recepţiune la Academia Română) Bucureşti (1920).

era de origine macedoromână. Ceea ce vreau să arăt aici este că o familie Papară apare printre negustorii aromâni sau greci din străinătate. In orice caz, în limba lui Dosoftei, care a fost luată ca punct de plecare pentru dovedirea originii sale, ştiinţific vorbind, nu întâlnim nimic din care să se poată deduce că în graiul lui s'ar păstra unele „elemente macedoromâne", aşa cum a încercat să dovedească D. Găzdaru într'un mic studiu referitor la această chestiune [9]), studiu pe care, mai în urmă, Şt. Ciobanu l-a folosit ca o confirmare a teoriei sale despre originea macedoromână a lui Dosofteiu [10]).

Macedoromânii din Austria. Din marea împrăştiere a Românilor macedoneni, care a urmat imediat după distrugerea Moscopolei, centrul cultural în care viaţa Aromânilor începuse să ia un caracter naţional, cei mai mulţi s'au aşezat în Monarhia Austro-Ungară şi în Transilvania. Refugiul lor în aceste ţări nu se explică numai din pricina nesiguranţei ce stăpânea pe atunci viaţa din imperiul turcesc, dar şi din cauza legăturilor mai vechi pe care o bună parte din ei le aveau cu rudele lor stabilite în amintitele ţări. In astfel de condiţiuni, mulţi din ei nu mergeau în necunoscut ci ajungeau printre ai lor. Acolo, cu ajutorul rudelor şi al prietenilor şi cu banii pe cari îi aduceau de acasă, se apucau de lucru şi câştigau.

Tot pe temeiul acestor legături ei ajungeau mai departe: în Polonia, Prusia şi aiurea, unde îşi creiau comunităţi proprii. Pentru existenţa lor în Polonia ne dau mărturie toţi marii negustori macedoromâni care, la sfârşitul numelui de familie, îşi adăogau sufixul caracteristic-schi. Astfel, avem faimoasa familie aromână Gheorghe Tricupa Cosmischi, pentru Gheorghe Tricupa Cosma, care a îndemnat pe Theodor Cavallioti să scrie prima carte macedoromână, „Protopiria"; tot aşa Atanase Gabrovschi dela

9) **D. Găzdaru: Contribuţii privitoare la originea, limba şi influenţa Mitropolitului Dosofteiu,** Iaşi (1927), cap. „Macedoromânismele în limba scrierilor Mitropolitului Dosofteiu", 3—4.
10) **Şt. Ciobanu: Versuri poloneze necunoscute în opera Mitropolitului Dosofteiu,** publicat în **„Mélanges offerts à Ch. Drouhet",** Bucarest (1940).

Gabra (Gavra, Gabrovo), unchiul Mitropolitului Şaguna, Derrovschi dela Derra, familie cunoscută, Mutovschi dela Mutu, Vretovschi dela Vreta, Tansanschi dela Tanasi, etc. Toţi aceştia erau originari din Moscopole şi târgurile din apropiere. Ei făceau comerţ cu vinuri şi alte articole din Ungaria, pe care le exportau în oraşele din Polonia. In ce priveşte Prusia, să ne aducem aminte de comunitatea macedoromână din Posen, care a îndemnat pe protopopul dela biserică, Constantin Ucuta, să publice faimosul abecedar, scris, cum afirmă autorul „pentru gloria neamului": O astfel de publicaţie, cu o prefaţă atât de inimoasă, nu putea apărea pe vremea aceea numai din iniţiativa protopopului Ucuta, fără cunoştinţa şi îndemnul enoriaşilor aromâni pe cari îi păstorea.

Intr'adevăr, ceea ce îi făcea pe negustorii macedoromâni din străinătate să se păstreze vreme mai îndelungată între străini în mijlocul cărora trăiau, era mediul social ce şi-l creau. Sub acest raport, organizaţi în comunităţi religioase, cu biserica ortodoxă în frunte, ei duceau o viaţă comună ca la ei acasă. Numai că acest mediu nu şi-l puteau forma în toate centrele pe unde ajungeau, din cauza numărului lor prea mic. In cazul acesta, cei mai mulţi din ei dispăreau prin desnaţionalizare. Iată de ce, cu toate că în cursul sec. al XVII-lea şi al XVIII-lea Macedoromânii se aflau răspândiţi mai în toate oraşele din Austria şi Ungaria, totuşi informaţiuni despre existenţa lor avem abia pentru centrele mai mari.

In Austria cea mai mare colonie macedoromână exista la Viena. Aici ca şi aiurea ei trăiau în unire cu negustorii greci, din companiile cărora făceau parte. Din aceste motive, ca şi din împrejurarea că, pe vremea aceea, ei se serveau de limba greacă în corespondenţă şi în biserică, străinii, îi numeau „Greci". Acest atribut îl meritau şi din alte motive. Pe atunci, pretutindeni în Austria şi Ungaria, termenul „grec" îşi schimbase înţelesul etnic în cel social de „negustor". In astfel de împrejurări, ei treceau de „Greci" în faţa străinilor pur şi simplu pentrucă erau negustori. Aici trebuie să mai adăogăm, fireşte, faptul că, pe vremea aceea, Macedoromânii ca popor erau absolut necunoscuţi. Despre

ei nu ştiau nici măcar oamenii de ştiinţă. Apariţia lor în istoria modernă se datoreşte învăţatului profesor german Iohann Thunmann. De aceea F. Kanitz, care scria pe la 1860, avea perfectă dreptate când, în opera lui atât de des citată, afirma: „Ei (adică Macedoromânii) trec în Viena de „Greci". Chiar în cercurile ştiinţifice se ştie prea puţin despre interesantul popor căruia îi aparţin. Invăţatul profesor Thunmann dela Halle, căruia îi datorăm primele cercetări despre originea şi limba Ţinţarilor, ar putea să susţină chiar azi ceea ce susţinuse cu 90 de ani înainte, anume: „Eu cunosc savanţi istorici de profesiune, cărora nu le este cunoscută nici măcar existenţa lor" [11]).

Prin urmare, amestecaţi cu Grecii, Macedoromânii formau la Viena o comunitate ortodoxă, având, după cum ni se arată într'un excelent studiu publicat de istoricul Ion I. Nistor, două biserici: una mai veche „Sf. Gheorghe" în Steuerhof, alta mai nouă „Sfânta Treime" în Fleischmarkt. La început ei aveau numai biserica mai veche. Mai târziu, Aromânii şi Grecii supuşi austriaci, despărţindu-se de conaţionalii lor supuşi otomani, s'au constituit în comunitate separată cu biserica Sf. Treime, pe temeiul „privilegiului" acordat de împăratul Iosef al II-lea „naţiunii greceşti şi valahe" („Griechische und Wallachische Nation") [12]). In anul 1803 Macedoromânii cu Grecii au obţinut dreptul să înfiinţeze o şcoală primară care a şi început să funcţioneze în 1804. In afară de biserică şi şcoală, pe vremea aceea se găsea la Viena şi o tipografie condusă de negustorii aromâni Fraţii Marchide Puliu, originari din Sacişta în Pind, unde s'a tipărit abecedarul lui Constantin Ucuta şi prima proclamaţie revoluţionară pentru neatârnarea Greciei, scrisă de poetul aromân Riga din comuna Valeştin. Familia Puliu din Blaţa este atestată în oraşul Zemun [13]). Nu avem informaţii directe despre

11) **F. Kanitz:** Serbien. Historisch-etnographische Reisestudien aus den Jahren 1859—1868, Leipzig (1868) p. 333.

12) **Ion I. Nistor: Bisericile şi şcoala greco-română din Viena.** Academia Română Mem. secţ. ist. seria III, tom. XIII Mem. 3, Bucureşti (1932) pp. 8, 86.

13) **Dr. D. I. Popovici: O cincarima, prilozi pitanju postanka nase carsije,** Beograd, tradus în româneşte de G. Constante. **Despre Aromâni,** Bucureşti (1934) p. 14.

numărul negustorilor macedoromâni din Viena de pe vremea aceea. Dintre aceşti negustori au ajuns până la noi numele acelor familii care au fost relevate de atâtea ori în articolele referitoare la această chestiune, ca: Sina, Dumba, Cârja, Doiu, Darvari, Naum, Nitta, Ghica, Tirca, Spişta, Ghira (ultima există în Părleap), Capra, Curti, Zotta, etc.[14]).

In fruntea tuturor acestora stătea vestita familie Simeon Sina, originară din Moscopole, care, în scurtă vreme dela stabilirea ei în Viena, a ajuns celebră în lumea financiară europeană, prin varietatea întreprinderilor şi crearea unei mari instituţii financiare. Ea este, poate, singura care, dela început până în zilele noastre, a lăsat cea mai adâncă impresie în amintirea Românilor din Macedonia.

După tradiţie, familia Simeon Sina a plecat din Albania într'un grup de 150 de negustori macedoromâni refugiaţi din Moscopole şi împrejurimi, în frunte cu Papa-Iani, numit Capmare, care a trecut Sava în Slavonski-Brod, de unde apoi s'au răspândit în toată Austria[15]).

Simeon Sina a avut ca urmaş pe Gheorghe, numit Gheorghe Simeon Sina, iar acesta, căsătorit cu Ecaterina Derra, a avut ca urmaş pe Simeon, numit Simeon Gheorghe Sina. Câteşi trei, plini de iniţiativă şi înzestraţi cu aptitudini excepţionale pentru comerţ şi industrie au reuşit să realizeze minuni în aceste două domenii. Intr'adevăr, dacă Simeon Sina, tatăl, a dat comerţului din Monarhie cu Orientul o extensiune extraordinară, prin importul ce-l făcea cu tot felul de produse, dar mai ales cu tutun — urmaşul său Gheorghe Simeon Sina, fiul, întrecând pe tatăl său, prin desvoltarea afacerilor cu industrializarea bumbacului pe care îl importa din Orient, a reuşit în scurtă vreme să domine aproape toată industria, tot comerţul şi mai ales finanţele din Monarhie. Tot Gheorghe Simeon Sina, care întreţinea relaţii cu Ungaria, a luat parte activă la ridicarea podului cu lanţuri din Budapesta, înscriindu-se ca acţionar principal. Apreciind aceste

14) Ion I. Nistor: Op. cit. p. 28.
15) Dr. D. Popovici: Op. cit. p. 21.

mari merite, împăratul i-a conferit titlul de „cavaler" pentru serviciile aduse Statului austriac, şi rangul de „baron" pentru serviciile aduse Statului maghiar.

Simeon Gheorghe Sina, nepotul, care a moştenit o avere formidabilă, a continuat mai departe afacerile părinţilor săi, luând parte activă la orice operă de reorganizare economică sau financiară a ţării în care trăia. Contribuţia acestei faimoase familii macedoromâne în toate aceste opere a fost atât de hotărîtoare pentru interesele Statului austro-ungar, încât rămânem într'adevăr uimiţi, când cetim în enciclopedia maghiară „Revai" realizările aduse numai în interesul Statului ungar. Astfel, ea a contribuit la înfăptuirea Creditului agrar ungar, la întemeierea Societăţii de asigurare maghiare, la promovarea căilor ferate şi a navigaţiei, la canalizarea fluviilor, la ridicarea agriculturii, şcoalei şi educaţia poporului, a creat spitale şi orfelinate, institutul orbilor, Academia Comercială, Teatrul Naţional, Conservatorul, Corpul pompierilor, Casina Naţională, Basilica din cartierul Leopold, Casa artelor frumoase şi, mai presus de toate, palatul Academiei de ştiinţe maghiare. Toate acestea — adaogă autorul din enciclopedia maghiară — îi vestesc numele ca unui întemeietor".

Pentru Macedoromânii expatriaţi, familia Sina a arătat cea mai mare solicitudine, ajutându-i şi dându-le de lucru în toate întreprinderile ei. Ea a restaurat biserica Sf. Treime din Viena, împodobind-o cu opere de artă de mare valoare. Crescută în spiritualitatea elenă, care, pe vremea aceea, dăinuia şi în Principate, unde înfloreau cele două academii greceşti, familia Sina, pe lângă alte multe opere de binefacere, a ridicat la Atena o clădire monumentală pentru Academia Greacă.

O altă familie macedoromână care a umblat pe urmele lui Sina a fost Dumba. Ea a început cu Sterie Dumba, care a ajuns cu alţi refugiaţi la Viena, căutându-şi de lucru la negustorii macedoromâni. După o şedere de scurtă vreme în capitala Austriei, Sterie Dumba a început afaceri proprii, îndeletnicindu-se în particular cu importul bumbacului, ceea ce i-a înlesnit crearea unei industrii textile. Dintre fiii săi, Nicolae Dumba a fost un excelent cunoscător al stărilor economice din Austria, dând ţesă-

toriilor sale din Wiener Neustadt o nouă organizație și, fii în același timp, un mare mecenate al artelor. Ca reprezentant coloniei macedoromâne s'a interesat întotdeauna de nevoile și, în calitate de membru în dietă și în senatul imperial, a su ținut interesele Românilor. Fiul acestuia, Dr. L. Dumba, a fo ambasador la Washington. La Viena există și astăzi o stra care poartă numele acestei familii: „Dumbastrasse".

Alte familii mai importante din Viena erau Darvari, ori nară din Vlahoclisura, care a dat renumiți medici și filoso După Carcalechi, Dimitrie N. Darvari se ocupa și cu editar de cărți; Cârjă tot din Vlahoclisura, care se îndeletnicea cu af ceri de bancă și importul de mărfuri din Peninsula Balcanic în fine, o familie, care până în anii din urmă a avut reprezentan în Bitolia, era Economu, pe cât știu, originară din Crușova. se ocupa cu aceleași afaceri comerciale și de bancă, în stil m mare, cu care se îndeletniceau ceilalți negustori și financiari m cedoromâni.

La încheiere, mai adaog că, după Diaconovici, marele o politic maghiar Francisk Deak ar fi fost de origine macedor mână. Numele vechi al familiei era „Pescari". Pentru dovedir acestei origini, trebuie să cunoaștem neapărat locul de obârș al familiei, sau cel puțin legăturile ei cu celelalte familii maced române din Ungaria [16]).

Macedoromânii din Ungaria și Transilvania. In Ungaria ne gustorii aromâni și-au făcut apariția încă pe la începutul sec. XVII-lea. In cursul veacului următor, toți acești Români pe ca Ungurii îi numeau „Görög" (Greci), adică „negustori", se gă seau răspândiți aproape în mai toate târgurile și orașele din Un garia. In acestea din urmă ei erau organizați în companii. P atunci acești „Görög" se aflau în număr atât de mare încât pu ținii comercianți unguri, care își vedeau negoțul primejduit, în cepuseră să se plângă autorităților maghiare în contra lor. Ora șele și târgurile în care negustorii aromâni se găseau în numă

16) **C. Diaconovich: Enciclopedia Română**, vol. I-III, Sibiu (189 1900, 1904).

mare erau: Budapesta, Miskolz, Keskemet, Debrețin, Zemlin, kay, Gyongyos, Nagy-zombat, Tornya, Battonya, Muncaci, nad, Nagylaka, Rimdszombat, Radvan, Gyarmat, Beszterez- nya, etc.

In Transilvania se pare că numărul negustorilor macedo- mâni era tot atât de mare. Ei au apărut cam în aceeași epocă, în Ungaria. In arhiva bisericii din Miskolz, unde exista o ternică colonie macedoromână, s'a găsit un registru în care nt trecute numele coloniștilor aromâni și dacoromâni, după ștere, botez, moarte, etc. Ei apar dela 1606 [17]).

Cei mai mulți se găseau răspândiți în centrele mai mari ca: așov, Alba-Iulia, Blaj, Cluj, Oradia-Mare, Beiuș, Timișoara, goj, Caransebeș, etc. Dar ei se aflau și în localități mai mici. tă ce ne spune Gh. Ciuhandu, în ce privește ținutul Aradului: xpansiunea comercianților „Greci" (inclusiv macedoromâni) a cut, peste româneștile județe ale Aradului și Bihorului, până parte în nordul Ungariei de pe vremuri. Cât privește județul radului, aici avem o serie întreagă de douăzeci și șase de loca- ăți, în care am putut verifica deocamdată prezența acestor co- ercianți. Iată localitățile: pe Valea Murășului, începând din s spre Arad: Petriș, Șoimoș, Paulis, Miniș Ghioroc și Cuvin, mai jos Nădlac; apoi Curticiu, Otlaca, Șiclău, Socodor, Er- is, (Pădureni), Chișineu-Criș și Zerind...". In Oradea Mare omânii au dat și un episcop: Meletie Covaci, originar din eagușta. El a fost numit în această demnitate la 12 Aprilie 48. A murit la 1 Aprilie 1775 [18]).

In centrele cele mai mari din Ungaria, ei, în unire cu ne- storii greci, după ce se constituiau în comunități, își ridicau serici proprii.

In ce privește Transilvania, nu există locaș bisericesc care nu fi primit donația unei familii macedoromâne. Pentru do- direa acestui lucru, nu este nevoie de cercetări în arhive.

17) **Pericle Papahagi: Coloniile aromâne (macedoromâne) în fost Un- rie**, publicat în revista „Transilvania" anul 54 Nr. 4-5 Sibiu (1923) 197.

18) **Petre Dejeu: Monografia municipiului Oradea și județul Bihor**, adea (1926), pp. 196—207.

Ajunge o simplă ochire pe inscripţiile de pe pietrele mortu din cimitirele mai vechi ale acestor biserici, spre a putea d coperi pe marii lor donatori. Sub acest raport bisericile din B dapesta, cu cea mai mare donaţie din partea marelui negus Dimitrie Arghir din Moscopole, biserica din Miskolz, pe fr tispiciul căreia stă scris, „prin cheltuiala confraţilor Români d Macedonia", biserica din Tokay, reşedinţa familiei Mocioni, fine, biserica din Zemlin, etc. vor rămânea multă vreme mărtu vii despre generozitatea şi dărnicia acestui nepreţuit element r mânesc.

Rolul pe care familiile macedoromâne l-au jucat în provi ciile de sub stăpânirea maghiară locuite de Români, din ne rocire, nu este încă bine studiat. Atâta se ştie numai că ele v nind în atingere cu elementul românesc din acele părţi, imed s'au înfrăţit cu el, luând parte activă la toate frământările l naţionale şi dându-i o seamă de bărbaţi care, prin genialitat şi patriotismul lor, au scris cea mai frumoasă pagină din isto renaşterii poporului român de peste munţi. Din felul cum ace Români s'au comportat în provinciile româneşti în Ungaria, r zultă că acolo unde, în înstrăinarea lor, dădeau de un mediu r mânesc, ei reveneau repede la conştiinţa naţională, identificâ du-se cu aspiraţiile Românilor; acolo însă unde acest med lipsea, ei se pierdeau, prin încuscrire, în mijlocul străinilor c care trăiau.

Cea mai numeroasă colonie macedoromână din Ungaria s afla la Budapesta.

In acest oraş Aromânii împreună cu Grecii aveau biseri lor, ridicată încă din 1788 pe un teren dăruit de Dimitri Arghi originar din Moscopole. Cheltuiala pentru clădirea bisericii fost făcută în cea mai mare parte de un alt Aromân, Gheorg N. Maciu, mare negustor, de loc din Gopeş, lângă Bitolia. Prin tre ceilalţi donatori sunt Atanasie şi Constantin Gabrovsch mari negustori de vinuri pe care le exportau din Ungaria şi Po lonia, Marcu Raicovici toţi din Graba (Grabova), Dimitrie B chella, medic, originar din Veria, lângă Salonic, Naum Fărăc din Moscopole, Andrei Mocsoni. La început, serviciul divin s

citea numai în greceşte. Mai târziu, când Aromânii, din contactul lor cu Românii din Transilvania aflători în capitala Ungariei, s'au simţit Români, ei au cerut să se oficieze în biserica lor şi în româneşte, ceea ce n'au vroit să primească Grecii, sub pretext că limba română din ţară nu este tot una cu graiul macedoromân. Acest incident, care a ţinut vreme multă, a desbinat comunitatea religioasă, despărţind pe Aromâni de Greci.

Nu cunoaştem exact numărul familiilor aromâne din Budapesta. El trebuie să fi fost destul de mare, dacă ţinem seamă de unele fapte care au ajuns până la noi numai în mod fragmentar. Unul dintre acestea este constituirea în anul 1815 a unei „Societăţi" a doamnelor macedoromâne din Budapesta, pentru strângerea de fonduri necesare la întreţinerea unei şcoli româneşti în capitala Ungariei, în care scop Românii obţinuseră autorizaţie dela împărat încă din 1811. In această societate figurau 33 de membre din aristocraţia macedoromână. Un alt fapt care pune într'o deosebită lumină năzuinţele acestor Românce pentru propăşirea culturii naţionale este o „Odă" ce li s'a oferit în ajunul anului nou 1819. Scrisă în nemţeşte şi dedicată „Domnilor şi Doamnelor cetăţeni şi cetăţene de naţiune română din Pesta", ea a ajuns până la noi într'o broşură de 24 de pagini. Din conţinutul ei se vede marea mulţumire ce stăpânea sufletele Românilor din Pesta pentru nobila iniţiativă a doamnelor macedoromâne. Iată câteva versuri din această Odă, în traducere română: „Ceea ce a făcut Aromânul din Pesta introducând ştiinţa în şcoală, şi cultivând limba, să judece orişicine care cunoaşte lucrările foarte bine. Pretutindeni se ştie doar că treizeci şi trei la număr sunt acele care s'au adunat laolaltă, spre a se constitui în societate" [19]).

Was der Pesther Wlache that,
Um der Wissenschaft Saat
In seine Schule einzuführen

19) **O. Lugoşianu: Societatea femeilor române din 1815** publicat în „Revista nouă", anul VII (1894) pp. 278-284, vezi şi altă bibliografie în lucrarea mea: **Aromânii**, p. 40, nota.

Und die Sprache zu kultivieren,
Das urteile jedermann,
Der die Sach'am besten kann.

Bewusst ist ja überall,
Dass drey und dreyssig an der Zahl
Ihrer sind, die sich gesellten

Und einen Verein bestellten

. . . .

Lipsa de informaţie îngreunează cercetările noastre. Puţinul ce ştim se reduce mai mult la nume pe care le găsim săpate pe pietre mortuare, zugrăvite pe pereţi de biserici, sau, în fine, trecute în lista prenumeranţilor unei opere tipărite. Prea puţine din aceste familii au ajuns până la noi. Astfel ştim că Teodor Mutovschi şi Atanasie Grabovschi au fost printre fruntaşii coloniilor româneşti. Ultimul, o personalitate bine cunoscută în cercurile intelectuale din Pesta, ţinea casa deschisă tuturor acelora care se interesau de viaţa politică şi culturală a Românilor din Transilvania. „Casa lui Atanasie Grabovschi era locul de întâlnire al scriitorilor români care începuseră a-şi tipări cărţile în Tipogafia crăeştii Universităţi din capitala Ungariei. El însuşi înţelegea să sprijinească, prin propriile sale mijloace băneşti, cartea românească. Preotul Ioan Teodorovici din Pesta, tipărind la 1824 „Istoria Universală sau a toată lumea" tradusă în limba română... o dedică lui Atanasie Grabovschi, spunând în prefaţă că s'a simţit îndemnat să traducă această carte, fiindcă ştia „cu câtă sete aşteaptă Românii să poată ceti vreo istoriuţă". Această dărnicie l-a îndemnat şi pe Teodor Aron la 1828, când şi-a tipărit cartea întitulată: „Scurt apendice la istoria lui Petru Maior", să o închine „preacinstitului şi de bun gen născutului Domn Atanasie Grabovschi de Apadia... a ştiinţelor marelui mecenas şi părtinitoriu" [20]).

---

20) **I. Lupaş:** Emanuil Gozsdu (1802—1870). Originea şi opera sa. Analele Academiei Române, Mem. secţ. ist. Seria III, tom. XXII, Mem. 28 Bucureşti (1940). p. 8.

Atanasie Grabovschi a îngrijit de creşterea şi cultura nepotului său Andrei Şaguna, marele Mitropolit al Ardealului ortodox, care şi-a pus toată priceperea şi întreaga energie în serviciul bisericii şi neamului.

Mai bine informaţi suntem asupra familiilor macedoromâne Mocioni şi Gojdu. De altfel, sunt printre puţinele care s'au păstrat până la urmă ca Români, au lucrat pentru interesele naţionale româneşti, şi şi-au sacrificat averile pentru apărarea acestor interese. Prin aceasta ele au înscris cele mai strălucite pagini în istoria renaşterii poporului românesc din Ardeal.

Amândouă erau originare din Moscopole.

Din familia Mocioni, primul care a descins în Ungaria a fost preotul Constantin Mocioni. El a venit în 1747 şi a trăit 110 ani. Dintre cei cinci fii pe care i-a avut au trăit numai trei: Andrei, Mihai şi Petre. Primii doi, căsătorindu-se, au dat naştere la două linii separat innobilate: Andrei Mocioni de Foen, cu reşedinţa în Banat, şi Mihai de Mocioni cu reşedinţa în Tokay. Având în vedere că primul atac asupra oraşului Moscopole a avut loc abia în 1769, părintele Constantin Mocioni trebuie să fi venit în Ungaria nu ca refugiat, ci ca om cu parale în compania altor negustori aromâni. Această presupunere rezultă din faptul că fiii săi au reuşit să facă dela început negoţ în stil mare (amplum commercium exercendo), trecând în fruntea coloniei româneşti din capitala Ungariei. In felul acesta se explică şi înnobilarea lor de către împărat chiar din prima generaţie. Este greu să urmărim aici în cuprinsul acestor câtorva rânduri întreaga genealogie a acestei ilustre familii macedoromâne, începând cu preotul Constantin, descălecătorul, până la ultimul vlăstar în viaţă, Antoniu Mocioni de Foen, marele Maestru al Vânătorilor Regale. Este destul să arătăm că, deşi mulţi din ei au avut relaţii de înrudire cu familii din nobilimea maghiară, germană, etc., nu s'au înstrăinat ci au rămas Români, luând parte activă la toate frământările fraţilor noştri din Transilvania [21]).

---

21) **Dr. Teodor Botiş: Monografia familiei Mocioni.** Fundaţia pentru Literatură şi Artă, Bucureşti (1939) p. 9.

In ce priveşte familia Gojdu, cu reprezentantul ei Emanoil Gojdu, originea ei macedoromână rezultă atât din înrudirea acestuia cu familiile macedoromâne, cât şi din cele două soţii Anastasia Pometa şi Melania Dumcea, ambele făcând parte din aristocraţia Coloniei aromâne din Pesta.

Cu prilejul celei de a doua căsătorii a lui Emanoil Gojdu, ziarul „Concordia" din Pesta scria următoarele: „Ilustritatea Sa D. Emanuil Gozsdu, fostul comte suprem al Caraşului, a încredinţat zilele acestea pre d-şoara Melania Dumcia, fiica cea mai tânără a d-lui Ign. Dumcia. director la banca filială a Institutului Ipotecar (Kreditanstalt) din Pesta. Familia e română de origine macedonică. Lăudata mireasă pune toată silinţa să înveţe limba română". Din ultima frază aflăm că ea, în calitate de Romancă, ştia numai aromâneşte şi ca atare, după căsătorie, trebuia să înveţe şi româneşte.

Aceste două căsătorii făcute numai cu tinere alese din societatea aromânească din Pesta precum şi relaţiile cu fruntaşii macedoromâni din capitala Ungariei au avut o influenţă binefăcătoare asupra lui Emanoil Gojdu: „De însemnătate hotărîtoare pentru întreaga viaţă a lui Emanuil Gozsdu par a fi devenit relaţiunile prieteneşti încheiate de tânărul avocat cu Atanasie Grabovschi, unchiul Anastasiei Şaguna, şi cu fiul acesteia, cu talentatul student Anastasiu, călugărul Andrei de mai târziu, sortit să devină restauratorul Mitropoliei ortodoxe române din Transilvania şi nentrecutul ei „dătător de legi şi datini" [22]).

In urmă de tot s'a descoperit şi o inscripţie cu numele acestei familii în biserica Sf. Nicolae din Moscopole [23]).

Emanoil Gojdu este cel mai mare everghet al Românilor, care şi-a lăsat averea în folosul culturii naţionale. Nu există un alt fiu al neamului care, după ce a agonisit prin muncă cinstită o avere atât de mare, să o lase toată pentru ajutorarea studenţilor lipsiţi şi cultura poporului român, eternizându-şi în modul acesta pururea numele în sânul naţiunii sale.

---

22) **I. Lupaş: Op. cit.** p. 8.
23) **Vasile Diamandi-Aminceanul: Românii din Peninsula Balcanică**, Bucureşti (1938) p. 82.

Dimândarea părintească

Părinteasca dimândare
Ne spregiură cu dor mare,
Fraţi di mumă şi di-un tată,
Noi, Armâñi di eta toată.

Di sum plocîle de mârminţî
Strigă-a noştri buñi părinţî:
„Blăstem mare s'aibă'n casă,
Cari di limba lui se-alasă!

„Care-şi lasă limba lui,
S'lu-ardă pira focului,
Si-s dirină viu pri loc,
Si-lî si frigă limba'n foc!

„El în vatra-lî părintească
Fumealîe s'nu-şi hărisească!
Di fumelî curuñî s'nu başe,
Nat în leagăn si nu'nfaşe!

„Care fudze de-a lui mumă
Şi de părinteasca-lî numă,
Fugă-li doara Domnului,
Şi dulţeamea somnului!"

CONSTANTIN T. BELIMACE

CONSTANTIN BELIMACE

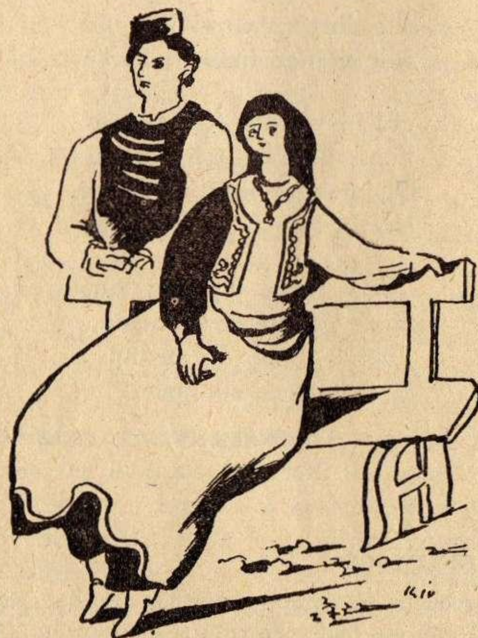
Din toată producţia în versuri a poeţilor aromâni, poezia **„Dimândarea părintească"** este cea mai cunoscută şi mai populară. Este imnul naţional al Aromânilor, care are aceeaşi popularitate ca **„Deşteaptă-te, Române"** pentru fraţii din grupul daco-român.

Autorul ei, mult regretatul **Constantin Belimace**, poate fi socotit cu

drept cuvânt ca adevăratul trubadur popular al Aromânilor. Versul lui este curgător, armonios, fără urmele unei sforțări.

Despre Constantin Belimace, a cărui limbă e mai ușor înțeleasă de frații din Regat, mai pomenim că a fost unul din cei mai vechi luptători pentru cauza națională a fraților de peste Dunăre. Așa, în anul 1878, el și în veci neuitații **Ștefan Mihăileanu, A. Bagav** și **C. Cairetti**, de asemenea Aromâni, scot revista aromânească **Macedonia**, în care Belimace scrie prima sa poezie în dialect și anume **Cucotul** (Cocoșul). De altfel, spre deosebire de ceilalți prozatori și poeți aromâni, Constantin Belimace n'a scris decât în graiul aromânesc.

In cuprinsul acestui „Calendar" mai publicăm frumoasa poezie **„Toamna tu-arnlu"** de acelaș autor.

Răsunetul anului 1848

de ANDREI MUREȘIANU

Deșteaptă-te, Române, din somnul cel de moarte,
In care te-adânciră barbarii de tirani !
Acum ori niciodată, croiește-ți altă soartă,
La care să se 'nchine și cruzii tăi dușmani.

Acum ori niciodată, să dăm dovezi în lume
Că'n aste mâni mai curge un sânge de Roman,
Și că'n a noastre piepturi păstrăm cu falä-un nume
Triumfător în lupte, un nume de Traian.

Inalță-ți a ta frunte și cată'n jur de tine,
Cum stau ca brazii'n munte voinici sute de mii;
Un glas ei mai așteaptă și sar ca lupii'n stâne,
Bărbați, bătrâni și tineri din munți și din câmpii.

Priviți mărețe umbre, Mihai, Ștefan, Corvine,
Româna națiune, ai voștri strănepoți,
Cu brațele 'narmate, cu focul vostru 'n vine,
Vieață'n libertate ori moartea strigăm toți!

Pe voi vă nimiciră a pismei răutate,
Și oarba neunire la Milcov și Carpați!
Dar noi pătrunși la suflet de sfânta libertate,
Jurăm că vom da mâna să fim pururea frați!

O mamă văduvită dela Mihai cel Mare
Pretinde dela fii-şi azi mână de-ajutor.
Şi blestemă cu lacrămi în ochi pe orişicare,
In astfel de pericol s'ar face vânzător.

De fulgere să piară, de trăsnet şi pucioasă,
Oricare s'ar retrage din gloriosul loc,
Când patria a sa mamă, cu inima duioasă
Va cere ca să trecem prin sabie şi foc!

N'ajunse iataganul barbarei Semilune,
A cărei plăgi fatale şi azi le mai simţim:
Acum se vâră Cnuta în vetrele străbune,
Dar martor ne e Domnul, că vii nu o primim!

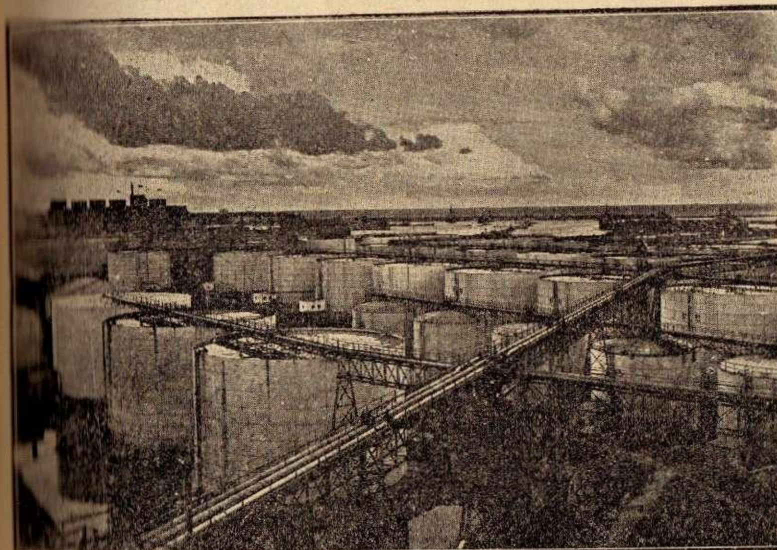
N'ajunse despotismul cu 'ntreaga lui orbire,
Al cărui jug de secoli ca vitele-l purtăm:
Acum se 'ncearcă cruzii, în oarba lor trufie,
Să ne răpească limba, dar numai morţi o dăm!

Români din patru unghiuri, acum ori niciodată,
Uniţi-vă în cuget, uniţi-vă 'n simţiri;
Strigaţi în lumea largă, că Dunărea-i furată
Prin intrigă şi silă, viclene uneltiri.

Preoţi cu crucea'n frunte, căci oastea e creştină,
Deviza-i libertatea şi scopul e prea sfânt,
Murim mai bine'n luptă cu glorie deplină,
Decât să fim sclavi iarăşi în vechiul nost' pământ!

ANDREI MUREŞANU

S'a născut în Bistriţa (Transilvania) în 1816 — mort 1863.
A fost învăţător, apoi profesor la gimnaziul din Braşov. Colaborator la „Foaia pentru minte", „Gazeta Transilvaniei", „Telegraful român". Poezia lui oglindeşte durerea pentru suferinţele neamului dar şi încrederea într'un viitor fericit pentru acest neam. Ia parte la Revoluţia din 1848. Cea mai bună poezie a lui e „Răsunetul anului 1848" (Deşteaptă-te Române) — poezie pe care o scrie pentru această revoluţie.

Constanţa: Portul petrolifer

UNDE SUNT AŞEZAŢI AROMÂNII

de TACHE PAPAHAGI

Profesor la Universitatea din Bucureşti

Teritoriul pe care îl ocupă astăzi Aromânii în grupuri sau m compacte e, relativ, redus. De fapt, Aromânii apar împrăştiaţi p ocupaţiunile lor în tot cuprinsul peninsulei balcanice: apar în o şele Serbiei, Bulgariei, ca şi cele din Tracia şi Grecia vech găsim în orice punct de intersecţie între regiuni diferite sau la duri de drumuri. Dar aceasta constitue o împrăştiere ce nu po fi încadrată atunci când e vorba să urmăreşti sub raportul e ţinuturile unui popor. Regiunile aromâneşti sunt următoarele:

a) Masivul muntos al Pindului care se găseşte în continui teritorială cu Tesalia. Amândouă aceste regiuni — Pindul şi T salia — ne prezintă cea mai mare şi mai compactă masă de A mâni. Aci sunt cele mai numeroase sate exclusiv aromâneşti, p tre cari amintim: 1. *Avdela*, focarul cultural-naţional al cauzei a mâneşti, patria lui Apostol Margarit; a fost incendiat pentru tima dată în 1905 de către antarţii greci; el se găseşte la poa muntelui Vasiliţa (2300 m.). 2. *Aminciu*, zis şi *Meţova* e un o şel de fapt, renumit în istoria Aromânilor prin drepturile auton ce le dobândise de la Turci; e patria lui Averof; e în acelaşi ti şi un leagăn istoric, întru cât pe aci au trecut armatele lui C Iulius Caesar ca să se întâlnească cu cele ale lui Pompeiu în T salia; trecutul cultural al acestui orăşel a activat mult mişca

...ţinească — deci a Grecilor — în desvoltarea ei. 3. *Samarina*, ... important centru curat aromânesc; se găseşte la poalele munte... *Smolcu*, cel mai înalt vârf al Pindului; e renumit prin seria de ...pitani-eroi pe cari i-a dat în mişcările creştineşti în contra Turci... în epoca lui Ali-paşa, în jurul anului 1821 precum şi mai târ... 4. *Perivole*, supranumit şi comuna bravilor, la poalele munte... *Oul*. 5. *Călaril'i*, vestit în direcţia industriei de o artă superioară, ...ales în ceea ce priveşte argintăria. 6. *Săracu*, frumoasă co... ...mună în formă de amfiteatru, patria marelui I. Coletti. In afară ... acestea, relevăm încă câteva: *Băioasa, Furca, Turia, Amer, ...dz, Breaza, Zmixi, Laca, Cirneşi, Grebeniţi, Floriu, Flamburari, ...ornu, Dziniradz, Malacaşi*, etc. Demn de relevat e faptul că toate ...munele sau satele sunt locuite exclusiv de Aromâni, fără nici ... singur strein măcar, fie el grec, evreu sau alt neam. In ceea ... priveşte aspectul satelor, de reţinut că toate casele sunt clădite ... piatră, cu mai multe încăperi şi chiar câte unul până la două ...aje.

b) Regiunea *Veriei*, în imediata apropiere a Salonicului. Aci ... următoarele sate: *Dol'iani, Sel'ia-de-sus, Sel'ia-de-jos, Xiru-...ad* etc. In directă continuitate apare şi regiunea *Vodenei*, cu ... ca *Puticina, Fetiţa, Morihova* etc. Aceste două centre în anii ... urmă au primit grele şi ireparabile pierderi prin colonizarea ...ecilor asiatici în coastele lor. Din această cauză o bună parte ... populaţie a şi început să emigreze în Ţara-mumă.

c) In spre Apus de Salonic avem regiunile Românilor din Al-...nia, numiţi *Fărşeroţi*. Astfel e ţinutul Coriţei, în jurul căreia sunt: *...a, Şipisca*, celebra *Moscopole* (azi aproape complet distrusă), *...ari*, etc. In nordul Coriţei e regiunea *Bitoliei*, cu sate şi oră... ... în jur, cum ar fi: *Târnova, Magarova, Nijopole, Gopeşi, Mo-...şte, Pârlep, Cruşova, Resna, Ohrida, Struga, Beala-de-sus, ...la-de-jos* etc. Spre Apus avem regiunea numită *Muzachia*, cu ...trul ei *Berat*, cu *Fearica, Duşari, Vârtoţi* etc., precum şi regiu... *Valonei*, cu sate ca: *Bunavia, Scrofotina, Armeni, Bestrova, ...leniţa* etc.

d) In fine, ca ultime grupuri mai compacte, ar fi de amintit

grupul Aromânilor de la poalele muntelui Olimp, şi cel al Meglenoromânilor de la nord-vestul Salonicului.

Acestea sunt grupările mai închegate şi mai numeroase ale Aromânilor. Evident, între acestea, ca şi în alte regiuni ale peninsulei, se găsesc răzleţite ca nişte enclave câte 2—3 sate tot de Aromâni, încercuite de moarte de mase compacte eterogene. Regiunea care se impune prin numărul locuitorilor, ca şi prin închegarea lor omogenă este regiunea Pindului şi a Tesaliei — două regiuni cari, în vremurile vechi, şi anume începând cu secolul al X-lea, au format aşa numitele ţări aromâneşti *Vlahia-Mare* şi *Vlahia-mică*, precum şi *Valahia-de-sus* şi *Valahia-de-jos*.

Bucureşti: Bulevardul Tache Ionescu

Ţara Românească

de I. SIMIONESCU

Preşedinte al Academiei Române

Ţară ca a noastră nu se află alta pe faţa pământului, mai mândră, mai dăruită de Dumnezeu cu de toate. Nu spun asemenea vorbe numai pentru că România e a noastră. Spun străinii care ne cercetează şi care nu se pot opri să nu-i laude înfăţişarea, ca şi darurile ce i le-a lăsat Dumnezeu.

In graniţele rotunjite, trase de cei jertfiţi în răsboiul trecut, care graniţi după vrerea Tatălui celui din ceruri nu vor rămânea nici de cum ştirbite, ci, prin vitejia ostaşilor de azi vor fi lărgite, în aceste graniţi se întinde un pământ plăsmuit, cum nu se poate închipui mai potrivit pentru traiul unui popor, care s'a născut, a crescut şi va muri în el.

Pământul ţării noastre, aşezat la gurile Dunării şi de jur împrejurul munţilor Carpaţi, are asemănare cu o roată de car. Obezile ar fi apele mari ce-l încing ca despărţire de alte neamuri. Tisa către asfinţit, Nistru către răsărit, Dunărea spre miază-zi, iar spre miază-noapte aproape-aproape vin una lângă alta izvoarele Tisei cu ale Prutului, care cum se încheie cercul de ape. In mijlocul roţii este butucul cu gaură'n mijloc pentru osie. Marginele butucului ar închipui cununa de munţi înălţaţi de jur împrejurul Transilvaniei, cu dealuri mai joase. Cum se trag spiţele roţii din butuc către obezi, aşa se împrăştie râurile în toate părţile, izvorând din munţi şi curgând către apele mari înconjurătoare.

S'a mai asemuit pământul României cu o cetate. Zidurile cetăţii ar fi tot Carpaţii; lăuntrul cetăţii ar răspunde Transilvania, iar şanţurile pline cu apă drept pază le-ar închipui aceleiaşi ape curgătoare pomenite mai sus.

Nici o altă ţară de pe lume nu are înconjurul atât de regulat

al României. Dacă tragi pe hârtie cu creion roşu urmele granițelor, îți dă aproape forma şinei dela roată, conturul cel mai regulat, cum e al soarelui, rotund.

Şi întinsă ce e țara noastră! Nu i se mai poate spune „Țărişoară", cum pomenea într'una Ştefan-cel-Mare de Moldova lui întinsă din ținutul Someşului cu cetățile dela Cicei şi Vad, până'n apa Nistrului cu cetățile dela Hotin şi Soroca. E o țară cât o împărăție. Dacă ar fi să tragi brazdă cu plugul în jurul ei, ți-ar trebui să umbli zi şi noapte o lună şi jumătate fără popas. Ogorul astfel țărcuit e mare, mare de tot. In cuprinsul lui s'ar putea aşeza una lângă alta cinci țărişoare din cele mai vestite, din Europa. Ar încăpea Portugalia cu Belgia, Olanda, Danemarca, Svițera ți tot ar mai rămânea loc slobod între ele. Avem o țară mare cât şi Italia, mai întinsă decât Anglia.

Dar nu e spre laudă numai întinderea, ci mai ales cum e plăsmuită, ca să poată încăpea în ea mult norod harnic, să-şi găsească ori unde îndestularea vieții.

Sunt țări mai întinse decât a noastră. Dar ce folos? Nu pot trăi prea mulți oameni în ele de răul pământului. Aşa e bunăoară Finlanda, din miază-noapte, ai cărei locuitori îşi apără acum, cu aceiaşi îndârjire ca şi noi, libertatea mereu amenințată de acelaş duşman dinspre răsărit. E o țară întinsă, dar numai stânci la față, pe lângă mii şi mii de ochiuri de apă sau învăluită mai peste tot anul de ger şi îngheț.

Altă țară, cum e Svițera, e numai munți, ai zice un nod pământesc, aşa de înalt de sgârie cerul şi veşnic acoperit cu zăpadă şi gheţuri.

La noi Dumnezeu a orânduit altfel. Avem munți dar nu sunt prea înalți ca să fie iarnă şi vară cu căciulă de omăt. Pe înălțimele munților sunt plaiuri netede pe care stau aşternute scoarțe împletite din iarbă grasă şi flori mirositoare. Peste vară asemenea plaiuri sunt numai stânci; pasc multe turme de oi ce dau brânza şi lâna. Spre poale, munții sunt numai poclăzi de molifți şi brazi ori păduri nestrăbătute de fag.

In afara munților, din Bucovina şi până'n Banat, în lăuntrul

Transilvaniei, ca şi din Munți până în Nistru dealatul Moldovei şi a Basarabiei, ca şi în Oltenia, se întind dealuri, val de val. Nu sunt dealuri prea înalte, nici priporoase. Dacă spinarea lor e împădurită, pe partea lor trăgănată boii pot trage brazdă, încât semănăturile dau rod îmbelşugat, în jurul cărora se aşează sate cu gospodării cum se cuvine.

E ținutul cel mai plin de oameni vrednici, răzăşi ori mazâli înstăriţiţ.

In afara dealurilor, roată se întind câmpii netede, mănoase când sunt lucrate ca lumea. Din Moldova cu ținutul Jijiei, din ținutul Bălților în Basarabia sunt câmpii rodnice în Țara de Jos, dar mai ales în Muntenia, din Bărăgan până'n capătul Olteniei. Dincolo de munți iarăşi câmpia începe în Banat, Torontalul numai ogoare, îngustându-se până spre Satu-Mare şi Țara Sălajului către Miazănoapte. Munte, deal cu podgorii şi câmpii mănoase sunt orânduite ca nişte trepte late, de te scobori până la lunca întinsă a Dunării, cu bălți multe, sălcii şi papură.

Deacurmezişul acestor trepte curg numeroase ape, unele iuți ca Jiul, altele sbuciumate ca Oltul, altele cu lunci rodnice ca Siretul. Cât străbat munții sunt năvalnice. De cum scapă la loc larg, sapă văi cu fund lat, sau lasă prispe, zise terase, acoperite cu ogoare. S'au deschis căi lesnicioase pentru cărăuşie. Mureşul bunăoară străbate inima Transilvaniei, Siretul taie 'n lung Moldova. Râurile cu ferestraele apelor lor au tăiat astfel drumuri uşoare, adâncindu-le'n munți sau chiar, ca Oltul, străpungând munții. Aceasta este încă un mare dar dela Dumnezeu, ajutând la înfrățirea Românilor dintr'o parte şi alta a Munților, care nu fac astfel hotar între frați, cum caută să iscodească duşmanii. Acolo, pe plaiurile de munte, urcând pe cărarea apelor, s'au întâlnit, cum spune poporul în Miorița, cel Vrâncean, cu cel Moldovean, cu cel Ungurean. Pe calea Oituzului se scobor mocanii şi țuțuenii pe drpumul oilor către Moldova şi Basarabia; pe calea Oltului mână mărginenii din partea Sibiului turmele lor la iernat până spre lunca Dunării. Trec Românii Carpații de colo dincolo, cum ar sări pârleazul un vecin la alt vecin.

A fost o mare înlesnire dela Dumnezeu, asemenea trecători

peste munți, tăiați de ape. Prin ele am rămas uniți sufletește, toți Românii la olaltă, închegându-ne într'unul și acelaș neam, de când am luat ființă pe plaiurile unde trăim și unde stau mormintele strămoșilor noștri despărțiți.

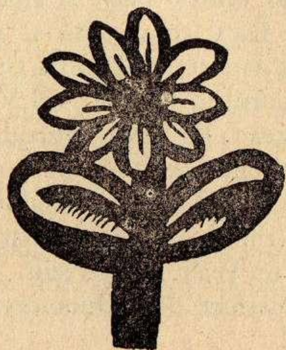
Aceasta nu e țara, întinsă, mândră, cum nu sunt multe altele. Pământul ei s'a născut neamul; pe pământul ei să murim cu toții. Țara cu tot ce e în ea e a noastră, hărăzită de Dumnezeu să ne ostenim viața în ea. Se cuvine deci înainte de orice să o iubim, să ținem la ea ca la ochii din cap.

Se ridică de jur împrejur dușmani care o poftesc.

I-au respins întotdeauna străbunii. Să facem piepturile noastre zid, spre a-i respinge și pe cei de azi.

Dar dușmanii n'au numai arme de foc cu care să războiesc. Ei uneltesc și prin alt chip. Trimet iscoade printre noi; lupi îmbrăcați cu blană de oaie. Din nefericire păcătuesc și unii de ai noștri, de se fac uneltele dușmanilor. Aceștia caută să ne slăbească dragostea de țară, să vâre zâzanie între noi, să ne desbine unii de alții, ca mai ușor astfel să ne biruiască.

Feriți-vă de ei chiar când șoptesc vorbe dulci; faceți cruce în fața icoanei țării, cum faceți când diavolul vă ispitește la rele. Numai prin unirea deplină din noi vom isbuti să trecem hopul anevoios de acum. Iar după ce biruința va liniști cumpenele, iar granițele se vor statornici cum au fost, vom avea vreme să întărim și așezările lăuntrice. Până atunci să facem scut în jurul țării, împotriva oricăror dușmani ori de unde s'ar ivi. Așa să ne ajute Dumnezeu!

ORAȘUL DE ODINIOARĂ MOSCOPOLE

de CONSTANTIN C. GIURESCU
Profesor la Universitatea din București

Așezată în partea de răsărit a Albaniei, pe cinci coline, la o înălțime medie de 1150 de metri și străbătută de „râulu al Dzegă", Moscopolea, datează după unii, din veacul al XI-lea, după alții, din al XVI-lea, iar după cronica ei manuscrisă, numai de pe la 1630. Dar dacă asupra întemeierii există controversă, toți cercetătorii sunt, în schimb, de acord în a fixa epoca ei de înflorire maximă între 1720—1769. Prin energia, priceperea și remarcabilul spirit de afaceri al locuitorilor, veniți unii, pare-se din Gramostea, ea ajunge atunci centrul comercial și industrial cel mai de seamă din partea apuseană a imperiului turcesc. Are, pe la jumătatea veacului al XVIII-lea, peste cincizeci de mii de locuitori în douăsprezece mii de case, o serie de construcții monumentale — înainte de primul războiu mondial se mai vedeau încă ruinele a douăzeci și patru de biserici — școli, o bibliotecă, o tipografie, un orfelinat, o casă a săracilor și — „podoaba cea mai înaltă a orașului" — o „Academie". Meseriașii sunt grupați în corporații sau bresle — patrusprezece la număr după un studiu apărut la Viena în anul 1791, cincizeci, inclusiv cele mărunte, după un cercetător grec — în frunte stând breslele industriei metalelor: aurarii, argintarii, arămarii și armurierii. Arămarii ridică biserica *Sf-ții Apostoli*, epitrop fiind chiar Mihail Papatete; pisania poartă data 1752, Octomvrie 20. Cea mai veche biserică pare a fi fost aceea a Sfintei Paraschiva; urma apoi „Adormirea Maicii Domnului", zidită în 1715, „Sfântul Atanasie" în 1721, „Sfinții Voevozi" în 1724, „Sfântul Nicolae" în 1750. La aceasta

din urmă era ctitor, în 1758, făcând tronul și amvonul, chir A ghirie Atanasie Gojdu, înaintașul marelui filantrop Eman Gojdu.

Fiecare breaslă era condusă de un sfat de meșteri, prezidat d un *protomeșter;* protomeșterii celor 14 corporații alcătuiau u consiliu numit și Tribunalul de pace, care avea și atribuții jud cătorești. Solidaritatea între membrii breslelor era mare; respect față de cei bătrâni, de asemenea.

Prin stăruința acestor bresle și cu sprijinul lor material, a luat naștere instituțiile filantropice și culturale ale Moscopol Ele au înființat tipografia, ele subvenționau „Casa săracilor" „Orfelinatul", acesta din urmă având patruzeci de odăi ma Incă de pe la 1700 exista o școală de învățături mai înalte; în 17 are loc o reorganizare a ei, fiind numită „Noua Academie". I apelul Patriarhului Ioasaf al Ohridei — și el tot Aromân d Moscopole — de a se ridica un lăcaș demn pentru acest așez mânt de cultură, breslele răspund cu mare elan, subscriind nu m puțin de 312.000 de aspri. Fiecare breaslă întreținea apoi câte u tânăr la studii, ca să învețe „limba greacă, filosofia și științ teologice".

In 1750 e numit rector al „Noii Academii" *Theodor Cavaliott* elev al învățatului filosof și teolog grec Evghenie Vulgaris. Su conducerea lui, înalta instituție capătă o strălucire deosebită, d venind centrul cultural al Peninsulei — excepție făcând, bine în țeles, Constantinopolul. In 1760, Cavaliotti tipărește o *Gramati* (Εἰσαγογή Γραμματικῆς . . .) în tipografia din Moscopole. Ma înainte încă, în 1736, 1742 și 1744, apăruseră în aceeași tipograf trei cărți bisericești — Ἀκολουθία sfântului Haralamb, aceea lui Climent, arhiepiscopul Ohridei, și aceea a lui Visarion, arhi piscopul Larissei. Opera cea mai însemnată a lui Cavaliotti es însă Πρωτοπειρία, un dicționar greco-aromâno-albanez, apărut l Veneția în 1770; tot el a mai alcătuit și o serie de studii filos fice — între altele o *Logică* în 1743 — care nu s'au tipărit.

Limba de predare în „Noua Academie" era cea greacă, limb clasică a învățăturilor înalte, limba care, în vremea aceea, domin și în școlile superioare din Principate precum și în saloane. D

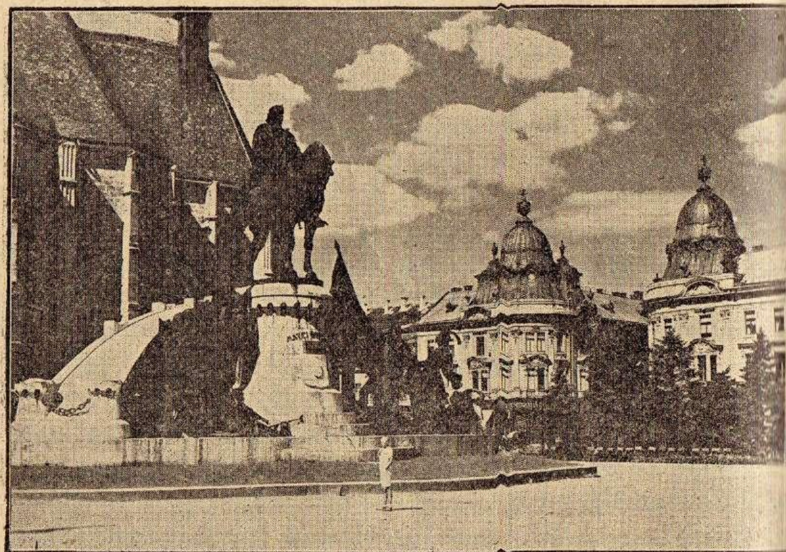
n același timp crește interesul literar și științific pentru limba aromânească, pentru graiul părinților, întrebuințat în familie și în viața de toate zilele. Dovadă sunt operele lexicografice sau dicționarele care se alcătuiesc în această vreme și din care unele se și tipăresc. In afară de *Protopeiria* lui Cavaliotti, trebue relevat vocabularul mai bogat și în patru limbi (greacă, aromână, bulgară, albaneză) intitulat Εἰσαγογίκη διδασκαλία, al lui *Daniil din Moscopole.* Prima ediție a apărut la Veneția, în 1794; cea de a doua la Constantinopol, în 1802. Un alt dicționar este acela al lui *Nicolae Ianovici,* originar și el tot din Moscopole, dar stabilit în Austria. Cuprinde cinci limbi: greaca veche sau elena, greaca nouă, aromâna, germana și maghiara; trecut la cenzură la 30 Martie 1821, el rămâne în manuscris.

Moscopolea a mai dat și alți oameni de cultură. Astfel a fost *Dimitrie Procopie,* zis și Pamperi, cu studii la Padova, medicul lui Nicolae Mavrocordat, apoi protopopul și hartofilaxul *Constantin Ucuta,* stabilit tocmai la Posen, în Prusia, de unde trimite în 1797, lucrarea sa Νέα Παιδαγωγία, cuprinzând un „alfabet practic", o gramatică și rugăciunile obișnuite, în limba aromână. Lucrarea s'a tipărit în același an, în tipografia din Viena a lui *Marchides Pulliu,* aromân și el din Seatiștea. In prefață, Ucuta cere ca învățământul să se facă *în limba maternă,* acesta fiind cel mai potrivit. Tot din Moscopole sunt originare și familiile *Mo-ioni și Gojdu,* stabilite amândouă în Austria; din împrejurimile Moscopolei din *Grabova,* e tatăl vestitului mitropolit *Andrei Șaguna.*

Războiul dintre Ruși și Turci, izbucnit în toamna anului 1768 (30 Octomvrie), înseamnă pentru înfloritorul oraș aromânesc începutul decadenței. Locuitorii lui sunt acuzați că ar fi favorabili Rușilor, că ar sprijini acțiunea acestora care urmărea, paralel cu operațiunile militare, și o răscoală a creștinilor din imperiul turcesc, în special a Grecilor. Poate că unii dintre Moscopoliteni să fi dorit într'adevăr o biruință a țarului; că ar fi trecut însă la acte fățișe de răscoală, nu e dovedit. Se mai adăogă și invidia provocată de multele bogății acumulate în acest centru industrial și comercial, contrastând izbitor cu sărăcia regiunilor învecinate. Fapt

este că, în 1769, orașul începu să fie atacat de bande de Albanezi. Locuitorii rezistară o bucată de vreme; apoi, dându-și seama că situația nu va mai putea dura și că, în orice caz, comerțul și industria lor vor fi ruinate, se hotărîră să emigreze. Mulți porniră cu familiile și avuțiile lor spre miazănoapte, înspre ținuturile sârbești și spre Austria; alții se adăpostiră în așezările aromânești vecine mai ferite. In urma lor, Moscopolea fu prădată și arsă. Refăcută parțial, după încheierea păcii, ea fu din nou atacată în 1788, în legătură cu noul război care izbucni între Ruși și Turci la 24 August 1787. De data aceasta, orașul primi lovitura de grație; după sfârșitul ostilităților, nu mai rămase decât o vastă întindere de ruine. In veacul al XIX-lea, un sat modest vegetă pe locul unde odinioară se înălțase înfloritoarea metropolă aromânească. Odată cu Moscopolea, fură prădate și distruse și localitățile Gramostea, Niculița, Lintopea, Bitcucii și Birina [1]).

[1]) Fragment din **Istoria Românilor** Vol. III, partea I, București, edit. „Fundației pentru literatură și artă".

Cluj: Statuia lui Matei Corvin

MIORIȚA

Pe-un picior de plaiu
Pe-o gură de raiu,
Iată vin în cale,
Se cobor la vale
Trei turme de miei
Cu trei ciobănei.
Unu-i moldovean
Unu-i ungurean
Și unu-i vrâncean.
Iar cel ungurean
Și cu cel Vrâncean

Mări, se vorbiră,
Şi se sfătuiră
Pe l'apus de soare
Ca să mi-l omoare
Pe cel moldovean
Că-i mai ortoman,
Ş'are oi mai multe
Mândre şi cornute
Şi cai învăţaţi
Şi câini mai bărbaţi!..,
Dar cea Mioriţă
Cu lâna plăviţă
De trei zile'ncoace
Gura nu-i mai tace
Iarba nu-i mai place.
— Mioriţă laie,
Laie bucălae,
De trei zile'ncoace
Gura nu-ţi mai tace!
Ori iarba nu-ţi place,
Or eşti bolnăvioară,
Drăguţă Mioară?
— Drăguţule bace!
Dă-ţi oile 'ncoace
La negru zăvoi,
Că-i iarba de noi
Şi umbra de voi.
Stăpâne, stăpâne,
Iţi chiamă ş'un câne
Cel mai bărbătesc
Şi cel mai frăţesc
Că l'apus de soare
Vreau să mi-te omoare
Baciul ungurean
Şi cu cel vrâncean!
— Oiţă bârsană,
De eşti năsdrăvană
Şi de-a fi să mor
In câmp de mohor,
Să spui lui vrâncean
Şi lui ungurean
Ca să mă îngroape
Aice pe-aproape,
In strunga de oi,
Să fiu tot cu voi;
In dosul stânii
Să-mi aud cânii.
Aste să le spui,
Iar la cap să-mi pui,
Fluieraş de fag,
Mult zice cu drag!
Flueraş de os,
Mult zice duios!
Flueraş de soc,
Mult zice cu foc!
Vântul când a bate
Prin ele-a răsbate
Ş'oile s'or strânge
Pe mine m'or plânge
Cu lacrimi de sânge!
Iar tu de omor
Să nu le spui lor.
Să le spui curat
Că m'am însurat
C'o mândră crăiasă
A lumii mireasă;
Că la nunta mea
A căzut o stea;
Soarele şi luna
Mi-au ţinut cununa,
Brazi şi păltinaşi
I-am avut nuntaşi,
Preoţi munţii mari,
Paseri, lăutari,

Păsărele mii,
Şi stele făclii!
Iar dacă-i zări
Dacă-i întâlni
Măicuţă bătrână
Cu brâul de lână,
Din ochi lăcrămând,
Pe câmpi alergând
Pe toţi întrebând,
Şi la toţi zicând:
Cine-a cunoscut
Cine mi-a văzut
Mândru ciobănel
Tras printr'un inel?
Feţişoara lui,
Spuma laptelui;
Mustăcioara lui,
Spicul grâului;
Perişorul lui,
Pana corbului;
Ochişorii lui,
Mura câmpului!...
Tu, mioara mea,
Să te'nduri de ea
Şi-i spune curat
Că m'am însurat
C'o fată de craiu,
Pe-o gură de raiu.
Iar la cea măicuţă
Să nu-i spui, drăguţă,
Că la nunta mea
A căzut o stea,
C'am avut nuntaşi
Brazi şi păltinaşi,
Preoţi, munţii mari,
Paseri, lăutari,
Păsărele mii
Şi stele făclii. [1])

1) Din colecţia „Poezii Populare ale Românilor", culese de Vasile Alecsandri.

Tânără macedoneancă

DOINA

de MIHAIL EMINESCU

Dela Nistru pân' la Tisa
Tot Românul plânsu-mi-s'a,
Că nu mai poate străbate
De-atâta străinătate.
Din Hotin şi pân'la Mare
Vin Muscalii de-a călare,
Dela Mare la Hotin
Mereu calea ne-o aţin;
Din Boian la Vatra Dornii
Au umplut omida cornii
Şi străinul te tot paşte,
De nu te mai poţi cunoaşte.
Sus la munte, jos pe vale
Şi-au făcut duşmanii cale,
Din Sătmar până'n Săcele
Numai vaduri ca acele.
Vai de biet Român săracul!
Indărăt tot dă ca racul,
Nici îi merge, nici se'ndeamnă,
Nici îi este toamna toamnă,
Nici e vară vara lui,
Şi-i străin în ţara lui.
Dela Turnu'n Dorohoi
Curg duşmanii în puhoi
Şi s'aşează pe la noi;
Şi cum vin cu drum de fier,
Toate cântecele pier
Zboară păsările toate
De neagra străinătate;
Numai umbra spinului
La uşa creştinului.
Işi desbracă ţara sânul,
Codrul — frate cu Românul —
De secure se tot pleacă
Şi izvoarele îi seacă
Sărac în ţară săracă!
Cine-a îndrăgit străinii,
Mânca-i-ar inima câinii,
Mânca-i-ar casa pustia
Şi neamul nemernicia!

Ştefane, Măria Ta,
Tu la Putna nu mai sta,
Las' Arhimandritului
Toată grija schitului,
Lasă grija Sfinţilor
In seama părinţilor,
Clopotele să le tragă
Ziua 'ntreagă, noaptea 'ntreagă,
Doar s'a 'ndura Dumnezeu,
Ca să-ţi mântui neamul tău!

Tu te 'nalţă din mormânt
Să te-aud din corn sunând
Şi Moldova adunând.
De-i suna din corn odată,
Ai s'aduni Moldova toată,
De-i suna de două ori,
Iţi vin codri'n ajutor,
De-i suna a treia oară,
Toţi duşmanii or să piară
Din hotară în hotară,
Indrăgi-i-ar ciorile
Şi spânzurătorile!

MIHAIL EMINESCU

Cel mai mare poet al Românilor s'a născut în 1850 la Ipoteşti, Jud. Botoşani, şi a murit la 1889. Face gimnaziul la Cernăuţi, Sibiu şi Blaj. In 1864 părăseşte şcoala şi cutreeră provinciile româneşti cu o trupă de teatru. In urmă îşi desăvârşeşte studiile la Viena. Ajunge redactor la ziarele „Curierul" din Iaşi şi „Timpul" din Bucureşti. Scrie apoi la „Convorbiri literare" fiind mult iubit şi apreciat de T. Maiorescu şi de tot cercul „Junimii" dela Iaşi. Poet de valoare universală, e în primul rând un mare iubitor de ţară. Cuprinsul poeziilor lui e foarte variat. Dela versurile gingaşe şi dureroase de dragoste, trece la poezia de adâncă filosofie, apoi la poezia patriotică, şi cea de dragoste de neam.

„Luceafărul" e cea mai frumoasă poezie din literatura românească. Iar „Doina" (scrisă cu ocazia desvelirei statuiei equestre a lui Ştefan cel Mare, din faţa Palatului Administrativ din Iaşi, în Mai 1883), este expresia celui mai puternic sentiment naţional, la care ajunge Eminescu. Doina îşi strigă toată durerea, toată ura, toată umilinţa neamului ei asuprit.

In proză Mihail Eminescu scrie: „Sărmanul Dionis" nuvelă fantastică, „Cezara", „La aniversare", „Făt-Frumos din lacrimă", şi romanul „Geniul Pustiu". Mai scrie articole politice şi poveşti pentru copii.

Intreaga activitate ziaristică dela „Timpul" şi Curierul din Iaşi" l'a impus pe Mihail Eminescu, ca pe unul din marii îndrumători ai neamului în lupta pentru redeşteptarea naţională.

LA ARME

de ŞT. O. IOSIF

Veniţi viteji apărători ai ţării!
Veniţi că sfânta zi a răsărit,
E ziua mare a reînălţării
Drapelului de gloanţe zdrenţuit!
Veniţi din toate unghiurile zării
Să cucerim ce-avem de cucerit!

La arme, cei de-un sânge şi de-o lege!
La arme, pentru Neam şi pentru Rege!
Când Patria ne cheamă sub drapel,
Datori sunt toţi copiii ei s'alerge,
Să-l apere, să moară pentru el!

Ce credeţi voi noroade nesătule,
Că nu ne poartă grija Cel de Sus?
N'am înfruntat noi năvăliri destule,
Din miazănoapte, răsărit şi apus?
Adună-ţi Rege oştile şi du-le
La biruinţă — aşa cum le-ai mai dus!

La arme, cei de-un sânge şi de-o lege!
La arme, pentru Neam şi pentru Rege!
Când Patria ne cheamă sub drapel,
Datori sunt toţi copiii ei s'alerge,
Să-l apere, să moară pentru el!

Cu-al nostru sânge-am scris al nostru nume,
In cartea gloriosului trecut.
Şi mulţi duşmani ar vrea să ne sugrume,
Dar până când mai stau Carpaţii scut,
Acel ce ne va şterge de pe lume,
Să ştie toţi că încă nu-i născut!

La arme, cei de-un sânge şi de-o lege!
La arme, pentru Neam şi pentru Rege!
Când Patria ne cheamă sub drapel,
Datori sunt toţi copiii ei s'alerge,
Să-l apere, să moară pentru el!

Să ştie toţi că un popor nu moare
Când veacuri a luptat necontenit,
Şi-i scris, în cartea celor viitoare,
Că va să vină ceasul preamărit
Când mândru, străluci-va'ntre popoare
Ca soarele, aci, în răsărit.

La arme, cei de-un sânge şi de-o lege!
La arme, pentru Neam şi pentru Rege!
Când Patria ne cheamă sub drapel,
Datori sunt toţi copiii ei s'alerge,
Să-l apere, să moară pentru el!

ST. O. IOSIF

S'a născut în 1877 la Braşov, dintr'o familie originară din Macedonia. Moare în 1913.

Studiile le face la Universitatea din Bucureşti, în urmă se ocupă de ziaristică.

Colaborează la „Viaţa", „Epoca", „Pagini literare", „Floare albastră", „Convorbiri literare", conduce împreună cu Ilarie Chendi, revista „Sămănătorul" unde apoi scrie tot restul vieţii.

A publicat următoarele volume: „Versuri", „Patriarhale", „Poezii" „Credinţe" şi „Cântece".

La arme e scrisă în 1913, cu ocazia trecerii armatei române peste Dunăre, în Bulgaria.

SAN-MARINA

de DIMITRIE BOLINTINEANU

San-Marina astăzi are
Sărbătoare de păstori,
O serbare
De plecare
La Vardar ce cură 'n mare
Alergând pe pat de flori.

Se întinde masă dalbă
Pe un plaiu lângă cătun
Cu smântână
Dela stână,
Cu faguri de miere albă
Şi cu vin dela Zeitun.

Dintr'o mână 'n altă mână
Cupa 'mpresurată 'n flori
Trece plină;
Toţi închină
Pentru ţara lor română,
Pentru turme şi păstori.

Şi unchieşi cu albe plete
Cei dintâi la masă 'nchin;
Hora pasă
Lângă masă
De flăcăi şi june fete,
Cu păr negru, cu alb sân.

Fluerele şi cavale
Sună vesele cântări;
Lângă mese,
Cete dese
De copii se joc pe vale
Ca 'ntr'un vis de desfătări.

Popii binecuvintează,
Şi atunci toţi s'au mişcat
De plecare
Către mare;
Turmele înaintează,
Toţi cu totul le-au urmat.

Caii poartă în spinare
Corturi, paturi, aşternut,
Toată casa,
Toată masa
Şi vestminte de 'mbrăcare,
Şi întregul lor avut.

Mamele în glugi pe spate,
Poartă prunci cu păr bălaiu
Sau mioare
Lâncezioare.
Clopotele legănate
Sună depărtat pe plaiu.

Turma beagă, câinii latră,
Caii nechează uşor;
Mai departe
La o parte
Sub o măgură de piatră
Cântă 'n fluer un păstor.

Şi pe cale mic şi mare
Se opresc cătând spre sat
Cu plăcere
Şi durere,
Şi-i trimite fiecare
Inc'un dulce sărutat.

Sara vine şi păstorii
La pârâu toţi se opresc;
Şi fac focuri
Şi fac jocuri,
Pân' ce visele-aurorei
Peste geana lor plutesc.

Astfel îşi petrec viaţa
De străini neatârnaţi,
Ca cocorii
Şi ca norii,
Când pe câmpuri de verdeaţă,
Când pe munţii cei înalţi.

DIMITRIE BOLINTINEANU.

S'a născut în Bolintinul din Vale Jud. Ilfov în 1819 — moare 187[illegible]. E Macedonean de origine, a studiat în Bucureşti, apoi la Paris de unde se întoarce în ţară şi ia parte la revoluţia din 1848. Sub Cuza Vodă ajunge ministru de externe şi instrucţie publică — atunci, sub ocrotirea lui, s'au înfiinţat primele şcoli româneşti în Macedonia. A scris multă poezie şi proză. Mai cunoscut e prin Legendele istorice, alte volume de poezii sunt: Florile Bosforului, Basmele, Reveriile, etc. Bolintineanu a mai scris piese de teatru, şi a încercat o epopee — Traianida.

Toată opera lui e plină de avânt patriotic.

DORLU A GIONELUI

de GEORGE MURNU

Un gione cu jale multă
Imnă ş'cântă 'n cale,
Şi pădurile ma lu-ascultă
Ş'aţea vearde vale:

,,Se-am cupii cum nu-are altu,
Se-am ş'ună fălcare,
S'bag căşeri pri munte-analtu,
S'hiu un celnic mare.

,,Irghilii di calí şi iape
S'pască tu vuloagă,
S'ved cum padea nu-li încape
Di lişor ţe-alagă.

,,Di mulări cărvane lungă,
Chipurile se-asună,
Pân'di Cărădă si-agĭungă
Ş'până di Sărună.

,,Şi pri munte, tu pădină,
Tu curii muşeate,
Casa si-mi alghească 'mplină,
Canda-i 'nă pălate.

,,Doli-aclo, lea piruşană,
Tine'nveastă, mine gĭone,
S'nă bănăm hărzita bană
Ş'vrearea s'nu-aibă sone!"

GEORGE MURNU

Născut în com. Veria, regiunea Salonicului în 1868 d-l **George Mu** e fiul profesorului și preotului Econom Ioan Murnu și al soției acestu Ecaterina. Străbunii preotului Murnu, coborîtori din Munții Pindului er așezați în Veria cam de 100 de ani. Preotul profesor Ioan Murnu trecu p la 1888 și se stabili în Budapesta, unde fusese chemat ca paroh al Comu nității Macedoromâne.

George Murnu urmă școala primară în Veria, liceul la Bitolia (Mo nastir). Studiile de Filosofie și Litere le făcu la Universitatea din Buda pesta. Doctoratul la München (Bavaria). A fost un timp profesor la Se minarul Teologic din Iași.

Numit în 1910 agregat de artă antică la Facultatea de Filosofie ș Litere a Universității din București fu ridicat profesor titular la catedr de arheologie a aceleași Universități, la 8 Martie 1914. A făcut parte di delegațiile macedoromâne, trimise în 1913 la conferința ambasadorilor la Londra, apoi în 1919 la Conferința de Pace din Paris susținând drepturil naționale ale Românilor din Peninsula Balcanică. Senator (din partea Uni versității) în 1920 apoi deputat în Camera aleasă sub guvernul N. Iorga (Iulie 1932), George Murnu e un însuflețit apărător al cauzei macedo nene și al epurației moravurilor politice.

Membru al Academiei Române din Iunie 1923, intrat odată cu Oct Goga, Mihail Sadoveanu și C. Rădulescu-Motru.

A colaborat la rev.: Arhiva" (Al. D. Xenopol) Iași, „Convorbiri lite rare" București, „Luceafărul", Budapesta-Sibiu, „Viața Românească", Fla căra", „Viața literară" „Universul Literar". etc.

A scris și publicat numeroase lucrări de specialitate și literare.

PENEȘ CURCANUL

de *VASILE ALECSANDRI*

Plecat-am nouă din Vaslui
Și cu sergentul zece
Și nu erau, zău, nimănui
In piept inima rece.
Voioși ca șoimul cel ușor
Ce sboară de pe munte,
Aveam chiar pene la picior
Aveam și pene'n frunte!

Toți Dorobanți, toți Căciulari
Români de viță veche,
Purtând opinci, suman, ițari
Și cușma pe-o ureche.
Ne dase nume de curcani
Un hătru bun de glume;
Noi am schimbat lângă Balcani
Porecla în renume!

Din câmp, de-acasă dela plug
Plecat-am astă-vară
Ca să scăpăm de Turci, de jug
Sărmana scumpă țară.
Așa ne spuse'n graiul său
Sergentul Mătrăgună,
Și noi ne-am dus cu Dumnezeu,
Ne-am dus cu voie bună!

Oricine 'n cale ne'ntâlnea
Cântând în gura mare,
Stătea pe loc, s'adimenea,
Cuprins de admirare;
Apoi în treacăt ne 'ntreba
De mergem la vr'o nuntă.
Noi răspundeam în hohot: „ba,
„Sburăm la luptă cruntă!"

— „Cu zile mergeţi, dragii mei,
„Şi să veniţi cu zile!"
Ziceau atunci bătrâni, femei
Şi preoţi şi copile,
Dar cel sergent făr' de musteţi
Răcnea: „Să n'aveţi teamă,
Românul are şapte vieţi
In pieptu-i de aramă!"

A! cui i-ar fi trecut prin gând
Ş'ar fi crezut vreodată
Că mulţi lipsi-vor în curând
Din mândra noastră ceată!
Priviţi! din nouă câţi eram
Şi cu sergentul zece,
Rămas-am singur eu... şi am
In piept inima rece!

Crunt e când intră prin stejari
Năpraznica secure
De-abate toţi copacii mari
Din falnica pădure!

Dar vai de-a lumii neagră stea,
Când moartea nemiloasă
Ca'n codru viu pătrunde'n ea
Şi când secura-i coasă!

Copii! aduceţi un ulcior
De apă de sub stâncă
Să sting pojarul meu de dor
Şi jalea mea adâncă,
Ah! ochii-mi sunt plini de scântei
Şi mult cumplit mă doare,
Când mă gândesc la fraţii mei
Cu toţi pieriţi în floare.

Cobuz ciobanu 'n Calafat
Suna voios din fluier,
Iar noi jucam hora în sat,
Râzând de-a bombei şuier.
Deodat-o schijă de obuz
Trăsnind... mânca-o-ar focul!
Retează capul lui Cobuz
Şi-astfel ne curmă jocul.

Trei zile'n urmă am răzbit
Prin Dunărea umflată
Şi nu departe-am tăbărît
De Plevna blestemată.
In faţa noastră se'nălţa
A Griviţei redută,
Balaur crunt ce-amenința
Cu ghiara-i nevăzută.

Dar şi noi încă-o pândeam
Cum se pândeşte-o fiară
Şi tot chiteam şi ne gândeam
Cum să ne cadă'n ghiară?
Din zori în zori şi Turci şi noi
Svârleam 'n aer plumbii
Cum svârli grăunţi de păpuşoiu
Ca să hrăneşti porumbii.

Şi tunuri sute bubuiau...
Se clătina pământul!...
Şi mii de bombe vâjâiau
Trecând în sbor ca vântul.
Şedea ascuns Turcu'n ocol
Ca ursu'n vizuine.
Pe când trăgeam noi tot în gol.
El tot în carne vie...

Ţinteş era dibaciu tunar,
Căci toate-a lui ghiulele
Loveau turcescul furnicar,
Ducând moartea cu ele.
Dar într'o zi veni din fort
Un glonte numai unul,
Şi bietul Ţinteş căzu mort,
Imbrăţişându-şi tunul.

Pe-o noapte oarbă, Bran şi Vlad
Erau de santinele
Fierbea văzduhul ca un iad
De bombe, de şrapnele.

In zori găsit-am pe-amândoi
Tăiaţi de iatagane,
Alăturea c'un moviloiu
De leşuri musulmane.

Sărmanii!... bine s'au luptat
Cu lifta cea păgână,
Şi chiar murind ei n'au lăsat
Să cadă-arma din mână.
Dar ce folos! ceata scădea
Şi acuma rămăsase
Cinci numai, cinci flăcăi din ea
Şi cu sergentul şase!

Veni şi ziua de asalt,
Cea zi de sânge udă!
Părea tot omul mai înalt
Faţă cu moartea crudă.
Sergentul nostru, puiu de Smeu,
Ne zise-aşte cuvinte:
„Cât n'om fi morţi, voi cinci şi eu
Copii, tot înainte!"

Făcând trei cruci, noi am răspuns:
„Amin! şi Doamne-ajută!"
Apoi la fugă am împuns
Spre-a Turcilor redută.
Aleleil Doamne, cum sburau
Voinicii toţi cu mine
Şi cum la şanţuri alergau
Cu scări şi cu faşine!

Iată-ne-ajunşi!... încă un pas.
Ura! 'nainte, ura!...
Dar mulţi rămân fără de glas.
Le'nchide moartea gura!
Reduta'n noi repede-un foc
Cât nu-l încape gândul.
Un şir întreg s'abate'n loc,
Dar altul îi ia rândul.

Burcel în şanţ moare sdrobind
O tidvă păgânească.
Şoimu 'n redan cade răcnind:
„Moldova să trăiască!"
Doi fraţi Călini, ciuntiţi de vii,
Se svârcolesc în sânge;
Niciunul însă, dragi copii,
Niciunul nu se plânge.

Atunci viteazul Căpitan
Cu-o largă brazdă'n frunte,
Strigă voios: „Cine-i curcan
„Să fie şoim de munte!"
Cu steagu 'n mâini, el sprintenel
Viu sue-o scară 'naltă;
Eu cu sergentul după el
Sărim dela olaltă.

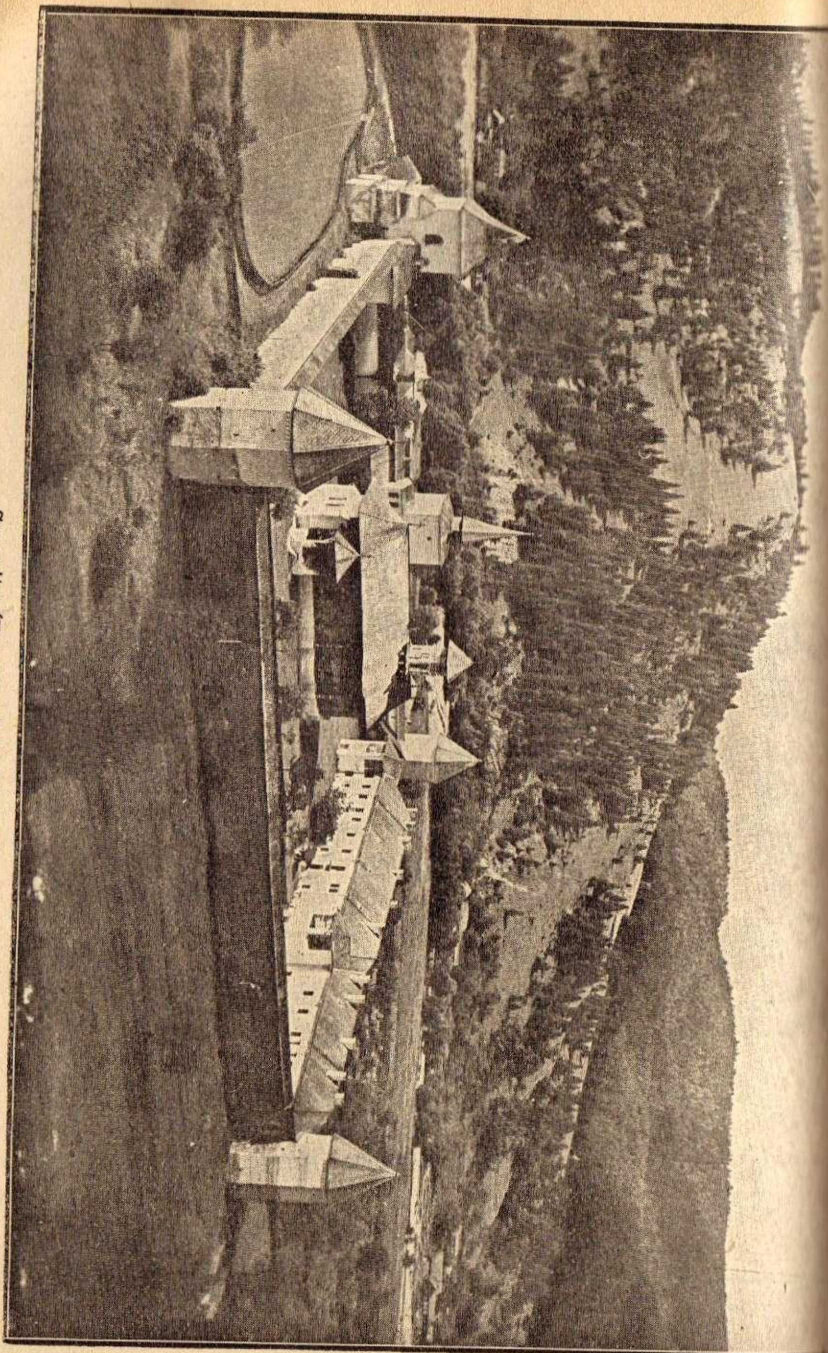
Prin foc, prin spăngi, prin glonţi, prin fum,
Prin mii de baionete,
Urcăm, luptăm... iată-ne-acum
Sus, sus la parapete.

Allah! Allah! Turcii răcnesc,
Sărind pe noi o sută.
Noi punem steagul românesc
Pe crâncena redută.

Ura! măreţ se 'nalţă'n vânt
Stindardul României!
Noi însă zacem la pământ,
Căzuţi pradă urgiei.
Sergentul moare şuerând
Pe Turci în risipire,
Iar Căpitanul admirând
Stindardu 'n fâlfâire!

Şi eu când ochii am închis,
Când mi-am luat osânda:
„Ah pot să mor de-acum, am zis,
„A noastră e izbânda!"
Apoi când iarăşi m'am trezit
Din noaptea cea amară,
Colea pe răni eu am găsit
Virtutea Militară!...

Ah! dar-ar Domnul să-mi îndrept
Această mână ruptă,
Să-mi vindec rănile din piept,
Iar să mă'ntorc la luptă,
Căci nu-i mai scump nimica az
Pe lumea pământească,
Decât un nume de viteaz
Şi moartea vitejească!

Sucevița (Bucovina) Mânăstire

Amintiri din copilărie

de ION CREANGĂ

Stau câte odată și-mi aduc aminte ce vremi și ce oameni mai erau în părțile[1]) noastre pe când începusem și eu, drăgulița Doamne, a mă ridica băiețaș la casa părinților mei, în satul Humulești[2]) din târg[3]), drept peste apa Neamțului, — sat mare și vesel, împărțit în trei părți care se țin tot de una[4]): Vatra satului, Delenii și Bejănii.

Și-apoi Humuleștii și pe vremea aceea nu erau numa așa, un sat de oameni fără căpătâiu, ci sat vechiu răzășesc, întemeiat în toată puterea cuvântului: cu gospodari tot unul și unul, cu flăcăi voinici și fete mândre, care știau a învârti și hora, dar și suveica, de huia satul de vătale[5]) în toate părțile; cu biserică frumoasă și niște preuți și dascăli și poporăni ca aceia, de făceau mare cinste satului lor.

Și părintele Ioan de sub deal, Doamne, ce om vrednic și cu bunătate mai era! Prin îndemnul său, ce mai de pomi s'au pus în țintirim[6]), care era îngrădit cu zaplaz[7]) de bârne streșinit cu șindrilă, și ce chilie durată[8]) s'a făcut la poarta bisericii pentru școală!

Și-apoi să fi văzut pe neobositul părinte cum umbla prin

1) Locurile.
2) Satul în care s'a născut scriitorul.
3) Târgul Neamțului.
4) Laolaltă.
5) O parte a războiului de țesut, în care stă spata și se bate firul în urzeală.
6) Cimitir
7) Gard.
8) Bine zidită.

sat din casă 'n casă, împreună cu bădița Vasile a Ilioaii, d
călul bisericii, — un holteiu [9]) sdravăn, frumos și voinic, și s
tuia pe oameni să-și dee copiii la învățătură. Și unde nu s'
adunat o mulțime de băieți și fete la școală, între care eram
eu, un băiet prizărit [10]), rușinos și fricos și de umbra mea.

Și cea dintăi școlăriță a fost însăși Smărăndița popii, o s
tie [11]) de copilă ageră la minte și așa de silitoare, de între
mai pe toți băieții și din carte, dar și din nebunii.

Insă părintele mai în toată ziua da [12]) pe la școală și v
dea ce se petrece. Și ne pomenim într'una din zile că părint
vine la școală și ne aduce un scaun nou și lung și, după ce-a
trebat pe dascăl care cum ne purtăm, a stat puțin pe gând
apoi a pus numele scaunului *calul balan* și l-a lăsat în școal

In altă zi ne trezim că iar vine părintele la școală cu m
Fotea, cojocarul satului care, ne aduce dar de școală nouă u
drăguț de bicișor de curele împletite frumos, și părintele îi pu
nume *Sfântul Neculai*, după cum este și hramul bisericii d
Humulești. Apoi poftește pe moș Fotea că, dacă i-ar mai p
ceva curele bune, să mai facă așa din când în când câte un
și ceva mai grosuț, dacă se poate. Bădița Vasile a zâmbit
tunci, iar noi școlarii am rămas cu ochii holbați unii la alții.

Și-a pus părintele pravilă [13] și-a zis că în toată Sâmbăta
se procitească băieții și fetele, adică să asculte dascălul pe fi
care de tot ce-a 'nvățat peste săptămână, și câte greșeli a fa
să i le însemne cu cărbune pe ceva, iar la urma urmelor, d
fiecare greșală să-i ardă școlarului câte un Sfânt Neculai. Atun
copila părintelui, cum era sprințară [14]) și plină de incuri [15])
bufnit de râs. Păcatul ei, sărmana!

— Ia poftim de'ncalecă pe Bălan, jupâneasă [16]), zise păr

---

9) Tânăr neînsurat.
10) Slăbuț, puțin desvoltat.
11) Fată subțire și mlădioasă.
12) Venea.
13) Lege.
14) Neastâmpărată.
15) Nervi.
16) Cucoană (în batjocură).

le de tot posomorît, să facem pocinog [17]), Sfântului Neculai cel
din cuiu!

Și cu toată stăruința lui moș Fotea și a lui bădița Vasile,
Smărăndița a mâncat papara [18]), și pe urmă ședea cu mâinile la
ochi și plângea ca o mireasă, de sărea cămeșa de pe dânsa.

Noi, când am văzut asta, am rămas înlemniți; iar părintele,
azi, ba mâne, aducând pitaci [19]) și colaci din biserică, a'mpăr-
ți la fiecare, de ne-a îmblânzit, și treaba mergea strună: băieții
schimbau tabla [20]) 'n toate zilele, și Sâmbăta procitanie.

Nu-i vorbă, că tot noi ne facem feliul [21]), așa, câteodată,
că, din bățul în care era așezată fila cu cruce-ajută [22]) și bu-
chile [23]) scrise de bădița Vasile pentru fiecare, am ajuns la tră-
taji [24]), dela trătaji la ceaslov, și-apoi dă Doamne bine! [25]) In
lipsa părintelui și a dascălului intram în țintirim, țineam ceaslovul
deschis, și, cum erau filele [26]) cam unse, trăgeau muștele și bon-
darii la ele, și când clămpăneam [27]) ceaslovul, câte zece-douăzeci
de suflete prăpădeam deodată, — potop era pe capul muștelor!

Intr'una din zile — ce-i vine părintelui! — ne caută ceas-
loavele, și când le vede așa sângerate cum erau, își pune mâ-
inile 'n cap de năcaz. Și cum află pricina, începe a ne pofti pe
fiecare la Balan și a ne mângâia cu Sfântul Ierarh Neculai pen-
tru durerile cuvioaselor muște și ale cuvioșilor bondari, care
din pricina noastră au pătimit.

Nu trece mult după asta și, prin luna lui Mai, aproape

---

17) Inceput, saftea.
18) Bătaie bună.
19) Bani, monede de aramă de 5 și 10 bani.
20) Tăblița de ardezie pe care copiii învățau a scrie.
21) A-și face cheful.
22) Ceasloavele pe care altă dată copiii învățau a ceti, aveau zugră-
vite, pe prima foaie, o cruce, ca să ajute cetitorului.
23) Litere.
24) Caiet de carton cu alfabetul.
25) Adică, lasă pe noi!
26) Foile.
27) A închide repede și cu sgomot.

de Moşi[28]), îndeamnă păcatul pe bădiţa Vasile Tântul[29]), că mai bine nu i-oiu zice, să pue pe unul Nic'a lui Costachi să mă prociteascǎ. Nică, băiet mai mare şi înnălţat în învăţătură până la genunchiul broaştei[30]), era sfădit cu mine din pricina Smărăndiţei popii, căreia, cu toată părerea mea de rău, i-am tras într'o zi o bleandă, pentrucă nu-mi da pace să prind muşte. Şi Nică începe să m'asculte, şi m'ascultă el, şi m'ascultă, şi unde nu s'apucă de'nsemnat la greşeli cu ghiotura pe-o draniţă[31]): una, două, trei, păn la douăzeci şi nouă.

— Măăi, s'a trecut de şagă, zic eu în gândul meu! Incă nu m'a gătit de ascultat, şi câte-au să mai fie! Şi unde n'a început a mi se face negru pe dinantea ochilor şi a tremura de mânios!

Ee-ei, acu-i acu! Ce-i de făcut, măi Nică, îmi zic eu în mine! Şi mă uitam pe furiş la uşa mântuirii[32]) şi tot scăpăram din picioare, aşteptând cu neastâmpăr să vie un lainic[33]), de şcolar deafară, căci era poruncă să nu ieşim câte doi deodată: şi-mi crăpa măseaua 'n gură când vedeam că nu mai vine, să mă scutesc de călăria lui Balan şi de blagloslovenia lui Neculai făcătorul de vânătăi. Dar adevăratul Sfânt Neculai se vede c'a ştiut de ştirea mea, că numai iaca ce întră afurisitul de băiet în şcoală. Atunci eu, cu voie fără voie, plec spre uşă, ies răpede şi nu mă mai încurc prin prejurul şcoalei, ci o iau la sănătoasa spre casă. Şi când mă uit înapoi, doi hojmalăi[34]) se şi luase după mine. Şi unde nu 'ncep a fugi de-mi scăpărau picioarele, şi trec pe lângă casa noastră, şi nu întru'n casă, ci cotigesc[35]) în stânga şi intru în ograda uui megieş[36]) al nostru, şi din ogradă în ocol[37]) şi din ocol în grădina cu păpuşoi, care era chiar atunci prăşiţi de-al doilea, şi băieţii după mine! Şi până să mă ajungă,

28) Sărbătoarea morţilor, în Sâmbăta Duminicii Mari.
29) Prostul.
30) N'avea nicio învăţătură.
31) Şindrilă.
32) La fugă.
33) Vagabond.
34) Persoană înaltă şi sdravănă.
35) A coti.
36) Vecin.
37) Loc îngrădit unde stau vitele.

eu, de frică, cine ştie cum, am izbutit de m'am îngropat în ţărână, la rădăcina unui păpuşoiu. Şi Nic'a lui Costachi, duşmanul meu, şi cu Teoader a Catincăi, alt hojmalău, au trecut pe lângă mine vorbind cu mare ciudă, şi se vede că i-a orbit Dumnezeu de nu m'au putut găbui-[38]). Şi dela o vreme, ne mai auzind nicio foşnitură de păpuşoiu, nicio scurmătură de găină, am ţâşnit[39]) cu ţărna'n cap şi tiva[40]), la mama acasă, şi am început a-i spune cu lacrămi că nu mă mai duc la şcoală măcar să ştiu bine că m'or omorî.

A doua zi însă a venit părintele pe la noi, s'a înţeles cu tata, m'au luat ei cu binişorul şi m'au dus iar la şcoală. Că dă, îi păcat să rămâi fără leac de'nvăţătură zicea părintele, doar ai trecut de buche-lude-az-la[41]) şi buche-riţ-az-dra[42]), eşti acuma la ceaslov, şi mâne-poimâne ai să treci la psaltire, care este cheia tuturor învăţăturilor, şi, mai ştii cum vine vremea, poate să te faci popă aici, la biserica Sfântului Neculai, că eu pentru voi mă strădănuesc: am o singură fată şi-oiu vedea eu pe cine mi-oiu alege de ginere.

He-hei, când aud eu de popă şi de Smărăndiţa popii, las muştele'n pace şi-mi ieu alte gânduri, alte măsuri; încep a mă da şi la scris şi la făcut cadelniţa în biserică, şi la ţinut isonul, de parcă eram băiet. Şi părintele mă ie la dragoste, şi Smărăndiţa începe din când în când a mă fura cu ochiul, şi bădiţa Vasile mă pune s'ascult pe alţii, şi altă făină se macină acum la moară! Nic'a lui Costachi cel răguşit, balcâz[43]) şi răutăcios, nu mai avea stăpânire asupra mea.

Dar nu-i cum gândeşte omul, ci-i cum vre Domnul! Intr'una din zile, şi chiar în ziua de Sfântul Foca[44]), scoate vornicul[45])

38) A prinde la strâmtoare.
39) A sări dintr'odată.
40) Repede, fuga.
41), 42) Numirile literelor din abecedar, căruia i se zicea de obiceiu az-buche. Az = a, buche = b.
43) Incrucişat de-un ochiu.
44) Se serbează la 22 Iulie, ca să fie ferite de foc bucatele, cerealele, etc.
45) Primarul.

din sat pe oameni la clacă de dres drumul. Se zicea că are să treacă Vodă pe acolo spre mânăstiri. Și bădița Vasile — n'are ce lucra?, hai și noi, măi băieți, să dăm ajutor la drum, să nu zică Vodă, când a trece pe-aici, că satul nostru îi mai leneș decât alte sate.

Și ne luăm noi dela școală și ne ducem cu toții, — și care săpau cu cazmalele, care cărau cu tărăboanțele[46]), care cu cărucele, care cu covățile, în sfârșit lucrau oamenii cu tragere de inimă. Iar vornicul Nic'a Petricăi cu paznicul vătămanul, și câțiva nespălați de mazâli se purtau printre oameni de colo până colo.

Și când deodată numa iaca vedem în prund câțiva oameni claie peste grămadă și unul din ei mugind puternic. Ce să fie acolo, ziceau oamenii alergând care de care din toate părțile? Pe bădița Vasile îl prinsese la oaste cu arcanul[47]) îl cetluia acuma sdravăn și-l puneau în cătuși să-l trimeată la Piatră. Iaca pentruce scosese atunci vornicul oamenii la clacă. Așa cu amăgele se prindeau pe vremea aceea flăcăii la oaste.

Afurisită priveliște mai fu și asta! Flăcăii ceilalți pe dată s'au făcut nevăzuți, iar noi copiii ne-am întors plângând pe la casele noastre.

Afurisit să fie cânerіul[48]) de vornic, și cum au ars el inima unei mame, așa să-i ardă inima Sfântul Foca de astăzi, lui și tuturor părtașilor săi, blăstămau femeile din sat cu lacrămi de foc în toate părțile.

Iar mama lui bădița Vasile își petrecea băietul la Piatra, bocindu-l ca pe un mort.

— Las', mamă, că lumea asta nu-i numa cât se vede cu ochii, zicea bădița Vasile mângâind-o, și'n oaste trăiește omul bine dacă-i vrednic; oștean a fost și Sfântul Gheorghe și Sfân-

46) Roabă.
47) Funie lungă cu un laț la cap cu care se prindeau caii din herghelie, apoi funie cu care se prindeau tinerii spre a fi duși la oaste, în vremea aceea.
48) Om rău, câinos.

tul Dimitrie și alți sfinți mucenici, care au pătimit pentru dragostea lui Hristos, macar de-am fi și noi ca dânșii!

Ee-ei, pe bădița Vasile l-am pierdut, s'a dus unde i-a fost scris! Și părintele Ioan umbla acuma cu pletele'n vânt să găsească alt dascal, dar n'a mai găsit un bădița Vasile cuminte, harnic și rușinos ca o fată mare. Era în sat și dascalul Iordachi fârnâitul[49]) dela strana mare, dar ce ți-i bun! Știa și el glasurile pe din afară de biserică nu-i vorbă, dar clămpănea[50]) de bătrân ce era,și-apoi mai avea și darul suptului[51]).

Așa dar școala a rămas pustie pentru o bucată de vreme, și câțiva dintre noi, care ne țineam de părintele Ioan, calea-valea: biserica deschide[52]) pe om. Duminicile bâzâiam la strană și hârști! câte un colac. Și când veneau cele două ajunuri[53]), câte treizeci-patruzeci de băieți fugeam înnaintea popii, de rupeam omătul dela o casă la alta, și la Crăciun nechezam ca mânzii, iar la Bobotează strigam chiraleisa[54]) de clocotea satul. Și când ajungea popa, noi ne așezam în două rânduri și deschideam calea, iară el își trăgea barba și zicea cu mândrie către gazdă:

— Aiștia-s mânzii popii, fiule. Niște zile mari ca acestea le așteaptă și ei cu mare bucurie tot anul. Gătitu-le-ați ceva bob fiert, găluște[55]), turte cu julfă[56]) și varzare?[57]).

— Gătit, cinstite părinte, poftim de ne blagosloviți casa și masa și poftim de mai ședeți, să ne șadă pețitorii.

Când auzeam noi de masă, tăbăram pe dânsa și-apoi aține-te gură, — vorba ceea: de plăcinte râde gura, de varzare și mai tare.

Ce să faci, că doar numai de două ori pe an este ajunul! Ba la un loc, mi-aduc aminte, ne-am grămădit așa de tare și am răsturnat masa omului cu bucate cu tot în mijlocul casei, de

49) Cel care vorbește pe nas.
50) A deschide și închide gura cu sgomot.
51) Beția.
52) Luminează.
53) Ajunul Crăciunului și ajunul Bobotezei.
54) Cântec de Bobotează: Doamne miluește = **kyrie eléison** (cuvinte grecești).
55) Sarmale mari de post.
56) Un fel de aluat cu foi subțiri cu sământă de cânepă pisată.
57) Plăcinte cu varză.

i-am dogorit obrazul părintelui de ruşine, dar el tot cu bunătate:

— De unde nu-i, de-acolo nu se varsă, fiilor, însă mai multă băgare de seamă nu strică!

Apoi la hramul bisericii se ţinea praznicul câte o săptămână încheiată şi numai să fi avut pântece unde să pui coliva şi bucatele, atâta de multe erau! Şi dascali şi popi şi vlădici şi de tot soiul de oameni din toate părţile se adunau la hramul bisericii din Humuleşti, şi toţi ieşeau mulţămiţi. Ba şi pe la casele oamenilor se ospătau o mulţime de străini. Şi mama, Dumnezeu s'o ierte, straşnic se mai bucura când se întâmpla oaspeţi la casa noastră şi avea prilej să-şi împartă pânea cu dânşii.

— Ori mi-or da feciorii după moarte de pomană, ori ba, mai bine să-mi dau eu cu mâna mea, că oricum a fi, tot îs mai aproape dinţii decât părinţii. S'au văzut de-aestea!

Şi când învăţam eu la şcoală, mama 'nvăţa cu mine acasă şi cetea acuma la ceaslov, la psaltire şi Alexandria [58]) mai bine decât mine, şi se bucura grozav când vedea că mă trag la carte.

---

58) Istoria lui Alexandru Machedon.

ION CREANGĂ

S'a născut în Humuleşti, Jud. Neamţ, în 1873, moare la 1889. Invaţă la Tg. Neamţ, la şcoala catihetică din Fălticeni şi în sfârşit la seminarul dela Socola (Iaşi). Bun prieten cu Eminescu, el intră prin acesta în cercul Junimii şi-şi începe cariera literară cu lucrările pe care le publică în „Convorbirile literare". Creangă este reprezentantul tipic al ţăranului român, al cărui glas l-a făcut să răsune în literatura noastră, prin opera lui. El a turnat în anecdotele, povestirile şi amintirile lui, adevăratul suflet al ţăranului cu întreaga-i concepţie despre lume şi viaţă. Din operile lui: Soacra cu trei nurori, Capra cu trei iezi, Punguţa cu doi bani, Dănilă Prepeleac, Povestea lui Harap alb, Fata babei şi fata moşului, Ivan Turbincă, Amintiri din copilărie, Popa Duhul, Lina Catalina, Cinci pâini, Ioan Roată şi Cuza Vodă. Scrisori.

FRUMOASA COMUNĂ CRUŞOVA

de N. BATZARIA

Inchid ochii, ca să văd mai bine cu ochii minţii şi să pot da mai lesne viaţă unor imagini peste care s'a aşternut un şir de ani aşa de lung, încât nici nu-mi vine la îndemână să le fac socoteala şi să exprim lungimea lor prin cifre precise. Ştiu numai că nu sunt departe de adevăr, dacă spun, de pildă, că voi trezi amintiri de acum o jumătate de veac.

Iată-ne elevi la liceul din *Bitolia*, acest oraş, care era centrul mişcării noastre culturale şi naţionale din Macedonia, Pind şi Albania. La Bitolia, ne cunoşteam unii pe alţii, fii de Români veniţi din toate ţinturile Peninsulei Balcanice, acolo ne însuşeam noi cultura românească şi, odată cu cultura, dragostea pentru tot ce era românesc. La liceul dela Bitolia luam noi cunoştinţă despre trecutul neamului românesc şi despre măreaţa lui menire în viitor.

Dar Bitolia era aşezată la şes, pe când noi, elevii, eram în covârşitoarea noastră majoritate fii ai munţilor. Aşteptam deci cu nerăbdare sosirea vacanţei, ca să ne întoarcem la comunele noastre de munte, să cutreerăm falnicele noastre păduri de fagi şi de brazi şi să respirăm un aer sănătos şi înviorător.

Până la comuna mea de naştere, până la marea, mândra şi frumoasa comună *Cruşova*, era de străbătut o distanţă de aproape

50 de chilometri, drum pe care trebuia să-l facem călări şi care ţinea de dimineaţă până seara.

Indreptându-ne spre Nord-Vest, străbăteam o bună parte din vechia câmpie a *Pelagoniei* şi trecem prin râuri ce au fost martore la mari fapte istorice săvârşite în vremea de demult.

Roditoare este câmpia Pelagoniei, totuşi, în satele bulgăreşti prin care ducea drumul nostru, era lipsă şi sărăcie. Mici, joase şi puţin îngrijite erau locuinţele ţăranilor, iar pe chipul acestora nu se oprea niciodată veselia şi voia bună.

E adevărat, pământul lucrat de dânşii dădea rod din belşug, numai că, din acest rod, lor le rămânea o parte mică de tot, partea cea mare — partea leului — mergând în grămezile proprietarilor de pământ, în mâinile Turcilor. Aşa se face că era atâta necaz şi sărăcie pe un pământ faţă de care Dumnezeu fusese darnic.

Dar drumul nostru ducea şi prin sate mahomedane, sate cu câini răi şi cu oameni şi mai răi. Atacându-te şi trăgându-te din toate părţile, câinii izbuteau uneori să te trântească de pe cal, pe când stăpânii câinilor, în loc să-i alunge şi să-ţi vină în ajutor, îi asmuţeau şi făceau haz de primejdia în care te găseai de a fi sfâşiat. De aceea, nu era prudent să porneşti singur la drum.

Se ştergea însă apăsătoarea impresie ce-ţi producea trista înfăţişare a satelor bulgăreşti şi se uita emoţia şi spaima de care aveai parte prin satele turceşti. Se pornea să sufle un vânt răcoritor, vânt ce-ţi aducea vestea că te apropii de regiunea munţilor cu aer sănătos.

Iată, colo la dreapta, aproape de vârful unui munte înalt străluceşte ceva în razele soarelui ce se pregăteşte de culcare. E o mânăstire, care trezeşte amintiri din vremuri în care istoria se împleteşte cu legenda. La mânăstirea aceea se află mormântul lui *Marcu Crăişorul* (Kralievici Marko), cel mai mare erou legendar al slavilor dela Sud şi — adăugăm — un personagiu istoric ale cărui fapte nu îndreptăţesc nici pe departe legendele extraordinare create în jurul lui.

Stăpânitor pe o ţărişoară al cărei centru erau oraşul *Perlepe*, Marcu Crăişorul e bătut de sultanul *Murat I*, pentru ca *Baiazid*,

Tineri însurăţei, români macedoneni

urmaşul lui Murat, să-l ia ca vasal în oastea cu care pornise împotriva lui *Mircea cel Bătrân*. Printre cei căzuţi în bătălia dela Rovine a fost şi Marcu Crăişorul.

...Dar să ne vedem mai departe de drum. Răcoarea se simte din ce în ce mai plăcut, iar aerul ce respiri este din ce în ce mai înviorător.

Deodată te găseşti în faţa unui zid de munţi. In vârful lor, asemeni unor sentinele înaintate, se zăresc trei, patru case albe, arătând şi mai albe în lumina soarelui.

Sunt cele dintâi case ale comunei *Cruşova*.

Acum începe urcuşul. Cu contribuţia bănească a locuitorilor din comună, inginerii fostului stat turcesc au construit o şosea dela poalele muntelui şi până la intrarea în comună. Dacă ai trage-o în linie dreaptă, şoseaua s'ar întinde pe o lungime de vreo treizeci de chilometrii. Insă distanţa dela poalele muntelui şi până la intrarea în Cruşova nu este decât de patru, cel mult cinci chilometri. Aşa dar, ca să urce muntele, trebue să şerpuiască mereu, mereu.

După acest număr respectabil şi obositor de serpentine, săpate în ziduri de stânci, zăreşti mai întâi o pădure falnică de fag, pentru ca puţin după aceea să te pomeneşti în faţa unui tablou de adevărată feerie. Te freci la ochi, crezând că vederea te înşeală. In adevăr, eşti pus înaintea unei panorame cum nu ţi-ai fi închipuit că ar putea să existe.

Ca într'un cazan răsturnat, vezi o îngrămădire de case, de nenumărate case, care de care mai albe, mai mari şi mai frumoase. Toate cu ziduri groase de piatră, toate cu acoperişurile de ardezie, toate având cel puţin un etaj, foarte multe având balcoane şi toate putând ţine loc de fortăreţe.

Iţi vine să crezi că aici şi-ar fi strămutat castelele lor cavalerii feudali.

Acestea sunt casele comunei Cruşova, case locuite de oameni paşnici, dispuşi spre veselie şi bucuroşi de oaspeţi.

„E Veneţia de uscat", a spus despre comuna Cruşova filologul german *G. Weigand*, care a cercetat-o. De asemenea, regretatul *Ion Neniţescu* în lucrarea sa *„Călătorii la Românii din Macedonia"* i-a consacrat pagini pline de aprecieri din cele mai măgulitoare, atât despre frumuseţea comunei, cât şi despre ospitalitatea locuitorilor.

Şi nu era mică mândra noastră comună. Avea doar 2800 de case, după cum Turcii făceau recensământul. 2800 de case înseamnă 2800 de familii, deoarece în nici o casă nu locuiau două sau mai multe familii. Acolo nu se punea problema chiriaşilor, pentru simplul motiv că nu existau chiriaşi.

Socotind deci în medie cinci membri de familie, ajungem la un număr de 14 mii locuitori. Dintre aceştia, 9000 erau Români, 4000 Bulgari şi 1000 Albanezi creştini, care, cu trecerea timpului, se românizaseră cu desăvârşire. Familii turceşti? Niciuna, decât târziu de tot, atunci când, în sfârşit, şi statul turcesc şi-a adus aminte că într'o comună aşa de mare trebue să fie reprezintat şi el printr'un organ administrativ.

Şi aşa, subadministratorul de plasă turc (în limba turcă se numea „mudir", (cuvânt care se traduce prin „director") şi-a adus soţia — n'avea decât una — şi copiii. A fost prima familie turcească, iar ei nu i-au urmat altele.

Lipsa administraţiei oficiale turceşti nu îndreptăţeşte concluzia că marea noastră comună, căţărată la vreo 1200 de metri deasupra nivelului mării, ar fi fost un fel de sat fără câini, în care oricine şi-ar fi putut îngădui orice i-ar fi trecut prin cap. Aveam autorităţile noastre locale, alese de noi înşine. Aveam primarul nostru, aveam sfatul bătrânilor şi aveam perceptori aleşi tot dintre locuitorii comunei.

Precum se vede, eram nişte supuşi turci, care nu vedeam Turci şi n'aveam aproape nici un contact cu autorităţile statului. Supuşenia noastră se exprima prin faptul că purtam fes în loc de pălărie sau căciulă şi prin birul absolut infim ce trebuia să plătim.

Un amănunt caracteristic: până la vârsta de 11 ani, când m'am dus ca elev la liceul nostru dela Bitolia, nu văzusem nici un steag turcesc, aşa că nici nu ştiam cum arată.

Dar să intrăm în comună. Urcăm străzi înguste, dar toate pavate. Printre prăvăliile ce se înşiră de o parte şi de alta a străzilor, nu se văd cârciumi, iar motivul este că în toată comuna nu există o singură cârciumă. Românii noştri, oameni sobri şi cu grija demnităţii personale împinsă până la extrem, nu cunoşteau obiceiul de a petrece în localuri de consumaţie şi de a se trece cu băutura. Fac sforţări de memorie şi nu-mi aduc aminte să fi văzut vreodată căzând pe cineva pe stradă. Nenorocitul acela ar fi fost descalificat şi scos din rândurile societăţii.

Urcând mereu şi, din când în când, oprindu-ne ca să mai răsuflăm, sosim în centrul comunei şi anume în faţa bisericii cu hramul *Sfântului Nicolae*. Biserica are proporţii de catedrală, iar tâmpla ei, care a ars cu prilejul revoluţiei macedonene din anul 1903, era o capod'operă cum rar se mai întâlneşte. Un artist — artist din naştere — a lucrat douăzeci de ani fără întrerupere, ca să sculpteze în lemn de nuc faptele mai însemnate din Noul Testament.

Doisprezece preoţi slujeau la această biserică. Slujba se făcea în limba grecească, deşi toţi preoţii erau Români din Cruşova şi încă din familiile cele mai bune. Ba chiar misiunea de preot trecea din tată în fiu.

Numărul celor doisprezece preoţi era după numărul celor douăsprezece grupuri de Români, care, cu două veacuri în urmă, veniseră din regiunea Albaniei de Sud, adică din acea regiune al cărei centru era marele şi înfloritul oraş *Voscopole*, oraş unde funcţiona o Inaltă Academie, oraş care poseda o bibliotecă bogată şi cea mai veche tipografie din Peninsula Balcanică.

In jurul oraşului Voscopole erau alte mari şi prospere aşezări româneşti ca: *Niculiţa, Nicea, Lânca, Lenotope, Gabrova* — această din urmă comună era locul de naştere al părinţilor nemuritorului Mitropolit Şaguna.

Siliţi de împrejurări asupra cărora spaţiul nu-mi îngăduie să stăruesc, Românii din această regiune şi-au părăsit vechile lor căminuri şi au luat drumul pribegiei. Douăsprezece grupuri dintr'înşii, având în frunte pe preoţii lor şi ducând ca amintire din cele mai preţioase sfintele icoane, au trecut în Macedonia şi

au întemeiat într'o poziţie muntoasă şi bine apărată comuna Cruşova.

Cele douăsprezece grupuri au format tot atâtea enorii sau mahalale, care au continuat să poarte numele preoţilor, care veniseră mai întâi.

Şi au început să răsară casele. Nu locuinţe mici şi improvizate la repezeală, ci clădiri mari, solide — unele chiar monumentale.

Iată, bunăoară, casa lui *Niciota*, o imitaţie a unui palat dela Veneţia, cu 64 de încăperi, cu o curte interioară — „patio" — şi cu ziduri pe care tunurile turceşti ce au înăbuşit revoluţia din 1903, nu putuseră măcar să le zgârie.

Iată casa lui *Iconomu*, imitaţie a unui palat dela Florenţa.

In case era curăţenie desăvârşită, era mobilă frumoasă, dar şi o austeră viaţă de familie.

Oameni îndrăzneţi şi întreprinzători, Românii noştri mergeau prin străinătăţi, unii dintr'înşii prin ţări îndepărtate, munceau din greu, iar cei ce nu-şi găseau acolo moartea, se înapoiau în comună, având ca primă grije să-şi ridice o casă cât mai frumoasă şi mai impunătoare.

Aşa a fost comuna Cruşova şi aşa a ajuns ea să fie o perlă a Macedoniei, obiect de admiraţie pentru străini şi de mândrie îndreptăţită pentru locuitorii ei.

NICOLAE BATZARIA

Cunoscut prin neobosita sa activitate în lumea românească culturală, este unul din cei mai de seamă colaboratori ai acestui Calendar care tinde în acelaş timp să fie şi o operă de luminarea spirituală pentru Macedo-Români.

Nicolae Batzaria a luptat toată viaţa pentru a uşura durerile fraţilor lui de dincolo de Dunăre, dureri pe care le-a gustat şi el fiind de origine Macedonean.

S'a născut în 1875, 18 Martie, în comuna Cruşova din Macedonia. Studiile Universitare le-a făcut la Facultatea de Litere din Bucureşti.

Viaţa şi-a dedicat-o scrisului, ajungând redactor la ziarul „Universul"

şi director al revistei „Universul Copiilor". A scris articole la o serie de alte periodice româneşti.

A luat parte activă la viaţa noastră politică, fiind consilier comunal în Bucureşti, deputat şi senator. Şi a jucat un rol important în viaţa culturală şi politică atât de sbuciumată a Macedonenilor unde a ocupat demnităţi de primul rang.

Opere: 62 cărţi pentru copii şi tineret, 18 Almanahuri pentru copii şi tineret, 3 vol. de anecdote în versuri în graiul macedonean. Sărmana Leila (roman); Turcia Junilor-Turci (amintiri); Colina îndrăgostiţilor (nuvele); Spovedanii de cadâne (nuvele); Turcoaicele (schiţe şi nuvele); Prima turcoaică (nuvele); In închisorile turceşti (amintiri); In tinereţe sau la bătrâneţe (poveşti).

Traduceri: Poveşti din Andersen; Lumina ochilor de Rabindranah Tagore etc.

Răspândirea Românilor

de I. S MIONESCU
Preşedinte al Academiei Române

D'aşa-i Doamne 'ntre străini
Ca mlădiţa între spini
Suflă vântul ş'o clăteşte
De toţi spinii mi-o loveşte.
(Cântec din Transilvania)

România, chiar în graniţele ei lărgite nu cuprindea întreaga suflare românească, aflată pe faţa pământului.

Nu există alt popor, dintre cele din Europa, care să aibă o răspândire mai largă în toate direcţiile şi chiar la depărtări mari, de sâmburele central ca poporul romănsc. De răul traiului de acasă ş'au luat lumea'n cap şi Slovacii, Cehii ori Polonii. S'au împrăştiat şi ei mai ales dincolo de Ocean, unde li se îngăduia să muncească pentru pânea zilnică. Asemenea grupe emigrate s'au rupt de sâmburele etnic; s'au împrăştiat din prea plinul ce nu mai încăpea în teritorul lor de baştină. Nici unul dintre aceste popoare însă nu e răspândit de jur împrejurul teritoriului lor de naştere, sub atâtea stăpâniri deosebite, cum e Poporul românesc.

Pe o hartă a neamurilor din Europa, întinderea lui iea o configuraţie asemenea unei amoebe, cu pseudopode neegale, care mai lungi, care mai scurte. Unele din aceste prelungiri tot mai subţiate, înaintate prea adânc în inima altor popoare, au fost topite, ne putând rezista desnaţionalizării. Au dispărut Românii ca etnicitate, dar au lăsat dovada întinderii lor în decursul vremurilor. Prin osteneala muncii migăloase, profesorul clujan *N. Drăgan*, dispărut în puterea vieţii, a dovedit că Românii au existat către vest dincolo de Tisa, unde să păstrează încă numiri româneşti de localităţi. In spre Moravia se află nume de munţi de origină românească. In vechea Polonie s'au păstrat obiceiuri care dovedesc traiul îndelung al Românilor prin acele ţinuturi.

Au fost multe pricini care au înlesnit întinderea radiară a Românilor.

In primul rând este chiar marea întindere inițială unde au luat naștere din poporul dac, cu o răspândire din spre sud de a stânga Dunării până'n nord, iar spre răsărit până'n ținuturile azi eliberate de vrednicia ostașilor români. Așa se lămurește limba, în fond aceiași, din miezul Peninsulei Balcanice până aproape de Bug.

Poporul românesc a fost și a rămas în bună parte până azi cu o excepțională putere de înmulțire. Au fost ani, chiar din vremurile de acum când Românii stăteau în fruntea multor alte popoare în privința nașterilor numeroase, întrecând și pe acele vestite prin înmulțirea lor, cum sunt Japonezii ori Italienii.

Față de înmulțirea neamului românesc, spațiul lui vital, deveni tot mai restrâns. Oamenii își căutau loc sub soare. Era natural să se întindă tot spre periferia sâmburelului central.

Nu a avut loc numai o firească expasiune datorită înmulțirii. Intervin și cauze felurite, care aduc mișcări mai bruște, mai intense, fie din loc în loc în cuprinsul țării, fie peste granițile temporare. Aproape nu e veac din viața poporului român, care să nu fie însemnat cu asemenea neogoiere silită, căci liniște mai îndelungă nu s'a așezat prea adesa pe meleagurile românești. Din potrivă. Cerul era mai mult înourat, cu furtuni năprasnice. Seninul rar se întindea pe deasupra noastră.

Chiar dela închegarea poporului daco-roman, năvălirile de veacuri dinspre răsărit, asemenea puhoaielor pustiitoare, au avut drept urmare mișcări de apărare, prin taina văilor înfundate ori prin depresiunile închise de munți (Țara Hațegului, Maramureșul).

Năprasnica năvălire a Slavilor și așezarea lor mai temeinică în stânga Dunării, a despărțit dintr'un început cele două mari ramuri românești: balcanică și dacică.

Urmară apoi furtunele puternice abătute în veacuri peste veacuri asupra fiecărei din aceste părți, care au născut vârtejuri și curente de deplasare neogoiate deplin, nici în veacul în care trăim. Nu erau numai cauze venite din afară, din năvăliri de alte neamuri peste noi. Tătarii au pustiit într'o parte. Norodul își lua lumea'n cap mutându-se aiurea. Turcii și Rușii mânau ca niște turme prizonieri ori populație pașnică ducându-i departe de vetrele lor.

Când *D. Cantemir* s'a retras spre Harcov, a fost întovărășit de mii de moldoveni așezați pe moșiile pribeagului domnitor.

Urmară prigoanele unguresti în Ardeal, birurile până la istovire în Principate, persecuțiile religioase, secetele îndelungi. Apucau oamenii care încotro puteau, unii spre munți dinspre șes, de nu au mai rămas decât numele la multe sate din Țara-de-jos a Moldovei; alții dinpotrivă treceau munții dinspre apus. Descălecarea Moldovei e o urmare a presecuțiilor din partea regilor unguresti asupra populației și a căpeteniilor ei din Maramureș.

In veacul al XVIII-lea ca urmare a prigoanei religioase dusă în Ardeal, împotriva celor ce țineau la credința străbună, mulți dintre aceștia s'au lăsat spre Principate, după cum cei din Principate de pe urma sărăciei înăsprite prin birurile neomenoase, treceau Nistru la Ruși, ori Dunărea „la Turci".

In deosebi, în inteaga mișcare repetată a populațiunii românești, de mare însemnătate pentru întărirea și lărgirea românismului, au fost revărsările intermitente din prea plinul Ardealului spre periferie. După cum *Bălcescu* a asemănat Transilvania cu o cetate a românismului, din punctul de vedere al mișcărilor de populație Ardealul se poate asămui unor izbucuri, izvoare intermitente care din vreme'n vreme revarsă din adâncul stâncelor năvala de apă limpede și răcoritoare, cu atâta putere uneori în cât chiar dela izvor e în stare să fie folosită.

Cele mai importante mișcări radiare, unele îndepărtate de sute de kilometri, persistente o lungă bucată de vreme, sunt în legătură cu îndeletnicirea păstoriei, principală dela începutul începuturilor. „Drumurile oilor" în amănunțimi cunoscute azi, datorită unor destoinici cercetători dela Universitatea din Cluj formau o pânză ce acopere mare parte din pământul românesc, până dincolo de granițe.

Documentele italiene de la Sfârșitul Evului Mediu numesc români (Stanchus, Radus, Demetrius) care ajung ca negustori în târgurile din Crimeia. Sunt pomeniți și în 1290 *(G. I. Brătianu)*.

In deosebi mocanii, mărginenii, breţcanii dela marginea externă a Transilvaniei, mânându-şi turmele bogate, la iernat, în ţinuturile cu păşuni întinse, ajung până'n regiunile de dincolo de M. Caspică. Chiar în vremurile mai noi, păstori mărgineni trec de Caucaz şi Caspica, ajung până în regiunea lacului Aral. *Bucur Jugureanu* din Cacova a străbătut prin pustiul Kizil-Kum (Fremetca-Roşie). *Dumitru Dragomir* a lui *Iacobuţ* din Vale ajunge până la Buchara; *I. Coman* de la Mercurea-Sibiului până la graniţa Afganistanului, călcând astfel pe drumul lui *Alexandru Machedon*, până spre India. Au tras însă brazde adânci în răspândirea şi întărirea românismului în deosebi din apropierea Carpaţilor. Prin curajul cu care au răzbătut pretutindeni, învingând greutăţile de tot soiul, au dovedit câtă energie zace ascunsă la Românul cu aparenţă de adormire. In lungul drumurilor bătute pe jos, cu popasuri, vremelnice, au întemeiat aşezări gospodăroase până'n Dunăre şi Mare. Pribegia în locuri puţin cunoscute, nu întotdeauna cu primire prietenoasă, cere o voinţă îndârjită şi o energie neînfrântă, pe lângă o muncă fără samăn de grea, însuşiri care, dacă sunt inteţite, cultivate, stau pretutindeni la baza progresului omenesc.

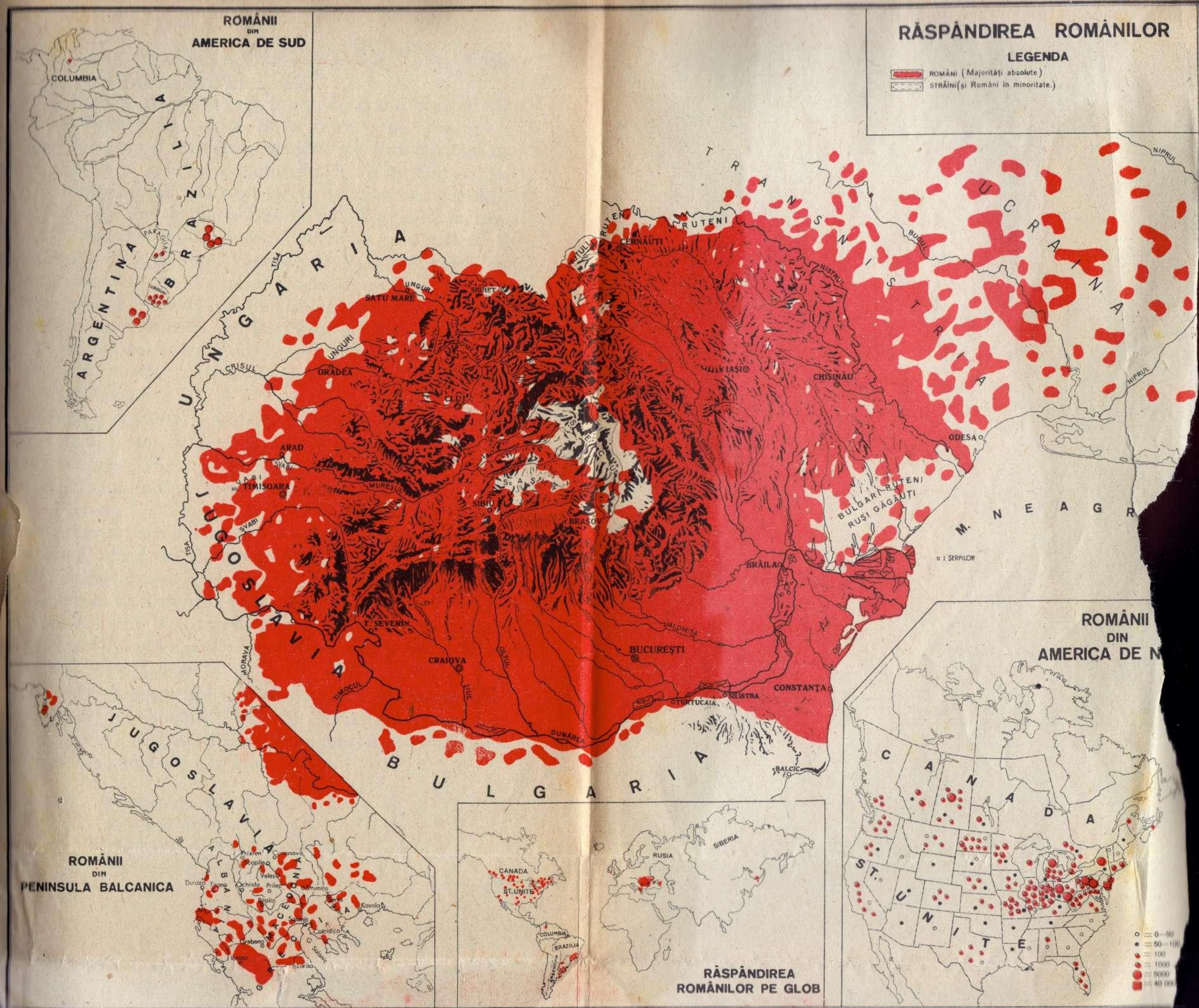
Faptele de adevăraţi Wikingi români, ale oierilor mărgineni, dela Poiana Sibiului, Tilişca ori Jin, descrise cu multă documentare de către *N. Dragomir*, profesor secundar din Cluj, reprezintă icoana puterii noastre de muncă şi expansiune, ca şi chezăşia posibilităţii din viitor de a înlocui în toate direcţiile pe străinii, care au acaparat la noi ocupaţiunile cele mai rentabile. Astfel se lămureşte chiar vitalitatea şi păstrarea etnicităţii noastre la fraţii din locuri depărtate, hărţuiţi şi gata să fie înghiţiţi de cei care-i înconjură, în mai mare număr şi mai ales folosind mijlocul asprei administraţii.

Dacă în ţările unde se află Români s'ar face statistici cinstite, după naţionalitate, pe lângă cele vre-o 13 milioane de români (72% din populaţie) din cuprinsul României dela 1930, ar trebui de adăugat cel mai puţin vre-o 3.000.000 de Români aflaţi în restul lumii, chiar după socotelile, de sigur mult depărtate de realitate, ale stăpânitorilor interesaţi. Astăzi în afara graniţelor

anii dela marginea ex-
bogate, la iernat, în
regiunile de dincolo de
păstori mărgineni trec
nea lacului Aral. *Bucur*
ustiul Kizil-Kum (Fre-
cobuț din Vale ajunge
ea-Sibiului până la gra-
mul lui *Alexandru Ma-*
azde adânci în răspân-
bi din apropierea Car-
pretutindeni, învingând
energie zace ascunsă la
ngul drumurilor bătute
meiat așezări gospodă-
locuri puțin cunoscute,
ere o voință îndârjită și
fără samăn de grea, în-
tau pretutindeni la baza

i, ale oierilor mărgineni,
crise cu multă documen-
ndar din Cluj, reprezintă
siune, ca și chezășia po-
ate direcțiile pe străinii,
mai rentabile. Astfel se
tnicității noastre la frații
fie înghițiți de cei care
folosind mijlocul aspru

ni s'ar face statistici cin-
vre-o 13 milioane de ro-
l României dela 1930, a-
000.000 de Români afla-
sigur mult depărtate d
Astăzi în afara granițelor

actuale mai trăesc cel puțin 6 milioane de Români, în Rusia peste 3 milioane, în Ungaria aproape 1.500.000.

Mulți Români se găsesc de a stânga Nistrului până departe în regiunea Bugului (Buhul lui *Miron Costin)*, de deasupra cărora abea acum, prin înaintările vitejilor lor frați necunoscuți, s'a rădicat ceața în care trăiau despărțiți din vechi timpuri. Românii transnistrieni sunt în mare parte băstinași pe locurile în care-și duc viața, căci străbunii Daci se întindeau până în aceste părți iar Romanii au lăsat urmele întinderii lor prin aceleași regiuni. Cronicarul rus Nestor vorbește de Volochi, numele Românilor, încă înainte de stăpânirea Ungurilor pe Tisa.

Peste țesutul străvechiu al Românilor băstinași, s'au așezat în diferite vremuri Români din Principate și chiar din Transilvania. Pe timpul lui Duca Vodă care se numea „Domn Țării Moldovei și Ucrainei", la sfârșitul veacului al XVII-lea, a trecut Nistrul multă gloată.

Dea stânga Nistrului sate compacte se țin una, dela Mohilev până la Ovidiopol lângă Odesa, cu numere românești ca Botoșani, Crețești, Grădinița, Știrba și câte altele. „Drumul baciului" nume păstrat și azi, spune obârșia locuitorilor, agricultori și oieri înainte de orice. Prezența lor compactă în această regiune este de altfel consfințită și prin „Republica moldovenească" înființată de Uniunea sovietică, având drept capitală Tiraspol. Către răsărit sate românești se întind până spre Harcov, cu locuitori păstrați încă de pe vremea lui *D. Cantemir*, pe moșiile dăruite lui de *Petru-cel-Mare*. Sunt Români, oieri transilvăneni, în Crimeia, prin împrejurimele orașului Simferopol ori spre Kerci, dar și mai la răsărit de M. Azov, spre Caucaz.

Câtă jale domnea la acești înstrăinați, care au păstrat graiul strămoșesc, cât și obiceiurile străbune la sărbători, nuntă ori botez, nu poate fi închipuită decât din cântecele populare, singura formă îngăduită de a-și arăta aleanul:

Păsărică din țara mea
Sboară înapoi la mama mea
Și spune-i: Coace pâne sănătoasă
Și s'o mănânci bucuroasă.

Da la mine să nu vii
Că eu sunt în negri pustii
Peste Nistru și peste ape
Unde nici hârtia nu răzbate.

Sunt adevărați eroi.

Cum trăesc Românii spre răsărit, unii trimiși cu sila până pe coasta pacifică a Siberiei, sunt sate de Români până'n Tisa la apus, până'n dispăruta Cehoslovacie la nord.

Numeroși se află în Banatul Jugoslav, dar mai ales în vechea Serbie între Morava și Timoc, ca un golf etnic ce înaintează adânc spre sud până lângă Niș, aproape-aproape să vie în atingere cu Macedonenii. In județul Negotin 69% din populația satelor sunt români curați, iar în Jugoslavia de eri trăiau măcar 600.000 locuitori de origină română.

Din Valea Timocului satele românești se înșiră unul lângă altul, de-a dreapta Dunării în Bulgaria până la Dii (Vidin), Rusciuc, Turtucaia. Se socoate că măcar 215.000 de Români viețuesc în Bulgaria. Dacă faci călătoria cu vaporul pe Dunăre și stau femeile la înălbit pânza, fiori îți străbat inima, căci nu auzi decât graiu românesc de o parte și de alta a fluviului, care curge astfel aice prin ținut românesc.

Și mai adâncă jale te pătrunde numai gândindu-te la câte au suferit și mai sufăr încă frații aromâni, răspândiți în insule compacte în Albania, Grecia, Jugoslavia, în parte și în Bulgaria. Ca stâncile mereu lovite de jur împrejur de valuri neogoiate, așa rezistă acești vrednici reprezentanți ai trunchiului nostru etnic din peninsula balcanică, mereu urmăriți, mereu despărțiți. Se dușmănesc ele între ele popoarele ce-i stăpânesc, dar toate folosesc aceleași metode spre a-i desnaționaliza și a șterge ori ce urmă a existenței lor ca neam.

S'a strâns bucuria dela noi
Și ni s'a strâns surâsul.

Işi mențin însă cât pot ființa lor etnică, cu toate greutățile neînchipuite ce li se pun în cale. Sunt blăstămați cei slabi de înger, care-și uită graiul părintesc:

Blestemare s'aibă în casă
Care de limba ş'alasă.
Care ş'alasă limba lui,
S'l ardă pîrla focului.

Pe lângă atâția din neamul românesc care trăiesc în vecinătatea noastră, de li se aude glasul pe celalt mal când aduc sara vitele la adăpat la Nistru ori Dunăre, și sunt asemenea crengilor răsfirate din trunchiul sănătos, cu rădăcini adâncite în locul unde a căzut sământa, asupririle și nevoile au împrăștiat Români și dincolo de Ocean.

Mai ales din Ardeal, cu loc puțin rămas Românilor pentru agricultură, din ținutul Făgărașului în deosebi, mulți au fugit și s'au așezat în America de Nord, ca meseriași, muncitori în fabrici întâi în Statele-Unite, ca agricultori și chiar păstori mai apoi și în Canada. Când greutățile emigrării au devenit aproape prohibitive pentru aceste țări, Români din Ardeal, ca și mulți din Basarabia, în anii de secetă, s'au îndreptat și spre America de sud. Azi se găsesc — se socot la vre-o 500.000 — în afară de Statele-Unite și Canada, în Panama, Mexic, Columbia, dar mai ales în Argentina ori Brazilia. Pretutindeni sunt bine primiți, ca oameni harnici, muncitori, pricepuți. Unii s'au mai întors din pribegie; cei mai mulți însă au rămas locului, încetul cu încetul devenind cetățeni cinstiți ai diferitelor state, dar care tot mai repede din păcate își uită limba, deși își mențin credința. Se înstrăinează pe an ce trece păstrând doar în sufletul îndurerat amintirea originei lor.

Vraiștea vremurilor s'a abătut crunt asupra țării și a neamului. Omul nu trebue însă să desnădăjduiască. Dacă împrejurările istorice și geografice ca și răspândirea lor nu îngăduia să se strângă la un loc toți Românii în aceleași granițe, rămâne însă datoria celor aflați încă liberi de a nu lăsa să slăbească conștința solidarității de neam la cei depărtați. Persistă legături sufletești, care, întărite, mereu viu întreținute, nu numai că creiază în jurul numelui de Român o aureolă nestânsă, dar la împrejurări grele unii pe alții se pot, trebue, să se bizuie. Ori unde s'ar găsi, să-și țese măcar gândurile și dragostea toți, în jurul ideei de neam, spre a-l feri dela peire sau slăbire, căci e mare păcat.

Grup de romănce macedonene

POVESTEA UNEI CĂRȚI

PROTOPIRIA LUI CAVALIOTI

„EIN UNICUM"

de VICTOR PAPACOSTEA

„Les livres sont l'un des agents de la paix".
Louis Barthou

In anul 1770, pe când flota faimosului Alexis Orloff apărea pe mările Eladei vestind zorile libertății, la Veneția eșea de sub teascurile meșterului Antonio Bartoli, *„cu cheltuiala prea cinstitului și prea folositorului domn Gheorghe Tricupa..."*, o carte mică, cu înfățișare umilită, menită însă a face una dintre cele mai minunate cariere din viața cărților. A fost botezată potrivit rostului ei, Πρωτοπειρία, adică *Prima învățătură*[1]). Era întocmită — cum o arată și numele — pentru folosința claselor elementare de pe lângă *Noua Academie*, școala cea vestită a Moscopolei[2]). In afară de elemente de abecedar și de aritmetică, Protopiria mai cuprindea un număr de rugăciuni, proverbe, fragmente din Biblie și un vocabular greco-aromâno-albanez, alcătuit din 1170 de cuvinte. Acest vocabular a făcut celebritatea cărții și a așezat pe autorul ei între precursorii linguisticei comparate.

Multe cărți cu apariție zgomotoasă, cu înfățișare luxoasă, scrise de autori cu faimă au eșit cam în aceeași vreme din teascurile tipografiilor — dar puține sunt acelea care și-au păstrat renumele, și încă mai puține acelea cari pornind atât de umilit în viață, să

---

1) Titlul complect este: Πρωτοπειρία παρὰ τοῦ σοφολογιωτάτου καὶ αἰδεσιμωτάτου διδασκάλου, Ἱεροκήρυκος, καὶ πρωτοπαπα Κυρίου Θαοδώρου Ἀναστασίου Καβαλλιώτου τοῦ Μοσχοπολίτου, ξυντεθεῖσα, καὶ νῦν πρωτον τύποις ἐκδοθεῖσα δαπάνῃ τοῦ ἐντιμοτάτου καὶ χρησιμωτάτου Κυρίου Γεωργίου Τρίκουπα, τοῦ καὶ Κοσμήσκη ἐπιλεγομένου ἐκ πατρίδος Μοαχοπόλεως. Ἐνετήισιν αφο' 1770. Παρὰ Ἀντωνιῳ τῷ Βόρτολι.

2) **Victor Papacostea:** Theodor Anastasie Cavalioti, Trei manuscrise inedite, București, 1932.

ajungă la locul și însemnătatea Protopiriei. Scris pentru lumea aceea pestriță a Epirului și Albaniei meridionale, acest vocabular — care demonstra pentru prima oară într'această formă, că sub coperământul comun al bisericei răsăritene trăesc *limbi diferite* — arunca între cei pe cari libertatea avea să-i desbine, o punte de înțelegere și înfrățire. Pilda lui Cavalioti avea să fie în curând imitată și de alții — amintim în primul rând pe Daniil Moscopoleanul[3]) autorul lexiconului *greco-aromâno-bulgaro-albanez* apărut în 1794. Așa cum am spus și altădată, aceste două scrieri pot fi considerate ca cele mai frumoase daruri rezultate pentru cultura lumei și a popoarelor balcanice, de pe urma mișcării intelectuale dela Moscopole. Primele studii pentru cunoașterea limbilor albaneză, bulgară și macedo-română s'au întocmit pe baza lor și tot cu ele începe istoria renașterii spirituale a celor trei popoare.[4]) Thunmann, Picot, Miklosich, Meyer și toți cei cari au scris dela apariție și până în vremea din urmă despre vocabularul lui Cavalioti, sunt unanimi în afirmarea acestor opinii. La noi, un entuziast scriitor al veacului trecut l-a numit, nu fără dreptate *„primul dicționar românesc"*[5]). Dar înainte de a povesti viața plină de sbucium a acestei cărți, vom spune, pe baza unor noui cercetări, câteva cuvinte asupra autorului.

---

3) Pericle Papahagi, **Scriitorii aromâni în sec. XVIII** pp. 40—44. La pp. 105 și următoarele vezi reproducerea acestui lexicon. Pentru contribuții noui și importante precizări, vezi Th. Capidan **Aromânii, Dialectul aromân**, pp. 53—59. Tot acolo și o copie fotografică după una din paginile lexiconului.

4) Cât au fost de utile aceste scrieri și cât de mult au contribuit la redeșteptarea națională a popoarelor balcanice se vede din faptul că, la câțiva ani după apariția lexiconului lui Daniil a fost nevoie de o nouă ediție, iar în 1841 Bulgarii au făcut o a treia, în care au reeditat însă numai partea bulgărească, înlocuind textul aromânesc și albanez cu un text turcesc. Vezi în Th. Capidan, **op. cit.**, pp. 53—57 însemnătatea pentru dialectologia sudslavă a acestei scrieri; tot acolo, informație bibliografică bulgară și rusă. In ceeace privește însemnătatea acestor scrieri pentru Albanezi vezi și contribuțiile mai recente ale lui Ilo Mitke-Qafezezi, **Protopopa Theodhor Nastas-Kavallioti Voskopojari,** în revista albaneză „Leka", Vjeti VI, Num. VII, Korrik 1934, p. 260—274; deasemeni Papas Gaetano Petrotta, **Popolo, lingua e letteratura albanese**, Palermo 1931-IX.

5) Vasile Gr. Pop. **Conspect asupra literaturii românești și literaților ei dela început și până azi, în ordine cronologică,** București 1875, I, p. 60.

NOUI PRECIZĂRI BIOGRAFICE

Autorul Protopiriei, vestitul dascăl Teodor Atanasie Cavalioti, rectorul Academiei din Moscopole a fost un om de mare cultură — filosof matematician, fizician și poet — admirat pentru smerenia și pentru însușirile sale intelectuale nu numai în patria sa dar în tot imperiul cultural al Eladei, până departe în răsăritul ortodox. La București și Iași, în Academiile domnești din aceea vreme, dascălii și studenții au folosit ani dearândul în copii, cursurile de logică, de metafizică și fizică pe care învățatul dascăl le ținuse tinerimei moscopolene în anii de glorie ai cetății. Biografii greci ca și cei apuseni preaslăvesc pe Cavalioti iar unul dintre ei îl socoate, fără nici o rezervă, „genial". Am amintit pe larg de toate acestea în monografia ce i-am consacrat acum câțiva ani. Aci mă voi mărgini să aduc doar câteva noui precizări.

La cap. *Când și unde a murit Theodor Anastasie Cavalioti* la pp. 36—37 am dovedit că acel Παπ' Ἀναστ. Καβαλλιώτης care trăește refugiat în Austria pe la anul 1808 și pe care îl găsim între prenumeranții cărții lui Roza nu este scriitorul nostru, cum s'a crezut, ci fiul său. Incheiam atunci cu cuvintele *„Deci afirmația lui Sathas și Zaviras, că Teodor Anastasie Cavalioti a murit în anul 1786, rămâne în picioare. Deatfel, era greu de admis că un om pe care contemporanii săi il socoteau „genial" ar fi putut trăi încă un sfert de secol prin Austria — sau în orice altă parte — fără a lăsa o urmă, o amintire, cât de slabă..."* Și era de neînțeles — adăogăm astăzi — ca moartea unui astfel de om să treacă neobservată. Iată că o nouă descoperire lămurește în mod definitiv această chestiune.

In revista albaneză pentru istorie și literatură *Leka*, ce apare la Scutari, în numărul de pe August 1934, Ilo Mitke Qafezezi scrie un foarte interesant articol cu privire la viața și activitatea umanistului macedo-român. In cuprinsul acestui articol istoricul albanez reproduce o mică însemnare de pe condica mânăstirei Sfântul Ioan Prodromul, pagina 29, unde diacul a înregistrat moartea învățatului. In cele câteva cuvinte se arată că vestitul predicator și linguist a murit în anul 1789 în ziua de 11 August și nu în 1786 cum a afirmat Zaviras și după el Sathas. Iată însemnarea:

1789, Αὐγούστου 11 ἡμέρα β ἐπλέρωσεν τὸ κοινὸν χρέος ὁ ἱεροδιδάσκαλος Πρωτοπαπας Θεόδωρος Ἀναστασίου Καβαλλιώτης — Αἰωνία του ἡ μνήνη.

1789 August 11, ziua a doua (Marți) a plătit datoria obștească ierodidascalul protoiereu, Teodor Anastasie Cavalioti. Veșnica lui pomenire.

Din nenorocire, rămân încă necunoscute împrejurările în care s'a produs moartea destul de pretimpurie a lui Cavalioti. Până la alte mărturii luăm de bună informația culeasă de Hahn, că ar fi murit secerat de cumplita epidemie de ciumă care a bântuit Moscopolea către finele veacului XVIII și a cărei amintire se mai păstra încă la data când călătorește scriitorul german. Cât privește familia lui Cavalioti am arătat că învățatul dascăl a avut un fiu, Anastasie, care după distrugerea orașului a trăit în mijlocul coloniei macedo-române dela Mișcolț în Ungaria. Pe acesta îl găsim — preot el însuși — între abonații cărții lui Roza. Alții membri ai familiei, suntem în măsură s'o afirmăm azi, s'au refugiat în România. In județul Tutova, pe un mormânt aflat în biserica Sfânta Paraschiva din comuna Igești se află următoarea inscripție: [6])

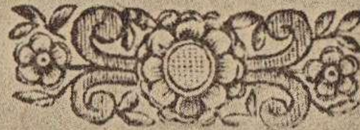
"Ὧδε κεῖται εὔθημος Καβαλλιώτης ἐκ Μοσχοπόλεως τῆς Μακεδονίας καὶ ποσεσὸρ ἰζεστίου καὶ μπλαζεστίου, ὧν ἐτῶν 39 αἰωνα ἡ μνήμη. 1836 Ἰανουαρίου 20,

Aci zace ilustrul Cavallioti din Moscopolea Macedoniei și proprietar al Igeștilor și Blăgeștilor, fiind de ani 39 Veșnica pomenire. 1836 Ianuarie 20.

Care este legătura de înrudire între scriitor și acest Cavalioti care la 1836 stăpânea moșiile Igești și Blăgești, nu putem preciza. Este însă în afară de ori ce îndoială că acest „ilustru" moscopolean a aparținut și el aceleași familii. Judecând după vârstă el n'ar putea fi decât nepot al scriitorului. A avut acesta vre-un frate deci? Ori va fi avut preotul Anastasie dela Mișcolț un fiu care a trecut în România? Iată întrebări la care deocamdată nu pu-

6) Inscripția aceasta se găsește în publicațiunea de documente **Ioan Neculce**, f. 8, 1930 pag. 160. Semnalată mie de d. P. P. Panaitescu.

ΠΡΩΤΟΠΕΙΡΙΑ
ΠΑΡΑ
ΤΟΥ ΣΟΦΟΛΟΓΙΩΤΑΤΟΥ,
Καὶ Αἰδεσιμωτάτȣ Διδασκάλȣ,
Ἱεροκήρυκος,
Καὶ Πρωτοπαπᾶ Κυρίȣ
ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ
ΚΑΒΑΛΛΙΩΤΟΥ
ΤΟΥ ΜΟΣΧΟΠΟΛΙΤΟΥ
ΣΥΝΤΕΘΕΙΣΑ,
Καὶ νῦν πρῶτον τύποις ἐκδοθεῖσα
Δαπάνῃ τȣ̃ Ἐντιμοτάτȣ, ϗ Χρησιμωτάτȣ
Κυρίȣ Γεωργίȣ Τρίκκητα, τȣ̃ ϗ Κοσμήσκη ἐπιλεγομένȣ ἐκ πατρίδος
Μοσχοπόλεως.

ἘΝΕΤΙΗΣΙΝ,
αψό. 1770.
Παρὰ Ἀντωνίῳ τῷ Βόρτολι.
SUPERIORUM PERMISSU, AC PRIVILEGIO.

Protopiria lui Cavaliotti

tem răspunde. Este însă iarăşi sigur că moscopolenii refugiaţi în ţările Austriei făceau cumpărături de moşii şi în Principate[7]). Odată sfârşite aceste precizări, reluăm povestea Protopiriei.

CUM A DISPĂRUT PROTOPIRIA, CURÂND DUPĂ TIPĂRIRE

In mediul poliglot al Moscopolei Protopiria răspundea desigur unei mari nevoi obşteşti; nu este de mirare deci că în scurtă vreme după apariţie, se va fi epuizat[8]). Dar totala ei dispariţie a surprins totdeauna pe învăţaţi, ca şi pe bibliografi. Căci oricât de expusă era această carte din pricina neîncetatei folosiri, şi oricât de limitat va fi fost tirajul ei, era totuş firesc ca cel puţin în bibliotecile Greciei să se găsească exemplare. Cunoaştem doar, atâtea cărţi şi manuale — multe mai vechi încă decât Protopiria — expuse în aceeaş măsură uzurei, şi din care s'au păstrat totuş destule exemplare. Explicaţia acestei dispariţii trebue căutată deci în altă direcţie.

Nu trebue să uităm că atunci când naţiunile balcanice tind către o viaţă spirituală proprie, Biserica constantinopolitană dezlănţuie o luptă pătimaşă în scopul de a menţine vechea societate bizantină. Am arătat cu alt prilej, cum a căutat să sdrobească din faşe încă — prin desfiinţarea Arhiepiscopiei Ohridei — mişcarea de redeşteptare a Slavilor de Sud. La fel vor proceda, rând pe rând împotriva tuturor şi, fireşte, din ce în ce mai intens contra Românilor cari prin aşezarea lor geografică ameninţau să ducă conflictul de rasă până în inima Greciei. Cercurile clericale nu mai admiteau nici în vorbire, necum în scriere, folosirea altei limbi afară de cea greacă. Din cuvintele lui Neofit Duca se vede foarte bine cât de necruţătoare a fost lupta Bisericei răsăritene împotriva tendinţelor de renaştere naţională care agitau lumea balcanică spre sfârşitul veacului XVIII şi începutul veacului XIX[9])

7) Victor Papacostea. **Note asupra familiei Sina,** în Revista Macedoneană, 1930 pag. 146.

8) V. Papacostea, **op. cit.,** pp. 29—30.

9) Neofit Duca, Λόγος περὶ καταστάσεως σχολείου prefaţă la Μαξίμου Τυρίου λόγου, Viena 1810, p. XXXIII—XL. (După P. Papahagi, **op. cit.,** la pag. 51—54 text ial a p. 15—17 traducerea).

Şi cum Aromânii erau consideraţi ca cei mai ataşaţi ideii bizantine era firesc ca îngrijorarea cercurilor bisericeşti să fie încă mai mare faţă de mişcarea lor; reînvierea ideei de latinitate în conştiinţa macedoromânilor irita în gradul cel mai înalt. Neofit Duca s'a ridicat cu vehemenţă împotriva acelora cari *„se laudă cu neamul Romanilor"* şi cari *„nu se ruşinează de îngăimările înjositoare ale limbei lor, atunci când soarta i-a aşezat în mijlocul Greciei, cu al cărei lapte şi frupt au crescut, ale cărei obiceiuri şi datine le-au primit şi a cărei măreaţă limbă au îmbrăţişat-o"*. Făcând un elogiu într'aripat limbei elene, el adaugă cuvinte de aspră mustrare la adresa macedoromânilor cari *„nu vor să se unească şi prin limbă încetul, după cum s'au unit şi prin religie, ci vor să constitue o naţiune deosebită... In numele Domnului, nu! nu păstraţi, nu mai nutriţi în Elada o astfel de injurie care şi singură vă smulge din cercul Elinilor! Nu îmbrăţişaţi haina de sclav ca şi cum ar fi de purpură, ci asvârliţi-o mai degrabă ca pe o sdreanţă"* [10]).

Cavalioti era prin cultura şi ideile sale deasupra acestei mentalităţi întârziate. Format spiritualiceşte sub înrâurirea lui Evghenie Vulgaris, apoi în universităţile germane — într'o vreme în care linguistica comparată îşi deschidea drumul — şi iubitor al filosofiei raţionaliste[11]), el a cutezat cel dintâi în Răsărit să înfăţişeze într'o neobicinuită egalitate de tratament *„limba cea sfântă a Eladei"* alături de limbele cele *„barbare" ale Românilor şi Albanezilor*[12]). Fireşte, Cavalioti nu a făcut-o cu vre-o intenţie — dar precedentul era periculos; el putea adânci tendinţele de „separaţiune" ale unuia sau celuilalt dintre cele două popoare. Nu mai puţin *introducerea literelor latine* în ultimele pagini ale cărţii era de natură să neliniştească pe cei mai habotnici. De altfel tipărirea ei la Veneţia — şi nu la tipografia Moscopolei — este încă o indicaţiune că luminatul dascăl se va fi temut de lipsa de înţelegere a ierarhilor săi şi a elementelor prea conservatoare din Moscopole. Când mai târziu înverşunarea cercurilor clericale sporeşte — stimulată desigur şi de reînvierea ideii imperiale greceşti — cartea lui Cavalioti — ca şi alte

10) **Ibidem.**

11) V. Papacostea, **op. cit.,** pp. 44—49.

12) **Ibidem.**

cărţi ce s'au tipărit la Moscopole în dialectul macedo-român [13]) — a fost urmărită şi distrusă.

Dealtfel, acelaş lucru s'a întâmplat şi cu cărţile celorlalte popoare îndată ce au manifestat veleităţi de emancipare naţională[14]). Anul în care s'a dezlănţuit această acţiune de distrugere împotriva cărţilor româneşti este greu de precizat; dar faptul este confirmat în *Anuarul Institutului român din Leipzig,*[15]) III, pag. 2, nota I. H. Grandea [16]) ne spune în prefaţa cărţii lui Andrei al Baguvu apărută în 1889 la Bucureşti, că Patriarhia din Constantinopol a lansat o afurisenie împotriva gramaticei lui Boiagi [17]) îndată după apariţie, ca şi împotriva autorului pe care l-a excomunicat. Opera de distrugere s'a făcut cu atâta înverşunare şi tenacitate încât sunt cărţi cari au fost nimicite până la ultimul exemplar. Protopiria lui Cavalioti ar fi avut soarta acestora dacă un exemplar n'ar fi ajuns — printr'o întâmplare — în mâinile profesorului Thunmann dela Universitatea din Halle.

---

13) In scrierea sa, **Untersuchungen über die Romanier ordersogenanuten Wlachen**, apărută la Pesta în 1808, Gh. Roza afirmă că la Moscopole **„s'au tipărit multe cărţi aromâneşti"**. In această privinţă, deosebit de interesantă părerea lui Pericle Papahagi: „Nici dintre cele tipărite în străinătate poate nu s'au salvat toate, dacă ţinem seama că până în 1907 nu s'a ştiut nimic de lucrarea atât de meritoasă şi atât de preţioasă a lui Ucuta. **Şi ce s'a 'ntâmplat cu aceasta, este foarte cu putinţă să se fi petrecut şi cu alte scrieri, pe cari numai întâmplarea doar le va scoate odată şi odată la lumină, dacă n'au fost cumva cu desăvârşire nimicite".**

14) **Rolul României în epoca de regenerare a Bulgariei** de P. Constantinescu, pag. 18. Arderea cărţilor bulgare.

15) Vezi în Pericle Papahagi, **op. cit.** p. 19, „In Makedonien erzahlt man sich dass in verschiedenen kirchen früher Übersetzungen der Evangelien von Bozadzi in Gebrauch waren, die erst nach Aufkommen der nationalen Bewegung unter den Aromunen auf Betreiben der Griechischen Bischöfe überall entfernt werden, so dass kein Exemplar aufzutreiben war". Aceeaşi afirmaţie o face şi Bolintineanu în prefaţa gramaticei lui Boiagi.

16) Andrei al Bagavu, **Cartea de allegere**. Prefaţă.

17) Bojadschi, **Rom. oder Macedorom. Sprachlehre,** Bucureşti 1863. Vezi aci şi prefaţa lui Dimitrie Bolintineanu.

UNDE SE ARATĂ CUM PROTOPIRIA FACE OCOLUL EUROPEI, AJUNGE LA HALLE, APOI DISPARE ŞI REAPARE DUPĂ UN VEAC IN BIBLIOTECA LUI GUSTAV MEYER.

Era cunoscută din însăşi povestirea profesorului german această împrejurare. [18]) Intre străinii cari veneau de pretutindeni să viziteze marele centru academic al Prusiei de altă dată şi să asculte prelegerile învăţaţilor de acolo, se găsea pela 1770 şi un macedoromân: Constantin Hagi Ceangani,[19]) fost elev al Academiei din Moscopole şi admirator al lui Cavalioti — el însuşi om foarte învăţat şi scriitor apreciat. In tinereţe se îndeletnicise cu negoţul, pe lângă tatăl său, dar în cele din urmă, înclinaţiunile sale intelectuale îl făcură să părăsească casa părintească şi împotriva voinţei tatălui său să plece pe jos la Halle, atras de faima Universităţii şi învăţaţilor de acolo. A vizitat apoi, rând pe rând, toate centrele intelectuale ale timpului între care Leida, Parisul, Cambridge apoi Roma şi Veneţia. Intre cărţile pe care le purta în desaga sa de călătorie se găsea şi Protopiria lui Cavalioti. In anul 1773 reîntorcându-se la Halle, Constantin Hagi Ceagani se împrieteneşte cu profesorul Thunmann căruia îi dă, pe lângă o sumă de informaţiuni asupra Macedoromânilor şi Albanezilor, şi scrierea lui Cavalioti. [20]) Deşi nu trecuseră nici trei ani dela apariţia ei, totuşi se pare că ajunsese foarte greu de găsit. Thunmann însuşi spune în însemnările sale că Protopiria era la data aceea — în 1773 — o *carte rară.* [21]) El a studiat-o cu un foarte viu interes şi a republicat în întregime lexiconul greco-aromâno-albanez. Thunmann — cu toate greşelile de transcriere — a făcut un mare serviciu ştiinţei prin republicarea acestui material căci, după moartea lui, Protopiria a dispărut din nou; mai bine de un veac n'a fost cu putinţă niciunui învăţat să găsească această importantă scriere atât de necesară celor ce studiau problema alba-

---

18) Iohann Thunmann, **Untersuchungen über die Geschichte der östlichen europäischen Völker,** I, p. 178, Leipzig, 1774.

19) Vezi pentru viaţa acestuia Pericle Papahagi, **op. cit.,** pp. 33—34.

20) Iohann Thunmann, **op. cit.,** pag. 178.

21) **Ibidem.**

neză și originea Românilor din Peninsula balcanică. S'au folosit însă cu succes de cartea lui Thunmann. Când, în 1882 Miklosich reia cercetările asupra macedoromânilor, el încearcă să mai găsească vre-un exemplar dar nu izbutește. *„Protopiria a dispărut"* afirmă Miklosich, la capătul cercetărilor sale[22]).

Folosindu-se numai de materialul transmis de Thunmann, a întocmit totuș un studiu de valoare, reeditând și el cu acest prilej lexicul macedo-român. *Lipsit însă de exemplarul original, Miklosich n'a putut corecta erorile de transcriere ale celui dintâi.*[23])

Iată însă că în anul 1895, spre bucuria linguiștilor și iubitorilor de cărți rare, *Gustav Meyer* descoperă și el — în ce împrejurări nu știm — un exemplar din Protopiria lui Cavalioti. Dar pe când cel descris și reeditat în 1774 de Thunmann avea 104 pagini, al lui Meyer avea numai 96; ultimele 8 erau rupte. De aci s'a tras concluzia că exemplarul acesta *este al doilea* descoperit până la acea dată. Ca și Thunmann, Gustav Meyer l-a studiat cu mult interes, publicând la rândul său lexiconul greco-aromâno-albanez în întregime[24]).

Din nefericire, în transcrierea materialului lexical, *Meyer a făcut și el destule erori.*[25]) După moartea lui nu s'a mai știut nimic nici de acest ultim exemplar. Și astfel, Bibliografia românească veche, apărută în anul 1902, n'a putut cuprinde decât o descriere indirectă, copiată după aceea a lui Meyer și complectată cu unele detalii din Thunmann. Autorii bibliografiei adaugă către sfârșitul descrierei: *„N'am văzut exemplare"*.[26])

In anul 1909 d. Pericle Papahagi, reluînd cercetările asupra operii lui Cavalioti, a trebuit să recurgă și d-sa la descrierile și materialul reeditat de Thunmann, Miklosich și Meyer. Dar cum a arătat de curând d-l Teodor Capidan, nici d. Papahagi *„n'a putut scăpa de unele transcrieri greșite"*.[27])

---

22) Frantz Miklosich, **Rumunusche Untersuchungen. Istro-und macedo-rumunische Sprachdenkonhler,** Wien, 1882, I, 2.

23) Th. Capidan. **op. cit.** pag. 136.

24) G. Mayer, **Albanische Studien,** Wien 1895. IV, p. 3.

25) Theodor Capidan dă în **lucrarea citată,** la pag. 51—52 o serie de exemple în acest sens.

26) Bianu și Hodoș. **Bibliografia românească veche,** pag. 194.

27) Theodor Capidan, **op. cit.** pag. 52 nota 1.

Părea astfel, definitiv pierdută pentru bibliotecile noastre posibilitatea de a avea această veche tipăritură românească. Dar iată că n'a fost așa.

UNDE SE ARATĂ CUM PROTOPIRIA DISPĂRUTĂ DIN BIBLIOTECA LUI MEYER, REAPARE CU VÂLVĂ MARE LA ANTICARUL JOSEPH BAER DIN FRANKFURT PE MAIN ȘI DE ACI INCOGNITO LA BUCUREȘTI ȘI APOI LA MOSCOVA.

In anul 1932, pe când cercetam cursurile de logică, fizică și metafizică ținute de Cavalioti la Academia din Moscopole, am primit informația prețioasă că Biblioteca Academiei Române isbutise să achiziționeze — încă din 1910 — un exemplar al mult căutatei scrieri. Informația mi-o dădea d-l Profesor D. Russo care descoperise cartea înainte de răsboi, în catalogul No. 579 al anticarului Ioseph Baer din Franckfurt-pe-Main, sub titlul mare *Die Protopeiria des Kavaliotis* și cu subtitlul de senzație, *Ein Unicum* — dar renunțase la ea în urma intervenției regretatului Bianu, care a ținut foarte mult s'o aibă pentru Biblioteca Academiei. Toate încercările ce am făcut de a găsi această scriere la depozitul de cărți vechi al Academiei n'au dus însă la nici un rezultat; n'am găsit-o nici cel puțin înregistrată în vreunul din cataloagele sau listele de depozit ale Bibliotecii. Din nenorocire, nici răposatul Ion Bianu nu-și amintea nimic precis în această privință. In cele din urmă, am renunțat de a o mai căuta, iar monografia mea a apărut astfel fără descrierea acestei cărți și — ceeace am regretat mai mult — fără reproduceri fotografice din paginele ei. M'am mărginit doar a menționa catalogul anticarului din Franckfurt unde se reproducea pagina de titlu a Protopiriei; văzusem acest catalog în biblioteca profesorului Demostene Russo.

Iată că în anul 1935, în urma reluării raporturilor diplomatice cu Rusia sovietică, sosesc dela Moscova depozitele Academiei Române, trimise spre păstrare acolo în anul 1916. Cu acestea odată, sosește și o ladă de fier în care Bianu ținea unele manuscrise mai prețioase și tipăriturile românești vechi și rare. Spre surprinderea

și bucuria tuturor, în lada aceasta, înfășurată cu toată grija, s'a găsit și Protopiria lui Cavalioti. Intre scoarță și pagina de titlu, Bianu lipise foaia de reclamă din catalogul anticarului Joseph Baer și scrisese cu mâna sa *„cumpărată dela Josep Baer et Co. Franckfurt-pe-Main cu 600 mărci, Noembrie 1910"*. Așa dar profesorul Russo nu se înșelase. Cartea fusese achizionată de Academia Română încă din 1910, dar nefiind înregistrată nicăeri urma ei se pierduse cu desăvârșire. Și astfel a stat Protopiria în țară, nevăzută de nimeni, din Noembrie 1910 și până în toamna anului 1916. Apoi, înainte ca vreunul din cercetătorii noștri s'o fi putut descrie, Protopiria a luat din nou drumul — de data aceasta către Moscova. Nu cred că regretatul Bianu ar fi putut uita faptul achiziționării aceste cărți unice, dar împovărat și covârșit de marile răspunderi din anii războiului, el nu-și mai amintea desigur — după războî — locul unde cu atâta dragoste și grijă o ascunsese. Mi-am explicat mai bine acum și expresia de reală suferință pe care o surprindeam în ochii lui ori de câte ori îl vizitam pentru a-i cere informațiuni asupra Protopiriei și pentru a-l ruga „să mai căutăm odată...".

PROTOPIRIA LUI CAVALIOTI DUPĂ 167 DE ANI DE LA APARIȚIE.

Avem însfârșit în fața noastră originalul acestei cărți unice — de atâta interes științific și național — pe care Picot o socotea *„le monument le plus précieux que nous possédions sur le dialecte macédonien"*. Este o carte mică, tipărită la Veneția, în tipografia lui Antonio Bartoli, în 8⁰, cu 96 pagini, cu scoarța uzată și înegrită de vreme dar cu legătura încă solidă, cu foile curate și în bună stare. Pe verso primei coperte se află scrisă cu cerneală, în grecește, o listă de obiecte, mai toate de îmbrăcăminte iar pe verso celeilalte se găsesc scrise de aceeași mână, diverse însemnări și socoteli bănești. Una din acestea pare a indica, pe lunile anului, o listă de cheltueli sau de venituri aparținând unui mic neguțător. Urmează pagina de titlu, într'o variată compoziție de caractere și rânduri, caracteristică tipăriturilor venețiene. La pagina 3 se găsește o mică prefață a lui Cavalioti pe care nereproducând-o nici Thumann nici Meyer, lipsește din toate descrierile ce s'au mai făcut.

Pe verso acestei foi se află o gravură în lemn reprezentând Sfânta Treime. In tehnica acestor gravuri se recunosc încă elementele tradiționale ale unei arte care a făcut mândria tiparului venețian în toate vremurile și pe care bogata republică o datora vestitului maestru german Ratdolt. In schimb, restul ornamentației — inițiale, chenare și frize — forma cursivă a caracterelor și formatul *in-octavo*, aparțin stilului aldin. [28])

Paginele 5—11 inclusiv, cuprind abecedarul grecesc iar la pagina 12 urmează o altă gravură reprezentând pe Fecioara Maria cu Pruncul Isus. Dela pagina 13 începe lexiconul greco-aromâno-albanez. Deasupra textului se află o friză iar sub aceasta titlurile celor trei coloane de cuvinte (Ῥωμαΐκα, Βλάχικα, Ἀλβανίτικα.) Vocabularul ocupă un număr de 46 de pagini și se închee cu o a treia gravură în lemn la pagina 59. De aci înainte, Protopiria are cuprinsul obicinuit al cărților de cetire din acea vreme. Astfel, la pagina 61 se găsește o rugăciune în limba greacă către Fecioara Maria. Urmează apoi câteva pagini de fragmente din Biblie. Dela pagina 68 până la 79 diferite învățături morale proverbe și rugăciuni. Pagina 80 este rezervată unor gravuri mai mici dar totuș clare reprezentând Cina cea de taină, Răstignirea lui Isus și Inmormântarea. Pe pagina următoare, sus, o a patra gravură reprezentând Invierea. In continuare, până la pagina 92 inclusiv, alte texte bisericești iar dela 93 până la 96 se cuprinde partea de aritmetică a Protopiriei. Ultimele patru foi — pe care exemplarul descoperit de Thunmann le cuprindea, aci lipsesc. Absența acestor pagini — în care se aflau după cum afirmă Thunmann, un abecedar latin — ar fi o primă indicațiune că avem în fața noastră exemplarul descoperit și studiat de Gustav Meyer. Lucrul acesta îl confirmă dealtfel și anticarul — Iosef Baer din Frankfurt în reclama sa din catalogul 593: *„Acest exemplar pe care Meyer îl socotea drept un unicum — cu toate cercetările noastre, nu ne-a reușit până acuma să descoperim un al doilea, și al lui Thunmann a rămas dispărut — se află acum în proprietatea noastră"*.

---

28) Svend Dahl, **Histoire du livre de l'antiquité a nos jours,** Paris 1933. La pag. 100—102 și 121—125 informațiuni asupra originilor stilurilor venețiene.

Cum a ajuns din biblioteca profesorului dela Graz (Austria) în posesiunea lui Iosef Baer din Frankfurt pe Main — nu ştiu; oricum lucrul acesta nu este surprinzător pentru cei ce cunosc faima seculară a anticarilor din acest oraş. Aci doar a fost, încă din vremurile mişcării umaniste, unul din marile centre ale anticvariatului european. Au fost vremuri când la „târgul de cărţi" din Frankfurt se întâlneau bibliofili din toată lumea.

[Se pune însă întrebarea dacă acest exemplar — socotit al doilea după cel dăruit de Hagi Ceagani lui Thunmann — nu este în realitate chiar exemplarul care aparţinuse în 1773 aventurosului cărturar moscopolean. Lucrul acesta este, fireşte, greu de dovedit — dar nici lipsa celor 4 foi dela urmă nu poate constitui o dovadă absolută că avem aface cu un al doilea exemplar; acestea au putut să dispară într'o existenţă atât de sbuciumată.]

Incheere. Protopiria lui Cavalioti datoreşte dispariţia ei persecuţiei dezlănţuite de Biserica constantinopolitană, încă de pe la finele veacului XVIII, împotriva tuturor cărţilor cari contribuiau la trezirea naţionalităţilor din Peninsula Balcanică către forme de viaţă proprii. S'au găsit în interval de 167 de ani dela tipărirea ei, două exemplare — ambele în Apus, deci în afară zonei lovită de acţiunea clerului grec. Primul a fost salvat de învăţatul moscopolean Hagi-Ceagani cu prilejul călătoriei sale din 1773 în Germania; al doilea a scăpat datorită unui neguţător moscopolean aflat probabil cu treburi în Austria, sau refugiat acolo după arderea oraşului. Prezenţa acestui exemplar în biblioteca Academiei Române se datorează marilor iubitori de cărţi Ion Bianu şi Demostene Russo; nu mai puţin anticarului Iosef Baer care şi-a cunoscut meseria.

Nădăjduim că înaltul for va retipări, odată cu alte cărţi vechi româneşti pe cale de dispariţie, şi Protopiria lui Cavalioti — din care nu există azi decât *acest unic exemplar.*

CUM S'A ÎNCEPUT ACŢIUNEA REDEŞTEPTĂRII NAŢIONALE ÎN MACEDONIA

Din amintirile învăţătorului GUŞU PAPACOSTEA (1853—1912)

Un examen furtunos. In ziua festivităţii de încheere a cursurilor unui an, fetele au apărut ca prin minune în uniformă, rochiţe albe (încinse cu *tricolorul român),* lucrate de ele în cel mai mare secret, pe lângă multe alte lucruri ce puteau împodobi expoziţia, chiar a unei şcoale speciale; iar băeţii trebuiau să rezolve o mulţime de probleme practice, referitoare la ocupaţiunile neguştoreşti ale părinţilor lor, într'un mod surprinzător de grabnic. Apoi preparasem împreună o mulţime de dialoguri, improvizate ad-hoc, o mulţime de poezii ocazionale, de cântece în dialect — pentru a putea fi perfect înţelese de locuitori. In toate aceste producţiuni a jucat un rol important mai ales o fetiţă cu o memorie fenomenală, anume *Eudochia Oldi.*

In comună se formează încetul cu încetul o atmosferă de simpatie pentru noi, şi şcoala românească se arată în toată puterea ei cu ocazia serbării de fine de an.

Românii naţionalişti, pricepând că această serbare va avea ceva cu totul deosebit, şi văzând că localurile noastre de şcoală erau prea mici pentru a cuprinde numerosul public ce avea să asiste, ne propuseră să facem serbarea într'o sală a şcoalei comunale — clădită de altfel cu banii *tuturor* locuitorilor —, dar care era aşezământ de cultură grecească.

Se înţelege, propunerea aceasta, către care nu odată se îndreptase gândul nostru, a fost primită de noi cu mare entuziasm, deşi ştiam că lucrul va provoca ciocniri.

In dimineaţa zilei când trebuia să aibă loc serbarea, copiii şcoalelor noastre au început să poarte mobilierul dela şcoala română, în spre localul şcoalei comunale (şcoala eforială). Aci însă, greco-manii, cari aflaseră de intenţiunile noastre, postaseră jandarmi; aceştia păzeau intrarea, iar eforii şi epitropii lor, adunaţi într'o piaţă ce este în faţa şcoalei, protestau şi vociferau că şcoala comunală este grecească, şi nu se poate deci ca românii să intre într'însa.

Văzând această rezistenţă, noi am declarat că vom face serbarea în chiar piaţa publică, din faţa şcoalei comunale; şi, după ce elevii noştri au cărat mobilele în acel loc deschis şi larg, după ce au terminat aranjamentele necesare, scoborîm şi noi împreună cu elevii şi elevele noastre spre locul indicat, intonând în cor imnul Sultanului.

In faţa şcoalei greceşti, rândurile de copii se opriră, intonând imnul naţional *„Deşteaptă-te Române"* în versiunea dialectată; după aceasta am intonat şi un cântec ocazional, plin de aluziuni la evenimentele prezente, care începea *„Nu avdzîţi lavă la Moş-Gaga"?* (Nu auziţi strigăte la Moş-Gaga?)

La vederea fetelor în uniformă, încinse cu tricolorul român, la auzul cântecelor care despicau văzduhul, un entuziasm indescriptibil cuprinse pe Românii ce se aflau de faţă.

Femeile care urmaseră pe fetele şi copiii lor, nu mai putură răbda nedreptatea ce ni se făcea, cât timp şcoala, a cărei intrare ni se oprea, era clădită cu sudoarea bărbaţilor lor.

Eforii greco-mani au fost luaţi în huiduieli şi cu pietre, jandarmii împinşi şi târîţi din faţa uşilor; într'un elan de entusiasm, o femee — d-na Constantina Simciu Paligora — aparţinând unei vechi şi nobile familii din localitate, luă în mână un topor, sparse uşile şcoalei şi ne invită să luăm loc şi să continuăm serbarea fără teamă, căci înainte de a ni se întâmpla nouă ceva, lumea adunată acolo ne asigură că se va expune să piară cu toţii.

Noi începem serbarea prin cântece, în timp ce eforii şi epitropii şcoalelor greceşti, împreună cu alţi greco-mani de frunte, alergau la Bitolia ca să ne facă acţiune.

Niciodată poate până atunci în inimele Moloviştenilor n'a tresărit în comun atâta entuziasm generos ca la această serbare. Peste toate feţele alunecau lacrimi. Femeile veneau şi îşi sărutau copiii în faţa publicului; nici nu le venea să creadă că aceia sunt copiii lor, cari vorbesc aşa de frumos. Multă lume mă întreba — referitor la dialogurile şi zicerile copiilor care concordau perfect cu întorsătura ce o luase serbarea noastră — dacă aceste cuvinte „sunt din carte" ori le spun copiii din mintea lor.

Imi aduc aminte că la sfârşitul festivităţii, când una din fetiţe, anume Eudochia Oldi (acum doamna Valeria C. Cosmescu, urcată pe o masă, a început să rostească o cuvântare finală, când ajunse la un pasaj în care apostrofa pe părinţi cu aceste vorbe:

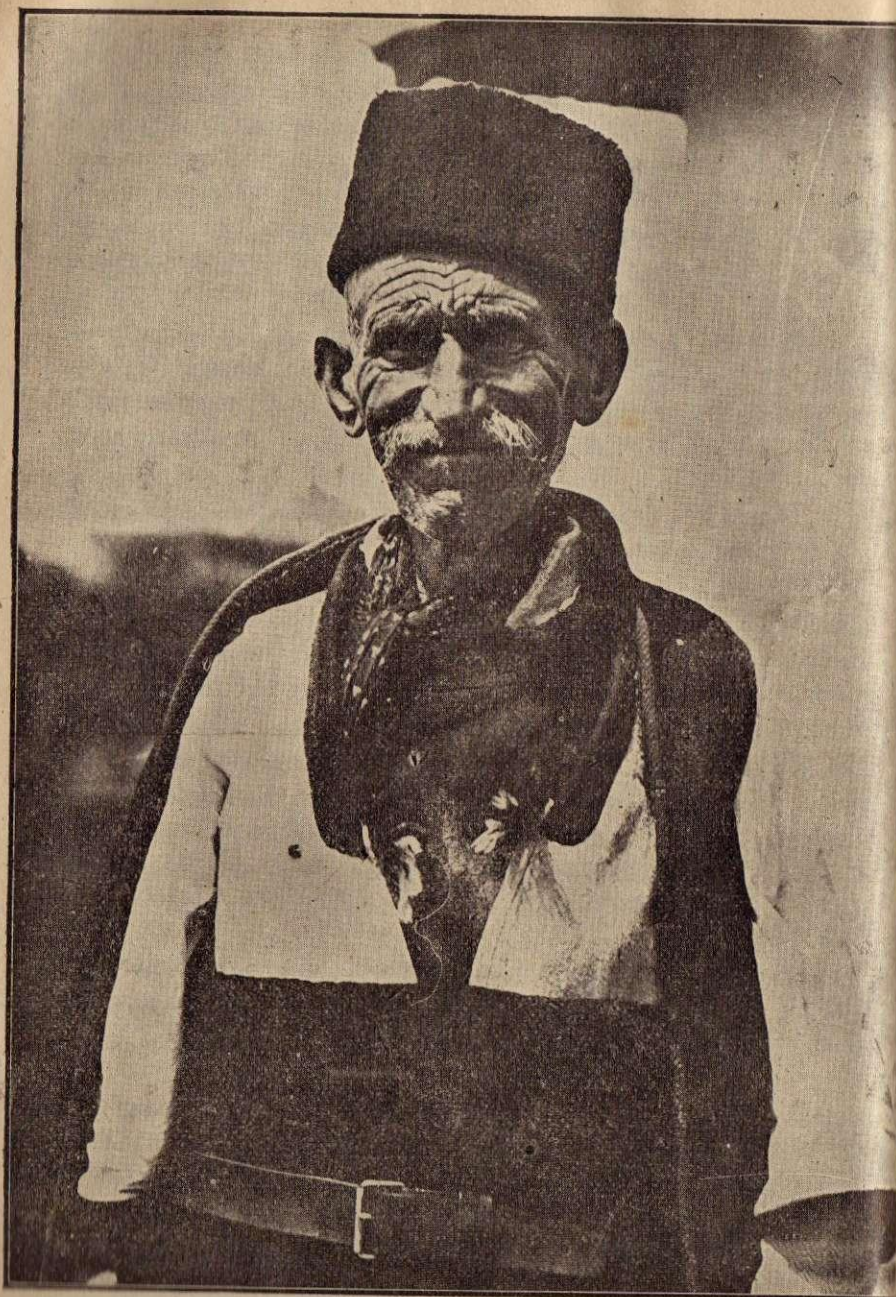
„Nu vă era milă de noi când ne trimeteaţi la şcoala greacă, „să ne chinuim cu o limbă străină?

„Nu v'a fost milă de fraţii noştri mai mari, pe cari i-aţi lăsat „orbi, ca vai de ei, numai pentrucă-i sileaţi să-şi vâre în cap o „limbă ce nu era suptă din sânul mamei?", lumea începu să plângă cu hohot, entusiasmul era nebun şi sublimul în toată puterea stăpânea mişcarea din sală.

Un greco-man din cei mai fanatici, anume Constantin Belimace Coina (să nu se confunde cu Const. Belimace, poetul), al cărui tată se dusese la Bitolia să ne tragă în judecată, a fost atât de mişcat, în cât a strigat în gura mare: *„bravo, doamnă dascălă"!* şi a repetat acest strigăt încontinuu până la eşirea din sală.

Lumea se adunase în jurul nostru, şi din toate gurile nu se auzeau decât aceste vorbe: *„la toamnă şi eu am să las pe Greci, la toamnă şi eu am să-mi trimet copiii la voi"*.

In faţa lui Alay-Bei. In timpul cât durase serbarea noastră cei câţiva greco-mani cari s'au dus la Bitolia spre a ne reclama, au comunicat mitropolitului, cu exagerare, cele întâmplate în Molovişte, acuzându-ne că am revoltat lumea şi că am provocat chiar omor.

Bătrân macedonean

Mitropolitul adresează o notă guvernatorului în sensul celor reclamate de către greco-mani. Acesta trimise îndată în comună pe prefectul poliției însuși, Alay-Bei, care trase în gazdă la bogătașul greco-man Simu Belimace Coina, unde am fost chemați și noi, ca să dăm seamă asupra acuzațiilor ce ni se aduceau.

Am răspuns lui Alay-Bei, că noi nu ne-am amestecat câtuși de puțin, și că părinții băeților și fetelor au pretins ca să facem examenele și serbarea în școala comunală, fiindcă erau mai spațioase.

Părinții elevilor și elevelor au declarat de asemenea că noi nu suntem vinovați, căci, ca oameni plătiți de ei, suntem datori să mergem acolo unde ne vor ordona ei; că bătăile s'au întâmplat din cauză că partizanii mitropolitului se opuneau cu forța la intrarea copiilor noștri în școala care s'a clădit cu banii *tuturor* Moloviștenilor, prin urmare și din banii lor înșiși, nu numai din ai celor cari învață grecește.

Când Alay-Bei, prinzând firul lucrurilor, a întrebat pe greco-mani, de ce nu au vrut să ne lase școala numai pentru câteva ceasuri, gazda, adică Simu Belimace, a răspuns că n'a vrut să ne lase, din cauză că școala este grecească și că *„nu se poate într'o școală grecească să intre un profesor român cu băeți cari învață românește.“* La acestea Alay-Bei întreabă din nou: — „Dar voi, cari învățați copiii grecește, ce sunteți?“ Grecomanii n'au îndrăsnit să-și nege naționalitatea, și, la răspunsul ce l-au dat că sunt români, Alay-Bei reluă cuvântul și le zise: — „De ce dar nu ați lăsat pe frații voștri, cari sunt tot români, „să aibă aceleași drepturi ca și voi? *Eu sunt turc, de altă religie „de cât a voastră și cu toate astea, dacă Românii aceștia mi-ar „fi cerut localul unei geamii ca să facă examenele copiilor lor, „le-aşi fi dat cu multă plăcere.* Se vede însă că voi urmăriți o „politică grecească, adică doriți ca în locul nostru să vie Grecia „și locul meu de Alay-Bei să-l iei tu, și locul de valiu să-l ia fra„tele tău... etc. Aceasta însă n'are să se întâmple; astăzi suntem „noi stăpâni aci, și cum vrem așa facem.“

Zicând acestea, a dat ordin să aresteze pe Belimace Coina.

Atunci, ceilalţi greco-mani s'au speriat şi au căzut în genunchi, strigând: — „Aman! Efendim, iartă-ne, pe viitor vom face aşa cum aţi ordonat".

Alay-Bei la început s'a arătat neînduplecat şi, după ce a luat masa în casa acestui greco-man *arestat*, a plecat la Bitolia. Acolo, după repeţite intervenţiuni ale mitropolitului, i s'a dat drumul.

Astfel s'a terminat activitatea noastră şcolară din anul 1882-1883.

Două şcoli greceşti mai puţin. La 1 Septembrie 1883 am redeschis cursurile.

Examenele din anul precedent şi epilogul cu Alay-Bei, au avut o influenţă hotărâtoare asupra spiritelor. Numărul grecomanilor şi curajul lor a scăzut aşa de mult, în cât Grecii au fost siliţi să desfiinţeze deodată două şcoli, din patru câte aveau. Au desfiinţat *ellinikon scholion şi nipiagogion* (şcoala mixtă de copii mici).

In schimb, din banii economisiţi de pe urma acestor reduceri, ei au constituit lefuri regulate pentru aceia cari se pretau, ca agenţi de propagandă, la jocul intereselor mitropolitului.

Cercul activităţii noastre extra-şcolare se lărgise mult; aproape întreaga comună era sub farmecul activităţii ce desfăşuram. Chiar greco-manii veneau să ne ceară sfatul asupra multor afaceri. Bigotismul românilor dispăruse ca prin farmec. Mitropolitul şi Patriarhul nu mai exercitau asupra lor acea teroare superstiţioasă, care numai la auzul numelui lor, lua în stăpânire altădată sufletele Românilor. Işi dădeau acum bine seama de nedreptatea ce se făcea cu biserica şi şcoalele comunale şi nu mă mai luau drept catolic — papistaş! — când le desfăşuram neomenia clerului grec, care procedând astfel pretindea că lucrează *„în numele marei şi adevăratei biserici"!*

Cei veniţi din ţări depărtate, de îndată ce intrau în comună, erau răpiţi de curentul general. Nu stăteau retraşi ca mai 'nainte, căutându-şi numai de liniştea proprie. Luau parte şi dânşii la consfătuiri; mulţi dintre ei, chiar s'au stabilit pentru totdeauna în comună, absorbiţi de noua cale ce li se deschidea.

In şcoală continuam activitatea noastră cu tragerea de inimă ce ne-o insuflau succesele din ce în ce mai mari. Mulţi grecomani, după ce copiii lor isprăveau cursurile şcoalei greceşti, şi-i trimeteau şi la noi un an doi, ca să-şi completeze cunoştinţele, mai ales în ce priveşte facerea socotelilor. Eu le mai făceam un curs practic, de doi ani, de limba franceză.

Faptul că în şcoala noastră copiii învăţau să facă socotelile practic şi repede, determinase pe moloviştenii chiar greco-mani — însă negustori înainte de toate, — să-şi trimeată copiii la noi. De îndată ce însă copiii lor călcau pragul şcoalei române, nu se mai întorceau înapoi; nu ieşiau din şcoală de cât fanatizaţi. Cei mai zeloşi tineri molovişteni au fost aceia cari au venit la noi provizoriu, numai ca să înveţe socotelile!

Rolurile dintre noi şi institutorii greci acum se schimbaseră.

Cu toate sfaturile ce zilnic le dedeam copiilor dela şcoalele noastre de a fi cuviincioşi, nu odată s'a întâmplat să huiduiască pe dascălii greci.

„Apostolul" cântat în româneşte. Nu mai era acum nevoe de impulsul nostru. Românii luau din propria lor iniţiativă hotărîri, pe care altădată nu le-ar fi urmat nici pentru sume mari de bani. Aşa, a pornit dela ei propunerea de a încerca să zicem *„Apostolul"* pe româneşte în Biserică.

Românii nu puteau suferi să nu se auză în biserică limba românească, pe câtă vreme ştiau că şcoala ca şi biserica erau zidite cu banii locuitorilor şi că majoritatea comunei era acum cu ei. De aceea au cerut ca pentru Sfântu Dumitru să pregătesc un elev, care să citească *„Apostolul"* în biserică.

Pentru aceasta am şi pregătit un elev, anume Mihail G. Ţapu, fiul lui G. Ţapu, unul din fruntaşii molovişteni, un aprig şi neobosit luptător, care m'a urmat pas cu pas în acţiunea mea. In ziua de Sfântu Dumitru, la ora hotărîtă, elevul nostru a început a cânta româneşte „Apostolul". Atunci preotul care servea în altar, un greco-man fanatic anume Popa Gheorghe, a întrebat cu glas mare: *„Cine a pus pe acest blestemat să cânte în româ-*

neşte?" Toţi au răspuns într'un glas: *Noi l-am pus.* Preotul s'a repezit asupra băiatului ca să-i ia *Apostolul* din mână. Atunci părintele copilului a început la rândul său să-l lovească şi un tumult îngrozitor începu în biserică, după care urmă o bătae în toată regula.

Dezmeticit din învălmăşală, preotul împreună cu mai mulţi grecomani pleacă din nou la Bitolia spre a raporta Mitropolitului cele întâmplate. Acesta, printr'o petiţie formală, ne reclamă valiului, pe mine şi pe soţia mea ca instigatori, precum şi pe tatăl băiatului cu încă vre-o câţiva partizani, — din cari nu-mi mai reamintesc de cât pe Constantin Velo (tatăl poetului N. Velo) şi pe Alexe Ţovar, — şi cer darea noastră în judecată.

In ziua înfăţişerii, preşedintele tribunalului, un turc din cei fugiţi din Bulgaria, originar din Rusciuk, cearcă a mă întreba în limba turcă. I-am răspuns că nu ştiu turceşte. Cearcă din nou a mă interoga bulgăreşte. I-am răspuns de asemenea că nu ştiu nici bulgăreşte. Atunci Mitropolitul şi greco-manii au propus ca interpret pe d-l Taşcu Pişca, un fruntaş greco-man din Bitolia (fratele fostului senator Pişca, din Ţara Românească), ca el să mă interogheze în limba greacă. Am răspuns din nou că nici aceastǎ limbă nu o cunosc.

Atunci preşedintele tribunalului, spre marea mea surprindere şi bucurie, mă întreabă în limba română din ţară, pe care o cunoştea se vede încă de când era la Rusciuk: — *Ce limbă vorbeşti d-ta şi de unde eşti?* I-am răspuns că sunt român din Veria, vilaetul Salonic, şi că nu cunosc altă limbă decât limba familiei mele, care este limba română. M'a întrebat atunci: — De ce ai pus pe băiat să cânte româneşte în biserică? La acestea i-am răspuns că nu l-am pus eu, ci tatăl său, care este de faţă şi care poate să dea toate lămuririle.

După aceasta a întrebat în limba turcă pe G. Ţapu: — „De „ce ai pus pe băiat să cânte româneşte în biserică?" Acesta a răspuns tot în limba turcă: — „Efendim! Noi suntem în Molo-„vişte cu toţii români (vlahi) şi nu ştim cum s'a întâmplat că „din moşi-strămoşi în biserica noastră s'a cântat greceşte, cu toate „că nimeni din comună, nici bărbaţii nici femeile, nu ştiu şi nu „înţeleg ce citesc preoţii! Din această cauză noi stăm ca vitele în „biserică; dacă vedem că popa se închină, ne închinăm şi noi, „iar când popa stă, stăm şi noi. Noi n'am făcut nici un rău decât „am pus pe băiatul acesta, care acum a învăţat să citească în „limba noastră, să ne cânte o rugăciune în limba pe care am în-„văţat-o dela părinţi, pe care o vorbim şi noi şi o înţelegem".

Atunci Popa Gheorghe întrerupând a strigat:

— Hir Efendim (Nu, Domnule); băiatul a început să cânte *moldovancea* nu *vlahcea*, voind să înţeleagă prin aceasta că a cântat limba română din regat, nu în dialectul macedo-român.

Preşedintele tribunalului însă, care din aceste cuvinte a înţeles că este vorba de moldoveni şi munteni, a reluat repede cuvântul, şi a zis: — „Moldovancea, vlahcea, acelaşi lucru este". Şi, când popa a vrut să se explice, cum că limba în care a cetit este alta decât aceia pe care o vorbeşte poporul, preşedintele supărându-se i-a răspuns: — „Mie o să-mi spui lucrul acesta?" Şi, după ce au fost cercetaţi şi ceilalţi preoţi cari erau citaţi ca martori: Popa Ilie, popa Constantin şi popa Târpu, s'a dat hotărîrea că eu şi G. Ţapu eram echitaţi, iar popa Gheorghe fu condamnat la două luni închisoare şi cheltueli de judecată.

Din acest moment a început să se cânte regulat „Apostolul" româneşte în biserică şi alte cântări bisericeşti precum şi „prohodul" în Vinerea Mare, ceeace producea o puternică emoţie în popor.

De aci încolo, până la sfârşitul anului şcolar, liniştea ne-a fost asigurată; aşa că la examene ne-am prezentat cu copiii preparaţi. Ziua ultimei festivităţi lua acum caracterul unei adevărate întruniri politice, unde rătăcirea grecomanilor se discuta fără sfială şi în cele mai mici amănunţimi.

GUȘU PAPACOSTEA

Fragmentul de mai sus face parte din lucrarea **In zilele redeșteptării macedo-române** (memorii) scrisă de Gușu Papacostea-Goga, tatăl d-lui prof. Victor Papacostea. Acest apostol de rară energie și o vibrantă conștiință românească, face parte din prima falangă de copii luați din ținuturile macedo-române, aduși în România de călugărul aromân Averchie, copii crescuți și educați în școala de învățători macedo-română, anume înființată, pe lângă biserica Sf. Apostoli din București. Intors în Macedonia, în 1881 Gușu Papacostea își începu activitatea în comuna **Moloviște**, centru românesc cu peste 3000 de suflete, unde timp de zece ani, desfășură o acțiune din cele mai strălucite pe tărâm școlar, bisericesc și național cultural.

Scrise cu un deosebit talent literar și cu un frumos dar al evocării, amintirile lui Gușu Papacostea se citesc cu viu interes. Cartea a apărut la „Socec", în București, 1924.

LIMBA NOASTRĂ

de *ALEXE MATEEVICI*

Limba noastră-i o comoară
In adâncuri înfundată
Un șirag de piatră rară
Pe moșie revărsată.

Limba noastră-i foc, ce arde
Intr'un neam, ce fără veste
S'a trezit din somn de moarte
Ca viteazul din poveste.

Limba noastră-i numai cântec,
Doina dorurilor noastre,
Roiu de fulgere, ce spintec
Nouri negri, zări albastre.

Limba noastră-i graiul pânii
Când de vânt se mișcă vara;
In rostirea ei, bătrânii
Cu sudori sfințit-au țara.

Limba noastră-s vechi isvoade,
Povestiri din alte vremuri;
Și cetindu-le 'nșirate
Te 'nfiori adânc și tremuri.

Limba noastră îi aleasă
Să ridice slavă'n ceruri
Să ne spue 'n hram ș'acasă
Veșnicele adevăruri.

Limba noastră-i limbă sfântă,
Limba vechilor cazanii,
Care-o plâng și care-o cântă
Pe la vatra lor țăranii.

Inviați-vă dar graiul,
Ruginit de multă vreme,
Ștergeți slinul, mucegaiul
Al uitării'n care geme.

Ștergeți piatra lucitoare,
Ce din soare se aprinde
Și-ți avea în revărsare
Un potop nou de cuvinte.

Și veți plânge-atunci amarnic,
Că vi-i limba prea săracă,
Și-ți vedea cât e de darnic
Graiul țării noastre dragă.

Răsări-va o comoară
In adâncuri înfundată,
Un șirag de piatră rară
Pe moșie revărsată.

AL. MATEEVICI

S'a născut în 1888 în Cainar, Jud. Tighina, moare în 1917. Studiile le-a făcut la Chișinău și Kiew.

Colaborează la „Luminătorul" și „Cuvânt Moldovenesc" din Chișinău. Ca preot militar, ia parte la războiul mondial și moare de tifos exantematic. Volumul de poezii pe care l-a scris a fost publicat în 1926, în editura „Casei Școalelor".

Poezia **„Limba noastră"** de mai sus este una din cele mai râușite ode închinate graiului românesc de pretutindeni.

Lainici (Oltenia) Schit

MITROPOLITUL ANDREI ŞAGUNA

de STERIE DIAMANDI [1])

Cine este omul care se urcă în cea mai înaltă treaptă din ierarhia eclesiastică a Bisericii ortodoxe române din Ardeal?

Printre emigranţii moscopoleni stabiliţi la Mişcolţ, un târg în nordul Ungariei, se găsea şi negustorul Naum Şaguna, originar din Grabova, o localitate din preajma Moscopolei care a avut aceeaşi soartă ca şi Metropola.

Murindu-i prima soţie, Ecaterina Magiar, din Perlepe, omul s'a gândit să-şi înjghebeze un nou cămin. Tatăl său, Evreta Şaguna, era în legături de prietenie cu compatriotul Mihai Muciu, negustor fruntaş în târgul Mişcolţ. Acest vlăstar de viţă macedoneană avea o fată frumoasă şi tare vrednică, Anastasia.

Cei doi prieteni, uniţi prin originea lor comună, au pus la cale căsătoria copiilor lor.

Şi astfel, în ziua de „1 Mai 1802, Naum, fiul lui Evreta Şaguna, după a treia vestire în Biserică, a luat în a doua căsătorie de muere legitimă pe Anastasia, fiica lui Mihai Muciu".

Tânăra mireasă n'are decât 17 ani. Vârsta fragedă însă nu împiedecă să fie o gospodină desăvârşită, o femeie serioasă, cuminte şi vrednică. Aducea cu dânsa toate virtuţile rasei şi ale unei educaţii familiare temeinice.

Un an după măritiş, dă naştere unui copil de sex bărbătesc, Evreta. La 1806 vine al doilea copil, Ecaterina.

In sfârşit, în preajma Crăciunului din anul 1808, se naşte

1) Fragment din capitolul cu titlul de mai sus, din vol.: **„Oameni şi Aspecte din Istoria Aromânilor"**, Bucureşti, 1939.

al treilea și ultimul copil, cu numele de Anastasie, după acel al mamei și al bunicului; e viitorul conducător al Ardealului.

Anastasia Șaguna este în floarea vârstei, când dă naștere acestui copil înzestrat dela natură cu fizic plăcut și însușiri sufletești din cele mai frumoase.

Cei trei frați cresc și se desvoltă sub grija ocrotitoare a unei mame vrednice și iubitoare. Acasă domnește atmosfera patriarhală a vieții de familie, așa cum a fost apucată din moși strămoși în Macedonia. Amintirea patriei îndepărtate e mereu vie în sânul acestei familii coborîtoare din vestita Moscopole. Evreta Șaguna și Mihai Muciu cultivă cu multă grijă dragostea de neam și de credință, tradiția și obiceiurile strămoșești.

In deosebi, Anastasia întruchipează simțul de conservare națională a femeii romănce din Macedonia, cu toate virtuțile și prejudecățile legate de o astfel de însușire. Ea aduce cu sine, din patria mult încercată, moravurile austere, credința neclintită în legea strămoșească, vioiciune și dârzenia.

Deși într'o țară străină, ei respiră atmosfera de acasă.

La Mișcolț e o puternică colonie macedo-română.

In preajma anului 1730 se găseau în acest târg din nordul Ungariei aproape 300 de negustori aromâni cu familiile lor. Aici, ei aveau cercul lor aparte, școala și biserica lor. Oameni înstăriți și buni credincioși, ei au clădit cu cheltuiala lor, la Mișcolț, una din cele mai frumoase biserici ortodoxe române din țara ungurească.

Sunt mândri și geloși de origina și trecutul lor. Statornici în legea strămoșească, întreprinzători și chibzuiți, păzesc cu sfințenie tradiția și obiceiurile de acasă și nu se amestecă cu neamuri străine.

Vorbesc mereu cu duioșie de patria îndepărtată. Icoana Moscopolei e vie în mintea lor. Bătrânii povestesc o grămadă de lucruri minunate asupra acestei cetăți vestită în toată Peninsula Balcanică și restul Europei.

Din gura lor, copiii află cu uimire că, hât departe, la hotarul dintre Macedonia și Albania, a fost nu de mult un oraș

cu 60 mii locuitori, cu aproape 70 de biserici, cu școli înalte, cu oameni învățați și lume înstărită. Era atâta bogăție, belșug și strălucire, încât femeile umblau cu pantofi împodobiți „cu flurii" și se slujeau de mături care aveau mânerele aurite.

Urma apoi povestea tristă a vremurilor de bejenie, când întreg ținutul Moscopolei a fost prefăcut în ruină.

Rând pe rând au fost distruse Nicolița, Lintopea, Nicea, Lânca, Grabova, Sipisca, Bitcuchi și celelalte sate care se găseau în calea năvălitorilor.

Din aceste locuri uimitor de frumoase au coborît dânșii, mânați de nevoi și de restriște, înfruntând urgia la fiecare pas.

Copiii ascultă cu ochii holbați, de parcă ar fi o poveste.

In acest mediu macedonean, asupra căruia plutește umbra Moscopolei, a crescut și s'a desvoltat Andrei Șaguna.

* * *

Când micul Anastasie împlinește vârsta de 5 ani, se produce un eveniment care turbură adânc liniștea familiei Șaguna.

Din motive nu îndeajuns de lămurite, Naum Șaguna părăsește legea strămoșească, îmbrățișând catolicismul.

Se spune că a făcut acest pas greșit și condamnabil, sub imperiul nevoii. De câtva timp, treburile nu-i mergeau bine; se găsea chiar la mare strâmtoare. Cu gândul că va fi ajutat să iasă la lumină, a ascultat îndemnurile arhiepiscopului din Agria, Ștefan Fischer, trecând la catolicism. Tot odată se învoiește cu arhiepiscopul Fischer să-i cedeze pe cei trei copii ai săi să-i crească pe cheltuiala lui, în credința catolică.

Ușor își poate închipui cineva urmările unui asemenea act.

Familia Șaguna e sdruncinată din temelie. Cei trei copii sunt amenințați să devie papistași. In acest caz, era pierdut pentru Biserica ortodoxă din Ardeal, în ceasul hotărîtor al luptei naționale, cel mai destoinic conducător pe care l-a avut poporul român de peste Carpați.

In acest moment decisiv pentru soarta Bisericii ortodoxe din Transilvania, intervine Anastasia.

Femeie supusă și ascultătoare, deprinsă să nu se împotrivească voinței bărbatului, devine dârză, ia atitudine potrivnică și desfășoară o energie care ne uimește. Cu niciun chip nu vrea ca copiii ei să devie papistași. Socotește așa ceva ca un păcat fără de iertare. Ca o leoaică își apără copiii împotriva unei asemenea năpaste. Lupta ține ani de zile. Ecourile ei ajung până în cabinetul Impăratului. E de mirat cum această femeie simplă și necăjită, copleșită de nevoi și multe lipsuri, se încumetă să se războiască cu Biserica catolică și autoritățile statului; are chiar curajul să nu se supună unei porunci împărătești.

Când vede zădărnicia tuturor încercărilor sale de a scăpa pe cei trei copii din mrejele catolicismului, ea totuși nu se dă bătută. Plecându-se în fața ordinului împărătesc, ea continuă să destrame cu dibăcie urzeala mrejelor catolicismului.

Rând pe rând, cei trei copii ai săi, Evreta, Ecaterina și Anastasie, când împlinesc vârsta legală de 18 ani, optează pentru religia lor strămoșească.

Strădania de atâția ani de zile, din partea prelaților catolici și a institutelor de educație, se dovedește zadarnică.

Anastasia Șaguna, înarmată numai cu dragostea ei de mamă, a ieșit biruitoare din lupta teribilă pe care a angajat-o cu cea mai formidabilă organizație de pe lume: Biserica catolică.

„Când a fost întrebat (la 1821) pentru ce vrea să treacă înapoi la religia ortodoxă, băiatul cel mai mare, Evreta, a răspuns că la această faptă îl îndeamnă mai cu seamă amintirea binefacerilor mamei sale și convingerea inimii“ [1]).

„Eu nu vreau să-mi murdăresc apa din botez, declară Ecaterina. M'am născut în legea greacă-orientală, în această lege vreau să și mor. Dacă până acum am fost crescută în religia catolică, și am urmat-o, la aceasta m'a silit porunca stăpânirii. Acestei porunci am fost datoare a mă supune. Acum însă, ca majoră, am scăpat de sub legea aceea și mi s'a dat voie să aleg între cele două religii. O aleg pe cea greco-ortodoxă“.

Același lucru îl face și Anastasie, când împlinește 18 ani.

---

1) Ion Lupaș: Vieața și faptele lui Andrei Șaguna din Ardeal.

Absolventul liceului călugărilor piariști din Pesta, declară înaintea comisiei că el nu se simte chemat să judece dacă religia ortodoxă este mai bună și mai mântuitoare, ori cea catolică; el are o singură dorință: să rămână statornic în religia mamei sale.

Din cele înșirate mai sus, se vede limpede influența puternică și hotărîtoare exercitată de Anastasia asupra copiilor săi.

Fără grija și stăruința acestei femei, Andrei Șaguna ar fi fost pierdut pentru Biserica ortodoxă.

In acest caz, nu știm care ar fi fost soarta românismului.

D-l I. Lupaș are perfectă dreptate când așează pe Anastasia Șaguna în galeria celor mai de seamă femei ale neamului nostru.

Mâna ei sdravănă a abătut cursul istoriei și a modelat cu măestrie personalitatea lui Șaguna.

Ea întruchipa virtuțile femeii moscopolene.

* * *

In casa unchiului său din Pesta, pe lângă chestiunile culturale și literare, se mai desbătea pe larg și chestiunea bisericească a Românilor ungureni și bănățeni, care nu mai puteau să sufere jugul ierarhiei sârbești. De mai bine de un deceniu, Românii începuseră lupta pentru emanciparea lor de sub supremația ierahică a Sârbilor.

La cererea Românilor de a avea episcopi „cu sângele și inima românească“, forurile eclesiastice sârbești obiectează, nu fără oarecare temeiu, că printre călugării români nu se găsesc oameni învățați, capabili și vrednici de scaune arhierești. Această stare de lucru îl face pe tânărul Șaguna să sângereze de durere. Ii e biciuită mândria lui națională. Sub presiunea clocotitoare a orgoliului jicnit, încolțește în mintea lui isteață gândul de a-și consacra vieața la ridicarea Bisericii neamului său.

Vrea să dovedească prin însăși persoana sa că Românul e vrednic să ocupe cu demnitate și toată strălucirea cuvenită, cele mai înalte ranguri din ierarhia eclesiastică.

Odată gândul închegat, Șaguna pășește la înfăptuire.

Își urmărește ținta cu perseverență și îndemânare.

Nu s'a abătut din drum, nici atunci când îi surâdea scaunul de Mitropolit şi Patriarh al Sârbilor. „A preferat să vie la o episcopie săracă şi asuprită" [1]), fiindcă era românească şi el, ca bun român, a socotit de a sa datorie să pună umărul lui sdravăn la ridicarea Bisericii strămoşeşti şi aceea a neamului său.

Nu l-au intimidat nici povara sarcinii şi nici drumul presărat cu piedeci şi greutăţi. A privit mereu înainte, călăuzit de o singură ţintă.

Din cele înşirate, mai sus ca şi din întreaga lui activitate ulterioară, reiese limpede că Şaguna a îmbrăţişat cariera preoţească nu numai din pură vocaţie, ci şi din motive de ordin naţional.

Din această pricină şi din felul cum a ştiut să ducă la bun sfârşit un gând îndrăsneţ şi nobil, Şaguna rămâne una din cele mai mari figuri ale neamului nostru.

* * *

In clipa când Şaguna ia în primire cârja episcopală, Ardealul e în pragul unor evenimente grave. Orizontul politic era foarte întunecat; fulgerele răsmeriţei începuseră să brăzdeze cerul, vestind apropierea furtunii.

In ziua de Dumineca Tomei, când la Carloviţ are loc ceremonia instalării lui Şaguna ca episcop, la Blaj se întruneşte prima adunare naţională a Românilor. Se simte însă lipsa unui conducător cu autoritate, experienţă şi tact politic.

Pentru reuşita unei acţiuni nu sunt deajuns entuziasmul maselor, talentul oratorilor şi patriotismul fruntaşior. E nevoie de un şef înzestrat cu darul comandei.

Episcopul gr.-catolic Lemeni era lipsit de însuşirile trebuitoare, ca să poată juca un asemenea rol. De aceea, fruntaşii mişcării naţionale din Ardeal, în frunte cu Bărnuţiu, aşteptau cu nerăbdare întoarcerea lui Şaguna dela Carloviţ. Privirile tuturora erau aţintite asupra lui. Vreo 2—3 stafete au fost trimise la Carloviţ, cu rugămintea să grăbească plecarea. Când Şaguna soseşte

1) N. Popea: Arhimandritul şi Mitropolitul Andrei Baron de Şaguna.

Mitropolitul ortodox al Ardealului, Andrei Baron de Şaguna,

la Sibiu, i se face o primire entuziastă, cu alaiu, cântece şi retragere cu torţe. Simion Bărnuţiu îl întâmpină cu un discurs frumos, din care nu lipseau aluziile politice.

In răspunsul său, Şaguna îndeamnă poporul să poarte monarhului şi casei domnitoare credinţă nestrămutată.

Peste câteva zile are loc grandioasa şi memorabila adunare naţională de pe Câmpia Libertăţii din Blaj, în ziua de 3/15 Mai.

Inainte de deschiderea adunării, imediat după liturghie, Şaguna vorbeşte mulţimii, spunându-le că ei, „sunt fraţi, nu din vre-o făţărie ci fraţi în Hristos, fraţi români, care provoacă pe tot românul a uita orice neplăceri trecute şi a se privi cu toţii de fraţi, precum sunt ai lor episcopi".

Prin aceste cuvinte, Şaguna vrea să arate în chip limpede că în faţa intereselor naţionale deosebirile de ordin confesional dispar.

In cuvântul rostit la deschiderea adunării, episcopul Şaguna îndreaptă rugăciuni fierbinţi către Dumnezeu, pentru Impăratul Ferdinand şi pentru Naţiunea română „ca să lumineze mintea a toată naţiunea şi să-i îndrepte paşii pe calea înţelegerii şi a dragostei frăţeşti, până să ajungă la scopul ce-l dorim, la libertatea naţională".

Prin cuvintele de mai sus, preşedintele adunării caută să fixeze caracterul politic-naţional al mişcării.

In şedinţa a doua, episcopul Şaguna îndeamnă poporul să-şi împlinească toate datoriile sale către stăpânire, până când iobăgia se va şterge prin lege.

Din pricina atitudinii sale ostile sentimentului opiniei publice, episcopul unit, Lemeny, sfârşeşte prin a-şi pierde orice ascendent în faţa mulţimii. Absenţa sistematică dela şedinţele adunării, a episcopului din Blaj, face ca întreaga conducere să treacă în mâinile vânjoase ale lui Şaguna.

In acele momente hotărîtoare pentru existenţa neamului românesc, Şaguna n'a ezitat o clipă măcar să-şi asume răspunderea, luând bărbăteşte conducerea mişcării.

Conduce adunarea cu autoritate, tact şi înţelepciune.

Graţie măsurilor chibzuite luate de Şaguna şi a chipului

magistral cum a condus lucrările adunării, grandioasa demonstraţie naţională de pe Câmpia Libertăţii a decurs în ordine, nedând adversarului, care pândea în umbră, nici cel mai neînsemnat prilej care să justifice intervenţia sa, pentru spargerea întrunirii.

* * *

Episcopul Şaguna şi-a împlinit cu râvnă şi succes misiunea diplomatică ce i s'a încredinţat din partea naţiunii române.

După depunerea jurământului, dimpreună cu ceilalţi deputaţi, se prezintă în audienţă împăratului Ferdinand care se află în Tirol, la Innsbruck. Audienţa are loc în ziua de 23 Iunie 1848. Delegaţia română e primită cu multă bunăvoinţă. Şaguna este obiectul unei atenţii speciale. Impăratul Ferdinand, luând cunoştinţă de dorinţele Românilor, le-a făgăduit că „naţionalitatea română va fi asigurată la propunerea ministrului ungur, printr'o lege specială".

E de notat faptul că, la prima audienţă care a avut loc la 30 Mai, în lipsa lui Şaguna, delegaţia română obţinu un răspuns nu prea îmbucurător.

Cu venirea lui Şaguna însă, lucrurile se schimbă. In a doua audienţă, Impăratul şi curtea se arată binevoitoare, făcând promisiunea mai sus amintită.

In timpul tratativelor dela Pesta, unii dintre delegaţi, descurajaţi, se întorc acasă. Şaguna însă rămâne în capitala Ungariei, să apere drepturile şi interesele Românilor.

In şedinţa din 30 August a comisiei regnicolare, Şaguna motivează opinia sa separată. Arată că legea despre unire, pe Români nu poate să-i mulţumească, fiindcă ea a fost întocmită nu numai fără consimţământul lor, ci cu totala desconsiderare a cererilor formulate pe Câmpia Libertăţii. El spune răspicat comisiunii, că o lege în care se vorbeşte de cele trei naţiuni privilegiate din Ardeal, făcându-se abstracţie de Români care formează 2/3 din populaţie, nu poate fi aprobată de neamul său.

„Să judece Europa civilizată — a declarat Şaguna — care ştie respecta drepturile naţiunilor şi ale omenirii, dacă e com-

patibil cu postulatele legilor divine și sociale, ca acolo unde 6—700.000 de suflete formează 3 națiuni deosebite, 1.300.000 suflete să fie pur și simplu nulificate".

Era replica cea mai tăioasă, dată de poporul român din Ardeal, la discursul lui Kossuth, rostit cu câteva zile în urmă.

Imediat după urcarea pe tronul împărătesc al Habsburgilor, a tânărului Francisc I, Șaguna convoacă la Sibiu, la o conferință națională, pe mai mulți dintre fruntașii români.

In timp ce Kossuth lupta împotriva dinastiei și pentru desfacerea Ungariei de Austria, Românii salută cu bucurie suirea pe tron a împăratului Francisc Iosif I.

In cuvântarea rostită, Șaguna se roagă lui Dumnezeu, să dea tânărului împărat „sporirea lui Moise, vitejia lui David și înțelepciunea lui Solomon, ca să fie într'adevăr tată al supușilor săi, sprijin celor necăjiți și învingători peste inimicii lui". Totodată, el vorbește despre însemnătatea spiritului național și liberal.

In această adunare, ținută sub președinția lui Șaguna și inspirată de dânsul „pe lângă un nou protest în contra unirii Ardealului cu Ungaria și repețirea postulatelor cuprinse în programul din 3/15 Mai, s'a mai cerut desființarea guvernului din Cluj, confirmarea comitetului românesc în permanență, cumpărarea a 50.000 de puști, în socoteala națiunii române, înarmarea unei garde naționale compusă din 15.000 de Români și dreptul de a se organiza politicește și națiunea română, alegându-și un șef politic" [1]).

„După suferirea și învingerea celor mai mari necazuri", în ziua de 4 Februarie 1849. Șaguna se prezintă în audiență la tânărul împărat Francisc Iosif, care se afla în Moravia la Olmütz.

Cu această ocazie, Șaguna rostește o emoționantă cuvântare care face o impresie deosebită asupra lui Francisc Iosif.

Conducătorul Ardealului arată Suveranului că știrea „despre mărita suire pe tron a Majestății Sale" a stârnit în inimile Românilor „cele mai fierbinți simțăminte de neclintită credință

1) Dr. I. Lupaș: Mitropolitul Andrei Șaguna, pag. 72.

către înăscutul lor suveran și îmbucurătoarea nădejdie într'un viitor fericit și înfloritor". După ce ilustrează cu mai multe exemple „ ne mai pomenita jertfă" a națiunii române, care în proba de foc a credinței sale își jertfește fără murmur sângele și averea pentru tronul împărătesc, termină rugând pe împăratul să se milostivească „cu îndurare pe această națiune credincioasă, a o face părtașe de libertatea constituțională între binecuvântările păcii, a rândului bun și a bunei stări din aceleași izvoritoare, de care se vor bucura celelalte popoare ale monarhiei întregi".

Această întrevedere prezintă o importanță deosebită. E prima întâlnire care are loc între tânărul împărat și episcopul Șaguna. Suveranul e plăcut impresionat atât de cuvintele rostite cât și de înfățișarea lui Șaguna. Episcopul Ardealului impune prin statura lui falnică, ținuta marțială, privirea pătrunzătoare și agerimea inteligenței. Imediat, împăratul a ținut să-i dea un semn de înalta sa prețuire, oprindu-l la masă.

Pentru episcopul Ardealului a fost un gest de neasemuită cinste. In ziua de 6 Februarie 1849, s'a stabilit începutul apropierii între împăratul Austriei, cu episcopul Șaguna, consolidându-se pe zi ce trece, pentru binele amândorora.

„Pe când în văile Ardealului și în munții sguduiți de viforul războiului civil, se încrucișau pâraie de sânge, pe când sabia lui Iancu strălucea victorioasă în văzduhul înroșit de flăcările răsmeriței, crucea arhierească și toiagul de păstor înțelept ale lui Șaguna, se apropiau tot mai mult de sceptrul împărătesc...

Și, în adânci cuvinte de chibzuială și înțelepciune diplomatică, purtătorul lor deslușea înaintea tânărului monarh dorințele națiunii române, care pe cât de mult a știut răbda impilările din trecut, tot în aceeași măsură și știe jertfi pentru tron și patrie, în timpul de cea mai grea încercare" [1]).

Impreună cu delegații români din Ardeal, Banat și Bucovina, Șaguna înaintă, la 25 Februarie 1849, împăratului, memorabila petiție în care cerea unirea tuturor Românilor din statele austriace, într'o singură națiune independentă, sub sceptrul

1) Dr. Ioan Lupaș: Mitropolitul Andrei Șaguna, pag. 80.

Austriei şi parte integrantă a monarhiei. Apoi administraţia naţională autonomă, în ceea ce priveşte politica şi Biserica. Convocarea cât mai degrabă a unui congres general al naţiunii întregi, pentru a-şi alege un şef naţional politic, pe care să-l confirme Maiestatea Sa, un Senat românesc, un şef bisericesc, căruia să i se subordoneze ceilalţi episcopi naţionali, să pună la cale organizarea comunelor şi a şcoalelor româneşti, să introducă limba naţională în toate afacerile care privesc pe Români; pentru apărarea intereselor naţionale să se încuviinţeze în fiecare an o adunare generală a naţiunii întregi; în Senatul imperial austriac, naţiunea română să fie reprezentată în proporţie cu numărul sufletelor; ministerul austriac să susţină un organ de publicitate pentru apărarea intereselor naţionale române, şi împăratul să binevoiască a purta de aci înainte titlul de mare duce al Românilor.

In acest chip, Şaguna a căutat şi a izbutit să formuleze revendicările poporului român, pe temeiul solidarităţii naţionale a Românilor din toate provinciile, împlinind, înainte de a i se fi comunicat, şi dorinţa comitetului naţional din Sibiu, în numele căruia îi adresează cu o zi în urmă, Bărnuţiu şi Cipariu, următoarea rugare: „Am crezut de mare necesitate a chema înţelepciunea şi încercata prudenţă a Prea Sfinţiei Tale spre a împăca toate diferenţele şi a uni toate cugetele şi lucrările tuturor către unul şi acelaşi scop, al fericirei naţionale, dinaintea cărei trebue să se ascundă toate pasiunile, toate interesele private şi toată diferenţa opiniunilor... Şi atunci cauza naţională va triumfa. Naţiunea îţi va rămânea datoare mult, va recunoaşte cu plăcere marile servicii ce i-ai adus pentru ridicarea ei la rangul ce i se cuvine, şi numele Prea Sfinţiei Tale îl vor spune părinţii copiilor lor, ca să se binecuvinte din generaţiune în generaţiune".

Delegaţiunea română care a înaintat petiţia de mai sus, a fost bine primită de împărat, mulţumind vitezei „naţiuni române" pentru jertfele grele câte a adus întru apărarea tronului şi făgăduindu-i că în curând li se vor împlini dorinţele. Şaguna luptă din răsputeri să smulgă cât mai multe drepturi pentru naţiunea română, să-i îndulcească soarta. Pentru atingerea acestui

scop, nu cruţă nicio jertfă şi osteneală, nu lasă să-i scape nicio ocazie, desfăşoară toată energia şi iscusinţa de care e capabil.

„Cât am putut eu să lucru — scrie Şaguna lui Bărnuţiu şi Cipariu, în zilele înfrigurate din Martie 1849 — cât am putut să mă străduesc, las să vă spuie fraţii compatrioţi şi deputaţi. Conştiinţa mi-e mângâiată. Mângâiaţi poporul, ca să nu desperezе, mângâiaţi-l şi nu-l năcăjiţi".

In tot timpul furtunoaselor evenimente din anul 1848—1849, Şaguna conduce cu chibzuinţă, îndemânare şi hotărîre destinele neamului românesc din Ardeal.

Conştient de valoarea şi dibăcia politică a lui Şaguna, Kossuth, când se găseşte la strâmtoare, în primăvara anului 1849 şi este gata să se împace cu Avram Iancu şi ceilalţi fruntaşi români, promite amnistia tuturor, numai cu excepţia lui Şaguna.

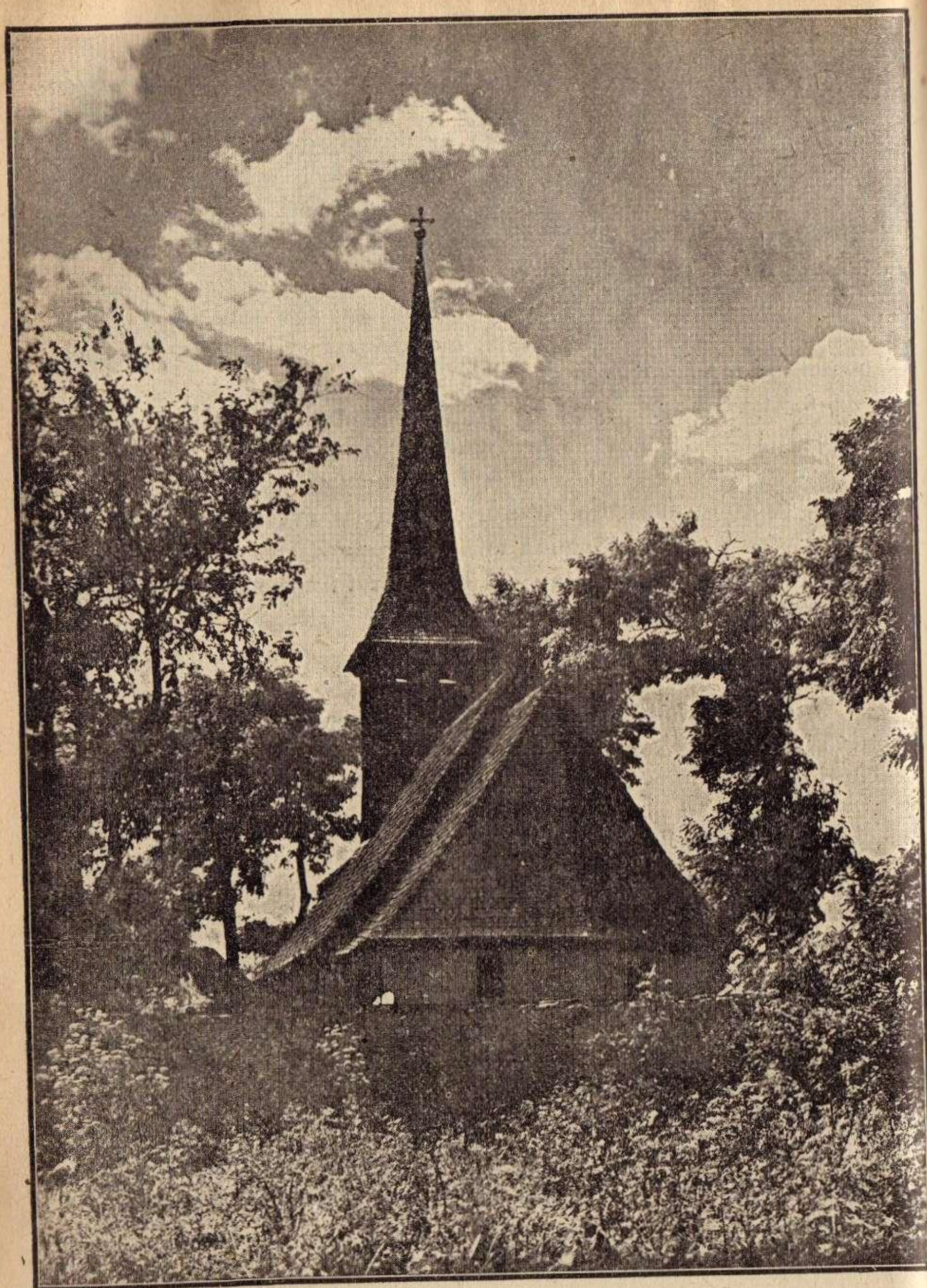
După Kossuth, Şaguna „nu poate avea ertare pe acest pământ", fiindcă „a jucat un rol de făţarnic mincinos, pentru ca, în mijlocul păcatelor sale trădătoare de patrie, să adoarmă cu cuvinte dulci, atenţiunea şi prevederea mea şi a tovarăşilor mei dela guvern".

Fiecare cuvânt de ocară, rostit de fruntaşul maghiar împotriva lui Şaguna, constitue un omagiu adus de inamic, vrednicului conducător al norodului românesc din Ardeal.

Kossuth îşi dădea foarte bine seama că Şaguna era singurul om care nu putea fi amăgit, îmbrobodit, intimidat sau înduplecat.

Dr. Valeriu Branişte are dreptate: „Frământările epocale ale anilor 1848—1849 au scos la iveală o serie de bărbaţi providenţiali care au determinat pentru veacuri istoria neamului românesc. Dar afară de Şaguna, toţi ceilalţi, în frunte cu Avram Iancu şi Simion Bărnuţiu, au apărut ca nişte meteori strălucitori, ca să dispară îndată, lăsând în urmă-le numai lunga dâră de lumină, care luminează încă. Şaguna însă a rămas pe firmamentul nostru ca un soare până la apusul lui, încălzind într'una, fructificând — vorba poetului — agrii înţeleniţi şi aducând rod după rod, până ce a înfăptuit programul vieţii şi şi-a încheiat misiunea" [1]).

[1]) Dr. Valeriu Branişce: Andrei Baron de Şaguna, pag. 13.

Ținutul Clujului (Ardeal) Biserică și vatră de credință românească

STEAGUL NOSTRU

de ANDREI BÂRSEANU

Pe-al nostru steag e scris: Unire!
Unire'n cuget și'n simțiri.
Și sub măreața lui umbrire
Vom înfrunta orice loviri.

Acela'n luptă grea se teme
Ce însuși e rătăcitor,
Iar noi, uniți în orice vreme,
Vom fi, vom fi învingători.

Am înarmat a noastră mână,
Ca să păzim un scump pământ,
Dreptatea e a lui stăpână
Iar Domn e adevărul sfânt.

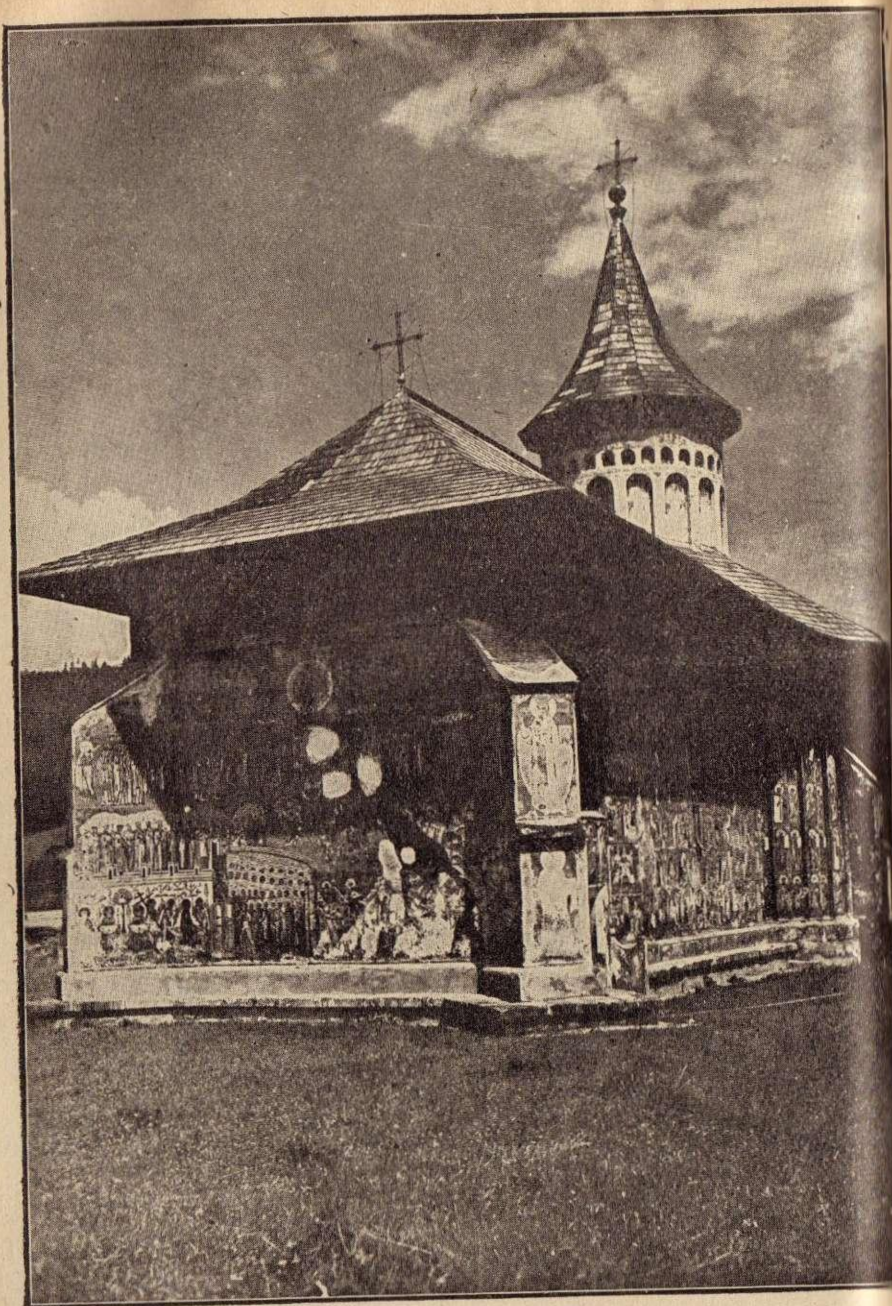
Și'n cartea veșniciei scrie
Că țări și neamuri vor pieri,
Iar scumpa noastră Românie
Etern, etern va înflori.

ANDREI BÂRSEANU

S'a născut în 1858 la Dârste, Brașov, moare în 1922. Studiile le-a făcut la renumitul liceu din Brașov, apoi la Viena. A luat parte cu tot sufletul la mișcările naționale pentru unirea Ardealului cu patria-mumă. Se ocupă de culegeri de colinde, doine și strigături din Ardeal. E ales membru al Academiei Române și președinte al Societății Astra.

Suflet cald și bun român, scrie într'o limbă clară și literară.

Opere: Din traista lui Moș Stoica, Grăește mereu (poem). Învățăminte din viața Mitropolitului A. Șaguna, Cinci zeci de colinde. A rămas cunoscut prin poezia sa eroică „Steagul nostru".

Voroneţ (Bucovina) Mânăstire

TRICOLORUL

de CIPRIAN PORUMBESCU

Trei culori cunosc pe lume
Şi le ţin ca sfânt odor;
Sunt culori cu vechi renume,
Amintiri de-un brav popor.

Roşu-i focul ce străbate
Inima-mi plină de dor,
Pentru sfânta libertate
Şi al patriei onor!

Auriu ca mândrul soare
Fiv'al nostru viitor
Pururea eternă floare
Şi cu luciu nepieritor.

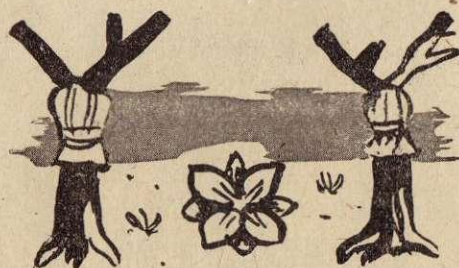
Iar albastru e credinţa
Pentru patrie, ce nutrim;
Credincioşi până la moarte
Noi din suflet o să fim.

Cât pe cer şi cât în lume
Vor fi aste trei culori,
Vom avea un falnic nume
Şi un falnic viitor.

Iar când fraţilor m'oi duce
Dela voi, şi-o fi să mor,
Pe mormânt atunci să-mi puneţi
Mândrul nostru tricolor.

CIPRIAN PORUMBESCU

S'a născut în 1854, 2 Oct. în Șipot (Bucovina) moare în 1883. Studiile le-a făcut la Cernăuți apoi la Viena. Intors în țară ajunge profesor la gimnaziul sup. din Brașov. Muzica lui ușoară, plăcută plină de romantism e compusă pe teme luate din viața poporului român. Are 252 de compoziți bisericești și profane, între care și renumita operă „Craiu Nou".

Țăranul și coasa

de LIVIU REBREANU

Intâmplarea făcu să fiu odată de față, când intră un țăran într'un magazin de fierărie.

— Bună ziua! zise dânsul.

— Ce dorești?

— Aș vrea să cumpăr o coasă...

Negustorul se repezi și trânti pe tejghea un mănunchi de coase.

Țăranul se uită la ele chiorâș, cu niște priviri dușmănoase; apoi, întorcându-se cu dispreț și strâmbând din nas, murmură:

— Aș cumpăra d'alea cu pajura tunului.

Negustorul dădu la o parte coasele cu cap de taur și aduse vreo câteva din cele cu pajura tunului.

— Da parcă mai sânt acolo — mormăi țăranul peste umăr.

Prăvăliașul, om răbdător, aduse îndată toate coasele însemnate cu pajura tunului. Țăranul își alunecă ochii peste marfă, dar nici n'o atinse. Clătină din cap gânditor.

— Ei, ce mai poftești?

— De, mă gândesc că tot mai bine o fi să aleg una din cele cu cap de taur...

Negustorul n'avu încotro; încărcă tejgheaua din nou cu coasele cele dintâi. Acuma însă văzu și țăranul că-și face de cap și deci luă din grămadă o coasă la nimereală.

Inchise întâi ochiul drept și cercetă coasa cu deamănuntul; apoi închise pe cel stâng, ținând-o înainte, cu vârful în jos. Pe urmă o ridică în sus și o mai privi așa o bucată de vreme.

— Cât ai cere pe ea? țâfni însfârșit către negustor, așa cu gura altuia.

— Patru lei.

— Pe coasa asta? întrebă țăranul batjocoritor. Nu se poate!

O îndepărtă puțin și trase cu mâna o linie în aer, să vază cum ar veni, dac'ar avea coderiște, apoi o ciocni cu degetul arătător și în cele din urmă o îndoi pe genunche.

— Hm... ei... va să zică nu glumești?

Negustorul se jură pe tot ce are mai scump că nu i-o poate da mai eftin, deoarece și pe el îl costă patru lei în cap.

— Dar bine, domnule, nu vezi d-ta că nu-i călită cum se cade?

— Te înșeli, e fabricată din cel mai fin oțel englezesc.

— Ia nu te mai face caraghios! Trebuie să fii orb, să nu vezi că e făcută dintr'una veche...

— E o marfă minunată, care o să ție până la moartea d-tale.

— Dacă cumva nu s'o rupe în otavă — zise țăranul râzând.

— Coasă ca asta n'ai avut d-ta, de când ești pe lume. Mă rog, n'ai decât s'o cercetezi mai bine și să vezi...

— Aș, ce să mai cercetez? Coasa-i coasă, una ca și alta. O iau pe care-mi cade în mână... Ei, spune-mi verde, cât ceri pe ea, că n'am vreme de pierdut. Am o mulțime de treburi prin târg...

— Ți-am spus odată: patru lei!

— Dar bine, domnule, pe ce ceri d-ta patru lei, pe ce?...

Și, zicând aceasta începu să cerceteze coasa din nou, iar ca să o vază și mai bine, ieși în stradă. In prag însă se întoarse și strigă:

— Ia seama, că mi-am lăsat înăuntru pălăria!

Afară razele soarelui tremurau și alunecau vesele pe oglinda albăstrie a fierului. Țăranul duse coasa încetinel la gură, suflă și așteaptă cu adâncă evlavie, până ce aburii o întunecară o clipă și apoi se limpeziră iarăși numaidecât. Pe urmă o atinse de câteva ori cu vârful de trotuar, făcând-o să clincăie.

— Cam ciudat sună — mormăi dânsul, întorcându-se alene în prăvălie. O dai cu trei lei și cincizeci sau n'o dai?

— Ei bine, fie! Deoarece țin la d-ta, hai să rămân eu de pagubă: ia coasa cu trei lei și șaptezeci și cinci de bani!

— Doamne ferește... Ce-ar zice feciorii mei când ar afla c'am dat atâta?... Ei, o dai, ori n'o dai?

— Mai eftin nu pot s'o dau.

— Atunci să rămânem sănătoși!

Ieși; dar din mijlocul străzii se întoarse repede înapoi și mai strigă odată:

— O dai, ori n'o dai?

— Nu, n'o dau.

Țăranul își mototoli zăpăcit pălăria unsuroasă între degete.

— De când sânt n'am avut treabă cu un om mai fără suflet ca d-ta... de când țin eu minte... Știi ce, domnule, pune coasa deoparte, am să mă mai gândesc nițel afară...

După vreun ceas de vreme veni însoțit de o rubedenie.

— Am venit — zise dânsul, ștergându-și sudoarea de pe frunte. Dumnealui e cumnatul meu. Ne-am sfătuit să cumpere și el o coasă, ca doară când cumperi două, se cuvine să le iei mai eftin...

— Mai eftin nu le pot da, ți-am spus de o mie de ori.

— Gândește-te bine, domnule, să nu-ți pară rău!

— Nu, nu. Nici să nu ne mai răcim gura.

— Va să zică, nu vrei să lași nimic. Nici măcar un ban? izbucni țăranul furios.

— Nici o para — răspunse hotărît negustorul.

— Ei, acu ce să mai zic? adăugă țăranul mai îmblânzit.

— Zi ce-ți place. Eu nu mai stau de vorbă cu d-ta.

— Aide, aide, nu te mai supăra și d-ta așa, ca o cucoană bătrână. Dacă ți-e scumpă vorba, hai dă mâna!

Și țăranul, mulțumit, dădu mâna cu negustorul.

— Așa. Iacă ne-am învoit. Câine să fie cine nu se va ține de tocmeală!

Cu încetineală sărbătorească începu să-și descheie pieptarul. In vremea aceasta însă nu-și lua deloc ochii din colțul unde răzimase coasa cumpărată. Deodată i se năzări că coasa e mai mică decât aceia pe care o alesese. Iscodi cu priviri mânioase personalul prăvăliei, apoi ridică coasa și-i cântări greutatea.

— Asta-i altă coasă! strigă dânsul întărâtat. Poți să spui ce vrei, asta nu-i coasa mea!...

Și repede își încheie nasturii lucitori de cositor ai pieptarului.

— Cum să nu fie asta coasa d-tale? Vino-ți în fire, nene, altmintrelea o să-mi ies și eu din țâțâni!

— Mnda, hm... hm... Cine dracu m'a pus să ies din prăvălie. Sânt și eu de vină, ce e drept!... Ei, acu ce mă fac?...

— Iți spun că asta-i coasa pe care ai ales-o.

— Asta? Parcă eu n'am ochi să văz?

O ciocni cu degetul, o îndoi pe genunchi, o scoase în stradă, o zăngăni de trotuar și se întoarse cu ea, pleoștit, în magazin:

— Asta nu-i coasa mea... Pe asta nu dau mai mult de trei lei și cincizeci!

— Nu umbla cu matrapazlâcuri, nene!... Dacă nu-ți place asta, poftim, alege-ți alta. Găsești aici câte dorești.

— Da ce, crezi d-ta că eu sânt nerod să mă apuc din nou să-mi bat capul alegând? O iau pe asta, dar mai eftin, fiindcă e mai slabă ca cea dintâi.

— Spui prostii, neică, încetează!...

— Cum? Adică vrei să rămân eu de pagubă? Nu te-ar durea pe d-ta sufletul să-mi iei mie două prețuri?

— Hai scoate banii degrabă și nu mai vorbi degeaba!

— Bine — strigă țăranul amărât — să ai d-ta dreptate! Dar cel puțin să împărțim cei douăzeci și cinci de bani, să nu rămân eu cu toată paguba!

— Rămâne așa cum am spus.

— Ei, dacă e așa, ia-ți banii!

Incepu iar să-și descheie pieptarul, din al cărui buzunar scoase, cu multă băgare de seamă, o piesă de doi lei și o întinse negustorului.

— Ceilalți îi strâng acușica!

Dintr'alt buzunar al pieptarului mai scormoni patruzeci de bani, iar dintr'un al treilea alți zece bani.

— Uite cincizeci de bani...

Apoi vârî mâna în buzunarul cioarecilor, unde găsi șaptezeci și cinci de bani.

— Cincizeci de bani și cu șaptezeci și cinci fac un leu și douăzeci și cinci. Acu cât mai lipsește?

— Incă cincizeci de bani.

— Cincizeci? Hm... Nu cred să mai am atâta.

In vremea aceasta, cu mutra cea mai nevinovată din lume, pândea ochii negustorului, parcă ar fi vrut să-i citească gândurile.

— Adică... Ia stai nițel... Unde dracu i-am pus?

Aha, în nodul basmalei!

Intr'adevăr din colțul boțit al unei basmale roșii mai scoase douăzeci de bani.

— Aștia au fost cei din urmă — zise dânsul prietenos. De unde nu-i, nici Vodă nu poate lua!

— Incă treizeci de bani! stărui negustorul fără milă.

— Acuma lasă, nu mai zice nimic; coasa și așa nu face două parale! Și nici nu mai am bani la mine, că ce bruma mai am, i-am uitat în căruță, în suman. Cred că nici d-ta nu vrei să merg atâta amar de loc pentru câți-va gologani. O să ne răfuim noi altă dată ca oamenii cinstiți!

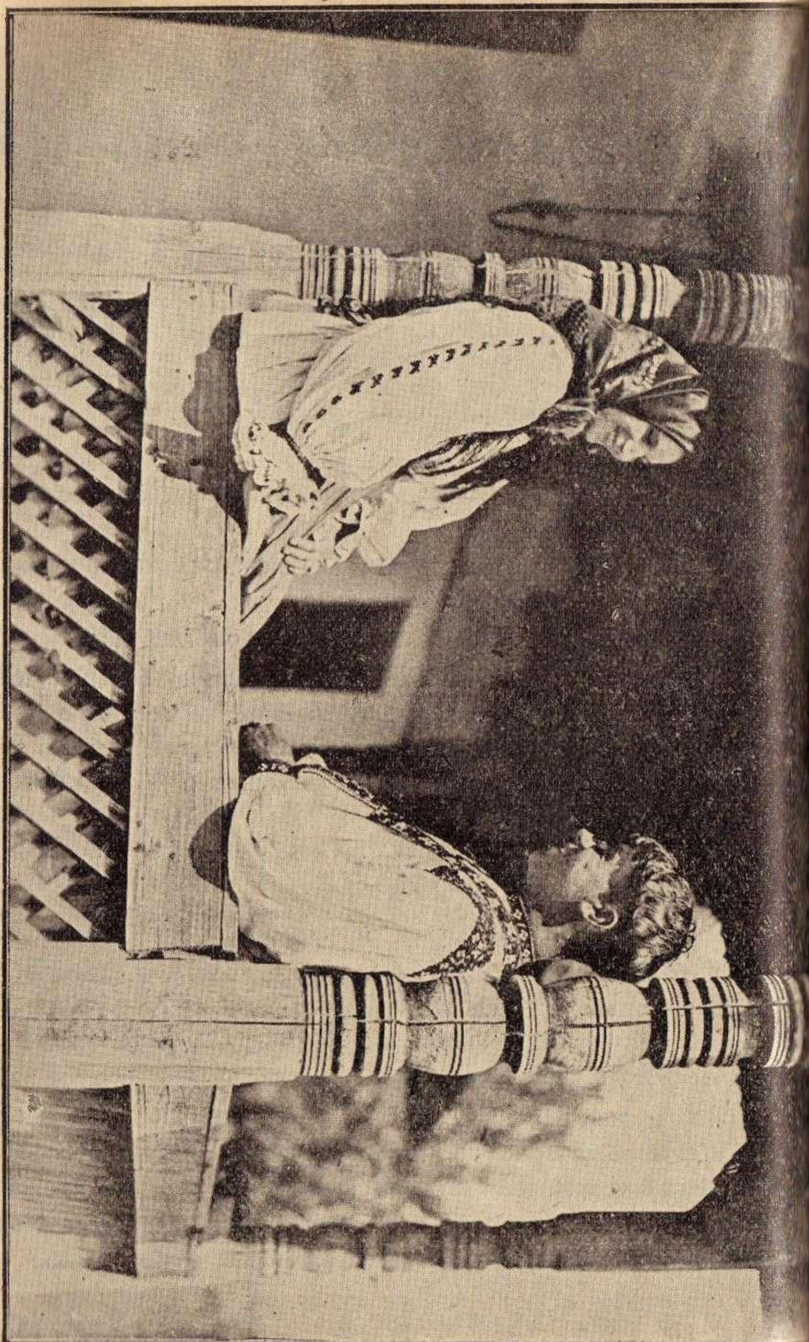
— Mie să-mi plătești pe deplin! Du-te de adă parale, că coasa n'are să fugă până te întorci d-ta!

Atunci țăranul deodată făcu pe jignitul.

— Ce? Adică n'am eu la d-ta cinste de câțiva gologani? Știi d-ta, domnule, că tata și cu bunicu-meu au fost primari? Mie nu-mi trebue mila nimănui, să știi d-ta! Cumnate, aruncă-i treizeci de bani și hai să plecăm!

Işi luă posomorât coasa și se îndreaptă spre ușă. In prag însă se mai întoarse odată cu fața schimonosită, plină de dispreț, și, făcând să lucească coasa în lumina soarelui, strigă triumfător:

— Ascultă, domnule! Să știi dela mine că asta-i cea mai bună din toate coasele d-tale: celelalte nu fac două parale.

Tânără pereche de ţărani din Ţara Oaşului (Ardeal)

Intrarea lui Mihai în Alba-Iulia

de NICOLAE BĂLCESCU

Intr'aceea Mihaiu-Vodă, ridicându-şi tabăra dela Sibiu, înaintă cu încetul spre Alba-Iulia. Prin toate oraşele pe unde trecu prin cale, locuitorii alergau înainte-i cu daruri, trăgând puşti în semn de veselie şi primindu-l cu mare dragoste şi entuziasm. Apropiindu-se de Alba, locuitorii oraşului şi ai judeţului îl întâmpinară cale de-o leghe înainte cu multă cinste şi daruri. In capul lor era episcopul, înconjurat de clerul său. El felicită în numele poporului pe Domn de sosirea sa, urându-i tot felul de fericiri, o domnie veşnică asupra ţării Ardealului ce el dobândise cu sabia, o viaţă îndelungată şi izbânzi multe care să se adaoge unele peste altele. In aceeaşi zi Luni, 1 Noembrie (s. n.), Mihaiu-Vodă intră cu mare pompă în capitala Ardealului. Dorinţa ce adesea avea d'a face întipărire asupra popoarelor printr'o strălucită privelişte adăogându-se la vesela îmbătare a unei izbânzi de atâta vreme dorită, făcu pe Mihai de puse în această intrare triumfală o podoabă neauzită în părţile noastre. Intrarea s'a făcut prin poarta sfântului George. Dela această poartă până la palatul domnesc stau înşiraţi ostaşii de ambele părţile căii, în mai multe rânduri, în dosul cărora se grămădise mii de mii de popor. Inainte venia episcopul şi clerul său, corporaţiile oraşului, apoi o bandă de muzică, care se compunea din opt trâmbiţe ce cu multă armonie modulau sunetele lor, de atâtea tobe de oţel de pe obiceiul turcesc, de un bun număr de flaute şi fluere. In urma acestei orchestre venia Mihaiu călare

pe un măre+ cal alb. Opt copii de casă, învestiţi cu mare eleganţă, înconjurau calul domnului.

Mihaiu purta pe cap un calpac unguresc, împodobit cu o fulie neagră de pene de iocor, legată cu o copcă de aur, o mantie lungă albă de mătase ţesută cu fir, având pe laturi ţesuţi vulturi de aur, o tunică albă de aceeaşi materie; lungi ciorapi de mătase albi, cusuţi cu pietre scumpe şi cisme de saftian galben; de brâu atârna o pală de Taban împodobită cu aur şi rubine.

O ceată de zece lăutari urma îndată după Domn, cântând cântece naţionale. Opt seizi duceau de frâu opt cai acoperiţi cu şei preţioase, lucrate în aur şi în argint şi împodobiţi la cap cu pene mari. Apoi venia o mulţime de boieri şi ofiţeri străluciţi, tot călări şi o numeroasă trupă de soldaţi. Lângă Domn se purtau steagurile lui Andreiu Batori, luate în bătălia dela Sibiu. Ele erau desfăcute şi plecate spre pământ în semn că Ardealul era supus.

Astfel în mijlocul concertului trâmbiţelor, tobelor şi altor instrumente, în sunetul clopotelor şi în vuetul tunurilor, cu care se unia strigările de bucurie ale poporului, intră Mihaiu în capitala Ardealului şi trase la palatul domnesc. In cale, până a mai ajunge la acest palat, Mihaiu spun că se îndreptă către un nobil ungur, Ştefan Bodoni, ce căzuse prins în bătălia dela Sibiu şi-l întrebă unde ar fi bine să tragă. „Fără îndoială, zise Bodoni, în palatul prinţului Andreiu". La care vorbe Mihaiu răspunse: „Ce, nu sunt eu încă biruitor?" mirându-se că încă se da numele lui Andreiu unui palat, care acum era cu drept cuvânt al său. Toată ostăşimea se împărţi în linişte şi cu orândueală prin ospătării şi case publice, fără a se face nici o pagubă sau vătămare locuitorilor. Nimeni n'ar fi îndrăsnit a face vre-un rău, ştiind pe straşnicul Domn acolea.

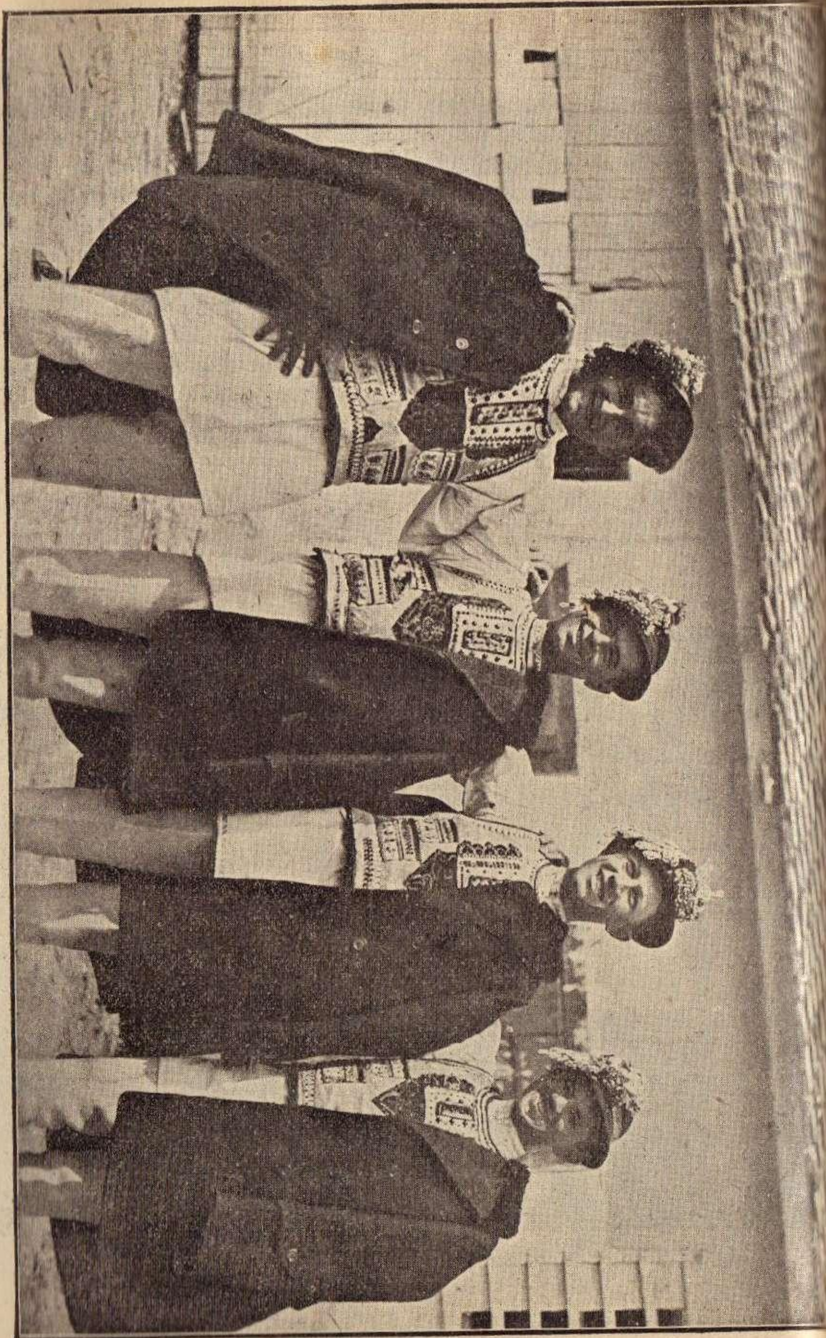
NICOLAE BĂLCESCU

S'a născut în Bucureşti în 1819 — moare în 1852. Invaţă la colegiul Sf. Sava, apoi intră în armată ca ofiţer. Ia parte activă la revoluţia din 1848, după care exilat, trece în Ardeal şi ia contact cu capii mişcării revoluţionare din Munţii Apuseni. In urmă trece la Paris, apoi în Italia unde moare răpus de o boală de piept la Palermo.

Din dragoste de neam, Bălcescu se hotărăşte să scrie o Istorie a Românilor. Scrie această istorie într'o limbă colorată şi expresivă, povestind evenimentele aşa cum s'au petrecut, fără părtinire. Insistă mult asupra unui mare eveniment din trecutul nostru, istoria lui Mihai Viteazul şi Unirea Ţărilor române sub el. Opera sa istorică e intitulată „Istoria Românilor sub Mihai Vodă Viteazul" — a rămas neterminată. Mai târziu a complectat-o Odobescu în 1878 şi a şi publicat-o.

Fete din Drăguş (Făgăraş)

Români din Făgăraş (Ardeal)

PATRIA

de NICHIFOR CRAINIC

In mărul ce se pârgue pe creangă
Noi ţi-am gustat pământul roditor,
Din svonuri dus pe câmpuri de-o talangă
Ţi-am respirat nelămuritul dor.

E sânul tău de mamă pâinea moale
Şi laptele domoalelor cirezi.
Iubim albastrul fum în rotocoale
Că tu ai fost deprinsă să visezi.

Ai frământat credinți nemuritoare
In sângele focoșilor băieți,
Care-au cules pe buze de fecioare,
Sărutul mândrei tale frumuseți.

Profetic luminezi peste dezastre
Cărări ce'n zări de răsărituri pier...
La glasurile clopotelor noastre,
Ne ridicăm cu tine către cer.

Iți lămurim pe lespezi de morminte
Sculptatul graiu din timpul glorios.
In straturile vechi de oseminte
Iti numărăm al jertfelor prinos.

Trecutul adormit și viitorul
In clipa care bate le'mpreuni:
Când fericiți lipim la piept feciorul
Imbrățișăm într'însul pe străbuni.

Prin veacurile moarte'n suferință,
Te-am ridicat în slăvi pe-al nostru scut
Ii zămislim eterna ta ființă,
Din fiecare trudă pusă'n lut.

Prin noi răsufli 'n marile elanuri,
Tu gemi când sângerările ne dor;
Ci'n vestejirea noastră dorm noianuri
De vieți ce-or înflori la vremea lor.

Sus cupa morții cu dureri amare!
Sorbind-o, te vom binecuvânta;
Ca râurile contopite 'n mare,
Noi vom muri în nemurirea ta!

OLTUL

de OCTAVIAN GOGA

Mult iscusita vremii slovă
Ne pune clipa milostivă,
Ce ne-a 'nfrățit pe veci necazul
Și veselia deopotrivă...
Mărită fie dimineața
Ce-a săvârșit a noastră nuntă
Bătrâne Olt! — cu buza arsă
Iți sărutăm unda căruntă.

In cetățuia ta de apă
Dorm cântecele noastre toate
Și fierbe tăinuita jale,
A visurilor sfărâmate.
Tu împletești în curcubeie
Comoara lacrimilor noastre,
Și cel mai scump nisip tu-l duci
In vadul Dunării albastre.

La sânul tău vin în amurguri,
Sfioase, fetele fecioare,
Și dimineața vin neveste,
Cu șorțul prins în cingătoare —
Și vin păstori cu gluga albă
Din fluer povestindu-și dorul —
Și câte cântece și lacrimi
N'aduce valul, călătorul.
Drumeț bătut de gânduri multe,
Ne lași atât de greu, pe noi,
Imbrățișându-ne câmpia
Te uiți adesea înapoi.
Așa domol te poartă firea,
Căci duce unda-ți gânditoare,
Durerea unui neam ce-așteaptă
De mult, o dreaptă sărbătoare.

De mult, în vremi mai mari
la suflet,
Erai și tu haiduc, moșneag —
Când Domni vicleni jurau
pe spadă,
Să sfarme sfânta noastră lege,
Tu, frate plânsetelor noastre
Și răsvrătirii noastre frate,
Urlai tăriilor amarul
Mâniei tale 'nfricoșate.
Cum tresăriau încremenite,
In jocurile lor buestre,
Oștiri cu coifuri de aramă
Și roibi cu aur pe căpestre
Când la strigarea ta de tată
Grăbeau din codri la poiene
Strângând securi la subsoară
Feciorii mândrei Cosânzene.

Sdrobită'n praf murea arama
Și codrul chiotea, viteazul;
Iar tu frățâne, mare meșter
Biruitor frângeai zăgazul
Și'mbujorându-te la față,
Treceai prin văile afunde,
Incovoindu-ți îndărătnic
Mărețul tău grumaz de unde!

OCTAVIAN GOGA

S'a născut în 1881 — 1 Aprilie la Răşinari — Jud. Sibiu, moare în 1938 la Ciucea.

Face liceul la Sibiu şi Braşov, de unde apoi pleacă la Buda-Pesta şi Berlin pentru a-şi complecta studiile universitare.

Intors în ţară, în preajma războiului mondial, porneşte o campanie naţională pentru intrarea României în războiu şi eliberarea ei de sub stăpâniri streine.

După războiu ia parte activă la viaţa noastră politică, ajungând ministru în două rânduri, prim-ministru, şi preşedinte al Partidului „Naţional Creştin".

Pentru valoarea lui literară a fost numit membru al Academiei Române.

Primele lui încercări de poezie au fost publicate în revista **„Familia"** şi **„Tribuna"**. In 1902 înfiinţează, împreună cu câţiva prieteni, revista **„Luceafărul"**.

Versurile lui Goga exprimă acea permanentă durere şi revoltă a românului ardelean asuprit — legat de sfânta lui glie — care e în stăpânirea duşmanului. Poezia lui scoate la lumină gravele probleme sociale ce preocupau România pe atunci.

Opere: **„Poezii"**, 1905; **„O seamă de cuvinte"**, 1908; **„Insemnările unui trecător"**; **„Ne cheamă pământul"**, 1909; **„Din umbra zidurilor"**, 1909; **„Domnul Notar"**; **„Strigăte în pustie"**, 1915; **„Poezii alese"**; **„Cântece fără ţară"**; **„Ideia naţională"**, 1923; **„Mustul care fierbe"**, 1927.

Traduce din Madacs, „Tragedia omului".

PE DRUM CU FĂRSEROŢII

de TACHE PAPAHAGI

Profesor la Universitatea din Bucureşti

Cu ocazia Conferinţei de Pace ţinută la Paris, în anul 1919, în care principiul naţionalităţilor era considerat cel dintâiu criteriu de rezolvare a existenţei şi a liberei desvoltări politice a fiecărui popor, fruntaşii macedoromâni din România trimit şi ei o delegaţie la această Conferinţă, unde se trasau contururile geografice ale atâtor state noui şi vechi din bătrâna Europă.

In vara lui 1917, pe când armatele franceze şi aliate comandate de generalul Sarrail, căutau să-şi desvolte dela Salonic, înaintarea spre Balcani, Aromânii din regiunea Munţilor Pindului îşi declarară independenţa politică pe care însă nu şi-o putură menţine decât câteva luni.

Numeroasele centre de Aromâni, cu o tradiţie istorică atât de veche în Peninsula Balcanică, centre grupate mai cu seamă în sudul Albaniei şi Serbiei, în Bulgaria de sud-vest, şi în Grecia de nord, în regiunile Epirului şi Thessaliei, îndreptăţeau speranţa independenţei politice a unui stat macedo-român, în configuraţia celorlalte state balcanice.

In susţinerea acestei cauze se formă atunci o delegaţie de personalităţi macedoromâne, care se prezentă cu un memoriu Conferinţei de Pace din Paris. Secretarul acestei delegaţii a fost d-l Tache Papahagi, ajuns mai târziu profesor la Universitatea din Bucureşti. Din cauza lipsei de ecou a unei asemenea probleme, scopul Aromânilor nu putu fi atins.

La venirea în ţară, d-l Profesor Tache Papahagi împreună cu generalul D. Iliescu se întorc din Paris, prin Roma, Albania şi Salonic.

In legătură cu această călătorie de întoarcere, d-l Tache Papahagi scrie şi publică tot atunci, o carte cu impresiile culese prin ţinuturile şi localităţile vizitate intitulată: **La Românii din Albania** (Bucureşti, tip. „Lupta" N. Stroilă 1920).

Sunt în această lucrare pagini cu scene şi tipuri autentice din viaţa Românilor macedoneni, prinse de un ochiu de frate atent şi înţelegător, şi redate curgător, în colorit viu, cu deosebite calităţi literare.

Prezentăm cititorilor noştri câteva pagini cu momente şi privelişti pline de evocare şi de pitoresc poetic.

Trecând râul Fitoki, un afluent al lui Zrinos, intrăm în mult disputatul „triunghiu" al Pogoniei. O regiune fertilă, acoperită cu păduri de stejari şi bogată în păşuni. O pană de automobil

ne silește ca să ne oprim în fața unui post italian, unde găsim un locotenent. Ca ajutor pentru lucrările de cancelarie avea pe un tânăr absolvent al gimnasiului comercial din Ianina, pe C. Druia, Român din comuna Băiasa (Pind). Ofițerul ținea într'o cușcă câțiva iepurași și un pui de căprioară. De aci se telefonează la Dol'iana, de unde ne vine o altă mașină precum și o camionetă care să remorcheze „Lancia". Incepuse să picure pentru câteva momente.

Dol'iana e un sat așezat pe o colină destul de înaltă. Ne ducem la comandament unde găsim pe generalul italian Matze (?) — fapt care mi-a făcut o frumoasă impresie: conștiinciositate în datorie și, deși general, abnegație în toate. In sat am auzit vorbindu-se grecește și românește.

„Lancia" pusă în stare de funcțiune, pornim în goană spre Nord, ca să ajungem cu ziuă la Liașkoviki. In spatele nostru, spre Sud și paralel cu șoseaua care duce la Ianina, se ridicau maiestos masivii munți înzăpeziți *Micikeli.* Norii, atingând piscurile lor cele mai înalte, se prelingeau încetul cu încetul, învăluindu-i ca într'un mister divin; părea că zeii se coboară d'asupra lor pentru desbateri. La dreapta noastră, râul Vaidomati care, împreună cu munții Micikeli au fost ceruți Conferinței de Pace de către Delegația Aromânilor în Memoriul său ca să formeze granița politică vestică a Pindului.

Cu strângere de inimă mă uitam înapoi spre Micikeli. O, nu! Norii care i-au învăluit sânt năframa doliului lor național, a durerei lor mute născută din vitregia criminală a protectorilor lor.

...și totuși, mașina fuge mâncând pământul, parcă ar fi în urmărirea cuiva.

Iată că întâlnim o numeroasă caravană de Fărșeroți încărcată cu sare. Fiecare Fărșerot, călare pe cal, mâna din urmă caravana sa compusă din catâri. In fruntea fiecărei caravane mergea catârul *culaguz,* adică înaintașul. Fiecare catâr își avea numele său care, de obiceiu, e în legătură cu sexul, mărimea, culoarea sau diferitele semne particulare pe care le are. Mai toți cărăvănarii erau călare cu amândouă picioarele de aceeași parte a samarului pentru ca să se poată mai lesne vedea și vorbi în timpul mersului. Din când în când s'auzea câte un strigăt care îndemna caravana, iar cu capătul căpăstrului dela cal atingeau la coadă catârii rămași în urmă. Saci cu sare, de aceeași mărime și greutate ca și de aceeași culoare, pentru ca să formeze perechi destinate fiecare pentru anume catâr, mențineau un echilibru ușurător. Peste saci câte o învelitoare ca să ferească sarea de ploaie.

Aromânii Pindeni le-au dat acestor Fărșeroți porecla de *Dot(e)ani,* din cauză că aceștia întrebuințează în totdeauna cuvântul albanesesc *dot* în expresiunea: *nu fac dot* = nu pot să fac (alb. *se băi dot).* Prin *Doteani* însă se designează de obicei toți Fărșeroții, pe când cei din Frașari (Cologna) mai poartă numele special de *Căstrănioți.*

De altmintreli porecla Românilor e tot așa de răspândită și la Aromâni, unde nu există aproape familie din sat care să n'aibe o poreclă sub care adesea e mai bine cunoscută.

Ajunși în dreptul lor, mergem cu mașina la pas. Le dau „bună seara" și-i întreb în grecește. Ei se uită la noi nedumeriți și nu răspund nici un cuvânt. Atunci întreb pe unul în dialect:

— *Țe hiți voi, ore Fărșeroate?* (ce sânteți voi, măi Fărșerotule?)

— *Rumăni,* îmi răspunde flegmatic.

— *Ma voi nu știți gîrțești, ore Fărșeroate?*

— *Nu.*

Și începând ca să le vorbesc în ditirambi despre țara grecească, numai și numai doar oi putea converti pe cineva, i-am spus: acum Grecia noastră s'a făcut tare și mare și-i plină de bunătăți și fericire, ce să mai trăim noi în Albania asta nenorocită; ai să ne facem Greci.

— *Noi him ghini ași cum him.* (Noi sântem bine așa cum sântem).

Iar un altul care descălecase şi mergea pe jos:

— *Noi nu n'avem faptă când n'au turnată caplu, tora va nă făţem?* (Noi nu ne-am făcut când ne-au întors capul (ca să ne taie), acuma o să ne facem?)

In urma acestor cuvinte, generalul le dă câteva bilete de câte 50 lire italieneşti, spunându-le:

— Şi noi sântem Români şi am venit aci ca să vă vedem.

In ochii lor se cetea mirarea: cuvinte pe care ei le-au înţeles, cuvinte româneşti dar care totuşi nu erau pronunţate ca 'n graiul lor.

— *Ma di iu hiţi voi?* (Dar de unde sânteţi) — îl întreabă unul adânc impresionat.

— Din România, răspunse generalul, în timp ce lancierii au dat pinteni maşinei.

— *Armăneţi sînîtoşi, Fărşeroţi!*

— *Cali bună, căli-ambar!* răspund ei — şi maşina dispare în cotiturile şoselei tăiate în pădurosul versant estic al muntelui Duşku. Seara începe să iasă din codrii din vale. Aveam impresia că vr'o bandă de carieră trebuie să prilejuiască episodul cel mai emoţionant şi mai... nedorit al zilei. Jos în vale curgea râul Vaidomati, iar dincolo, la dreapta noastră şi la eşirea râului Voiusa din defileul munţilor se vedea orăşelul Coniţa.

N'apucarăm ca să comentăm cele vorbite cu cărăvănarii că ne pomenim la coada unui convoi de nomazi plin de originalitate patriarhală: erau peste trei-zeci de familii fărşeroteşti care, cu caravanele şi turmele lor de oi monopolizase şoseaua pe o lungime de câţiva chilometri.

Fărşeroţii aceştia aparţineau categoriei celor nomazi pe care, ca şi o bună parte din Aromânii Pindeni, vara îi găseşti cu familiile în munţi, mai ales în regiunea *Cologna*, iar iarna se coboară la şesuri mai călduroase, în deosebi spre coasta mărei, prielnice pentru păşunatul şi fătatul turmelor de oi, adăpostindu-se în colibele lor de adevăraţi nomazi. In timpul verei muntele îi atrage ca un magnet; aci, adăpostul lor constă din colibe şi corturi. Când urcă la văratec sau coboară la iernatec, transportă cu ei şi întregul lor avut cu caravanele, punându-se mai multe familii sub conducerea unui şef al lor mai bătrân şi cel mai bogat, numit *celnic*, care, de obicei, e un mare proprietar în turme de oi. In genere, sub autoritatea celnicului intră 10—50 familii care în cele mai multe casuri sânt toate înrudite între ele prin sânge sau alianţă, formând astfel o *fălcare* sau *fară* — un fel de triburi de fiecare comună, aşa cum la Romani erau cele ce se numeau *gens*. Autoritatea celnicului este de natură administrativă-judiciară, aşa cum se constată şi astăzi şi încă cu un caracter foarte pronunţat mai ales la triburile nordice albaneşti, unde toată puterea stă în mâna unor bătrâni — *pleacă* — care sânt fac-totum. Ilustrez cu un singur exemplu această organisaţie — cred, autohtonă — din Nordul Albaniei: sub imperiul turcesc, un inginer aromân (Sterie Ciumetti), trebuind să şoseluiască vilaietul Skutari (Şcodra), întâmpina o mulţime de dificultăţi şi neplăceri din partea Albanesilor localnici. Inginerul se plânge autorităţilor turceşti care iau măsurile cele mai drastice: Albanesii nici că vreau ca să ştie. După indicaţiuni speciale, inginerul se duce ca să comunice totul lui *pleacă* al lor. Aflând de aceasta, Albanesii, deşi înarmaţi până în dinţi, roagă pe inginer în genunchi şi cu lacrămi în ochi ca să nu se plângă la şeful lor, care era un om cu totul particular, fără nici o legătură cu administraţia poliţienească a Imperiului. — Fiecare regiune îşi are un consiliu, cu putere executivă, compus din bătrânii cinstiţi şi inteligenţi ai satului, din *pleacă;* el poartă numele de „tribunal muntenesc" şi constitue o dictatură supremă, a-tot-puternică. — Astăzi însă autoritatea celnicului a cărui origine sau măcar înrudire nu poate fi îndepărtată de organisaţia albanesă respectivă, a scăzut mult. Totuşi ea se reliefează destul de bine în timpul mutărilor de iarnă sau vară, când fiecare celnic îşi fixează pentru fălcarea sa ziua plecărei; dacă se întâmplă ca în aceeaşi zi să plece mai multe fălcări, atunci fiecare din ele formează atât în timpul mersului cât şi la locul de popas o unitate aparte, ca o singură familie cu oarecare nuanţe separatiste.

Convoiul întâlnit avea parcă ceva din lumea basmelor. Pe catârii încărcaţi cu baloturi mari vedeai copilaşi mici, deşteptţi sau dormind ca într'un leagăn; în dosul samarelor erau atârnate *furtutirli* (furci lungi de corn, drepte, care servesc la încărcare) sau traiste cu lucruri ce trebuesc să fie oricând la îndemână: pâne, cană de apă, etc. Convoiul cobora de vale; din causa aceasta, pentruca să nu cadă cu greutatea corpului pe gâtul animalului, toţi, femei şi bărbaţi, descălecase de pe *binecurile* lor (cai sau catâri reservaţi numai pentru încălecat) şi mergeau pe jos. Unele femei purtau în spate, ca într'o glugă, pe copilaşii lor. Totul îi arăta a fi un neam cu totul distinct şi original. Vorbind despre ei, consulul frances Pouqueville, contimporan şi cunoscut cu Ali-paşa, zice:

„Valahii nomazi, care poartă pe frunţile lor arse de soare semnul anotimpurilor, sânt în genere tari şi robuşti. Capetele lor amintesc proporţiunile romane; şi timpul, care slăbeşte tipurile naţionale, n'a putut, cu toate legăturile lor, să-i confunde nici cu Grecii, nici cu Albanesii. In obiceiurile lor rustice se vede o sinceritate care nu există în caracterul Levantinilor... Atitudinea lor e paşnică şi pastorală" [1]).

Mutările aceste pe drumuri lungi cât toate zilele ar putea, face, la prima vedere, unui strein care n'ar cunoaşte caracterul nomad al acestor Români, impresia unui convoi care se expatriază, fugind de cine ştie ce orori ale vr'unui război sau ducându-se să stăpânească alte locuri, mai fericite.

Catârii începură, unul câte unul, să nechezească, făcând să răsune pădurile: simţeau că popasul de seară nu mai e departe.

---

1) Les Valaques nomades qui portent sur leurs fronts hâlés l'empreinte des saisons sont généralement forts et robustes. Leurs têtes retracent les proportions romaines; et le temps, qui affaiblit les types nationaux, n'a pu, malgré leurs alliances, les confondre ni avec les Grecs ni avec les Albanais. A travers leurs moeurs rustiques on retrouve une franchise qui n'existe pas dans le caractère des Lévantins... Leur attitude est paisible et pastorale.

Ibidem, p. 18-19 şi 16.

In privinţa aceasta, pentru cel care, mergând cu nomazii, nu ştie unde şi când va fi popasul de amiazi sau de seară, de multe ori nechezitul catârilor îi poate servi de înştiinţare: drumurile acestea fiind de nenumărate ori bătute, catârii cunosc popasurile obişnuite; pe lângă durata mersului, ei se mai orientează şi după ora prânzului sau a amurgului, ceea ce-i determină ca să-şi comunice unul altuia apropierea repausului prin nechezuri. Ca unul care a trăit vieaţa nomadă, am constatat că instinctele acestea, pe lângă alte multe şi interesante, se pot vedea la orice caravană aromânească.

Intreb pe unul unde au prânzit.

— *'Ncó, cătă Dul'iana* (Incolo, către (spre) Doliana).

— *V'alâsarî Greţl'i?*

— *Cari l'i 'ntreabă.*

Răspunsul acesta m'a făcut să-mi aduc aminte de o anecdotă caracteristică petrecută tot între Fărşeroţii nomazi şi locuitorii satelor greceşti.

In mutările lor spre văratec, ca şi spre iernatec, nomazii aceştia sânt nevoiţi, pentru ca să ajungă la locurile unde se vor stabili, să treacă, după regiuni, prin diferite sate greceşti din drumul lor: caravanele trec prin sate, în timp ce turmele de obicei le ocolesc, străbătând ţearini, păşuni, etc. Trecerile acestea evident că dau naştere la conflicte între păstorii aromâni şi pândarii greci, în care tot aceşti din urmă rămân cei păcăliţi.

Intr'o primăvară, mai multe familii fărşeroteşti poposise pentru patru zile lângă un sat grecesc; ca atare, caravanele şi turmele lor păscuse pe teritoriul satului. Conform legei tradiţionale — faptul s'a petrecut sub imperiul turcesc —, în ziua în care Fărşeroţii trebuiau să plece se presintă pândarul satului ca să le ceară *utlac*-ul — un fel de dijmă constând din 20 parale de cal. Făcând socoteala pe patru zile şi la atâţia cai, cărăvănarii au văzut că suma e bunicică. Neavând încotro, au trebuit să se supună legei, plătind totul.

Numai decât însă le fulgeră în gând ideea unei răscumpărări, a unei despăgubiri. După obiceiul lor binecuvântat — după

un deceu aromânesc — de Iisus Christos în timpul răstignirei şi practicat din când în când, mai ales când sânt provocaţi, ei s'apucă şi fură patru cai din ai satului grecesc, pentru ca să fie chit cu dijma plătită. Imediat însă deleagă o comisiune de trei mai pricepuţi şi mai... poligloţi ca să se presinte *mudiurului* (administrator de plasă) turc din comuna apropiată şi să-i aducă la cunoştinţă un fapt grav. Nimeni însă din cei trei nu ştia altă limbă decât graiul lor.

Ajunşi la administratorul de plasă, doi din ei trimet în biroul administratorului pe celalt pe care ei îl credeau mai răsărit. Acesta, presentându-se, începe să-şi pledeze causa într'o limbă care nu era nici turcească, nici grecească, nici albanesească dar nici românească: credea şi el, ca toţi cei care se găsesc în asemenea situaţiuni, că, vorbind o limbă cât mai amestecată, poate fi mai uşor înţeles. Totuşi, din cuvântarea Fărşerotului administratorul de plasă a putut pricepe următoarele: „A trebuit ca să cantonăm cu familiile noastre lângă satul A* pentru câteva zile. Peste noapte însă, locuitorii satului ne-au furat patru cai, aşa că noi acuma sântem disperaţi, nu ne putem transporta avutul şi sântem siliţi să rămânem pe loc..."

In timpul acesta, ceilalţi doi care ascultau la uşe, entusiasmaţi de pledoaria tovarăşului lor din care ei n'au înţeles nimic, exclamă:

— *Dză-l i-u, dză-l'i-u, ore boaţi di birbil'iu, dză-l'i-u!* Zi-i, zi-i, măi voce de privighitoare, zi-i!)

Fărşerotul nostru îşi încheie pledoaria cu următoarea întrebare-soluţie:

— Acum, *mudiur efendi* (D-le administrator), noi vrem să ştim: aceşti patru cai satul ni-i va plăti sau să-i furăm noi?!

A râs administratorul de s'a prăpădit, pe când Fărşeroţii s'au ales, în contra dijmei plătite, cu patru cai noi. Şi aşa au plecat din satul lângă care poposise atâtea zile, numai şi numai ca să poată păşuna din belşug fânul necosit.

Trecem înaintea caravanei şi, după câteva sute de metri, dăm peste un grup de Fărşeroţi bătrâni şi bătrâne, cu copii

între 7—:3 ani, mânând o turmă de oi, în fruntea căreia mergea un cioban bătrân îngânând după dânsul ţapii după care se lua întreaga turmă. Oile mergeau pe şosea, rupând la frunze de copaci de pe marginile ei; în urma lor, cânii. Mai toate şchiopătau. In mijlocul lor, un măgăruţ de samarul căruia erau atârnate câte o traistă şi *tîmbărli* (un fel de mantale-pelerine) ale ciobanilor.

In anul acesta urcau târziu la munte din causa şchiopului de oi.

E obiceiul la cei nomazi ca, la plecarea lor din fiecare popas, cu cel puţin o oră înainte de încărcare, bătrânii, bătrânele şi copii care pot umbla să pornească înainte, de obicei cu oile *plicători* (aplecători), pentru ca să uşureze caravana şi astfel să se întâlnească iar cu toţii la primul popas. Aşa se face şi la cei din Pind. Caracteristica acestei porniri înainte este variata şi nepreţuita comoară folklorică pe care, sub diferite forme şi în toată simplitatea, bătrânii şi bătrânele o comunică copiilor pentru ca aceştia să nu simtă lungimea şi oboseala drumului.

Ii lăsăm şi pe aceştia în urmă şi ne coborîm în valea râului Voiusa. Dincolo de râu, pe o mică podină şi la poalele unui deal, se vedeau mai multe corturi negre. In faţa fiecărui cort ardea câte un foc peste care era pusă câte o căldăruşe cu lapte, aşezată pe două pietroaie paralele care serveau de pirostie: era mâncarea lor de seară. Turma de oi se împrăştiase în dosul corturilor şi în susul dealului, printre copăcei, în timp ce caravana era condusă la adăpat. Femeile pregăteau culcuşurile în corturi. Probabil tot aci, în valea Voiusei, vor fi poposit şi ceilalţi pe care i-am întâlnit în drum.

Şi aceste corturi erau tot fărşeroteşti, însă ele aparţineau de sigur unui alt celnic.

Trecem Voiusa şi în dreptul Melisopetrei ne oprim pentru benzină la un deposit păzit de câţiva soldaţi italieni. Aci, la confluenţa Sarandaporului cu Voiusa, e şi încrucişarea şoselelor Ianina-Liaşkoviki şi Premeti-Coniţa. Configuraţia geografică, plină parcă de mister, a regiunei pare a fi fost în timpul binecu-

vântatei pentru briganzi stăpâniri turceşti locul de întâlnire al acestora cu diferiţii călători. Graba însă pe care o punem în călătoria noastră nu ne permite ca să putem culege amintirile ca şi tot ce ar putea să ne ofere regiunile pe care le străbatem.

Mergem o bucată pe dreapta şi în lungul Sarandaporului şi începem să urcăm şoseaua şerpuindă atât de obositoare şi periculoasă pentru lancierii noştri. Mă uitam cu aceiaşi strângere de inimă îndărăt, spre munţii Micikeli care închid în versantul lor estic, ca un zid inaccesibil, locuinţele descendenţlor celor ce odinioară au făurit aci Vlahia Mare. Simţeam că mă înăbuşe durerea.

Câtă vitregie crudă şi nemeritată, Doamne, faţă de oropsitul neam aromînesc!

N O I

de OCTAVIAN GOGA

La noi sunt codri verzi de brad
Şi câmpuri de mătasă;
La noi atâţia fluturi sunt
Şi-atâta jale'n casă,
Privighetori din alte ţări
Vin doina să ne-asculte;
La noi sunt cântece şi flori
Şi lacrimi multe, multe...

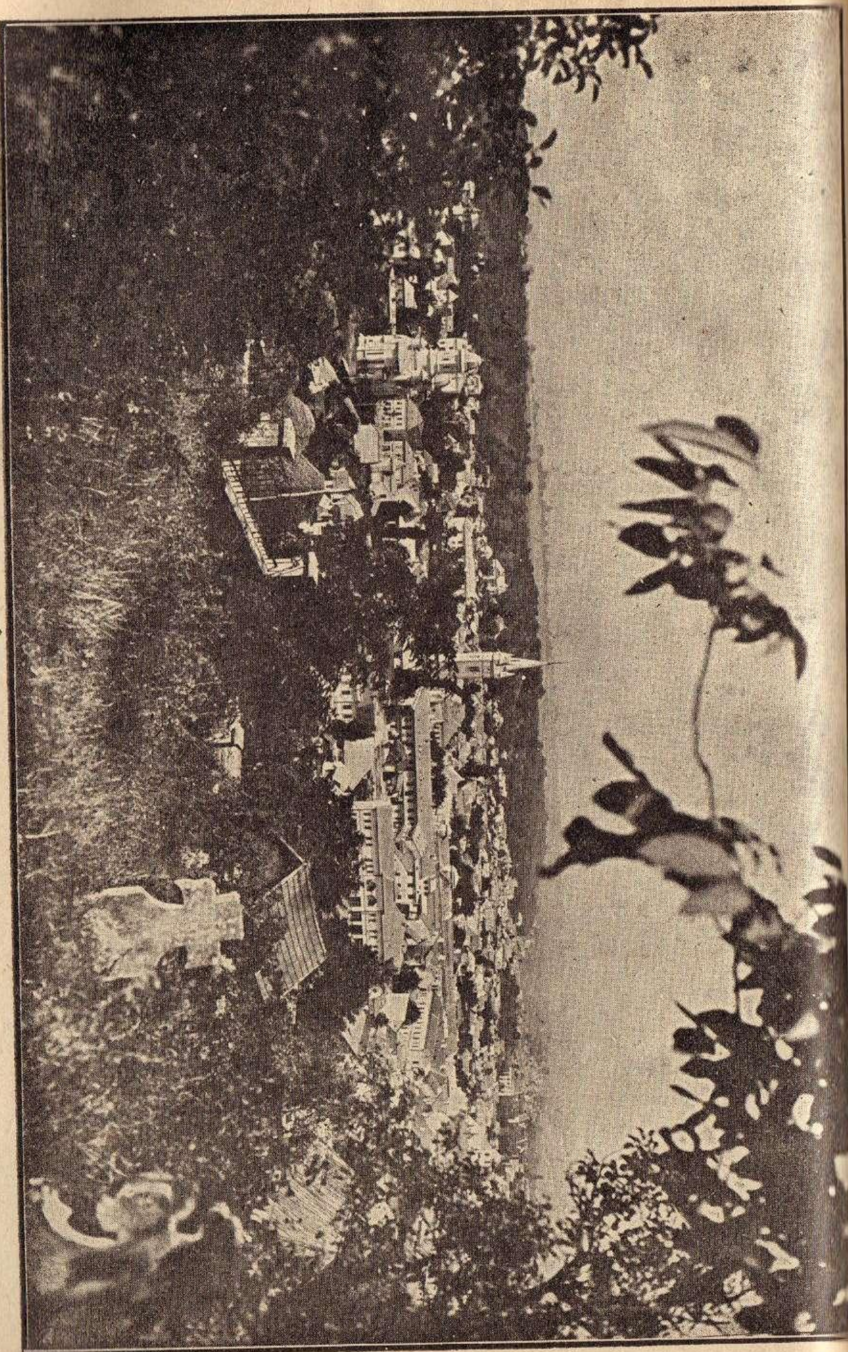
Pe boltă sus e mai aprins,
La noi bătrânul soare,
De când pe plaiurile noastre
Nu pentru noi răsare...
La noi de jale povestesc
A codrilor desişuri,
Şi jale duce Mureşul
Şi duc tustrele Crişuri.

La noi nevestele plângând
Sporesc din fus fuiorul,
Şi'mbrăţişându-şi jalea plâng
Şi tata şi feciorul.

Sub cerul nostru 'nduioşat
E mai domoală hora,
Căci cântecele noastre plâng
In ochii tuturora.

Şi fluturii sunt mai sfioşi,
Când sboară'n zări albastre,
Căci roua de pe trandafiri —
E lacrimile noastre.
Iar codrii ce'nfrăţiţi cu noi
Işi înfioară sânul,
Spun că din lacrămi e'mpletit
Şi Oltul nost' bătrânul...

Avem un vis neîmplinit,
Copil al suferinţii,
De jalea lui ne-au răposat
Şi moşii şi părinţii...
— Din vremi bătrâne de demult,
Gemând de grele patimi
Deşertăciunea unui vis
Noi o stropim cu lacrimi...

Vedere din orașul Turda

V I Z I T Ă

de I. L. CARAGIALE

M'am dus de Sf. Ion să fac o vizită doamnei Maria Popescu, o veche prietenă, ca s'o felicit pentru onomastica unicului său fiu, Ionel Popescu, un copilaș foarte drăguț de vre'o opt anișori. N'am voit să merg cu mâna goală și i-am dus băiețelului o minge foarte mare de cauciuc și foarte elastică. Atențiunea mea a făcut mare plăcere amicei mele și mai ales copilului, pe care l-am găsit îmbrăcat ca maior de roșiori în uniformă de mare ținută. După formalitățile de rigoare, am început să convorbim despre vreme, despre sorții agriculturii, — d. Popescu tatăl este mare agricultor, — despre criză, șcl. Am observat doamnei Popescu că în anul acesta nu se prea vede la plimbare, la teatru, la petreceri... Doamna mi-a răspuns că dela o vreme i se urăște chiar unei femei cu petrecerile, mai ales când are copii.

— Să-ți spun drept, cât era Ionel mititel, mai mergea; acu. de când s'a făcut băiat mare, trebue să mă ocup eu de el; trebue să-i fac educația. Și nu știți dvs. bărbații cât timp îi ia unei femei educația unui copil, mai ales când mama nu vrea să-l lase fără educație!

Pe când doamna Popescu îmi expune părerile ei sănătoase în privința educației copiilor, auzim dintr'o odaie de alături o voce răgușită de femeie bătrână:

— Uite, coniță, Ionel nu s'astâmpără!

— Ionel! strigă iar madam Popescu; Ionel! vin la mama! Apoi, către mine încet:

— Nu știi ce ștrengar se face... și deștept...

Dar vocea de dincolo adaogă:

— Coniţă! uite Ionel! vrea să-mi răstoarne maşina!... Astâmpără-te, că te arzi!

— Ionel! strigă iar madam Popescu; Ionel! vin la mama!

— Sări, coniţă: varsă spirtul! s'aprinde!

— Ionel! strigă iar mama, şi se scoală repede să meargă după el. Dar pe când vrea să iasă pe uşă, apare micul maior de roşiori cu sabia scoasă şi-i opreşte trecerea, luând o poză foarte marţială. Mama ia pe maiorul în braţe şi-l sărută...

— Nu ţi-am spus să nu te mai apropii de maşină când face cafea, că dacă te-aprinzi, moare mama! Vrei să moară mama!

— Dar, întrerup eu, pentru cine aţi poruncit cafea, madam Popescu?

— Pentru dumneata.

— Da' dece vă mai supăraţi?

— Da' ce supărare!

Madam Popescu mai sărută odată dulce pe maioraşul, îl scuipă, să nu-l deoache, şi-l lasă jos. El a pus sabia în teacă, salută milităreşte şi merge într'un colţ al salonului unde, pe două mese, pe canapea, pe foteluri şi pe jos, stau grămădite fel de fel de jucării. Dintre toate maiorul alege o trâmbiţă şi o tobă. Atârnă toba de gât, sue pe un superb cal vânăt rotat, pune trâmbiţa la gură, şi, legănându-se călare, începe să bată toba cu o mână şi să sufle în trâmbiţă. Madam Popescu îmi spune ceva; eu nu aud nimica, îi răspund totuşi că nu cred să mai ţie mult gerul aşa de aspru; ea nu aude nimica.

— Ionel! Ionel!! Ionel!!! Du-te dincolo, mamă; spargi urechile dumnealui! Nu e frumos, când sunt musafiri!

Iar eu, profitând de un moment când trâmbiţa şi toba tac, adaog:

— Şi pe urmă, d-ta eşti roşior, în cavalerie.

— Maior, strigă mândrul militar.

— Tocmai! zic eu. La cavalerie nu e tobă; şi maiorul nu cântă cu trâmbiţa; cu trâmbiţa cântă numai gradele inferioare; maiorul comandă şi merge în fruntea soldaţilor cu sabia scoasă.

Explicaţia mea prinde bine. Maiorul descalică, scoate de

după gât toba, pe care o trânteşte cât colo; asemenea şi trâmbiţa. Apoi începe să comande:

— Inainte! marş!

Şi cu sabia scoasă, începe să atace straşnic tot ce întâlneşte în cale. In momentul acesta, jupâneasa cea răguşită intră cu tava aducând dulceaţă şi cafele. Cum o vede, maiorul se opreşte o clipă, ca şi cum ar vrea să se reculeagă fiind surprins de inamic. Clipa însă de reculegere trece ca o clipă, şi maiorul dând un răcnet suprem de asalt, se repede asupra inamicului. Inamicul dă un ţipăt de desperare.

— Ţine-l, coniţă, că mă dă jos cu tava!

Madam Popescu se repede să taie drumul maiorului, care în furia atacului nu mai vede nimic înaintea lui. Jupâneasa este salvată; dar madam Popescu, deoarece a avut imprudenţa să iasă din neutralitate şi să intervie în războiu, primeşte în obraz, dedesubtul ochiului drept o puternică lovitură de spadă.

— Vezi? vezi, dacă faci nebunii? era să-mi scoţi ochiul... Ţi-ar fi plăcut să mă omori? Sărută-mă, să-mi treacă şi să te iert!

Maiorul sare de gâtul mamei şi o sărută... Mamei îi trece; iar eu, după ce am luat dulceaţa, mă pregătesc să sorb din cafea...

— Nu vă supără fumul de tutun? întreb eu pe madam Popescu.

— Vai de mine! la noi se fumează... Bărbatu-meu fumează... şi... dumnealui... mi se pare că-i cam place.

Şi zicând „dumnealui", mama mi-arată râzând pe domnul maior.

— A! zic eu, şi dumnealui?

— Da, da, dumnealui! să-l vezi ce caraghios e cu ţigara în gură, să te prăpădeşti de râs... ca un om mare...

— A! asta nu e bine, domnule maior, zic eu; tutunul este o otravă...

— Da, tu dece tragi? mă întrerupe maiorul, lucrând cu lingura în cheseaua de dulceaţă...

— Ajunge, Ionel! destulă dulceaţă, mamă! iar te-apucă stomacul...

Maiorul ascultă, după ce mai ia încă vre-o trei-patru linguriţe; apoi iese cu cheseaua în vestibul.

— Unde te duci? întreabă mama.

— Viu acu! răspunde Ionel.

După un moment, se întoarce cu cheseaua goală; o pune pe o masă, se apropie de mine, îmi ia de pe mescioară tabacherea cu ţigarete regale, scoate una, o pune în gură, şi mă salută milităreşte, ca orice soldat care cere unui civil să-i împrumute foc. Eu nu ştiu ce trebue să fac. Mama, râzând, îmi face cu ochiul şi mă îndeamnă să servesc pe domnul maior. Intind ţigareta mea, militarul o aprinde pe a lui şi, fumând, ca orice militar, se plimbă foarte grav de colo până colo. Eu nu-l pot admira în destul, pe când mama îl scuipă, să nu-l deoache, şi îmi zice:

Scuipă-l, să nu mi-l deochi!

Maiorul şi-a fumat ţigareta până la carton. Apoi se repede la mingea pe care i-am adus-o eu şi începe s'o trântească. Mingea sare până la policandrul din tavanul salonului, unde turbură grozav liniştea ciucurilor de cristal.

— Ionel! astâmpără-te, mamă! Ai să spargi ceva... Vrei să mă superi? vrei să moară mama?

Dar maiorul s'a 'ndârjit asupra ghiulelei săltătoare, care i-a scăpat din mână: o trânteşte cu mult necaz de parchet. Eu aduc spre gură ceaşca, dar, vorba francezului, *entre la coupe et les lèvres*... mingia îmi sboară din mână ceaşca, opărindu-mă cu cafeaua, care se varsă pe pantalonii mei de vizită, coloarea oului de raţă.

— Ai văzut ce-ai făcut?... Nu ţi-am spus să te-astâmperi... Vezi? ai supărat pe domnul!... Al'dată n'o să-ţi mai aducă nici-o jucărie!

Apoi, întorcându-se către mine, cu multă bunătate:

— Nu e nimic! iese... Cafeaua nu pătează! iese cu niţică apă caldă!

Dar n'apucă să termine, şi odată o văd schimbându-se la faţă ca de o adâncă groază. Apoi dă un ţipăt şi, ridicându-se de pe scaun:

— Ionel! mamă! ce ai?

Mă întorc şi văz pe maiorul, alb ca varul, cu ochii pierduţi

şi cu drăgălaşa lui figură strâmbată. Mama se repede spre el, dar până să facă un pas, maiorul cade lat.

— Vai de mine! ţipă mama. E rău copilului!... Ajutor! moare copilul!

Ridic pe maiorul, îi descheiu repede mondirul la gât şi la piept.

— Nu-i nimic! zic eu! Apă rece!

Il stropesc bine, pe când mama pierdută îşi smulge părul.

— Vezi, domnule maior? îl întreb eu după ce îşi mai vine în fire; vezi? Nu ţi-am spus eu că tutunul nu e lucru bun. Altădată să nu mai fumezi!

Am lăsat pe madam Popescu liniştită cu scumpul ei maior afară din orice stare alarmantă, şi am ieşit. Mi-am pus şoşonii şi paltonul şi am plecat. Când am ajuns acasă, am înţeles dece maiorul ieşise un moment cu cheseaua în vestibul: ca să-mi toarne dulceaţă în şoşoni.

ION LUCA CARAGIALE

S'a născut la 1853 în comuna Mărgineni jud. Prahova. Moare în 1912. Viaţa lui e plină de contraste ciudate. Când sărac când bogat — ajunge ziarist, mic funcţionar, artist de teatru, profesor la un liceu din Bucureşti şi director de reviste literare (Moftul român). Colaborează la „Convorbiri literare" unde îşi publică comediile „O noapte furtunoasă", „Conul Leonida faţă cu reacţiunea", „O scrisoare pierdută" „De-ale carnavalului". In piesele lui, Caragiale redă cu mult humor şi ironie biciuitoare moravurile societăţii de mahala. Pe lângă comedii, el scrie şi o dramă psihologică „Năpasta" cu subiectul din viaţa ţăranului nostru.

Opere: Momente, schiţe şi amintiri; Schiţe nouă; Nuvele (Făclia de Paşti), Năpasta, La hanul lui Mânjoală, Păcat, In vreme de războiu etc. Poezii satirice, diferite articole.

Chip, suflet şi port al româncelor din Hunedoara

NECUNOSCUTUL

de MIHAIL SADOVEANU

Popa Ion, pe când îmbrăca reverenda, zise preotesei:

— De ce m'o fi chemat aşa de grabnic boierul Manolache? Ştiu că odată pe an, în săptămâna întâia din postul mare, se spovedeşte şi se împărtăşeşte; pe urmă, nu mai are de-a face cu mine. Ciudat! Poate-o fi fiind bolnav...

— Crezi că nu? răspunse preoteasa. După o viaţă aşa de destrăbălată, nu e nici o mirare. I-a venit şi lui vremea! Acu şade singur cuc: n'are cine-i aduce un pahar de apă. Aşa i-a trebuit!

— Poate-i bolnav, într'adevăr... rosti popa, ieşind. La poartă se opri: Preoteasă, să iai sama de ticălosu cela de Gheorghe, să nu steie degeaba: până ce-oiu veni eu, să gătească de săpat grădina...

Apoi porni spre curte. Văzduhul era plin de lumina strălucită a primăverii. Noaptea, căzuse o ploaie repede, caldă, şi dimineaţa, în Vinerea-patimilor, soarele răsărise pe un cer siniliu-umed. Mălinii din jurul curţii boiereşti erau albi, încărcaţi de struguraşi înfloriţi. Mireasma lor, amestecată cu miros proaspăt de pământ umed, umplea dimineaţa.

Cum intră pe poartă, preotul zări în cerdac pe boier. Se opri o clipă mirat: nu-şi închipuia să-l găsească aşa de schimbat. Boierul Manolache Boureanu sta într'un jâlţ, gânditor, cu ochii deschişi asupra primăverii care vibra plină de viaţă în jurul lui. Obrajii îi erau răvăşiţi ca de o spaimă mare şi barba rară încadra o paliditate mortală. Sta în lumina de primăvară, zdrobit, tăcut.

După ce sui scările, popa Ion zise cu glas moale:

— Bună-dimineața, cucoane Manolache.

Boierul tresări ca dintr'un vis:

— Bună-dimineața, părinte! bună-dimineața!

Apoi țintindu-l cu ochii arzători, adăogi:

— Poftim, părinte, așează-te colea, lângă mine. Am să-ți spun ceva, părinte...

Popa Ion își mângâia nedumerit barba căruntă.

— Poftim, părinte, șezi! zise boierul încet, cu vocea ostenită; ce te uiți așa la mine? Am slăbit. Așa-i că am slăbit? Vai de capul meu! rău, părinte, rău! — Astă-noapte, am crezut că mor, așa de tare m'a izbit podagra... Nici acuma nu m'am desmeticit. Știu că nu mai am mult: de-aceea te-am chemat. Șezi, — am să-ți spun ceva, părinte...

— Intr'adevăr, răspunse preotul, așezându-se pe scaun, lângă boier; te-ai cam schimbat, cucoane Manolache...

— Da, m'am schimbat tare!... rosti boierul pe gânduri și rămase cu ochii ațintiți înainte, asupra livezii verzi, în care strălucea lumina de primăvară.

Preotul se uită la el în tăcere, înfiorat de glasul acela, în care tremura spaima.

— Iată ce-i, părinte, — zise domol boierul, după un răstimp; iată de ce-i vorba... Nu știu cum să-ți spun, ca să mă înțelegi... E greu!... Când m'am spovedit, în săptămâna întâia din post, am mărturisit, ca totdeauna, te miri ce și mai nimic. E greu, părinte... Acuma simt și eu că am ceva de spus... Ințelegi părinte? ceva greu... foarte greu!

Popa își mângâia barba și se uita mirat la boier.

— De ce te uiți așa la mine, părinte? — Numai acum mă simt altul... S'a sfârșit totul! Uită-te la ochii mei: ard și au să se stângă degrabă; uită-te la mine... vezi cum tremur, — după o noapte de spaimă? Mă duc, părinte, simt că sânt aproape, deabia stau în jâlț... Vreau să mă ușurez, să mă înțeleagă și să mă mângâie cineva. Aici, în singurătatea asta, n'am pe nimeni! După ce mi-oi ușura sufletul, am să mă duc!

— Cucoane Manolache, zise popa, cu îndoială; ai să te înzdrăvenești, n'ai grijă; ești voinic încă, slavă Domnului!

— Nu știu cum să fac, părinte, șopti boierul cu durere, nu știu cum să fac să mă înțelegi. Știi cum mi-am risipit eu viața, părinte, știi cum am trăit... — n'am mărturisit niciodată, dar se știe; — am trăit, cum să-ți spun, fără să mă gândesc vreodată la sfârșit... Și nici nu-mi dădeam sama de ce trăiesc. Am mâncat, am băut și mi-au fost dragi femeile... Acum mă sapă adânc, acum înțeleg ce trebuie să înțeleagă omul... dar s'a sfârșit, s'a sfârșit!

Boierul rămase cu ochii ațintiți înainte, asupra livezii înmugurite, prin care treceau undele unui vânt de înviere. Prin mângâierea luminii de primăvară, în curte, argați voinici și femei rumene umblau în toate părțile. Un cocoș sări pe zăplazul de scânduri, bătu din aripi și trâmbiță vesel în lumina aurie. Departe se auzea strigătul unei pupeze, ca o notă joasă de flaut. Un zvon întins de viață umplea dimineața de primăvară. Mălinii înfloriți își revărsau miresmele tari asupra cerdacului.

— Părinte! șopti boierul cu mâhnire; toată noaptea m'am gândit la o întâmplare din tinerețǎ. O uitasem... dar sfârșitul mi-a adus-o ca pe cea din urmă pedeapsă. Abia acum înțeleg ce n'am înțeles atunci.

Eram tânăr și era într'o primăvară. Veneam acasă de Paști, dela învățătură, de departe... Dar apele umflate ale Oltului m'au oprit dincolo. Umblam după un adăpost; și, nu știu cum s'a făcut, m'a găzduit un boier din partea locului.

Era primăvară și înfloriseră zarzării și mălinii... Și eu eram tânăr și aprig, iar boierul avea o fată mare, cu ochii negri și cu părul ca abanosul. Fierbea atunci sângele în mine. Am uitat de casă, de tată, de mamă, și n'aveam decât un dor, un singur dor.

Țin bine minte, acuma: toată noaptea m'am chinuit gândindu-mă la întâmplarea aceasta. Era într'o zi cu soare, și eu mă plimbam, cu fata, la o margine de poiană, pe o pajiște plină de pâlcuri violete de toporași. Era o lumină mare, și un miros dulce, — și noi mergeam lipiți unul de altul, prin soare și lumină,

prin mirosul toporaşilor, prin primăvara aceea plină de viaţă... plină de viaţă! Şi beţia primăverii m'a cuprins, — ne-a cuprins pe amândoi... şi era o lumină albă şi un miros dulce de toporaşi...

Boierul se opri, visător, cu faţa chinuită de durere. Preotului i se părea că a căzut într'o taină mare, sta nedumerit şi nu înţelegea. Iar în jurul lor, primăvara şi viaţa umpleau văzduhul şi pământul.

— Părinte... gemu boierul, nu ştiu cum să-ţi spun ca să mă înţelegi şi să mă ierţi... Nu ştiu cum să-ţi spun ce se petrece în sufletul meu. — Am plecat, după ce am jurat că mă voiu întoarce ca să nu mai plec, — am plecat şi nu m'am mai întors! Inţelegi, părinte? Am plecat, — am uitat. Şi au trecut ani peste ani... am băut, am mâncat, am petrecut şi am cheltuit cu femeile, părinte! — cu femeile, în beţii şi desfrânări... şi a trecut primăvară după primăvară... Părinte! şopti boierul ca într'un vis, cu o mâhnire sfâşietoare; acum deabia simţesc că am trecut aşa prin viaţă, fără s'o înţeleg!... Deabia astă noapte, părinte, când am simţit că nu mai am mult, m'am gândit! M'am gândit că am simţit şi eu odată ceva, într'o primăvară, — am simţit şi n'am înţeles! Şi acum, — pricepi? primăvara, — viaţa — le simt, dar e târziu, părinte, tare-i târziu!

Popa Ion se uitase toată vremea foarte uimit la boierul Manolache; urmărise zbuciumările din urmă ale trupului istovit, urmărise chinul sufletesc pe faţa răvăşită, dar nu rămăsese decât uimit. Şi uimirea îi spori, când, la ultimele vorbe, văzu două lacrimi mari în ochii arzători ai bolnavului.

— Nu ştiu dacă mă înţelegi, părinte, şi dacă mă poţi mângâia.

— Nu ştiu ce să spun, cucoane Manolache, zise sfios preotul; dă, poate aşa a vrut Dumnezeu!

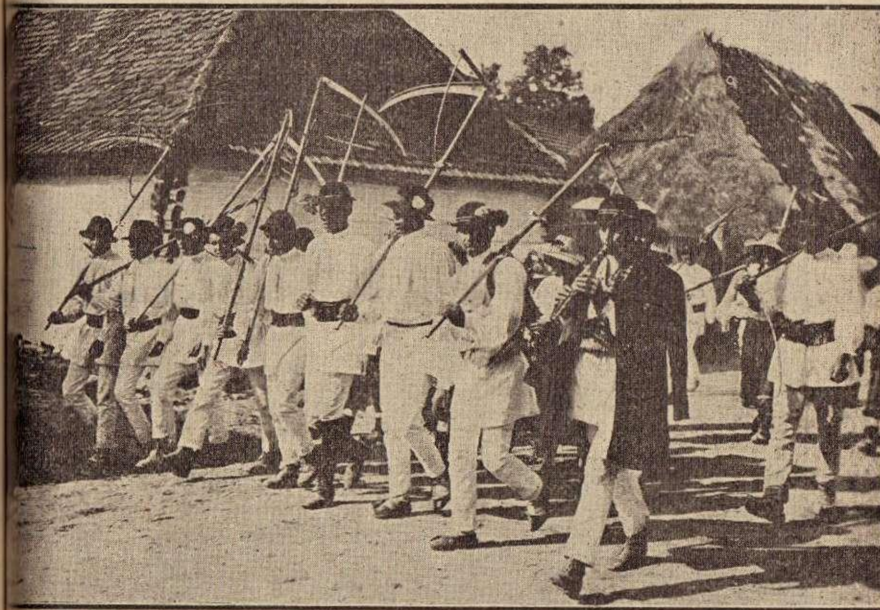
— Părinte, gemu boierul, cu desnădejde; înţelegi ce se petrece în mine? Am să mor, părinte, vreau să mă înţelegi... şi să mă mângâi ca să pot muri, părinte... Mă înţelegi?

— Nu înţeleg! şopti preotul ca şi cum ar fi fost înfricoşat de o taină; nu înţeleg, — dar Dumnezeu ştie şi iartă!

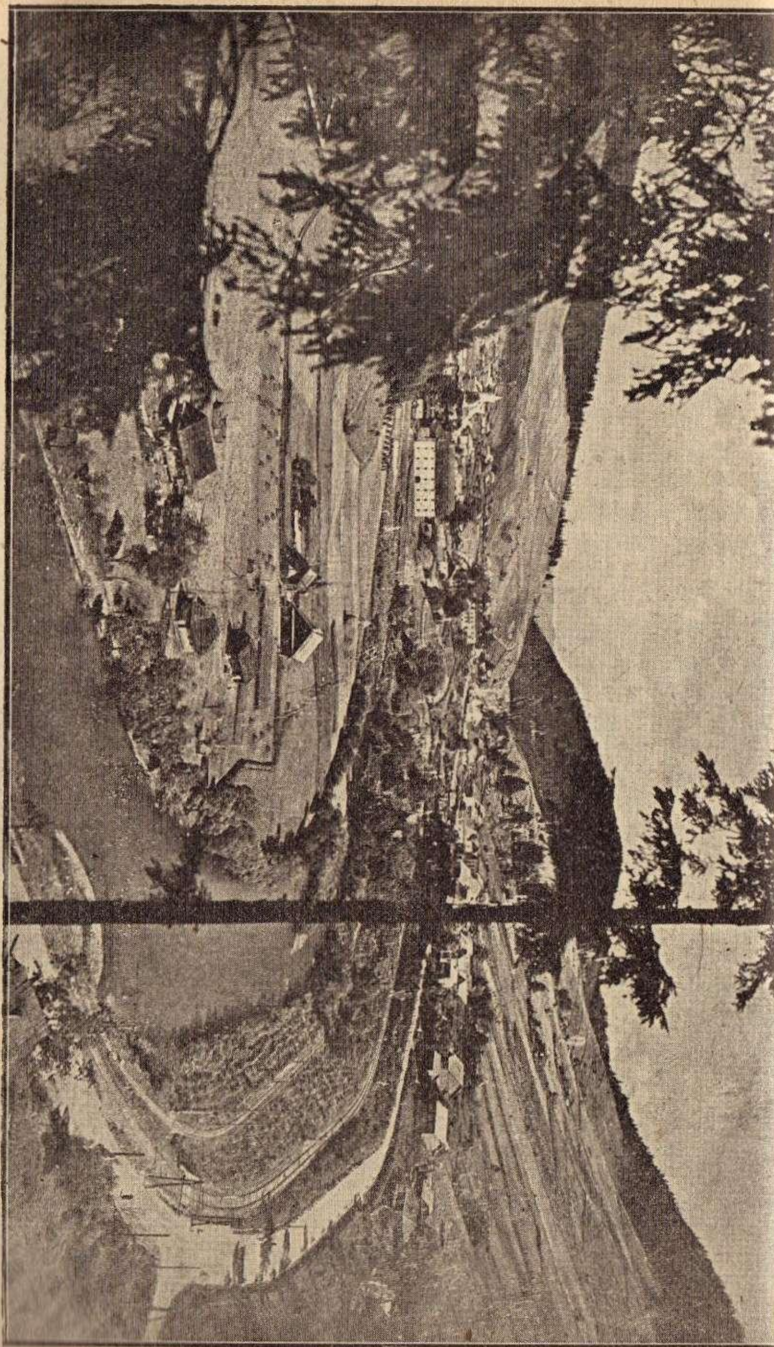
Boierul oftă zdrobit:

— Nu ştii, părinte, ce se petrece în sufletul meu... nu ştii! — Auzi? cântă cucul, departe... uite, colo, un cocostârc care pluteşte în văzduh... uite mălinii înfloriţi... vezi, părinte? De ce abia acuma aud şi văd într'adevăr? Aud şi văd, dar trebuie să mă duc...

Preotul nu răspunse; iar boierul, gâfâind sfârşit, rămase ţapăn în jâlţ. Ochii lui, plini de lacrimi şi durere, sorbeau întinderile verzi prin care treceau undele unui vânt de înviere. Cerul era albastru curat şi lumina strălucită umplea văzduhul.

Cosaşi din Făgăraş

Valea Moldovei (Bucovina)

VIFOR ÎN ARDEAL

de OVIDIU HULEA

Oştiri de furii vin în orice noapte
La geam şi-mi bat ca demonii în iad
Şi mă'nfioară groaznicele şoapte
Şi tulburi stropi din zări cernite cad.
...Ce-i urletul acesta'ngrozitor
Şi vuetul, ce mintea mi-o zdrobeşte?!...
Şi-auzi, auzi cântarea codrilor,
Oştirea de stejari cum hohoteşte!

Dar iată-acum... sub geam pornesc şi plopii,
Ei minţile-şi pierdură de durere,
Nu-i nimenea pe marginile gropii
Şi groapa tot mai multe trupuri cere!
Tu n'auzi poate vaietele-amare,
Ce se despart de sufletele bune?!
Ce tragedie neagră. 'ngrozitoare
Ursită-a fost pe toţi să-i încunune?!

Şi inima din piept nu ţi-o sfâşie
Durerile strivite'n ochii buni,
Că'n orice casă tristă şi pustie,
In orice zi vin veşti de'ngropăciuni!
Aşa adorm în plânset şi'n suspine,
Visând un colţ de înflorită pâne,
Mor toţi cei buni şi cei ce-aveau un bine...
In urma morţii cine mai rămâne?!

Şi va veni apoi, veni ca mâne
Mărita dimineaţă, veni ca mâne
Cu-atâta dor, cu însetări bătrâne,
Şi va veni apoi, veni vre-odată?
...Vuieşte sânge'n fluvii, ca furtuna
Şi din vâltoarea lui înspumegată
Pădurile de cruci se'nalţă'ntr'una
Pe văi, pe munţi, pe ţări, pe lumea toată.

INVINGĂTORUL LUI NAPOLEON

de D. D. PĂTRAŞCANU

In vara aceea profesorul Caranfil se dusese să petreacă vacanţa la Mânăstirea Neamţului, şi în ziua când i s'au întâmplat cele ce mi-a povestit, făcuse o escursie cu mai mulţi prietini şi cunoscuţi prin împrejurimile mănăstirii până dincolo de schitul Procovului. Când a ajuns acasă, la părintele Chiprian, la care îşi avea locuinţa, înnoptase deabinelea şi Caranfil se gândi cu plăcere la aşternutul lui moale, unde avea să se odihnească de oboselile zilei. Intrând înăuntru, îşi aruncă ca de obicei privirile la gravurile vechi de pe păreţii camerei sale. Pe un părete, portretele lui Alexandru II şi al împărătesei Maria Feodorovna, pe care vremea lăsase fel de fel de urme, stăteau alăturea de împuşcarea lui Maximilian, iar pe păretele din faţă era Sfânta Agură, şi mai încolo, chipul lui Napoleon, făcut după o ilustraţie a timpului.

Caranfil se pregăti să se culce, gândindu-se la tot felul de lucruri. Petrecuse bine în ziua aceea într'o companie veselă şi plăcută... Aici Caranfil surâse. Peste câteva zile va face o nouă escursie, la Cetatea Neamţului, unde nu fusese niciodată. „Săracul Ştefan cel Mare, se gândi el, mare om!" Şi Caranfil, într'un acces de patriotism, îşi scoase surtucul făcând doi paşi prin odaie şi se opri în faţa lui Napoleon.

„Teribilă figură", continuă profesorul fixând chipul împăratului. „Dar a dat şi el de dracul la Waterloo şi ducele de..."

Aici Caranfil se opri, căci nu-i veni repede în minte numele eroului dela Waterloo.

„Să mă culc, se gândi el, căci trebue să mă scol de dimi-

neaţă... Mâne stau acasă... termin pe Tolstoi... şi-apoi poimâne... Cum îi zice?... ducele de... de... Ei, dă-l dracului...", încheie el, şi se vârî în aşternut.

Caranfil îşi puse mânile sub cap şi închise ochii, hotărît să doarmă, dar ceva îl împiedica. „Stăi, frate, cum îi zice?"... Şi el îşi fixă toată atenţia pentru a scoate din mulţimea cunoştinţelor şi a numelor proprii înmagazinate în capul său, numele eroului englez.

„Ce-mi pasă la urma urmei?"... se gândi Caranfil, când văzu că ducele refuză să iasă la lumină... „Ia să dorm mai bine"... Şi făcu o mişcare foarte hotărîtă care arăta că voeşte să doarmă cu tot dinadinsul.

„Cu toate acestea, trebue să-mi aduc aminte..." zise peste puţin Caranfil... „ducele... cum îi zice... ducele de..." Dar ducele de... refuză cu îndărătnicie să se arăte...

„Ei, de-acu, destul!"... îşi porunci aspru profesorul şi se întoarse cu faţa la părete. El stătu aşa câtva timp, apoi deschise ochii şi zise: „tot e devreme. Ducele de... Bal... nu... ducele de Cal... nu... ducele de Ac... parcă nu începe cu A... ducele de... Ram..." Dar cu tot procedeul acesta mnemotecnic numele generalului rămase ascuns în adâncimi insondabile, ceea ce făcu pe Caranfil să esclame tare:

„Sânt un prost şi un dobitoc, treaba asta am acu?" Şi ca să deie o desminţire categorică acestei păreri defavorabile despre dânsul, închise din nou ochii şi se întoarse cu spatele la Napoleon, manifestaţie care arăta lămurit intenţia lui hotărîtă de a rupe orice comunicaţie intelectuală cu dânsul. Dar imediat se sculă pe jumătate şi fixă un punct în spaţiu cu o vădită încordare... Eroul englez rămase tot anonim!

Caranfil se trânti pe pat, apoi deodată svârli oghialul de pe el, se dădu jos şi începu să se plimbe dela un capăt la celălalt al odăii.

„Ia să vedem, zise el tare... S'o luăm încetişor... Aşa!".

Şi începu ca la şcoală să-şi pună întrebări şi să deie tot el răspunsurile:

— Unde a fost învins, mă rog, Napoleon? — La Waterloo. — Foarte bine. — Cine l-a învins? — Ducele de..."

Caranfil se opri la figura lui Napoleon, pe care o fixă cu tenacitate, ca şi cum ar fi voit să citească în trăsăturile eroului francez numele duşmanului său. Dar împăratul stătea mândru şi nu voi să se lese ademenit de manopera profesorului. De aceea începu iarăşi cu întrebările, plimbându-se agitat prin odaie: „Cine a fost învingătorul lui Napoleon? — Ducele de..."

Intrebarea asta a fost pusă acuma cu toată vehemenţa trebuincioasă împrejurării, iar răspunsul fu dat aşa, ca şi când profesorul ar fi voit să surprindă pe un duşman nepregătit. Zădarnic însă şi acest artificiu!

Se vede bine că ducele era hotărît, cu tot dinadinsul, ca în noaptea asta să petreacă în locuinţa lui aeriană pe sama amicului nostru.

Caranfil se opri în mijlocul odăii şi zise cu tonul cel mai convingător: „Să fiu cuminte... să aştept până mâne... nu-i cine ştie cât... Atunci voi afla desigur". Şi profesorul, ca încheiere la această judecată, iarăşi fixă un punct în spaţiu. „Şi apoi serios... ce-mi pasă la urma urmei cine l-a învins?!... Dracul să-i iee pe amândoi!... Haide, Caranfile... nu fi nebun... La culcare!"

Intr'adevăr, în urma acestei admonestări aşa de înţelepte, Caranfil se culcă iarăşi, închise ochii, şi îşi puse şi o pernă peste cap. Dar nu trecură nici cinci minute şi el ridică capul şi zise încetişor: „Kutusoff, Blücher, Schwarzenberg..." Dar nici în tovărăşia soţilor lui de arme generalul englez nu voi să iasă la iveală, ceea ce făcu pe Caranfil să-şi vâre faţa adânc în perne şi să bată din picioare ca un desperat, trimeţând la toţi dracii pe Napoleon, împreună cu duşmanii lui.

El se sculă, udă un prosop cu apă rece, se legă cu el la cap, apoi începu să se plimbe prin casă furios, repetând ca un şcolar bucher: „Napoleon a fost învins la Waterloo... stăi... stăi... stăi! — Cine a învins pe Napoleon la Waterloo? — Ducele de..."

Cum se plimba astfel prin casă, deodată o licărire fericită îi lumină faţa şi Caranfil se opri pe loc şi zise tare, cu cea mai desăvârşită convingere, uitându-se fix la o crăpătură în podele:

„Toţi oamenii sânt muritori... ducele de... e om... deci ducele de... e muritor".

Să nu creadă cumva cetitorul că, sub influenţa acestei idei fixe, mintea amicului nostru Caranfil o luase pe câmpii mănăstirii. Nu, de loc! Ce era? El îşi adusese aminte că odată, mai de mult, învăţase la universitate, într'un manual de logică al unui englez, acest exemplu de silogism, în care ducele învingător era subiectul din propoziţia minoră; şi dacă istoria îl trădase în noaptea asta blestemată, sperase un moment că cel puţin filozofia îi va veni în ajutor.

De prisos însă! Simţea că îi va fi cu neputinţă să doarmă. O durere mare de cap îl cuprinse, o durere nervoasă... insuportabilă. Caranfil deschise fereastra şi o răcoare plăcută veni în odaie, răcorindu-i capul înfierbântat. De pe dealul din faţă, dinspre Pleş, se auzea fâşiitul brazilor. Luna lumina întinderile, şi la lumina ei, chipul lui Napoleon se desluşea lămurit pe păretele opus. Caranfil îl fixă încă odată cu aceeaşi intenţie de mai adineoarea, dar împăratul, cu capul întors în profil, cu mâna dreaptă în deschizătura jiletcii şi cu cea stângă la spate, îl înfrunta vădit cu aerul lui rece şi dispreţuitor.

Această chestiune începu să iee pentru Caranfil proporţiile unei adevărate nenorociri. Unde să afle?... Ce să facă?... Cu neputinţă să doarmă!... Şi se plimba prin casă, cu paşi mari, vorbind singur şi gesticulând:

„A fost în Portugalia... Cine a fost în Portugalia?... Ducele de Brag... nu... Toţi oamenii sânt muritori... Cum de l-am uitat?... Ducele de Rag... lua-l-ar dracu..."

Imposibil!

Un moment se gândi la popa Chiprian... dar nu!... era o prostie... o văzu singur Caranfil... căci de unde putea să ştie călugărul numele generalului englez?

Unde să se ducă?... Cum să afle? Da! se va duce la amicul său Vasiliu... el singur îl va putea linişti. Până dimineaţă era prea mult. Caranfil se îmbracă, se încălţă şi ieşi din casă. Vasiliu stătea tocmai în Vovidenie... dar n'are a face. Caranfil porni într'acolo.

Când să iasă, văzu lumină la Chiprian, care şedea alături într'o cocioabă veche, şi Caranfil stătu pe gânduri un moment... Nu, desigur, e o prostie... de unde are să ştie el?"

Dar împins de o trebuinţă nehotărîtă se trezi înăuntru...

Călugărul, un bătrân de vre-o 80 de ani, se închina cetind dintr'o carte. Văzându-l, întrebă pe chiriaşul său:

— Nu v'aţi culcat încă?

— Ba da... dar nu mi-i somn. M'am mai uitat la cadrele cele de pe păreţi.

— Iaca acuşi toacă de utrenie, zise călugărul.

— De mult ai tablourile, părinţele?

— Le am dela părintele Ioachim.

— Ai şi pe Napoleon. Mare împărat a fost...

— O fi fost, da.

— Dar sfinţia ta ştii cu cine s'o bătut el?

Călugărul se uită la dânsul, apoi:

— S'o fi bătut şi el cu *Hosman Paşa.*

— D'apoi bine, părinte, zise cu ciudă Caranfil, dumneata nu ştii peste ce ţară a domnit Napoleon?

— Cum nu? peste ţara nemţească.

Caranfil îl lăsă în plata Domnului şi plecă la Vasiliu.

Era o noapte dintre cele mai frumoase. De pe cărarea care duce spre deal, în Vovidenie, se vedea o privelişte minunată, dar lui Caranfil de altele îi ardea acum: „A comandat cu Blücher... Prin urmare, cine a comandat cu Blücher? Toţi oamenii sânt muritori... Ducele de... este om..."

De prisos toate procedeele! Noroc că nu mai era mult până la Vasiliu.

Când a ajuns în Vovidenie era miezul nopţii. O linişte mare stăpânea toate împrejurimile... Numai toaca mănăstirii se auzea lămurit, când mai încet, când mai tare, iar din fundul codrilor care împrejmuesc din trei părţi mănăstirea din deal, o altă toacă, de la un schit misterios, răspundea când mai tare, când mai încet...

Caranfil bătu în geamul prietinului său strigându-l pe nume.

— Cine-i acolo? se auzi dinăuntru.

— Eu.
— Tu ești?
— Da. Dormeai?
— Adormisem, da' ce-i?
— Te rog, cum îi zice generalului englez care a învins pe Napoleon la Waterloo?... Comandantul luptei...
Urmă o mică pauză, după care Vasiliu întrebă:
— Ai înnebunit?
— Te rog, lasă gluma la o parte, spuse Caranfil, și răspunde-mi.
Vasiliu nu răspunse, dar se auzi un mic sgomot în casă și după puțină vreme, ușa sălii se deschise și o figură îmbrăcată în alb, cu surtucul între umere, apăru în cerdac:
— Ce ai, bre?
— N'am nimic, răspunse Caranfil, am uitat numele învingătorului lui Napoleon și mă chinuesc de-aseară să aflu cum îi zice și nu pot.
— Pentru asta ai venit?
— Pentru asta.
— Nu cumva ai fost azi pe la Casa de nebuni? îl întrebă foarte serios Vasiliu...
— Nu vorbi prostii... te rog, răspunde-mi.
Vasiliu se gândi un moment, apoi zise: Nu-mi aduc aminte".
Caranfil insistă: „Adă-ți aminte... te rog... e duce... duce de... adă-ți aminte... a fost comandantul suprem la Waterloo... A luptat întâi în Portugalia. E duce...
Vasiliu păru că se gândește adânc. Caranfil adăugă:
— El îi care a zis în focul luptei la Waterloo: „să murim pentru bătrâna Anglie". Ți-aduci aminte?
— Să murim pentru Bătrâna Anglie?
— Da, da, da! zise bucuros Caranfil.
Vasiliu se gândi în urma acestei lămuriri, pe când Caranfil își ținea răsuflarea.
— Nu-mi aduc aminte.
— Gândește-te... te rog, gândește-te... a fost ministru pe la 1828.

— La 1828?
— Da... în cabinetul lui Robert Peel.
— Metternich?... zise cu oarecare sfială Vasiliu.
Caranfil se înfurià:
— Bine, măi, Metternich e englez? Atâta istorie știi tu? Să-ți fie rușine să spui asemenea prostii, ce dracu?!
Și o mare descurajare cuprinse pe Caranfil.
Vasiliu îi răspunse liniștit:
— Ia ascultă, bre, ai venit să-mi faci scandal... în mijlocul nopții? Haide pleacă de-aici, căci mi-i și frig...
— Te rog, zise Caranfil schimbând tonul. Nu te supăra... mai gândește-te oleacă... Nu-i Metternich...
Vasiliu se gândi, ce-i dreptul, dar răspunse:
— Nu... nu-mi aduc aminte.
— Nu-ți aduci aminte, sau nu știi?
— Nu-mi aduc aminte.
— Te rog... adu-ți!
— Lasă-mă în pace, mi-ai stricat somnul... nu-mi aduc aminte. Ce dracu, ești nebun, sau îți baţi joc de mine?
Și Vasiliu intră înăuntru și încuià ușa.
Caranfil rămase un moment pe gânduri. Iși duse mâna la frunte, după care operație urmă o vorbă grozavă, plină de năduh, probabil la adresa ducelui... ista... cum îi zice... căruia, desigur, nici un englez și nici un alt om nu i-o adresase până atunci.
După aceea porni încetișor la vale tot cum venise.
Pe drum se oprea din când în când: ‚Nu se poate... nu se poate... ducele de... ducele de Mag... nu... ducele de Bag... nu!... stăi..." Și el deslănțui imediat un torent de vorbe ușurătoare, care învăluiră deopotrivă pe duce, mănăstirea, pe amicul Vasiliu, în special, și toate trebile omenești în general. Apoi, întocmai cum ar striga la telefon: „Waterloo!... Ducele de..."
Caranfil ajunse acasă, fără să poată stabili nici o asociație psihologică, etimologică sau cronologică între diferitele lucruri scoase de dânsul la lumină în acea noapte blestemată și numele ducelui victorios. De la ușă, se asvârli desperat pe pat. Stătu

un moment aşa, fără să se mişte, apoi se sculă, deschise geamul, se plimbă prin casă uitându-se cu o ură feroce la Napoleon. Impăratul sta rece şi nepăsător!

In urmă, se desbrăcă, se descălţă aruncându-şi ghetele cine ştie unde şi se vârî în aşternut trăgându-şi oghealul peste cap.

Dar deodată sări din pat ca muşcat de şarpe şi se năpusti asupra unei lăzi care stătea în fundul odăii. „Dobitoc ce sânt!" strigă tare Caranfil dându-şi o tiflă. Apoi, de la ladă alergă la masă, pe care o pipăi pe deasupra cutând chibriturile, gratificându-se într'una cu titlul de dobitoc, pe urmă dete fuga la geam, unde iar făcu nişte mişcări ca şi cum ar fi cântat pe un instrument cu clape, apoi îşi înşfăcă hainele şi tremurând de nerăbdare scotoci prin toate buzunările. Negăsind ce-i trebuia nici aici, se aruncă iar asupra lăzii începând să bojbăiască înăuntru prin întuneric, dete peste o carte mică şi groasă şi, stăpânit de un singur gând, se repezi afară ca un turbat, oprindu-se din fugă lângă un felinar care era cam la vre-o două sute de metri de la casa lui. Acolo el deschise dicţionarul şi ceti la cuvântul *Napoleon:*

„Fu învins la Waterloo în ziua de 18 Iunie, de către armatele coalizate, subt comanda ducelui de Wellington şi..."

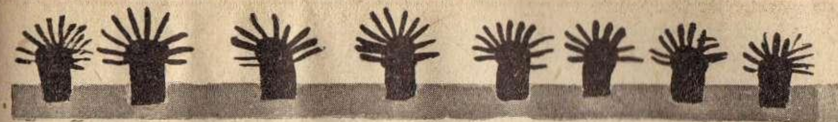
„A, ha! bun! luate-ar dracu!... strigă Caranfil uşurat. Ducele de Wellington". Urmă încă o vorbă românească, adresată exclusiv Englezului, de astădată de satisfacţie însă.

Şi tremurând de frig, temându-se să nu-l vadă cineva desculţ şi în costumul acela, Caranfil fugi iute înapoi, se culcă liniştit şi adormi îndată.

PĂTRĂŞCANU D. D.

S'a născut în 1872 în Tomeşti (Iaşi), moare în 1937. Studiile le-a făcut la Universitatea din Iaşi. Colaborează la Viaţa Românească şi alte reviste literare. Scrie schiţe şi nuvele cu subiecte din viaţa banală, tristă şi hazlie de toate zilele.

Opere: „Schiţe şi amintiri", (Iaşi 1909), „Timoteiu Mucenicul" (1913), „Candidat fără noroc", (1916), „Inzăpădiţii", (1916), „Vinovaţii", (1918), „Strateg'e" şi „O excursie de plăcere" (1929), „Domnu Nae" (1921), „Ce cere publicul dela un deputat", etc.

COVOR BASARABEAN

de D. IOV

Ce mâini trudite de ţărancă
Ţi-au înflorit urzeala, trandafirii
Şi te-au ţesut ca să te calce mirii?
Cum o strigau? Marie? Ancă?

Pe câmpul tău bogat, cum e un lan,
Privirea mea citeşte ca'n scrisoare,
Gândindu-mă la biata ţesătoare
Frumosule covor basarabean.

Eu parcă văd o frunte cum asudă
Şi-obrajii aburiţi. ca nişte pâini!
Aş vrea ca să sărut acele mâini
Ce te-au înflorit cu dragoste şi trudă.

Au plâns de-asupra ta tristeţi de moină
Şi inima şi-a destrămat-o 'n fire;
Chenarul drag ţi l-a ţesut din doină
Şi florile, din cântec de iubire.

In clitul, sub icoane, ce-adun' anii
Din truda degetelor de mărgean,
Că zestre-ai fost şi te-au furat duşmanii,
Frumosule covor basarabean.

Tinere macedonence, se întorc dela apă

CONSTANTIN BRÂNCOVEANUL

Brâncoveanul Constantin,
Boier vechi şi Domn creştin,
De averi, ce tot strângea,
Sultanu se îngrija
Şi de moarte-i hotăra,
Căci Vizirul îl pâra.
Intr'o Joi de dimineaţă
Zi scurtării lui de viaţă,
Brâncoveanul se scula,
Faţa blândă el spăla,
Barba-i albă-şi pieptăna,
La icoane se 'nchina,
Pe fereastr' apoi căta
Şi amar se spăimânta:
Dragii mei coconi iubiţi!
Lăsaţi somnul, vă treziţi,
Armele vi le gătiţi,
Că pe noi ne-a'nconjurat
Paşa cel neîmpăcat,
Cu ieniceri, cu tunuri mari,
Ce sparg ziduri cât de tari".
Bine vorba nu sfârşia,
Turcii 'n casă iuruşia,
Pe tuspatru mi-i prindea
Şi-i ducea de-i închidea
La Stambul în turnul mare,
Ce se 'naltă lângă mare,

Unde zac fețe Domnești
Și soli mari împărătești.
Mult acolo nu zăcea,
Că Sultanu-i aducea
Lângă foișorul lui,
Pe malul Bosforului.
„Brâncovene Constantin,
Boier vechi, ghiaur hain!
Adevăr e c'ai chitit
Pân'a nu fi mazilit,
Să desparți a ta Domnie
De a noastră Impărăție?
Că de mult ce ești avut,
Bani de aur ai bătut,
Făr'a-ți fi de mine teamă,
Făr'a vrea, ca să-mi dai seamă".
— „De-am fost bun, rău la Domnie
Dumnezeu singur o știe;
De-am fost mare pre pământ,
Cat'acum, de vezi ce sânt!"
— „Constantine Brâncovene!
Nu-mi grăi vorbe viclene!
De-ți e milă de copii
Și de vrei ca să mai fii,
Lasă legea creștinească
Și te dă 'n legea turcească!"
— „Facă Dumnezeu ce-a vrea!
Iar pe toți de ne-ți tăia,
Nu mă las de legea mea!"
Sultanul din foișor
Dete semn lui Imbrohor,

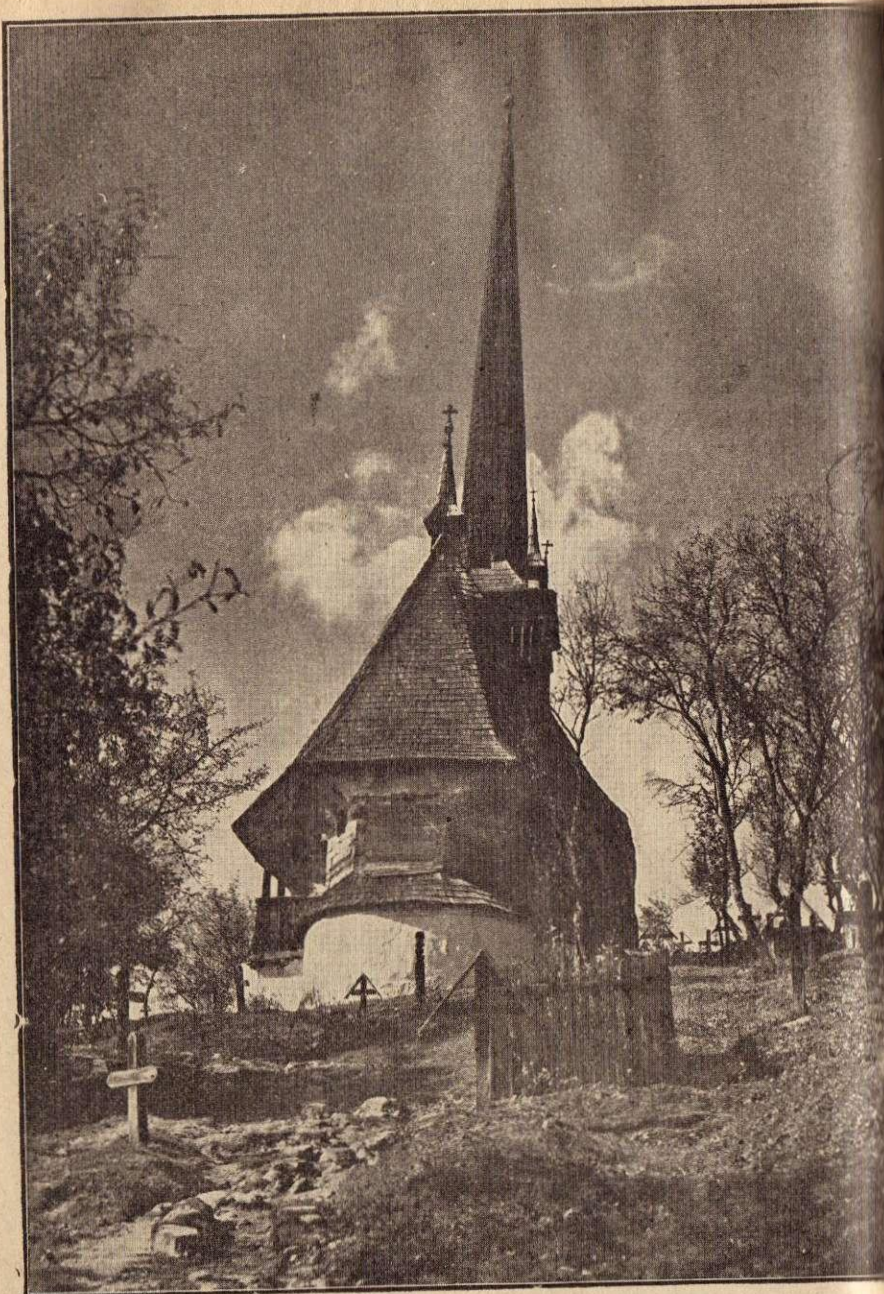
Doi gealați venia curând,
Săbiile fluturând,
Și spre robi dacă mergea,
Din coconi 'și alegea
Pe cel mare și frumos,
Și-l punea pe scaun jos
Și cât pala repezia,
Capul iute-i retezia.
Brâncoveanul greu ofta
Și din gură cuvânta:
„Doamne! fie voia Ta!"
Cei gealați iarăși mergea
Și din doi 'și alegea
Pe cel gingaș mijlociu,
Cu păr neted și gălbiu,
Și pe scaun îl punea,
Și capul îi răpunea.
Brâncoveanul greu ofta
Și din suflet cuvânta:
„Doamne! fie voia Ta!"
Sultanul se minuna
Și cu milă se 'ngâna:
„Brâncovene Constantin,
Boier vechiu și Domn creștin!
Trei coconi tu ai avut,
Din trei doi ți-i ai pierdut,
Numai unul ți-a rămas,
Cu zile de vrei să-l las.
Lasă legea creștinească
Și te dă 'n legea turcească!"

— „Mare-i Domnul Dumnezeu!
Creştin bun m'am născut eu,
Creştin bun a muri vreau...
Taci drăguţă! nu mai plânge,
Că 'n piept inima-mi se frânge!
Taci şi mori în legea ta,
Că tu ceru-i căpăta!"
Imbrohoru se 'ncrunta,
Gelaţii înainta
Şi pe blândul copilaş,
Dragul tatii fecioraş,
La pământ îl arunca
Şi zilele-i ridica.
Brâncoveanul greu ofta
Şi cu lacrămi cuvânta:
„Doamne! fie voia Ta!"
Apoi el se 'ntuneca,
Inima-i se despica,
Pe copil se arunca.
Il bocea, îl săruta,
Şi turbând apoi striga:
„Alelei! tâlhari păgâni!
Alei! voi feciori de câini!
Trei coconi ce am avut,
Pe tustrei mi i-aţi pierdut,
Dare-ar Domnul Dumnezeu,
Să fie pe gândul meu:
Să vă ştergeţi pe pământ,
Cum se şterg norii de vânt,
Să n'aveţi loc de 'ngropat,
Nici copii de sărutat!"

Turcii crunt se oţăria
Şi pe dânsul tăbăra,
Haine mândre-i le rupea,
Trupu-i de piele jupuia,
Pielea cu pae-o umplea,
Prin noroi o tăvălea
Şi d'un paltin o lega,
Şi râzând aşa striga:
„Brâncovene Constantin,
Ghiaur vechi, ghiaur hain,
Cască ochii a te uita,
De-ţi cunoşti tu pielea ta?"
— „Câini spurcaţi, Turci, liftă rea,
De-ţi mânca şi carnea mea,
Să ştiţi, c'a murit creştin
Brâncoveanu Constantin!"

Din colecţia: **„Poezii populare ale Românilor"**, culese de Vasile Alecsandri, Bucureşti 1862.

Biserica din Fildul-de-Sus (Cluj-Ardeal)

AVRAM IANCU,
EROU NAȚIONAL DIN ARDEAL

de GABRIEL DRĂGAN

I. Viața.

Avram Iancu s'a născut la Vidra în August, 1824. A făcut studii la Zlatna și la Cluj. De aici în 1845 trecu la Tg. Mureș să facă practica de avocat, de „cancelist", la „Tabla regească", sau Curtea de Apel, cum i s'ar spune azi.

In Tg. Mureș, din primăvara anului 1848 începe acțiunea participării sale la viața politică a Neamului nostru. La 3/15 Mai, a aceluiaș an luă parte la adunarea dela Blaj, la care printre alții se aflau din Principate: Alecsandri, Costache Negri, Lascăr Rosetti, Alecu Russo, Gh. Sion și Alexandru Ioan Cuza, colonelul și domnitorul de mai târziu.

Dela Blaj, în vara aceluiaș an, Iancu trecu în munții Apuseni, în ținutul său natal, unde organiză poporul și în toamnă porni revoluția, începând cu dezarmarea Ungurilor. Capitulară în fața forțelor armate ale Românilor orașele: Abrud, Roșia, Offenbaia, Trascău, etc. Singură Zlatna opuse oarecare rezistență, dar încăpățânarea acestui orășel fu fără rezultat, căci plăti scump această acțiune, cu pârjolul pe care-l suferi. In mișcarea acestei revoluții Avram Iancu a fost secundat de vestiții tribuni: Buteanu, Balint, Axente, Dobra, Groza, I. Gomboș, Nicolae Corcheș, Alex. Candea etc. și de prefecții săi ca: Dionisie Pop Marțian, Ion Brad, Maxim Hulea, etc.

In iarna anului 1848—1849, după capitularea Aiudului incendiat, însemnat centru maghiar, la 8 Noembrie 1848, Avram

Iancu ia parte cu răsculații săi la o cooperare de acțiuni militare cu trupele imperiale. Căzură astfel în mâinile armatelor aliate române și austriace, Turda și Clujul, cu toate satele de pe valea Mureșului întâlnite în calea lor.

Dela Cluj, Ungurii fură urmăriți până aproape de Huedin, fără să aibe loc vreun atac imediat. Intre timp Ungurii primesc ajutoare dela Budapesta. Iancu dăduse drumul la o mare parte din oamenii săi, să se întoarcă pela casele lor, și nu mai avea decât vreo 1500 de soldați. Din cauza neînțelegerii unor planuri de luptă între căpitanul Ivanovich, un „încăpățânat lipsit de cele mai elementare cunoștințe de strategie militară" — trupele aliate sunt bătute la Trăeniș și la Ciucea, după care înfrângeri, Austriacii în frunte cu comandantul lor generalul Vardener și colonelul Losenau sunt alungați de pretutindeni de Unguri, depe teritoriul Ardealului, și găsesc refugiu la Râmnicul Vâlcii în Țara Românească.

Iancu se retrase și se blocă în munții lui de granit ca 'ntr'o cetate. Ungurii recuceresc Ardealul tot, numai Munții Apuseni cu Moții și strâmtorile lor nu pot, cu toate sacrificiile făcute. Avram Iancu înscrie în vara anului 1849, una dintre cele mai glorioase și mai mișcătoare pagini de eroism din istoria Neamului românesc. Hatvany, comandantul trupelor maghiare, sosi prin surprindere și ocupă Abrudul la 6 Mai, schingiuind și omorînd. La 8 Mai Iancu îl înconjoară în Abrud tăindu-i toate comunicațiile pe care le-ar mai fi avut cu Ungurii din afară. Hatvany, încercând să iasă din încercuire prin două atacuri violente, este respins cu pierderi mari. Hatvany reuși să iasă din Abrud, numai într'o luptă pe ceață și ploaie, în întunericul nopții. Dar Hatvany se reîntoarse cu puteri militare îndoite și după o luptă de 3 zile, este din nou bătut și alungat de armatele lui Iancu.

După înfrângerea lui Hatvany, urmă aceea a baronului Kemény Farkas. Luptele au decurs cu aceleași planuri și poziții de ambele părți. Kemény urmă întocmai planurile acțiunii generalului Bem și poziția celui dintâi căzut: Hatvany, iar Iancu era cu aceiași tribuni și aceiași moți neînvinși ca stâncile de

veacuri și pe aceleași locuri din copilărie. Kemény fu bătut și abia se putu retrage din fața atacurilor Românilor, la 16 Iunie în revărsatul zorilor. Ultimul trimis al Ungurilor fu Paul Vasvary, unul din cei mai înflăcărați tineri ai revoluției maghiare.

In lupta care a avut loc la Mărișel și Fântânele la 6 Iulie

AVRAM IANCU

1849, Paul Vasvary, căzu cu unitățile sale zdrobite. Luptele au fost decisive: munții rămâneau neînvinși.

După aceste fapte glorioase Iancu se aștepta ca soarta poporului român să fie răsplătită de Impăratul dela Viena, în numele căruia luptase. Lucrurile însă s'au petrecut altfel. La vizita făcută de delegația națională a Românilor în frunte cu Iancu la Viena, împăratul a făcut promisiuni. Dar după o bucată de vreme Iancu s'a văzut înșelat în speranțele lui. S'a mai întâmplat că în 1852, Moții să se dea „la răscoale și împotriviri cu

prilejul cercetărilor și prejudicierilor asupra cadastrului fonciar"; de care fapte, Avram Iancu fu făcut responsabil. Fu închis la Alba Iulia în aceeași închisoare în care odinioară au stat Horia, Cloșca și Crișan. Aici, „fu tratat cu brutalitate", fu chiar lovit în față de supraveghetorul arestului, și „ferecat în lanțuri".

După deziluziile din partea împăratului, această lovitură sgudui toată ființa morală a marelui erou și Avram Iancu înebuni. Timp de 20 de ani și-a rătăcit melancolia idealurilor pierdute, în singurătăți de munți sau în popasuri pela stâni și iarmaroace.

Muri într'o zi de toamnă la 10 Septembrie 1872 pe o bancă, în Baia de Criș, cu fața în sus, cu ochii spre imensitățile eterne și fu înmormântat sub gorunul străbunului Horia dela Țebea.

II. Personalitatea.

Din generația luptătorilor dela 1848, Avram Iancu prin *ideologia*, *sufletul* și *faptele* sale, prin *atitudinea*, cu care lua act în fața problemelor, ce frământau spiritul națiunii române din acele vremuri, și mai ales prin *culoarea cu totul originală a vieții sale cu desnodământul ei tragic*, se ridică în istoria neamului nostru ca un erou de epopee.

Ideologia lui Avram Iancu nu se află desfășurată în vre-o activitate de gazetă cum obișnuiau și obișnuiesc încă să se afirme — unii cărturari — gazetari, îndrumători ai opiniei publice, și nici scrisă în tratate speciale, care ar fi purtat de bună seamă caracterul teoriilor abstracte și nu realitatea marilor avalanșe de fapte istorice, pe care le-am avut. De aceea ideologia lui isvorăște din conștiința superioară cu care era înăscut, iluminat în această conștiință de o cultură bogată și temeinic pătrunsă, în care desigur bătea pulsul scrierilor lui *Șincai* și *Maior*, cu înflăcăratele lor descoperiri despre originea Românilor, și peste care pluteau ideile revoluționare ale timpului său, idei, care veneau cu vânturile din Apusul Europei, dela popoarele de pe coastele Atlanticului.

Dreptul de existență fizică și spirituală în toate formele de legalitate și de afirmare omenească în principiul continuității și

unității de rasă, era cel dintâi gând, cu care Avram Iancu se chibzuia la soarta poporului român.

Ardealul și Românii din leagănul lui, timp de aproape o mie de ani, sub jugul stăpânirii feudale maghiare nu cunoșteau decât umilinți, suferinți și dispreț. Ba mai mult, Românii, iobagii români în genere, erau niște ființe, care după considerațiile nemeșilor și magnaților atotstăpânitori, — nu trebuiau să aibe chip și asemănare cu ceilalți oameni, și deci nu puteau fi puși alături de celelalte ființe omenești, conlocuitoare în Statul lor. Răscoala din 1784 a țăranului *Horia* ajutat de ceilalți doi: *Cloșca* și *Crișan* anunțase preludiul acestui uragan vulcanic, pe care avea să-l deslănțue Craiul Munților, cu cetele lui de Moți neînvinși, sătui de impilări și nedreptăți.

Acțiunea lui Iancu însă, potrivit cu generația lui pregătită, cu împrejurările vremii, cu idei mai înaintate, cu voința lui hotărîtă, cu care impunea sugestii tuturor, trecu dela caracterul local al răzvrătitului Horia, la concepțiile unei mișcări de masse populare cu desfășurări largi, cu revendicări de drepturi depline, având ca obiective precise: înfrângerea trufiei maghiare și credința că împăratul va aprecia și va răsplăti jertfele poporului român, care nu l-a înșelat niciodată.

In linii generale ideologia lui Avram Iancu era aceeași ideologie pe care o întâlnim la mai toți intelectualii ardeleni de atunci. Crezul evanghelic îl formulase *Simion Bărnuțiu*, teoreticianul mișcării dela Blaj și apostolul cunoscutului discurs ținut în Catedrala din Blaj în ajunul marii adunări din Câmpul Libertății, dela 3/15 Mai 1848. Un lucru însă îl deosebea pe Iancu, pe deaîntregul de Bărnuțiu: calda înțelegere, puterea de convingere și apropierea printr'un graiu cât mai simplu și firesc de sufletul țăranului român, ceeace a determinat o trecere la acțiune fără șovăială și fără întârziere. Discursul lui Bărnuțiu, care trata ideile într'o formă savantă cu termeni tehnici din lumea abstractă a speculațiilor filosofice și într'o limbă latinizată aproape pestriță, era departe de a fi înțeles de gloatele simple și fără pregătiri intelectuale.

„In ziua aceea frumoasă un lucru însă lipsea pe câmpul Bla-

jului... limba! Inteligenții, frații și fiii miilor de Români adunați pe tribunele Câmpului Libertății, nu vorbeau românește și avântul învietor al acelei zile mărețe purta deasupra capetelor o babilonie de cuvinte stropșite smulse din latinește, pe care bieții români nu le înțelegeau nici decum deși le primeau ca semne de mântuire zicând: o fi... dar... așa o fi" [1]).

Dela această adunare rolul lui Iancu începu a concentra privirile și simpatia mulțimii: „Moldovenii zic că predicile politice de pe câmpul Blajului s'au ținut într'o limbă necunoscută celor patruzeci de mii de români și că aceea adunare fără Iancu, fără Buteanu și fără alți feciori asemenea, ce nu vorbiau după gramaticele și lexicoanele Blajului, ar fi fost o mare mistificație" [2]).

Iancu știa să dea expresia cuvenită gândurilor cărturarilor din comitetul național, atunci când ele cereau să fie tălmăcite poporului.

Sufletul lui Avram Iancu, alături de *faptele lui*, constituie poate cea mai rodnică și mai bogată grădină a personalității sale. In adâncurile acestui suflet se oglindeau toate năzuințele Neamului românesc și toate suferințele lui de veacuri. Isvodit parcă din purgatoriul trecutului era născut mai altfel decât ceilalți, mai purificat și mai limpede, și deaceea nu dorea nației sale și oamenilor în genere, decât un traiu mai omenesc. Viața lui Iancu chiar în momentele cele mai critice ale revoluției e plină de fapte cu totul neașteptate, pornite parcă din adâncul înțeles al preceptelor biblice, din inima unui nou Iisus, îndurerat și totuși blajin, bun și zâmbitor.

„In timpul revoluției în drumul său spre Alba-Iulia, Iancu trecu în fruntea Moților săi prin comuna Șard, tocmai în ziua când Românii de acolo dezarmau, ba chiar măcelăreau pe Unguri. El se reculese împreună cu trupele sale, ordonând un popas de câteva ore, în timp ce se prezintă la dânsul o femeie, al cărei bărbat fusese ucis de Români. Femeea, care în curând avea să nască, bazându-se pe relațiile de prietenie dintre bărbatul ei și acesta, îl rugă să primească a fi nașul băiatului, sperând că pe

1) **Alecu Russo: Cugetări și Amintiri pag. 17.**
2) **Alecu Russo: Scrieri, București 1908 p. 80.**

calea aceasta va scăpa dela moarte. Iancu se învoi îndată și acela „de groaza căruia tremura tot Ardealul" îi boteză copilul, scăpând întreaga familie a celui ucis de furia poporului înarmat. Alte familii fruntașe din acea comună se refugiară sub scutul trupelor sale la Alba Iulia" [3]).

E cunoscută acțiunea deputatului român maghiarizat, Dragoș, care îndemna pe Români, trimis fiind de Unguri, să depună armele, să înceteze revoluția. In timpul pertractărilor cu el căzură surprinși de venirea lui Hatvany, în Abrud, tribunii Buteanu și Dobra, schingiuiți și omorîți de Unguri în cele mai groaznice chinuri.

Dar Iancu cu toate că era să cadă prins și el, și-ar fi avut aceeaș soartă, la moartea renegatului Dragoș, plânse. „După alungarea dușmanului (Hatvany) Românii intrară din nou în Abrud și în aceeași zi avu loc în cele mai tragice împrejurări, moartea deputatului Dragoș. Această întâmplare pricinui lui Iancu o profundă durere. Ea smulse din pieptul acestuia următoarele cuvinte, pe care le reproducem fără nici un comentar: „V'ați luptat cu honvezii așa de brav, încât îmi vine să vă sărut pe toți dar că ați omorît pe Dragoș mi-ați amărît sufletul" [4]).

Așa a fost sufletul Iancului, Craiul Munților. Faptele lui, în activitatea războinică au în ele imperativul vremii ce sosise. O descătușare de lanțurile robiei era credința mântuitoare.

Dacă prin alte mijloace, pe cale mai pașnică nu se putea ajunge la o înțelegere, nu mai rămânea decât prin forțele armate smulgerea dreptului dela asupritori, fapt care era cea mai elocventă dovadă a generațiilor de luptători dela jumătatea secolului al XIX-lea.

Atitudinea, cu care Iancu lua act în fața problemelor, ce stăpâneau preocupările Românilor, constituie caracteristica eroului genial.

„Pe Câmpia Libertății din 1848 între tinerii, care formau garda de onoare a comitetului național, se ridica unul de o fru-

3) **Nicolae Buta: Avram Iancu și epoca sa, Cluj 1924 p. 54.**
4) **Idem: op. cit. pg. 63.**

mușețe clasică, îmbrăcat în costum de muntean, cu șerpar și pistoale la brâu...

Hotărîrile adunării fură aprobate de mulțime, când Ungurii începură a pușca dinspre Mănerade. Iancu scoțând un pistol de după brâu și descărcându-l strigă: „Intre noi și Unguri, numai acesta va decide!" Mulțimea adunată simți instinctiv că... „acesta e eroul pe care-l aștepta de atâta vreme..." [5]).

Avram Iancu, născut și crescut în configurația stâncilor de bazalt, care prin măreția lor sfidează eternitatea, și adăpat în copilărie cu visurile limpezi ca apele izvoarelor ce susură'n jgheaburi, trebuia să împrumute în temperamentul său structura elementelor naturii. Munții Apuseni sunt construiți cu frumuseți grandioase și contrastante, ceeace le dă o înfățișare misterioasă. Temperamentul lui Iancu răsfrânge în bună parte expresia voliționară a elementelor de configurație geografică socială, și aceste constatări sunt unanim recunoscute. Deaceea îl vom vedea pe Iancu meditator hotărît, întreprinzător, activ și capabil de enunțarea rezoluțiilor, în diferitele chestiuni însemnate, la care a fost chemat să ia parte, prin termeni de propozițiuni scurte dar cuprinzătoare. In timpul unei ședințe cu discuțiuni interminabile, la Sibiu, a Comitetului Național, Iancu, cu tot respectul ce-l avea pentru cei mai în vârstă decât el, le taie vorba: „Domnilor vorbiți înainte, eu plec în munți și fac revoluție". Sau cuvântarea către soldații săi, dela dealul Feleacului, din apropierea Clujului, cuvântare pe care o încheie atât de românește: „Gata măi?" Puțina vorbă a lui Iancu, atunci când alții găseau prilej de oratorie, ne amintește laconismul vechilor spartani.

După terminarea acțiunii revoluționare, întreg poporul român cu intelectualii conducători și membrii comitetului național se așteptară dela Impărat la răsplată, pe care se cuvenea să le-o dea, la dreptatea strigătoare la cer, și care după atâtea veacuri nu mai putea să întârzie. De aceea la îndemnul lui Șaguna și după propunerile, la început puțin convingătoare, Avram Iancu,

[5]) **Dr. Iacob Radu: Anuarul XLIII al liceului „Avram Iancu" din Brad, pe anul școlar 1920—1921, pp. 19—21.**

Laurian, Balint, Maior și Poppescu formară o delegațiune, și la sfârșitul lui Februarie 1850 ajung la Viena. Aici Avram Iancu însoțit de *Laurian, Balint* și *Maior*, la 8 Martie 1850, se înfățișară în persoană Impăratului, să-i aducă la cunoștință, în urma evenimentelor, a căror amintire era încă proaspătă, dorințile națiunii pe care o reprezentau. Impăratul îi primi bine, le mulțumi pentru credința cu care și-au făcut datoria și le promise — eterna promisiune a curții imperiale — că va lua în seamă cererile Românilor și că „dreptele lor cereri se vor împlini".

Dar Impăratul, în numele căruia Românii ardeleni bătuseră pe răsculații unguri împotriva Vienii și apăraseră cu brațele lor supremația Habsburgilor, nu-și ținu promisiunea. *Acordă doar o decorație: ordinul „Francisc Iosef" eroului dela Câmpeni, fiul Moților, care cucerise în vârtejul atâtor lupte cu sabia în mână, drepturi pentru nația sa și nu decorații personale.* Iancu, dintr'un superior bun simț, refuză decorația ca pe-o jignire, cum de altfel refuză și ordinele conferite de Ruși.

„După doi ani, în 1852, împăratul onoră cu vizita sa districtul minelor din Munții Apuseni. Voia să vadă și el ținutul acesta cu stânci sfidătoare și oameni vânjoși cu energii de oțel. Populația, la vestea venirii acestui oaspe înalt părea însuflețită de noui speranțe. Se făcură din partea oficialității pregătiri mari. Dar la serbările pentru întâpinarea Impăratului, împotriva tuturor stăruinților de pretutindeni, Iancu refuză să ia parte. „Toate stăruințele prietenești de atunci, cu tot mirajul unor avantagii politice pe seama a lor săi, nu l-au putut îndupleca să apară înaintea domnitorului. Vizita plăpândului Habsburg s'a desfășurat într'o atmosferă de amărăciune și doliu. Foștii lănceri lipsiți de comandantul lor, se uitau cu sprincenele încruntate la acest convoiu nedorit. In fața casei cu șindrile dela Vidra nu aștepta decât tatăl eroului, întinzând un pahar de vin oaspelui cu un gest de politeță patriarhală. Avram Iancu pregătise acest gest de mușcătoare ironie și se afundase în codru ca un vultur cu aripile zdrobite aruncând prietenilor săi sentința lapidară ca un dicton biblic:

„Toate sunt în zadar, un nebun şi cu un mincinos nu se pot înţelege“ [6]).

Se mai nimeri că în tot acel an, din cauza unor neînţelegeri la impuneri funciare, Moţii se împotrivirà şi ameninţară cu răscoala, pentru care fapt Iancu, fără să aibe vreun amestec, fu băgat în închisoare la Alba Iulia, unde fu brutalizat de imbecilul Höhn, pus în lanţuri şi pălmuit în faţă, faţa lui Avram Iancu, învingătorul lui Hatvany, Kemény şi Vasváry!

In urma arestor întâmplări, *prăbuşiri morale îl sguduiră din temelie în lumea lui interioară* şi Iancu se simţi despersonalizat: „*Eu nu mai sunt Iancu, eu sunt umbra lui Iancu*“, zicea adesea. De acum, timp de douăzeci de ani va trăi cel mai sfâşietor desnodământ de tragedie. Purtând melancolia idealului apus, jalea unui neam întreg cu aspiraţii neîmplinite, umbla rătăcitor pe creştete de culmi, pe unde altădată, sub umbrarul unui fag, în jurul unui foc, îşi împărtăşise visurile cu înţelegerea caldă a lui Nicolae Bălcescu. Trecea peste guri de văi, pe la stâni şi-l întâmpinau bucuroşi de oaspe, ca pe un frate, câinii şi ciobanii... Şi pleca şi se pierdea pe cărărui de codru şi scotea dela brâu fluerul, şi se îngâna în doine cu păsările, apele, vânturile şi freamătul de codru, care parcă dintr'o amintire de demult, îi aducea pe frunze refrenuri din zile glorioase:

Astăzi cu bucurie
Românilor veniţi
Pe Iancu în câmpie
Cu toţi să-l însoţiţi...

Intr'o zi pribeagul a murit. Dar moartea i-a fost o părere. Iancu trăeşte şi va trăi întotdeauna: se desface ca o umbră din elementele naturii, cu care este geamăn, şi îndurerat de soarta fraţilor vitregiţi, ne plânge în suflet povestea lui, cea mai frumoasă legendă din istoria neamului nostru.

---

6) Octavian Goga în **Avram Iancu**, articol în revista „Ţara noastră“, număr comemorativ, August 1924, Cluj, reprodus în vol. **Mustul care fierbe**, Bucureşti, 1926, pp. 291—292.

MORAVURI ŞI OBICEIURI LA MACEDOROMÂNI [1])

de **VASILE DIAMANDI - AMINÇEANUL**
Profesor şi Membru al Societăţii Geografice Române

Moravurile, obiceiurile şi datinile moştenite din moşi, strămoşi, sunt păstrate cu sfinţenie de toţi Aromânii din Peninsula Balcanică, deosebindu-se de acelea ale Grecilor şi ale Slavilor, apropiindu-se foarte mult de ale Românilor din Ţară.

Cinstea familiei şi respectul către bătrâni, fie în familie, fie în public, este exemplară. Când bătrânul sau tatăl porunceşte ceva într'o familie, porunca lui trebue îndeplinită pe deplin. Tatăl este ca la Romani „Pater familias“.

In toate împrejurările se recurge la sfatul bătrânilor dela care a recurs şi sfatul comunei „Dimogherontia“.

Ca dovadă de autoritatea pe care o exercită bătrânii este căsătoria. Când un tânăr sau o tânără sunt pentru căsătorie, grija alegerii miresei sau mirelui, o are bunicul sau bunica când trăesc, sau părinţii în lipsa lor.

Sunt cazuri când tinerii nici că s'au cunoscut, deoarece fata dela 12—13 ani nici că se mai arată străinilor. Se întâmplă ca ginerele să fie în străinătate, iar logodna se face chiar în lipsa lui de către bunici sau părinţi, fiind înştiinţat numai ca să se pregătească de venire. De multe ori ginerele sosea în ajunul cununiei, când toate pregătirile şi invitaţiile erau făcute de părinţii lui.

In familiile unde sunt mai mulţi fraţi, toţi trăesc împreună nedespărţiţi cu soţiile şi copii lor, nu e permis nici unuia dintre fraţi să părăsească casa părintească locuind într'altă casă până

---

1) **D. Cosmules:** Datini, Credinţe şi Superstiţii aromâneşti, Bucureşti 1909 Buchon Op. Cit. pag. 340.

când trăesc bătrânii lor părinţi, care conduc şi supraveghează întreaga familie; numai după moartea bătrânilor, fraţii se pot despărţi şi trăi separat.

Serviciul casei (gospodăria) este făcut întotdeauna de soţiile fiilor, orânduite a servi câte una pe săptămână pentru gătit scuturat, curăţit, frământat pâinea, căratul apei dela fântână etc. Intre nurori se caută întotdeauna să fie armonie şi bună înţelegere, lucru ce e supraveghiat de soacră, iar în lipsa soacrei, de nora cea mare. In aşa chip, nu se turbură niciodată armonia perfectă şi buna înţelegere a întregii familii, care numără peste 30 de membri.

Familiile cele mai bogate au şi câte o servitoare care ajută în menajul casei stând până la măritiş, când patronul o înzestrează cu tot necesarul.

Cerşetoria nu există în nici un chip la Aromâni fiind dispreţuită şi considerată ca înjositoare pentru demnitatea de om harnic.

Cu privire la datine voiu aminti câteva din cele privitoare la nuntă şi naştere.

Nunta este cea mai însemnată zi, cea mai mare sărbătoare la Aromâni. Nunta ţine o săptămână începând de Joia înaintea cununiei, care se face Duminica şi sfârşeşte Miercurea după cununie. Toate pregătirile se fac cu ceremonie. Joia de înainte de căsătorie ia denumirea de „Joia acăţărei aluatului", atunci începe nunta la mire cu lăutari. Sâmbătă se fac invitaţiile, fie în scris, fie prin viu graiu cu lăutari şi cu plosca de vin.

Sâmbătă seară este masă la mire şi la mireasă. La mire se cântă cântecul mirelui pentru bărbierit, iar la mireasă pentru găteala ei, adunându-se în jurul ei prietenele, rudele şi vecinele, cântându-i diferite cântece destinate acelei zile. Se ia deasemenea un măr în care se pun piese de argint, care apoi se împart nuntaşilor. Obiceiul acesta era şi la Romani după cum ne spune Heuzey în renumita sa lucrare „Le Mont Ollympe et l'Acarnanie", pag. 277.

Naşul care îndeplineşte cel mai principal rol, este invitat cu deosebită ceremonie Sâmbătă seara, când el, şi toţi ceilalţi

meseni aduc darurile cuvenite ca: colaci, miel şi plosca cu vin. Duminică dimineaţă pornesc cu toţii dela mire şi cu naşul în frunte precum şi cu toţi nuntaşii, mergând să ia mireasa. Pe drum cântă diferite cântece. Ajungând la mireasă sunt primiţi în pragul uşii de nuntaşii miresei.

După urările obişnuite pornesc cu mireasa, dar înainte ca mireasa să treacă pragul uşii, mirele o apucă de mâini ca să o atragă spre el, dar cei dela mireasă se prefac că o ţin, ca să nu fie răpită, întocmai ca Raptul dela Romani [2]). La întoarcere cu mireasa se ia altă direcţie ca să nu meargă pe acelaş drum pe unde a venit. Mireasa este însoţită şi de mici copii ca şi la Romani [3]). Iată ce ne spune marele istoric francez V. Duruy [4]) „Des enfants d'origine patricienne et qui ont encore leurs parents „l'escortent dans la maison la tenant par la main".

Ajunşi la casa mirelui înainte de a intra în casă se aruncă cu orez şi cu bomboane, apoi se dă fiecăruia să bea vin dintr'un ibric special, iar când mireasa trece pragul uşei, ea îl unge cu unt şi miere întocmai ca şi Unxor dela Romani [5]), ceeace însemnează că, mireasa aduce în casa mirelui duhul blândeţei şi al bucuriei.

Când intră Mireasa în casa mirelui se frâng colaci, care se aruncă peste capetele mirelui, miresei şi nuntaşilor întocmai ca Confarreatio dela Romani [6]).

Cununia se face fie la biserică, fie în casa mirelui după cum decid părinţii mirelui, după cum doresc şi decide asemenea în decomun acord naşul şi naşa. După cununie se întorc la casa mirelui unde petrec până Luni dimineaţa. Tot după cununie se joacă „Hora Miresei", fie în casă, fie în curte, cântându-se anu-

---

[2]) Daremberg et Saglio, Dictionnaire des antiquités grecques et romaines. fasc. 32 pag. 1656; Duruy; Hist. Romaine, t. V. cap. XXXII, pag na 268.

[3]) Daremberg et Saglio; Op. Cit. fasc. 32 pag. 1656.

[4]) Duruy; Op. Cit. t. V, cap. XXXII pag. 268.

[5]) Heuzey, Op. Cit. pag. 277; Daremberg et Saglio Op. Cit. fasc. 32 pag. 1656.

[6]) Heuzey, Op. Cit. pag. 277; Daremberg et Saglio Op. Cit. fasc. 32 pag. 1658.

mite cântece. In capul horeî stă naşul, apoi socrul şi pe urmă ceilalţi nuntaşi.

Mireasa până Luni după prânz când i se aduce zestrea este sub paza unor rude numite „boggiazi", tot Luni la prânz mireasa se duce cu unul sau doi boggiazi în pivniţă scoţând vin dela bute. La prânz iau cu toţi masa şi apoi pleacă boggiazi, iar mireasa rămâne cu mirele şi rudele lui [7]).

La Fârşeroţi există obiceiul ca, mirele să dea bani ca dar socrului întocmai ca Coemptio la Romani [8]).

In unele localităţi cum e la Meţova, Marţea după nuntă se chefueşte cu ocazia aducerii de cadouri dela mireasă, iar după prânz se duc la naş cu friptură şi băutură numită „Plătarea Naşului".

Prima Duminică după nuntă, mireasa se duce la biserică, apoi întorcându-se acasă se serveşte femeilor care au condus-o dulceaţa, „Ţigănile Nveastei". Tot în aceeaşi Duminică după prânz are loc „Prighicea", adică chef la casa părinţilor miresei, participând toţi aceia care fuseseră şi la nuntă. Cheful durează până Luni dimineaţă.

La naştere se observă multe obiceiuri. Femeea însărcinată este bine menajată, nefiind pusă în servicii grele. Cei ce merg la dânsa evită de a vorbi ceva de ale mâncăreî pe care nu i le pot oferi, considerându-se ca ceva periculos sănătăţii însărcinatei, cu alte cuvinte înlăturarea avortului, considerat ca cel mai mare păcat. Apropiindu-se ziua naşterii se ţine în mare secret de teamă ca să nu sufere la naştere. Se chiamă cu mari precauţiuni moaşa şi numai în caz de forţă majoră se recurge la Doctor. După naştere aleargă copiii ca să vestească naşterea pe la rude şi prieteni pentru care primesc bacşişuri. Rudele, vecinele şi prietenele vin cu daruri la lehuză. Darurile consistă în clătite numite „ţigăni", şi alte dulceţuri. Prima Duminică după naştere se duc

7) După obiceiul din Aminciu (Meţova).
8) Heuzey, Op. Cit. pag. 277; Daremberg et Saglio Op. Cit. fasc. 32 pag. 1657.

bărbaţii în vizită, dând ca dar o piesă numită „Naştere". Piesa e o monetă de aur numită „Florie" adică galbeni imperiali.

Botezul are loc după opt zile dela naştere, preferindu-se Duminica, fie la biserică, fie acasă. Naşul este invitat cu mare ceremonie. La botez naşul aduce darurile cuvenite. Numele ce se dă născutului nu este ştiut de nimenea în afară de naş. Cum se pronunţă numele pruncului, copiii care se află acolo aleargă să dea de ştire părinţilor pruncului dela care primesc bacşişuri. După botez pruncul este dus în braţe de naş, până acasă.

Naşul nu se schimbă cu nici un chip, el este ţinut să cunune finul şi numai cu consimţământul lui s'ar putea pune un alt naş şi acesta în cazul când n'ar trăi cei botezaţi de el. In ziua botezului se obişnueşte să se facă chef, invitându-se rudele de mai aproape vecinii şi bunii prieteni. In unele localităţi masa aceea are loc a treia zi după botez, când se face şi ursita pruncului numită „Pugunie". Se crede că, în seara pugunicului vin „Mirele" (Ursitele)) în camera lehuzei hotărând despre viitorul pruncului. In noaptea aceea se pune sub perna pruncului diferite obiecte de fer ca: foarfeci, monete de argint şi cărţi de citit şi acestea cu înţelesul ca: să fie tare ca ferul, bogat ca argintul, deştept şi învăţat ca cartea. Mirele (Ursitele) se introduc în casă şi în camera pruncului fără să fie văzute, fiindcă ele sunt invizibile, de auzit se pot auzi ceeace ele hotărăsc. Mirele sunt trei şi hotărârea celei mari este definitivă. Sunt o mulţime de basme şi anecdote în jurul mirelor, formând obiectul principal al conversaţiunei între meseni din seara aceea.

Timp de 40 de zile, lehuza trebue să stea în casă; nu este lăsată niciodată singură în cameră, ci însoţită de cineva de ai casei, chiar un copilaş, iar în lipsa oricărei persoane se pune în colţul camerei o mătură; nu se dă nimica afară din casă. Camera lehuzei se tămâiază mereu ca să iasă necuratul. Preotul citeşte în fiecare seară rugăciuni. Indată ce se înserează nimeni nu iese sau intră în casa lehuzei, odată închisă uşa din camera lehuzei; abia a doua zi se deschide. Nu se lasă în timpul nopţii nici o rufărie la aer liber.

După 40 de zile, lehuza cu pruncul şi cu moaşa se duc la

biserică ca să-şi ia efhie (binecuvântare). In acea zi, lehuza se duce la mama ei, fie la vreo rudă unde rămâne până la înseratele, înainte de apusul soarelui, când se întoarce acasă. Numai în cazuri excepţionale lehuza poate ieşi din casă şi la 20 de zile, dar nu poate păşi pragul uşii până la binecuvântarea preotului.

Alăptarea pruncului se face de către mama lui, rareori de doică.

CUZA-VODĂ ŞI MACEDO-ROMÂNII

Acţiunea de redeşteptare naţională a Românilor din Peninsula Balcanică, începută la mijlocul veacului al XIX-lea pe teritoriile diferitelor ţări unde conlocuiau, avea să se desăvârşească în Principatele Române, cu concursul fruntaşilor macedoneni stabili aici şi un sprijin efectiv a unor puternice personalităţi de atunci, din viaţa culturală a ţării.

Asfel luă fiinţă primul comitet pentru a sprjini şi a trezi conştiinţa naţională la Macedo-Români, în anul 1860, format din Dimitrie Cazacovici, Dimitrie Bolintineanu (ai căru părinţi erau din Macedonia, Iordache Goga, Cezar Boliac, V. A. Ureche, Cristian Tell, C. A. Rosetti.

Din iniţiativa acestui Comitet s'au întemeiat cele dintâi şcoli la Românii din Macedonia în 1864. Mai târziu, în 1879, Comitetul de mai sus se transformă în Societatea de Cultură Macedo-Română, care durează şi în zilele noastre.

Iniţiativa este primită cu mult entuziasm şi cercul se măreşte cu mulţi alţi membri noi, din personalităţile cele mai preeminente ale vieţii noastre politice şi culturale din România.

Printre aceştia se numărau : Dimitrie Sturdza, Dumitru Brătianu, Ion Câmpineanu, Vasile Alecsandri, Titu Maiorescu, Iacob Negruzzi, prinţul D. Ghica şi alţii.

Invitată printre aderenţi d-na Elena Cuza, care pe acea vreme, 1880 se afla la Paris împrenă cu cei doi fii ai săi, pentru educaţia lor, soţia fostului Domnitor Cuza-Vodă adresează Pre-

şedintelui „Societății de Cultură Macedo-Română" scrisoarea de mai jos, în limba franceză —, pe care o dăm în traducere :

DOMNULE,

Starea sănătății mele nu mi-a permis să vă răspund mai curând la scrisoarea prin care mi-ați adus la cunoştință și existența Societății de Cultură Macedo-Română și nobila misiune pe care ea şi-a însuşit-o.

Pentru a împiedica desnaționalizarea numeroşilor Români răspândiți pe teritoriul Turciei europene, dumneavoastră faceți apel către toți. Pentru a ține piept pericolelor care amenință interesele conaționalilor noştri, Dvs. proiectați să ridicați și subvenționați școli românești în regiunile transdanubiene și mai ales în Macedonia.

Nimic mai înțelept și mai roditor într'adevăr pentru a întreține la ei studiul limbii, religiei, istoriei și obiceiurilor părinților lor. Intreprinderea Dv. este cu adevărat patriotică Domnule, ea va fi bine primită și generos încurajată în România. Mă voiu asocia din toată inima, în limita mijloacelor mele, sforțărilor pe cari le încercați.

Deasemeni Societatea de Cultură Macedo-Română vine să răspundă unui mare gând al Prințului Cuza. Nu vă voi spune Dv., Domnule, că Prințul subvenționă mai întâi din caseta sa particulară, mai multe școli românești din Bulgaria și Macedonia, care primiră mai târziu o înzestrare de Stat, dacă am memorie bună.

Mi-aduc încă aminte că Prințul, după indicațiile Domnului C. Negri și D. Bolintineanu, cari au vizitat aceste populații, chemă un anumit număr de tineri Români din Macedonia la Bucureşti pentru a completa aci educația lor și pentru a forma sâmburele unui fel de Şcoală Normală, care trebuia să fie o pepinieră de profesori pentru şcolile româneşti de dincolo de Dunăre. Aceste instituții au dispărut și, în acest caz, voiți să le reînviați ? Sau, mai bine, au continuat să existe până acum și voiți să profitați de circumstanțele politice pentru a le reînsufleți și a revendica dreptul de a întinde o mână protectoare fraților noştri din Macedonia ? In toate cazurile Societatea pe care o prezidați este o operă patriotică. Țin la onoarea de a fi înscrisă cu cei doi fii ai mei, Alexandru și Dumitru, în numărul membrilor Dvs.

Credeți, Domnule, în sentimentele mele de deosebită stimă,

Paris, 7 juillet 1880.

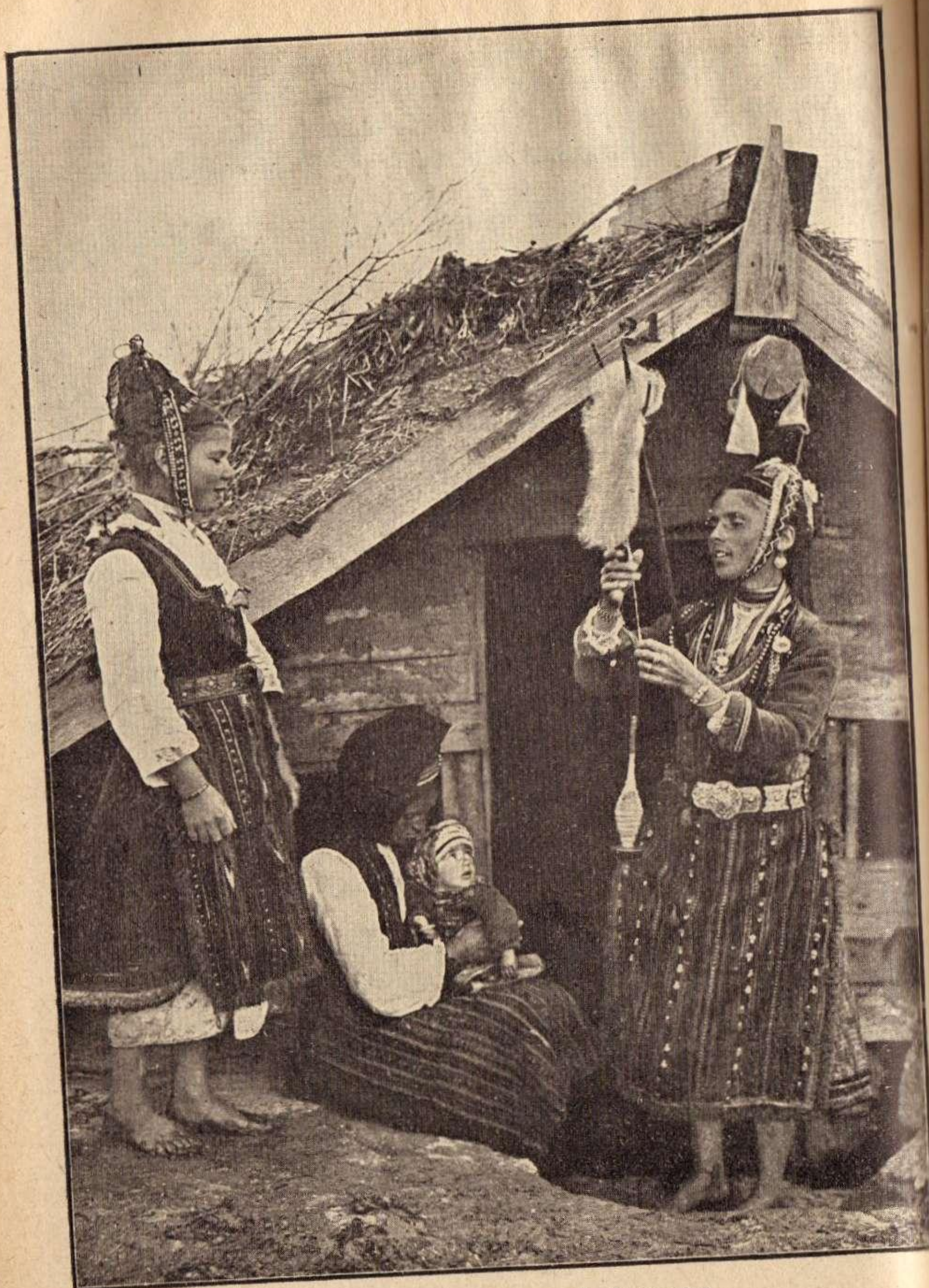
Prințesa ELENA CUZA

Din textul acestei scrisori rezultă categoric că Domnitorul Principatelor Unite, Cuza-Vodă, în marea lui dragoste pentru Macedo-Români, a ajutat cel dintâi, cu bani din „caseta sa particulară", înființarea primelor şcoli româneşti din Peninsula Balcanică, Bulgaria şi Grecia turcească.

Totodată din textul scrisorii se desprinde faptul că Doamna Elena Cuza era părtaşa gândurilor şi a preocupărilor intime ale soțului şi ale grijelor pe care le purta neamului său.

O asemenea relatare istorică vine să înlăture unele considerații tendențioase cu care se căuta a se insinua lipsa unei bune înțelegeri între Domnitorul Cuza-Vodă şi soția sa.

Originalul acestei scrisori se află în arhiva bibliotecii d-lui Victor Papacostea, care ne-a comunicat-o şi căruia îi aducem mulțumirile noastre.

Gospodine macedonence din Dobrogea

EPOCA ARMATOLILOR

CĂPITANUL CACIANDONI

de STERIE DIAMANDI

In vieaţa poporului român, instituţia Armatolilor a jucat un rol de seamă, dacă nu chiar covârşitor. Funcţionând cu învoirea Inaltei Porţi, ea a avut o existenţă legală. Dintre toate popoarele din Imperiul Otoman, numai Aromânii s'au bucurat de un astfel de privilegiu.

Armatolii, însărcinaţi cu paza satelor aromâneşti, reprezentau o adevărată forţă organizată. Ei alcătuiau un corp aparte, cu o pregătire specială, cu statute şi tradiţii adânc înrădăcinate.

Cele 12 unităţi de armatoli formau o uniune intitulată „Tadodica Protata", instanţă supremă de judecată, ce reglementa raporturile dintre asociaţi şi lua hotărîri care priveau bunul mers al întregii organizaţii armatoliceşti.

Cu arma în mână, aceşti viteji ai munţilor au apărat drepturile Aromânilor, vieaţa şi avutul lor. Eroismul armatolilor a asigurat liniştea şi o semi-independenţă a comunelor aromâneşti. Sub scutul lor, oamenii şi-au putut vedea de treabă, ocupându-se cu creşterea vitelor, cu cărvănăritul şi negustoria.

Prosperitatea comunelor armăneşti n'ar fi fost cu putinţă, fără sprijinul armatolilor. Forţa militară a acestor viteji a făcut ca să nu se irosească zadarnic hărnicia şi priceperea locuitorilor din acele meleaguri.

Nu s'ar fi produs distrugerea Moscopolei, dacă acest oraş falnic ar fi avut la îndemână un corp de armatoli. Această lipsă i-a fost fatală. N'a avut prevederea necesară să imite pilda Pindului şi a Aspropotamului.

Orbită de strălucirea prosperităţii sale, Moscopolea n'a putut să vadă primejdia la timp.

A plătit scump această miopie.

După cum observă foarte just V. Bérard, păstorii armatoli sunt aceia care dau semnalul revoluţiei greceşti.

In lupta pentru scuturarea jugului turcesc şi triumful crucii, armatolii aromâni ocupă un loc de frunte. Ei strârnesc admiraţia străinilor, prin îndrăsneala şi bravura lor. Cele mai glorioase pàgini din istoria războiului pentru independenţa Greciei sunt scrise de aceşti fii ai neamului aromânesc.

Plin de recunoştinţă, talentatul poet Aristotel Valaoriti le preamăreşte faptele şi meritele lor, în versuri nepieritoare.

Toţi autorii străini care se ocupă de această epocă din istoria poporului grec, vorbesc în termeni cât se poate de elogioşi despre armatoli.

Lista acestor viteji fii ai neamului aromânesc e cât se poate de lungă.

Din şirul armatolilor care s'au distins în chip deosebit, desprindem numele lui Caciandoni.

Poporul, adânc impresionat de faptele lui eroice, l-a imortalizat prin numeroase cântece; două din ele au fost reproduse de Fauriel, în vestita sa colecţie „Chants populaires de la Grèce moderne".

Actele lui de vitejie au făcut pe Greci să uite atitudinea duşmănoasă pe care Caciandoni a avut-o în tot timpul vieţii, faţă de dânşii.

Acest amănunt vorbeşte în deajuns de elocvent de meritele şi faima lui Caciandoni.

* * *

In vieaţa sbuciumată a poporului aromân, epoca lui Ali Paşa va rămâne de pomină. Satrapul din Tepe-Deleni e gelos de independenţa Aromânilor şi râvneşte cu lăcomie de primitiv, bogăţiile îngrămădite în comunele lor înfloritoare. Prin expediţii sângeroase, prin vicleşug, trădare şi acte de cruzime, el caută

să-şi aducă planul la îndeplinire şi să-şi satisfacă poftele lui de satrap oriental.

Trupele şi bandele sale de bajbujuci incendiază, jefuesc şi omoară. Cad pradă acestei furii devastatoare o seamă de comune aromâneşti.

Ajutat de împrejurări şi încurajat de unele succese trecătoare, se crede chemat să stăpânească Albania, Epirul şi Tesalia.

Ambiţios şi îndrăsneţ, concepe planuri de dominaţie politică.

Diplomat iscusit, se foloseşte de rivalitatea dintre Anglia şi Franţa, pentru promovarea intereselor sale. Intră în legături cu însuşi marele Napoleon.

Ali Paşa e mânios că de-a-curmezişul planurilor sale stau armatolii.

Printre cei care nu vor să accepte cu niciun preţ satrapia lui Ali Paşa şi luptă vitejeşte pentru libertate, se numără fiul unui celnic fărşerot.

„Se află în Grecia, dar mai cu seamă în Thesalia şi Acarnania, scrie Fauriel, nişte păstori nomazi care, în timpul verii, mână turmele pe înălţimile Pindului şi ale diferitelor sale ramificaţiuni până'n munţii din Macedonia, iar iarna coboară în preajma câmpiilor şi pe lângă mare. Aceşti păstori formează în mijlocul Greciei o naţiune aparte; obiceiurile lor au ceva interesant şi pitoresc.

La simplitatea lor de păstori se adaugă curajul războinic.

Nu invidiază nimic celora care trăiesc la şes; nu se tem de haiduci, cu care trăiesc frăţeşte în munţi, aproape tot aşa de independenţi ca şi dânşii, dar cu mai puţine riscuri".

E vorba de Fărşeroţi. Din această ramură viguroasă a neamului aromânesc se trage căpitanul Caciandoni.

E fiu de celnic şi cel mai mare dintre cei 5 fraţi.

Creşte în atmosfera patriarhală şi austeră a tribului său, cu cultul libertăţii înrădăcinat în sânge.

Intovărăşind turmele tatălui său, el cutreieră Thesalia, munţii Agrafa şi Pindul. Priveliştea Olimpului şi a maiestuosului Pind,

cu piscurile înzăpezite chiar în toiul verii, cu păduri de brazi și izvoare cristaline, îl înfioară și-l înalță sufletește.

Odată cu cântecul privighetorii, ascultă cavalul și minunatele povești despre armatoli; mai ales acestea din urmă îl tulbură și înflăcărează.

Fete și flăcăi, bătrâni încărunțiți de ninsoarea vremii, celnici și oameni de rând cântă și declamă:

Eu sunt bătrânul Olimp,
Vestit în lumea întreagă,
Am patruzeci și două de piscuri
Și șaizeci și două de izvoare.
La fiecare izvor, fâlfâe un steag;
La fiecare stejar, veghează un voinic.

Isprăvile armatolilor, cântate de popor, îi înfierbântă imaginația, entuziasmându-l.

Mărunt la trup, râvnește să săvârșească fapte mari, să se vorbească de dânsul, la turăști, în nopțile lungi de iarnă.

Traiul în mijlocul naturii neprihănite îi cultivă dorul de libertate, curajul și sentimentul demnității.

Omul care trăiește pe piscurile munților și la umbra bradului, nu-i dispus să-și plece fruntea; nu îngenunchiază decât în fața lui Dumnezeu. Jafurile și cruzimile lui Ali Pașa fac pe Caciandoni să clocotească de mânie. Orice nouă ispravă de-a satrapului din Ianina îi sporește furia; ea ajunge la paroxism, când Ali Pașa săvârșește greșala persecutând pe Caciandoni și familia lui.

Nu poate ierta satrapului că l-a învinuit pe nedrept, că l-a închis, pe dânsul și pe tatăl său, în temniță, fiind nevoit să-și răscumpere cu bani libertatea.

Mândria jicnită reacționează cu toată vigoarea unui temperament tumultuos: ia drumul haiduciei.

In zadar se împotrivește sărmana lui mamă, rugându-se de dânsul să renunțe la un astfel de gând. El vrea cu orice chip să

răzbune insultele și nedreptățile îndurate de conaționalii săi. Ține cu tot dinadinsul să-i răspundă lui Ali Pașa cu aceeași monedă.

Cu atât mai mult se îndârjește în hotărîrea luată, cu cât cei din jur nu-l iau în serios. Râd pe socoteala lui, când dânsul le spune că se va face haiduc.

Intr'adevăr, înfățișarea lui exterioară nu era de natură să inspire încredere. Era mic de statură, fără prestanță, pipernicit și cu vocea pițigăiată.

Dar Caciandoni nu-i omul care să se descurajeze; dimpotrivă, zâmbetele ironice îl întărâtă și mai mult.

Urmat de frații săi, el ia drumul codrilor. Alți flăcăi vor veni să sporească numărul. In scurt timp se strâng în jurul lui Caciandoni mai mulți tovarăși decât se așteptase și dorise dânsul.

Cunoscând cu de-amănuntul fiecare cărare și potecă din locurile unde a copilărit și a umblat el cu turmele, își stabilește cartierul în partea Thesaliană a munților Agrafa. Din aceste înălțimi, el coboară, făcând incursiuni în pământurile Turcilor. Pradă și nimicește totul, fără milă. Nu cruță nici pe Greci.

„Din această cauză, spune Fauriel, nu-l putem pune printre căpitanii haiducilor, ale căror moravuri erau înnobilate și îmblânzite prin motive patriotice și sentimente naționale."

Filo-elen fanatic, Fauriel n'a putut ierta lui Caciandoni dușmănia lui față de Greci. Orbit de această meteahnă, savantul francez a apreciat greșit pe armatolul aromân. Faptul că viteazul Caciandoni nu era însuflețit de sentimente grecești, nu constitue deloc o scădere pentru dânsul. Dimpotrivă, socotim ca un merit deosebit că nu s'a lăsat, ca alții, furat de curentul greco-maniei. A rămas credincios originii sale etnice. A înțeles să lupte împotriva tiraniei, pentru apărarea libertății și triumful crucii.

Entuziasmat de actele vitejești ale lui Caciandoni, contemporanii îi recunosc, fără rezervă, întâietate printre ceilalți căpitani. Lucrul acesta s'a văzut cu prisosință în adunarea dela Santa-Maura. La 1805 se întrunește, la sus pomenita localitate, toată floarea armatolilor. Sunt de față toți căpitanii din Etolia, Epir, Acarnania și Thesalia apuseană.

Intr'un singur glas, Caciandoni e proclamat „cel mai viteaz dintre toţi".

Nici nu se poate un omagiu mai mare.

Ca un semn de înaltă şi dreaptă preţuire a vredniciei sale, Caciandoni moşteneşte sabia vestitului armatol, Iani Contoiani. Pe spada acestui viteaz căpitan se găsea următoarea inscripţie: „Celuia care nu se teme de tirani, care trăieşte liber în lume şi a cărui vieaţă se scurge cu cinste şi slavă, aparţine această sabie". Pentru faptele săvârşite, Caciandoni a fost găsit demn să poarte această podoabă.

Intr'adevăr, cu excepţia înfăţişării sale exterioare, Caciandoni avea o mulţime de calităţi care îl îndreptăţeau să poarte cu vrednicie titlul de „cel mai viteaz dintre căpitani". E curajos până la nesocotinţă, sprinten şi îndemânatic, inventiv, iar la nevoie chiar viclean. E meşter în mânuirea armelor şi cunoaşte la perfecţie locurile pe unde umblă. Are o voinţă de fier, e neînduplecat şi nu se lasă prins în cursă. Când îşi dă seama că nu poate birui pe calea armelor, se pricepe să iasă din încurcătură, folosind fel de fel de stratageme sau luând-o la fugă. E temut şi ştie să poruncească. Vără spaima în duşmani şi inspiră încredere oarbă tovarăşilor săi. Ştie ce vrea şi nu se lasă înşelat de aparenţă. Lipsit de subtilitate şi spirit diplomatic, se lasă condus de instinct şi sentimente. Din această pricină, el nu riscă să se încurce în iţele lui Ali Paşa.

E încredinţat că nu este decât o singură cale de urmat: Lupta. Nu stă să cântărească condiţiile şi împrejurările, riscurile şi sorţii de izbândă. El nu-i diplomat, e armatol.

Coletti stă în preajma tiranului, îi intră în voie, îl serveşte, atâta timp cât îşi dă seama că n'are altceva mai bun de făcut. Caciandoni nu vrea să ştie decât de un singur lucru: să trăiască liber şi să răzbune nedreptatea şi insultele aduse fraţilor săi.

Consecvent acestei atitudini, el stă mereu cu arma în mână; face incursiuni în satele turceşti şi albaneze, hârţueşte continuu trupele lui Ali Paşa.

Când e rănit sau se înteţeşte primejdia, el se refugiază în insulele Ionice şi în special la Santa-Maura. Apariţia lui, în costum fărşoretesc, cu platoşa de aur pe piept, cu aerul mândru şi privirea pătrunzătoare, înconjurat de faima care-l însoţeşte, face senzaţie.

Popasul în aceste meleaguri, cu climă dulce şi cer mediteranean, nu-i un prilej de moleşire, ci unul de odihnă şi reculegere. De fiecare dată se întoarce la Agrafa, cu forţe noui şi dorul înteţit. Incep incursiunile şi hârţuiala. Actele lui de bravură şi chiar de cruzime uneori, vără spaima în duşmani. Ali Paşa turbează de mânie că nu poate pune mâna pe el. Exasperat, trimite împotriva lui Caciandoni pe unul dintre cei mai viteji şi vrednici aghiotanţi, pe Veli Ghega. Teribilul Dervenaga, înciudat că nu-i dă de urmă, se răzbună, prigonind oamenii din partea locului; îi bănuia că ascund şi ajută pe Caciandoni.

Căpitanul, aflând de aceste lucruri, îi scrie lui Veli Ghega:

„Veli Ghega, mi se spune că mă cauţi şi te plângi că nu mă poţi găsi. Dacă într'adevăr doreşti aşa ceva, vino la Cria Vrisi — Apa cea Rece — unde mă aflu şi te aştept".

Lupta dela „Cria Vrisi", dintre Caciandoni şi Veli Ghega, a fost imortalizată de popor, prin numeroase cântece.

In colecţia sa „Chants populaires de la Grèce Moderne", Fauriel reproduce două dintre ele. După această versiune, lupta s'a dat cu puşca. Veli Ghega cade omorît de glontele lui Caciandoni. I. Caragiani, bazat pe informaţii personale şi unele cântece fărşeroteşti, susţine că lupta s'a dat cu paloşul, corp la corp, câte 20 de fiecare tabără. Atât Caciandoni cât şi Veli Ghega au rugat pe tovarăşi să-i lase pe dânşii să se bată. După o luptă crâncenă, Veli Ghega cade răpus de sabia lui Caciandoni.

Această faptă de arme sporeşte faima căpitanului aromân şi bagă groaza în oamenii lui Ali Paşa.

Aşa de încrezător era Caciandoni în forţele sale, încât nu se sfieşte să se angajeze la consfătuirea dela Santa-Maura, pe cuvânt de onoare şi pe a lui răspundere personală, ca să prindă vii sau morţi pe cei 5—6.000 soldaţi, trimişi de Ali Paşa, la Preveza.

Şeful consfătuirii însă îi spune să rezerve acest act de bravură pentru un moment mai prielnic; până atunci, îl roagă „a

traiter les Grècs d'une manière plus fraternelle, qu'il ne l'avait fait jusque-là".

Imbolnăvindu-se de vărsat, el părăseşte insulele Ionice. Caută vindecarea în aerul munţilor din patria sa. Mai întâi se refugiază la o mânăstire, dar nefiind sigur, caută un nou adăpost. Insoţit de fratele său Gheorghe Haşoti şi de alţi patru voinici, se ascunde într'o peşteră din văgăunile munţilor Agrafa. E o ascunzătoare cât se poate de bună. Un singur om cunoaşte taina, călugărul care le aduce de mâncare. De aici le va veni nenorocirea. Omul lor de încredere îi trădează. In cea mai mare taină şi cât se poate de repede, Ali Paşa trimite o puternică poteră. Pe negândite, Caciandoni cu fratele său Haşoti şi ceilalţi tovarăşi se văd împresuraţi din toate părţile. In zadar viteazul Haşoti şi ceilalţi patru voinici caută să-şi facă drum, cu arma în mână. Ii copleşeşte numărul, iar trecătorile sunt bine păzite. După o luptă crâncenă şi disperată, Caciandoni, dimpreună cu Haşoti şi ceilalţi tovarăşi sunt prinşi. O poezie populară în dialect ne înfăţişează, în formă artistică, episodul dramatic al prinderii vestitului armatol.

Duşi la Ianina, sunt osândiţi de Ali Paşa să ispăşească printr'o moarte atroce, vina de a fi luptat pentru neatârnarea şi libertate. In cruzimea lui fără margini, satrapul dela Ianina hotărăşte să li se sdrobească oasele, cu maiul... Execuţia are loc în piaţa publică.

Slăbit de boală şi sfâşiat de dureri groaznice, la un moment dat, când unealta de tortură îi sfarmă fluerele picioarelor, Caciandoni lasă să-i scape un ţipăt.

Fratele său, Gheorghe Haşoti, care se găsea de faţă la acest spectacol înfiorător, mirat şi mâniat totodată de acest semn de slăbiciune, îi zise: „Ei bine. Caciandoni, nu te mai înţeleg, ţipi ca o femeie!"

Când îi veni rândul lui Haşoti, acesta suportă tortura fără să scoată un cuvânt măcar.

Asistenţa e sguduită de emoţie.

Pouqueville, descriind executarea sentinţei şi curajul lui

Gheorghe Haşoti, adaugă: „Son courage apprit à l'Epire qu-il renaitrait des vengeances de sa cendre".

In curând va împărtăşi aceeaşi soartă şi Costa Lepenioti, al doilea frate al lui Caciandoni. E omorît de oamenii lui Ali Paşa, în ziua de Paşti, pe când ieşea dela biserică. Avusese imprudenţa să se încreadă în cuvântul satrapului dela Ianina.

Cionga şi Caraiscachi, cei doi aghiotanţi ai lui Caciandoni, vor duce lupta mai departe.

Numele căpitanului flutură pe buzele tuturor armatolilor. Poporul îi plânge moartea şi-i proslăveşte memoria.

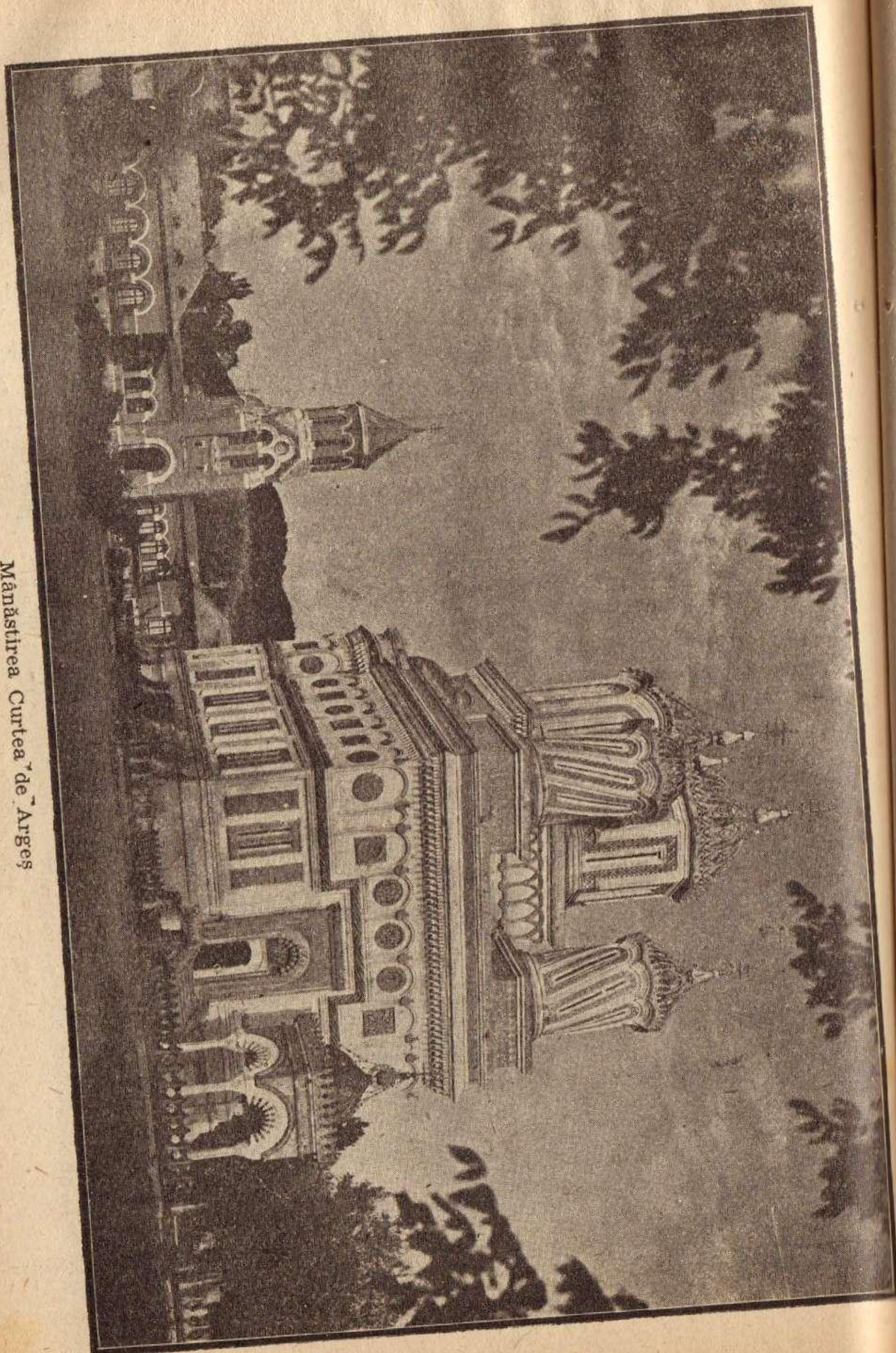
„Acum, când a sosit luna lui Mai şi fagii au înverzit, când Aromânii au ieşit sus la munte, numai tu, Caciandoni, n'ai ieşit, în vara aceasta, să te baţi cu câinii de Dervenagale, să te războieşti cu Albanezii", se întreabă autorul anonim din poezia populară.

In nopţile lungi de iarnă, copiii strânşi în jurul vetrei ascultă cu nesaţ din gura bătrânilor, isprăvile vestitului căpitan de armatoli, iar fetele cântă la horă cântecul lui Caciandoni.

Cu timpul care trece, numele lui devine un simbol; el reprezintă lupta pentru libertate şi apărarea demnităţii.

In ochii tineretului dela munte, el întruchipează tipul eroului de legendă. Caciandoni a avut soarta care a râvnit-o.

Mânăstirea Curtea de Argeş

Toamna tu-arniu

de CONSTANTIN T. BELIMACE

Vine toamna şi cu ploile,
Tuţĭ Armâñĭli fug cu oile,
Fug diparte ca s'ărneadză,
Că ma multu nu s'băneadză.

Di lăi neguri, neguri groase
Şi di vinturi furtunoase
Iarba tută lăi'n pade
Şi cu frundza care cade.

Prit vulodzile muşate
Vearsă niorĭli cu găleate;
Dzua ploaie, noaptea-arcoare,
Di mărata pravdă moare.

Sghiară oĭle, urlă câñĭli,
Fug măraţĭli, fug Armâñĭli,
Cu fumeile pritu căliuri,
Priste câmpuri, dzeñĭ şi văliuri.

— Sănătate, munte frate,
Iţĭ las'a ţia oĭle toate,
Care'n tine au bănată.
S'te-află ghine tu turnată
Dit arniului amar!

— Oară bună ş'calea-ambar!

Alba-Iulia : Catedrala Incoronării

PICURARLU

de **ION FOTI**

Se-aștearnă pisti munțî neguri,
Prit vălĭuri nicurmat se-aștearnă
Uscata frundză ș'țerlu 'nțearnă
Minuta ploaie. — S'duse veara,
Ș'cu nâsă s'duc tu xeane ĭara
Cupiile toate, pulilĭ ș'gĭoñĭli,
Ș'ca laĭli gulișañĭ sunt porñĭli.
Că-i iarnă!

Se-aproache iarna greauă, pondă,
Se-aproache... țerlu tut se-angreacă
Cu niori ca lămñi ș'cum va s'dzacă
Ahânțî meșì sum neauă loclu
Ca mort, d'un dor — s'lu-ardeare foclu —
Iñi mi pitrunde și-ñi mi-asvindze;
Ș'tu cheptu suflitu-mĭ se-astindze
Și-ñi seacă!

Tu vatră fòclu bumbuneadză...
Și-i ghine-acasă ș'arihate...
Si-mi dați ș'amalamă ș'pălate,
Si-mi dați amârărilĭe 'ntreagă
Ș'te vor si-ñi da și-iu vor n'mi bagă:
Ti tute-aeste nu-ñi dau veara,
Livăzĭle, munțîlĭ, ni flueara
Țe bate!

A! Mailu, cuclu si-ñi vineare
S'ñi-alas tâmbarea udă, greauă,
Si-ñi scot sugarĭli slaghi di neauă
Ș'ascumtu s'cântu sunu cupace,
Si-mĭ umplu brânlu cu ligoace
Cu cuclu vine prumuveara
Ș'atumțea-ascapă munțîlĭ iara
Di neaŭă.

NOTĂ. — In literatura română, d. Ion Foti s'a impus prin puternice lucrări originale, printre care cităm volumul de poezii **„Poeme păgâne"** și prin frumoase traduceri clasice, cum sunt, de pildă, **„Prometheu înlănțuit și Perșii"** de **Eschyl**, **„Iphigenia in Taurida"** de **Goethe** etc.

In graiul aromânesc, d-sa începe să scrie și să publice în revistele aromânești poezii și schițe încă de pe când era elev pe băncile liceului român dela Bitolia. Scrisul lui se caracterizează printr'un romantism înduioșător.

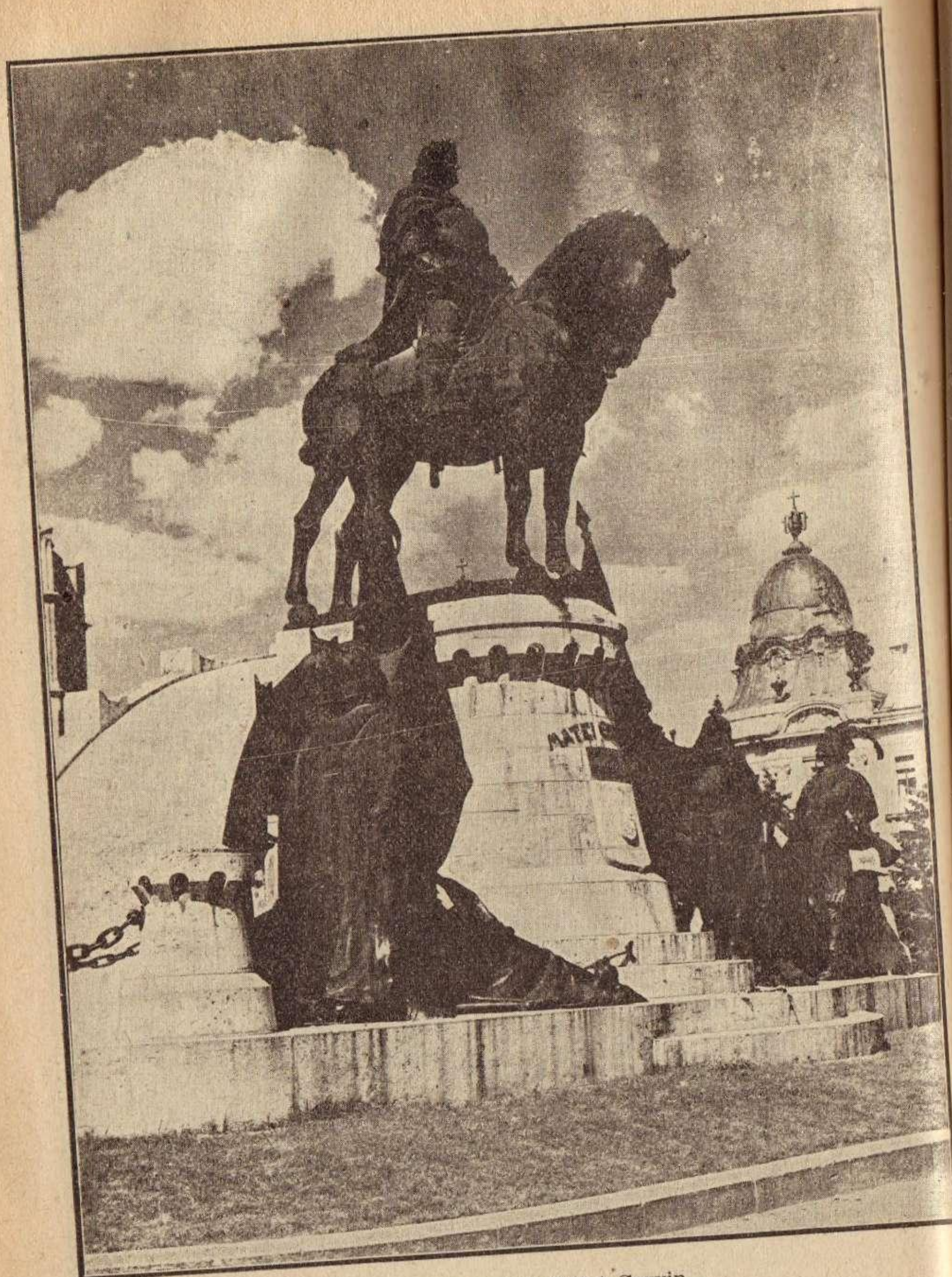
Amintim că în anul 1912, a publicat sub titlul **„Biblioteca aromânească"** un volum intitulat **„Cântițe"**, cuprinzând bucăți scrise de el și de alți scriitori aromâni.

In anii din urmă a publicat cu cheltuiala și munca sa revista **„Dimândarea"** (Porunca), în care au apărut frumoase și interesante bucăți în dialect sau privitoare la dialectul și elementul aromânesc.

București: Statuia Tache Ionescu

Cluj: Statuia lui Matei Corvin

CHITA LA BĂSEARICĂ

de N. BATZARIA

Spune Chita ș'ĭara spune,
Iar fârtațîli de-avârligă,
Teși la stane. toți lu-ascultă,
Până ňielu s'lă si frigă.

Spune Chita: ,,O, loa-lĭ tat'su!
Țe-ňi vidzură ocli-aseară,
Cându ňerșu la bisearĭcă,
Tra s'aprindu ș'eu'nă țeară.

,,Țe 'și-fu mare, bre, bisearĭca!
Nu să spune câtă-i mare.
Ș'ți-s vedzi nuntru? Thamă, frate!
Iu s'mutrești. mintea-ți cheare.

,,Ș'lume! Lume câtă s'cafțî
Ș'canda-i mută, vâr nu greaște.
Mașĭ doĭ oamiňĭ tot s'încace:
Tațe un, alant sghileaște.

,,Oi, fârtate, 'ntreb viținlu:
Ațeli doli țe s'vârghescu?
— Țe s'țî creapă, el mĭ-u toarnă;
Nu vedzi, oarbe? Psâltisescu",

,,Ș'ia, di naparte di ușe
Iase un cu barbă mare
Și cu straňĭe, cum nu-i vârnu; —
S'lu-afli noaptea, lĭai lâhtare.

,,Ţâne'n mână un ca cloput
Ş'tot asună ş' fudze'ndreptu.
Câte şeapte... toată lumea.
Bagă mâñile toţi pri cheptu.

,,Tuţi s'apleacă, s'trag din cale,
No-are un s'li sta dininte,
Dzîcŭ: ,,S'aproache maşi di mine
Ş'am s'lu-adar eu s'ţână minte".

,,Nu-ñĭ lïau ocli iu-ţi s'duţe;
Cându, ia-le ningă mine:
,,Ţe-u mâc pânea, ţe-ñĭ dzîc **Chita,**
S'me-aspărearim eu de tine?"

,,Mut cârlĭglu, nu-lĭ dau oară,
Ş' pân'si s'şuţă s'mi mutrească,
U mâcă, — si-li facă ghine —
Ună 'n cap picurărească.

,,Ţe ţî-s' pare? lĭ-u-am atumţea;
No-aflaşi om si-lĭ hîbă frică.
Ţâne minte: unu-i Chita,
Ţe cu dinţîlĭ ti diñică".

,,El sghileaşte, iar alanţî
S'sălăghescu tuţi pri mine,
Vrea s'me-acaţî s'ñi-umflă chelea;
Nu vrea s'iasă lucrul ghine

,,Fuga, Chita, fac atumţea;
Ş' pân'dzîţi **ţinţi** ies din hoară,
Fu ca zore pân' loai dzeana,
A s'me-acaţă elĭ nafoară.

,,Dip chirută duse ţeara;
Vream s'ñĭ-agiută la furare,
Ma nu'ndreapsim ved cu aghĭli —
Elĭ câfta, vahi, cama mare.

,,Ore frate, ţe s'lĭ-u dzîţém?
Nu-i ti fugă dila oi,
Va s'le-ai lucrîle curate,
La biseriţi nu-i ti noi".

NOTĂ. — In foarte bine alcătuita **Antologie aromânească,** d-l profesor **Tache Papahagi,** autorul ei, scrie despre d-l **N. Batzaria** că ,,este cel mai fecund scriitor aromân în genul didactic; numeroasele sale anecdote sunt şi astăzi citite cu aceeaşi plăcere, mai ales că a reuşit să le toarne într'o formă perfect adequată gustului poporan".

Iar în ,,Introducerea" la volumul ,,Anecdote", din ,,Biblioteca națională a Aromânilor", tot d-l Tache Papahagi, care a publicat această ,,Biblioteca" cu multă trudă şi cheltuială, scrie, între altele:

,,Cunoscător adânc al graiului mai tuturor regiunilor aromâneşti, pe care le-a cercetat în anii de apostolat cultural-național, şi tot atât de bun cunoscător al sufletului aromîn, în cele mai multe din anecdotele sale N. Batzaria se arată un remarcabil realizator clasic".

Amintim că d-l N. Batzaria, ale cărui anecdote în versuri au fost editate de câteva ori, este, între altele, întemeietorul primului ziar românesc în Macedonia — şi anume al ziarului **,,Deşteptarea",** înființat la Salonic în anul 1908 şi scris parte în graiul aromânesc, parte în limba română cultă.

Adăugăm că, atât în proză, cât şi în versuri, d. N. Batzaria a scris foarte mult în graiul aromânesc, a înființat şi condus reviste dialectale, a redactat ,,Almanachuri" etc.

In fața casei (Dobrogea)

GRAIUL NEAMULUI

de GEORGE COȘBUC

Fie-a voastră 'ntreaga țară
Și de cereți vă mai dăm,
Numai dați-ne voi graiul
Neamului! — Și se sculară
Să ne vremuiască traiul,
Câți dușmani aveam pe lume!
Graiul ni-l cereau anume,
Să-l lăsăm!

Dar nestrămutați strămoșii
Tot cu arma'n mâini au stat:
Au văzut și munți de oase,
Și de sânge râuri roșii,
Dar din țara lor nu-i scoase
Nici potop și nici furtună.
Graiul lor de voie bună
Nu l-au dat!

Astăzi stăm și noi la pândă
Graiul vechi să-l apărăm;
Dar pe-ascuns dușmanii cată,
Să ni-l fure, să ni-l vândă.
Dacă'n vreme tulburată
Nu ne-am dat noi graiul țării,
Azi în ziua deșteptării
Cum să-l dăm?

Repezi trec cu vifor anii,
Ispitind puterea ta,
Neam român! Cu ură mare
Vor căta mereu dușmanii
Graiului român pierzare;
Dar să piară ei cu toții:
Nu l-am dat, și nici nepoții
Nu-l vor da!

GEORGE COȘBUC

S'a născut în 1866 în Hordou, Jud. Năsăud. Studiile Universitare le face la Cluj. Colaborează la revista „Tribuna" (Sibiu), „Vatra" și „Convorbiri literare". Impreună cu Vlahuță pun bazele revistei „Sămănătorul". Volumele de poezii mai însemnate sunt: Balade și Idile", „Ziarul unui pierde vară", „Fire de tort". Este un adânc cunoscător al vieții populare și poezia lui își revarsă toată gingășia și tot optimismul asupra vieții dela țară. A scris pe lângă poezii senine și versuri pline de avânt patriotic și revoluționar, ca toți confrații lui cari au trăit în acest secol de frământări pentru idealuri naționale.

Ca prozator e cunoscut prin: „Povestea unei coroane de oțel" și „Războiul pentru neatârnare", „Fapte și vorbe românești" etc.

Tinereţe românească din Hunedoara

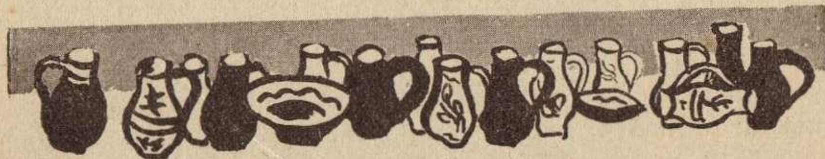
MĂRTURII STRĂINE DESPRE MACEDOROMÂNI

de Dr. DUŞAN I. POPOVICI
Profesor la Universitatea din Belgrad

D-l Dr. Duşan I. Popovici, profesor la Universitatea din Belgrad, a publicat o interesantă monografie în limba sârbă: **O Ţinţarima (Despre Aromâni), privind viaţa şi obiceiurile Macedo-românilor şi legăturile acestora şi rolul lor determinant în viaţa poporului sârb.** Lucrarea a fost tradusă în limba română de C. Constante şi publicată în Bucureşti, 1934, din care a fost luat fragmentul de mai jos, pp. 168, 169.

Aromânii, după cum am văzut, au fost oameni de o capacitate rară, aproape genială, nu numai în negoţ, dar şi în alte direcţiuni. După aptitudinile lor ei pot fi puşi alături de acele vechi şi talentate popoare istorice, cum sunt evreii, grecii şi armenii. *Când se va face odată analiza sângelui oamenilor noştri mari, atunci se va vedea că un număr însemnat din marii noştri oameni, mai cu seamă cei născuţi în preajma târgurilor, în linie — bărbătească sau femeiască — sau cum se spune altmintrelea — după sângele lor gros sau subţire — se coboară din aceşti vrednici Aromâni.* Temelia culturii noastre moderne, secolul nostru al optsprezecelea, din viaţa noastră comercială, în mare parte lor se datorează. Cu cât ne îndepărtăm de acea epocă şi ne apropiem de prezent, însemnătatea lor este tot mai redusă. Astăzi se poate spune, că nici nu există. In ceeace priveşte unele din calităţile lor şi influenţa acestor calităţi asupra societăţii noastre negustoreşti, noi credem următoarele: Ei au fost în mare parte învăţătorii neguţătorilor noştri şi această influenţă fără îndoială a trebuit să fie foarte însemnată. In ce măsură nu putem şti, fiindcă această chestiune n'a fost studiată.

Ca negutători, ei, foarte des, ca şi faţă de străini, în oraşele de dincolo, treceau drept sârbi. *Datorită lor au găsit plasament, în Occident, o parte din produsele noastre (vite, cereale, vinul din Carlovăţ şi schimbul de mărfuri). In anii şaptezeci ai secolului trecut din cauza dispariţiei acestor familii depe pieţele oraşelor sârbeşti de dincolo, piaţa noastră de acolo s'a prăbuşit.* In locul acestor familii, atunci pe deplin sârbizate, au venit evreii. In oraşele de dincolo, germanii, iar în cele sârbe, evreii spanioli. Această prăbuşire a pieţei noastre de dincolo, pentru poporul nostru, a fost o lovitură foarte mare, pentru că, *cei mai mari filantropi ai poporului nostru din aceste ţinuturi, erau din acest neam de oameni. Nouă ni-se pare că ar fi greu de găsit vre-o instituţie culturală sau umanitară, ceva mai importantă, la care, oamenii aceştia sau descendenţii lor, să nu fi contribuit ca fondatori sau ca mari donatori. Ceva mai mult, noi credem că din vremea dispariţiei Aromânilor, în societatea sârbească din Ungaria, numărul filantropilor noştri naţionali a scăzut. Pe de altă parte, dacă s'ar pune în cumpănă serviciile datorite unor oameni de origină aromânească, pentru binele şi progresul poporului nostru şi în negoţul din Croaţia, unde sunt şi astăzi un factor foarte însemnat în viaţa socială şi mai ales în cea comercială şi care joacă un rol mai însemnat decât acela pe care l'au putut juca, cândva, Aromânii, în partea sârbească a poporului nostru, atunci se poate vedea cât trebuie să fie recunoscător acestui element poporul sârbesc din Serbia Veche ca şi întregul popor sârbesc".* (adică din Austro-Ungaria n. tr.).

Ce se spune în cel mai mare lexicon maghiar despre un fruntaş macedo-român

SIMEON GHEORGHE SINA (1810—1876). Dela câmpul cu tutun al bunicului până la întreprinderile industriale şi bancare de importanţă europeană ale nepotului, a trecut abia o viaţă de om. Va veni vremea să arătăm mai amănunţit cât datoreşte Statul austriac, Ungaria şi Grecia reînviate, binefacerilor lui Simeon Gheorghe Sina.

Este reprezentantul tipic al acelei burghezii care în secolul trecut a creiat state.

Instituţii fundamentale ale statelor mai sus amintite îi datoresc existenţa lor. Astfel aflăm din aceeaş sursă maghiară utilizată mai sus, că a contribuit *„cu dărnicie, la înfăptuirea Creditului agrar ungar, la întemeerea Societăţii de asigurare maghiară, la promovarea problemei căilor ferate şi a navigaţiunii cu vapori, la canalizarea fluviilor, la ridicarea şi îndreptarea agriculturii, s'a îngrijit de şcoală şi de educaţia poporului, a creiat muzeul naţional, Spitalul de copii şi alte spitale, leagăne, orfelinate, Institutul orbilor, Academia comercială, Teatrul Naţional, Conservatorul, Corpul pompierilor, Casina naţională, Basilica din cartierul Leopold, Casa artelor frumoase şi mai presus de toate Palatul Academiei de ştiinţe ungare; toate îi vestesc numele ca unui întemeetor".*

In faţa acestei măreţe opere, un glumeţ ar putea spune, că Baronul Sina, a întemeiat... cu ajutorul Ungurilor — Statul maghiar însuşi!

Mărturia de mai sus a fost publicată pentru prima oară de d-l Prof. univ. Victor Papacostea în cuprinsul unui articol: **Câteva note asupra familiei Sina (1788—1876)**, tipărită în „Revista Macedo-română", vol. II, No. 1, Bucureşti, 1930, când D-sa o semnalează din: Révai Nagy Lexikona: **Nemzetek enciklopédiája** (Enciclopedia Naţiunilor) vol. XVI, pag. 821, Budapesta, 1924.

Romàncă macedoneană.

Tru muntile di Zmolca

de NUŞI TULLIU

'N sus tru muntile di Zmolca
Tută noaptea-alatră Polca,
Polca, bealisa căţană,
Di tuţi câñili cama-araŭă;
Latră singură pi lună,
Di pădurile arăsună.
— Polcă lele, Polcă vrută,
Ţe-ai de-alatri noaptea tută?
Ţe-ai de-alatri'nvirinată,
Polcă mică ş'alăvdată?
Nacă furĭli vin s'nă fură,
Di nu-ţi taţe laia gură?
Nacă vin tr'a noastre ñiale,
Tră culeşile ca steale?
I vin, poate, si-ñi mi leagă,
Sclav s'mi ţână veara'ntreagă?
Cara s'vină maşi tră mine,
Bucăţi fă-mi-te, scumpă, tine,
S'nu me-acaţă căpitanlu,
Dona, gionle-aţel duşmanlu
Ţe me-avină tra s'me-acaţă,
Si-mĭ lĭa bană ş'tinireaţă.

*

Nu-apucă tra s'dzîcă grailu
Noti-arus ş'muşeat ca Maĭlu,
Când un plumb'ndrept tu cheptu
Lĭ vine-a celniclui aleptu;
Plumbu greu, plumbu di moarte,
Pitricut de-ahât diparte.
Cădzu Noti, laĭlu, 'n pade,
Ca fidanea cându cade,

Ș' Polca, corba, dipriună,
Alătra di dor pi lună,
Că muri măratlu gĭone,
Vâtâmat di furlu Done.
Când hâbarea-agiumse'n hoară,
Vine'nveasta-ol Noĭi tr'oară,
Nveasta-lĭ scumpă și mușeată,
Cu cundiilu canda-adrată.
Acâță și-și smulgă perlu,
Di plândzea di ñilă ș'țerlu,
Vine ș'sora-al Noti — aruna!...
Deaspiră, di-șĭ plânse ș' luna.
Daŭle plângu cu birbili,
Că l-armân în pade hili;
Plâng ca țerĭle tru tuchĭtă,
Ș' plângu mira lor lăită!...

*

O, lai Dona, căpitane,
Țe-adărați tine, curbane?
Virsași sândze tra s'bea loclu, —
Si-mi te-ardă sfulgul și foclu!
Vătămași Noti, dalĭanlu;
L vâtâmași di tr''nă pĭcă,
Di niveasta-lĭ va s'diñică.
Ș'corba-li soră va s'dirină, —
Dila Dumnidză s'țî vină!

NOTĂ. — Dacă ni s'ar îngădui o comparație, am spune despre în veci neuitatul **Nuși Tulliu** că ocupă în literatura aromână locul pe care **Eminescu** îl ocupă în literatura română. El a dat dialectului aromânesc, pe care îl cunoștea așa de bine, forma cea mai frumoasă cu putință. De un lirism neîntrecut, Nuși Tulliu, a exprimat în versuri pe cât de frumoase și îngrijite, pe atât de viguroase și lapidare, dragostea de munții Pin-

dului, de viața plină de romantism a Aromânilor din Pind, precum a proslăvit cu tot entuziasmul vitejia acestui element mai tare decât oțelul. De altfel, el însuși era un romantic, întregit cu un temperament de luptător, care nu cunoștea teama și pe care îl atrăgea primejdia.

A scris mult în dialect, poate, mai mult decât oricare alt scriitor dialectal. Printre alte scrieri, este și autorul unui roman în dialect — **Murminți fără cruțe** — apărut în forma de foileton în ziarul **„Ecoul Macedoniei"**.

Și în limba literară română a scris două romane cu subiecte tot din viața Aromânilor, iar în manuscris a rămas dela el material pentru mai multe volume.

Interior țărănesc din Năsăud

CĂLĂTORULUI ÎI ȘADE BINE CU DRUMUL

de ION AL. BRĂTESCU-VOINEȘTI

Băutura l-a prăpădit pe Pitache Cojescu, că altfel unde ajungea el pînă acuma, să-și fi văzut el de treburi cum se cade și să-și fi păstrat banii care i-au trecut prin mână?... Că de noroc nu se poate plînge; pe ce-a pus mâna, i-a mers. Dacă a ținut moșie cu arendă, când era anul mai rău, de se văitau toți vecinii, lui Pitache îi mergea de-ți era mai mare dragul. Numai din tăierea pădurii de pe Nuceteanca putea să câștige, să aibă până la adânci bătrânețe. Mă rog: nouă sute de pogoane de pădure de construcție, stejari — să fi luat numai pe trunchiul unuia doi poli, bez stânjenii de ars și crăcile. Dar cine era să facă chefurile rămase de pomină, care se începeau azi și țineau cu săptămânile? Pitache. Cine pleca întovărășit de alți cinci-șase prietini în trăsuri, cu patru cai înaintași și cu lăutarii după ei la Brașov? Pitache. In vremea asta logofeiții și contabilii nu stau cu mâinile în sân. Lumea zice că unul dintre ei, d'acolo, din jaful dela Nuceteanca și-a făcut starea de azi.

Ei! dar acum s'a sfârșit. Pitache s'a cumințit. S'a isprăvit cu viața de până acum; — i-a pus cruce. Toate merg până la un timp. De aceea s'a jurat împreună cu prietenul său Năiță Dinculescu, că de aci încolo intră în rândul oamenilor cuminți.

Sînt zece zile de când se păzesc unul pe altul; și n'au băgat în gură nici o lacrimă de băutură. Apă, că e sănătoasă și e lăsată dela Dumnezeu.

S'a mai jurat el și altădată și nu s'a ținut. Ei! dar acum e altceva. Toate merg până la o vreme. A dat omul cu capul de pragul de sus. Ce? e om de aproape cincizeci de ani. Nevasta

s'a luat de gânduri; copiii încep să se mărească... Până când? De rândul ăsta s'a isprăvit, s'a mântuit.

Cu cele câteva mii de franci ce i-au mai rămas s'a hotărît să ia în arendă moșia statului, Drugăneștii, al cărei contract expiră la toamnă, moșie frumoasă la care s'au pricopsit câți au ținut-o. Deputatul dela colegiul al doilea, căruia și-a dat votul și pentru care a alergat de a dat pe brânci la alegerile din urmă, i-a făgăduit formal c'o să facă să i se dea lui moșia. Și fiindcă Pitache când spune o vorbă — e vorbă, a și început să-și pue în lucrare hotărârea. Moșia fiind la o poștă și jumătate dela oraș, și-a cumpărat un cal buestraș „de mănâncă nori nu altceva", și-a luat jambiere roșii de piele, o șapcă frumoasă, și pleacă chiar acum la Drugănești, împreună cu prietenul Năiță, să vază mai bine moșia.

Năiță n'are cal, dar a închiriat unul dela Tașcu, care ține birji și poștalioane.

Pitache s'a sculat dela cinci și-și așteaptă cu nerăbdare prietenul care întârzie, cu toate că i-a spus deslușit aseară să vie cât de devreme, ca să nu-i apuce căldura pe drum, aducându-i aminte și de vorba românului: călătorului îi șade bine cu drumul. Când colo, poftim! cinci și jumătate, și el nu vine — șase, și el tot nu vine.

Din când în când se duce la poartă și se uită'n lungul drumului, să-l vază venind.

In sfârșit, aproape de șapte, Năiță se ivește. Vine la trap. Pitache îl zorește, răsucindu-și șapca cu mâna, ca acarii de la drumul de fier, și strigând cât poate:

— Hai! nene, păcatele mele, hai odată!

A fost o încurcătură. Băiatul lui Tașcu uitase de vorba lui de aseară și înhămase la un poștalion, care pleca la Găești, calul închiriat de el, singurul cal care merge bine la călărie. A trebuit să-l pornească cu alt cal după poștalion.

— Ințelegi, explică Năiță făcându-și vânt cu pălăria, până să-l ajungă, până să deshame pe unul, să pue p'ălalt, până să vie îndărăt...

— Tiii! păcat, răspunde Pitache încălecând, ne apucă zăduful pe drum!

Dar Năiță a descălecat și se zbate să găsească chinga, s'o mai strângă nițel, că s'a cam slăbit.

— Haide, Năiță; dă mai iute, îl silește Pitache; ți-am mai spus-o de o mie de ori: călătorului îi șade bine cu drumul...

Acum au pornit-o.

N'are afacе calul lui Năiță, slab, nețesălat, ros de ham în toate părțile, cu bidiviul lui Pitache, gras ca pepenele și lucios la păr, parcă e uns cu untdelemn; precum n'are afacе nici costumul lui, — șapcă nu, jambiere nu, — cu costumul lui Pitache. Nici înfățișarea unuia n'are afacе cu a celuilalt. Pecât de gros și de voinic e Pitache, pe atât de uscat și de pipernicit e Năiță...

Dar merg în pas, la țăcăneală.

Au ieșit din oraș și acum țin șoseaua drept.

E o dimineață frumoasă de Iunie, plină de miresme de flori de tei, de sulfină și de levănțică. La dreapta drumului, în vale, se țin lanț zăvoaiele Ialomiței, printre care când și când se vede apa sclipind în bătaia soarelui; la stânga, până în poalele dealurilor, grâne de toată frumusețea: lanuri galbene de grâu copt cu chenare roșii de maci înfloriți, lanuri de ovăz de un verde brumăriu, lanuri de porumb de un verde închis și lucitor; iar pe dealurile care închid zarea, vii cu răzoare de viță paralele și drepte, parcă sânt trase cu condeiul, printre care se zăresc ici și colo puncte albe: muncitori la plevilă.

Răsună lunca de cântecele pitpalacilor și de hârîitul cârsteilor.

Frumusețea firii umple de mulțumire inimile călăreților. Se vede din bunăvoința zâmbetului cu care răspund saluturilor țărancelor, care trec spre oraș ducând cobilițe de pui și de boboci de rață spânzurați de picioare, băsmăluțe cu ouă, oale mari cu lapte și cu smântână, coșuri de cireși ori donicioare de fragi, — toate bunătățile prăsite, adunate ori păstrate pentru gura orășenilor.

Femeile moțăe din cap a „bună-dimineața", iar ei le răspund cu dragoste:

— Mulțumim dumitale. Vânzare bună...

Să fie un ceas dela plecare, când ajung la capul podului de peste Ialomița. Aici e răspântie de trei drumuri; și la răspântie, drept în fața podului, e hanul, vestitul han al lui Manolache Ciolănescu. Inaintea hanului o polată încăpătoare, învelită cu șindrilă, pe acoperișul căreia e firmă mare cu numele proprietarului; iar între *Manolache* și între *Ciolănescu* un rotocol albastru, în care sânt zugrăvite două ciolane încrucișate. Pe o sârmă, care leagă doi stâlpi, stau spânzurați covrigi rumeni, iar pe alta părechi-părechi de cârnați proaspeți, acoperiți cu un tulpan, în ciuda viespelor care le dau târcoale bâzâind. In fereastra cârciumii, rânduri de sticle cu băuturi de toate culorile pietrelor nestimate. Nici un mușteriu, — oamenii sânt duși la muncă.

Scularea de dimineață, aerul curat și călăria și soarele, care a început să dogoare, le-a deschis o poftă de mâncare și o sete, — mai ales o sete grozavă. De aceea, fără vre-o prealabilă înțelegere, au oprit amândoi în drumul hanului și bat cu friștile în stâlpii polatei, fără să se uite unul la altul și strigând într'un glas:

— Hei! stabiliment!

Băiatul, care moțăia la teșghea, se târăște alene în ușa prăvăliei, frecându-se la ochi.

— Mă, întreabă Pitache, ai ceva rece de băutură, un pelin cu sifon, ceva?

— Este, răspunde băiatul, silindu-se să nu caște.

— Dă-ne două pelinașe cu sifon.

— Ori cu borvis, adaogă Năiță.

Băiatul pleacă agale.

— Mișcă-te mai repede, băiete! — îl silește Pitache, — aaa! mișcă-te, băiețaș.

Și nu-l slăbește de loc, strigându-i din când în când: „dă

zor, mă neicuță, că sântem grăbiți și știi, vorba românului: călătorului îi șade bine cu drumul".

Băiatul se întoarce aducând pe o tavă verde două pahare de vin cu sifon. E rece: se cunoaște după abureala paharului.

Pitache bea jumătate paharul, își plesnește limba de cerul gurii și întorcându-se spre Năiță, se uită în ochii lui, ridicând sprâncenele în semn de întrebare, adică: „ce zici?"

Năiță, care și-a băut paharul până în fund, zice: phiii! straşnic!"

— Unde-l țineți, mă — întreabă Pitache pe băiat, — de e așa rece?

— La ghiață.

— Dar de unde aveți ghiață?

— Păi n'are jupânu ghețărie în curte?

— Ce vorbești, domnule!? se miră Pitache și Năiță într'un glas și tot într'un glas poruncesc: „ia mai adu două"; iar Pitache adaogă: „dar nu fi moçăit, umblă repede, că sântem grăbiți".

Al doilea pahar se bea pe nerăsuflate; tocmai al treilea, care s'a adus acum, se bea mai pe'ndelete, cu întrebări puse băiatului:

— Cum te chiamă, mă?

— Tilică.

— De unde ești tu?

— Dela Priseaca.

— Al cui ești dela Priseaca?

— Al lui Tache Drăgoi.

— Și de mult ești aici?

— De patru luni.

— Dar stăpână-tu unde e, mă?

— E dus colea la niște trifoi.

Pitache scoate o rublă, o dă băiatului și-l zorește să-i aducă restul, când se aude alături în livada cu pruni: lip-lip! lip-lip! Vine Manolache Ciolănescu pe poteca dintre pruni, cu papucii lipăind.

El cunoaşte bine atât pe Pitache, cât şi pe Năiţă, — şi nu i-a văzut de mult. Când dă cu ochii de ei nu mai poate de bucurie.

— Bună ziua, dom'le Pitache. Uite şi domnu' Năiţă! da 'ncotro?

— Incoa, la vale; dar mă, Manolache, grozav pelin ai. Mă băiete, să mai aduci un rând! trei pahare! de 'unde-l ai?

— Aşa e că e grozav? Dela frati-meu Ilie.

— Straşnic! dar . ştii? un lucru nu-mi place mie: băiatul. Nu face. Aici la han în drum, la răspântie, trebue un băiat iute, spirt.! Să umble ca sfârleaza. Omul vine, bea, pleacă repede. Vorba românului: călătorului îi şade bine cu drumul.

Când se întoarce băiatul, hangiul zice:

— Dar de ce nu descălecaţi niţel? Mai răsuflă şi caii o leacă.

Iar Pitache şi Năiţă găsesc că are dreptate: mai răsuflă şi caii o leacă. De aceea se scoboară, leagă dârlogii cailor de câte un stâlp şi se aşează la masă sub polată.

— Ei, noroc să dea Dumnezeu şi bine te-am găsit!

— Noroc! Bine aţi venit sănătoşi!

— Straşnic pelin ! Dar de când ţi-ai făcut gheţărie ?

— Acu un an. M'am gândit: gârla colea, ghiaţa de pomană, boii tot stau degeaba iarna. Ia să-mi torn eu o gheţărie, — şi am făcut-o. M'a ţinut o sută şi mai bine de lei, — da 'ncai am făcut un lucru bun.

Şi văzând că Năiţă se uită de câtăva vreme cu stăruinţă la cârnaţii spânzuraţi pe sârmă:

— Sânt proaspeţi, dom'le Năiţă; aseară i-am făcut, — pe viaţa mea! Mă Tilică, ia dă jos o pereche de cârnaţi.

— Aşa e, sânt proaspeţi, se vede cât de colo.

— Păi să vezi ce-am păţit, explică Manolache — am un blestemat de taur, dar'ar lupu 'n cornu' lui! c'o să plec cu el Joi la târg să-l vânz, să mă scap de el, că numai buclucuri îmi face. Mai deunăzi nu era să-mi omoare un copil? Eri dimineaţă, nu ştiu, ori că din joacă, ori de-al dracului ce e, îmi împunge o

frumuseţe de purcea drept în burtă. Noroc c'am fost aici. Dac'am văzut că e împunsă rău, a trebuit s'o tai. Am avut Ignat eri pe negândite. Aseară tot se ducea frati-meu la târg, i-am dat carnea s'o vânză la un măcelar şi am oprit şi eu ceva dintr'însa. Mi-a prins bine gheţăria. Să pue să frigă o pereche?

Pitache, după ce răspunde hotărît: „Să pue!" ia şi avizul lui Năiţă: „hai? ce zici, Năiţă?" Iar Năiţă nu poate să strice gustul lui Pitache, dar recomandă băiatului, cu blândeţe şi cu duioşie:

— Dar, mă Tilică, umblă mai repejor, mă băieţaş.

Până să frigă cârnaţii, nu e de refuzat propunerea hangiului de a merge să le arăte gheţăria. Se duc deci să vadă gheţăria sistematică, învelită cu stuf de o frumuseţe; apoi intră în grădina din fund. Cum în vremea asta soarele s'a ridicat sus şi a început o vipie de căldură care frige, nu altceva, ce plăcere fără seamăn simte Pitache şi prietenul său, când ajung în grădină, sub bolta de umbră a unor nuci uriaşi! Cel din mijloc mai cu seamă trebue să fie de mai bine de două sute de ani. Degeaba, nici o umbră ca umbra de nuc.

E răcoare!... Şi vine de undeva un miros de sulfină şi de levănţică.

— Ia auzi, mă Năiţă!

Şi câteşi trei tac, să audă cum cântă pitpalacile. Una, aici, aproape, chiar lângă gardul grădinii zice desluşit: „pitpalac!" Altele mai departe îi răspund: „petpedec! petpedec!" iar lor le răspund altele şi mai de departe, tocmai de colo, din poalele viilor: „pitpidic! pitpidic! pitpidic!"

— Şi încotro ziceţi că mergeţi dumneavoastră?

— La Drugăneşti.

— A! păi v'a apucat zăduful pe drum. Eu, ştiţi ce-aş face în locul dumneavoastră? aş rămâne să mănânc aici, că tot e aproape de nămiez. După prânz vă spui eu c'o să tragă o sfântă de ploaie de un ceas, să rupă pământul. Şi aş pleca după ploaie pe răcoare: praf nu, căldură nu.

Nu e pe tot cerul, senin ca sticla, pic de norişor, nici mă-

car cât un bob de mei; dar dacă spune Manolache c'o să plouă... Şi Pitache ştie că ăştia dela ţară se pricep la ale vremii lucru mare. N'a păţit-o el odată, când ţinea Merenii? Tot aşa de senin ca acuma. El, în loc să asculte pe unul care-i spunea să plece cu trăsura cu coviltir, a plecat cu o brişcă ne'nvelită; şi peste un ceas l-a apucat o ploaie cu piatră, să-l omoare şi mai multe nu. Tot aşa a păţit-o odată şi Năiţă.

— Ce zici, mă Năiţă?

Ce să zică Năiţă, mai ales după ce hangiul le pomeneşte de nişte pastramă bună de capră şi de nişte uger de purcică?

— Nu mă 'nebuni! Ai oprit ugerul dela purcică?

— E pus la gheţărie.

— E! dă poruncă să bage caii undeva la umbră, frate Manolache, şi regulează de-ale mâncării.

Hangiul, om în toată firea, care ştie că călătorului îi şade bine cu drumul, pleacă zorit să dea porunci; iar Pitache îi strigă din urmă:

— Şi până una-alta, trimete-ne o velinţă ceva şi o baterie de pelin cu sifon...

Ce masă înfricoşată! Ce pastramă fragedă ca roua! Dar ugerul ăla de purcică de se topea 'n gură... Dar ceapa verde!... Nu se mai puteau sătura.

— Mă Năiţă, dacă mă iubeşti, ia de ici bucăţica asta grasă.

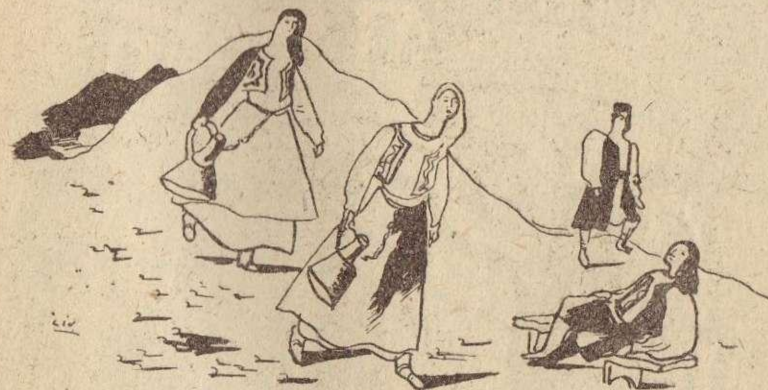
— Mă Pitache, să mă 'ngropi, gustă colea, să zici că n'ai mâncat de când eşti.

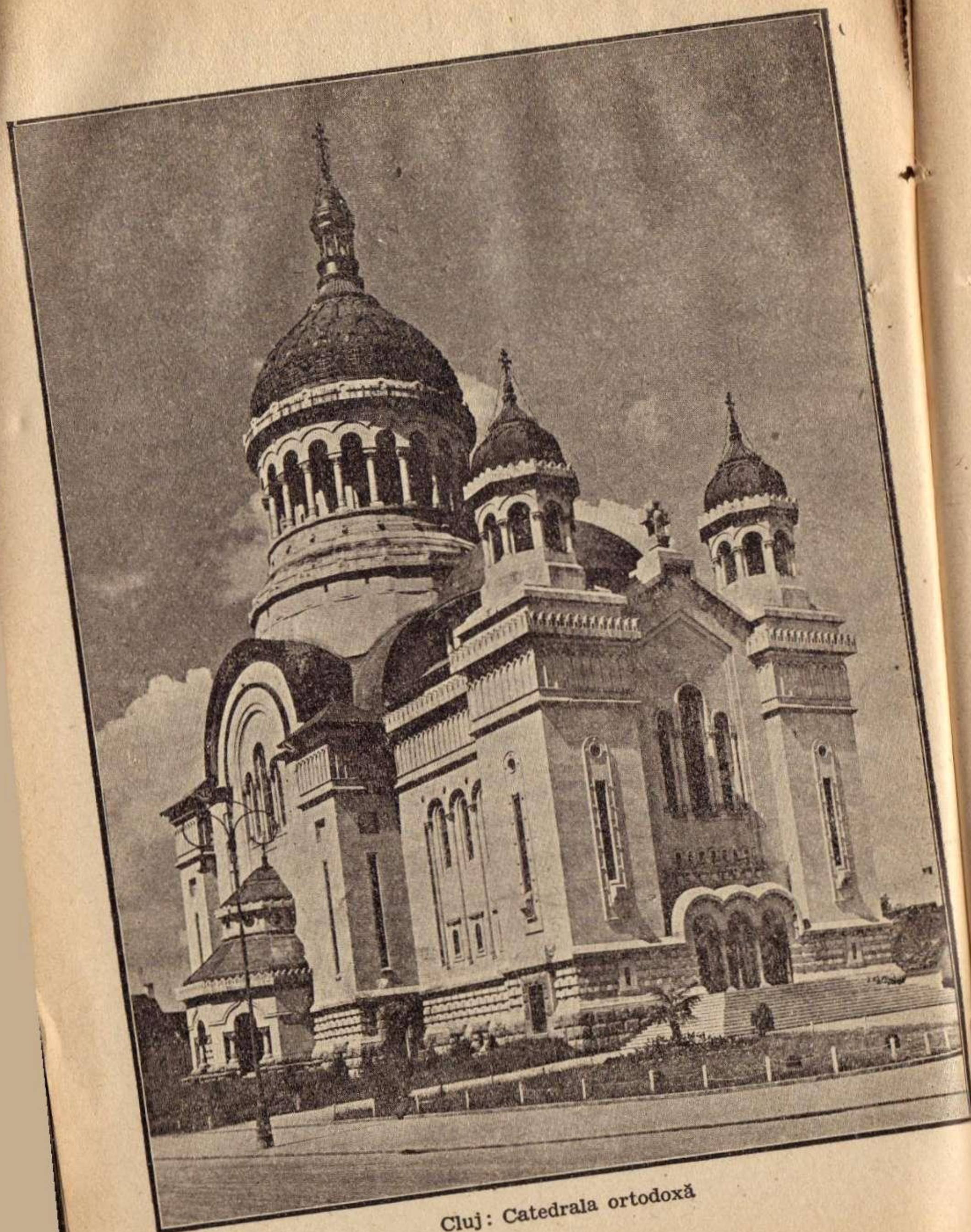
Dar pelinul cu sifon ţinut la răcitoare!

Un singur lucru nu i-a plăcut şi nu-i place lui Pitache: A spus-o hangiului de câteva ori şi i-o spune şi acuma, cu limba împiedicată, parcă ar avea clei în gură şi sughiţând la răstimpuri:

— Nu face, 'scultă-mă pă 'ine... hâc! aici e han mare... 'a răspântie... Va un băiat spirt. Omu' se grăbeşte la drum, dom'le. Vine, cere, bea, şi pleacă... n'are vreme de pierdut şi că'ătorului i şade bine cu dru'u...

Acum soarele scapătă înapoi spre oraş. In grădina din spatele hanului, Pitache şi Năiţă dorm duşi cu faţa în sus şi sforăe, să zici că umblă ferestrăul; iar hangiul, care-i cunoaşte de mult, a pregătit pentru diseară o ciorbă cu ardei grozavă, nişte pui de pus la frigare apelpisiţi, o salată de ţâri bătăioasă, a pus clondirele la ghiaţă şi a trimis pe Tilică 'n sat să caute pe Dima lăutarul. Ştie el că domnu' Pitache şi domnu' Năiţă nu se întorc curând acasă, că sânt călători, şi călătorului îi şade bine cu drumul.

Cluj: Catedrala ortodoxă

DUNĂREA

de CORNELIU MOLDOVANU

Ce mândră şi plină de fală, e curgerea apelor tale,
Când luneci în albia-ţi largă, măreţ legănându-te'n cale
Şi valnic gonindu-ţi spre mare oştirea de valuri albastre,
Tu, Dunăre apă sfinţită şi Doamnă nădejdilor noastre!

Din taina pădurilor Negre, pornit-ai copilă pribeagă,
Cu gând sorocit din născare să umbli prin lumea întreagă
Chiar munţi să străbaţi fără preget, şi'n stâncă să-ţi sapi trecătoare,
Cătând adăpost apei tale şi slobodă matcă sub soare.

Umblat-ai prin multe ţinuturi în silnica ta pribegie,
Pe toţi cercetându-i, dar nimeni de oaspeţi n'avu bucurie,
Ci numai Carpaţii deschis-au cu drag a lor porţi ferecate,
Primindu-te în cântec de doină şi'n chiot de piepturi bărbate.

Şi apoi în cuvânt de cântare la ceruri 'nălţându-te'n slavă
Făcutu-ne-am vrednici de tine în orice prilej de ispravă,
Iar tu învoind să fii Doamnă pe vrerile noastre bogate;
La marginea ţării zidit-au a apelor tale cetate...

Şi-atuncia toţi munţii porniră, pâraie şi râuri solie,
Să-ţi crească noianul de ape, cu daruri în semn de frăţie;
Şi'n murmurul undelor limpezi, cu toate şopteau vorovire:
Cerând pentru vremi de răstrişte puternica ta ocrotire.

Căci tu ne-ai iubit deopotrivă, în jale ca şi'n bucurie
Şi pururi sădit-ai în inimi nădejde şi'n gânduri tărie,
Mulţi bei şi paşale oştite, vânând pe nedrepturi isbânda
In spuma 'nroşită de sânge, ades îşi găsiră osânda...

Trecu multă vreme și'n scaun prădalnici mulți domni se
schimbară...
Dar iată 'ntocmiți în divanuri boieri cu milă de țară...
Vrând capăt să puie gâlcevii și luptelor pentru mărire
Cer domn de obârșie străină și-a neamului sfântă unire!

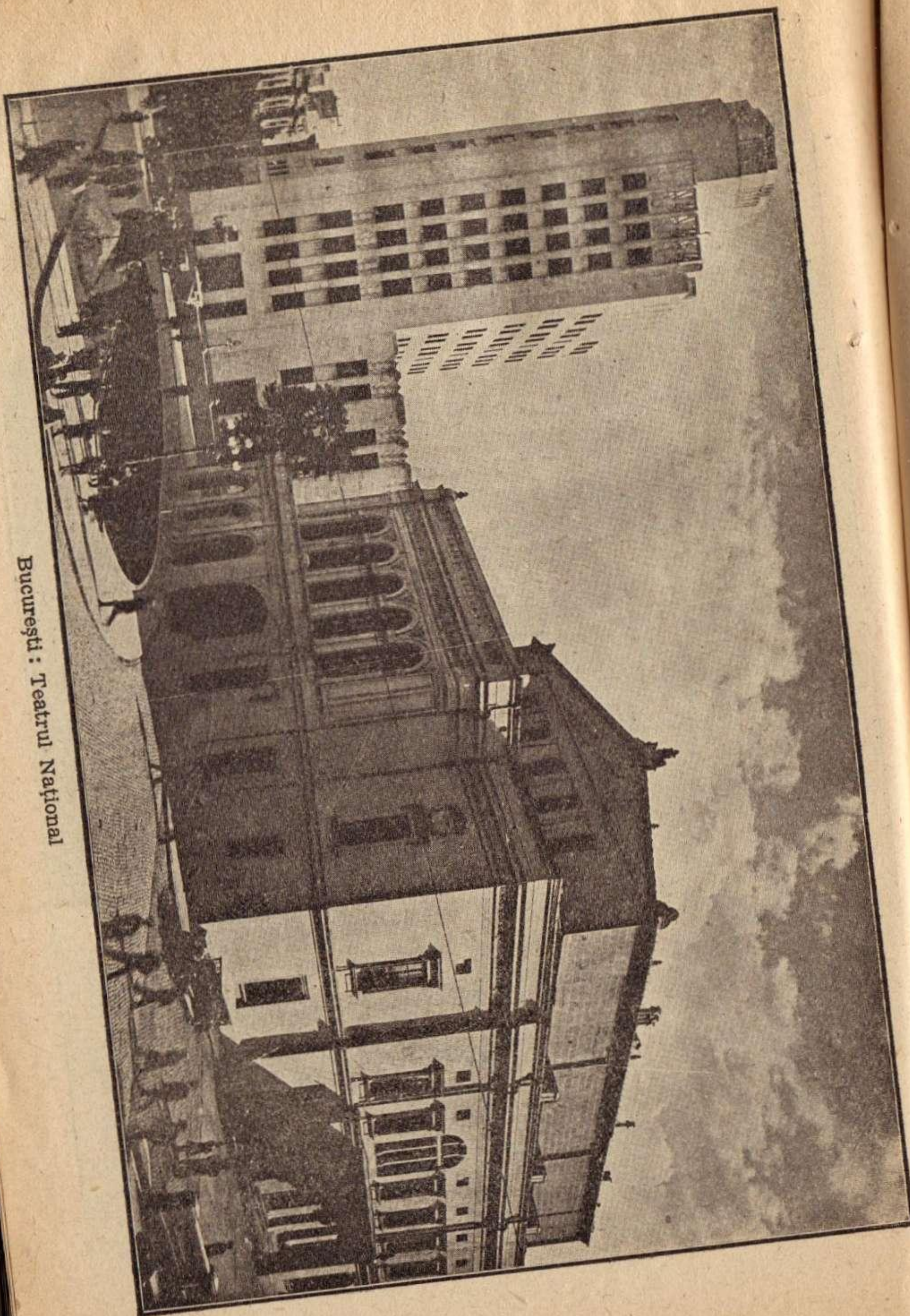
Și-atuncia tu Dunăre Doamnă, aminte din vremi ți-ai adus,
Că'n taina pădurilor Negre, departe în munți, la apus
Pe țărmul tău falnic se'nalță din vremi o cetate vitează
Zidită de principi răsboinici, măririi străbune drept pază.

Și grabnic trimis-ai în zare, pe-al apelor drum depărtat,
Corăbii s'aducă în țară sămânța de neam de 'mpărat.
Și'n ziua sosirii, norodul la ceruri făcut-a strigare,
Purtându-și stăpânul în slavă și numele tău în cântare.

Ce mândră și plină de falã e curgerea apelor tale,
Când luneci în albia-ți largă, măreț legănându-te'n cale
Și valnic gonindu-ți spre mare oștirea de valuri albastre
Tu, Dunăre apă sfințită și Doamnă nădejdilor noastre!

Catedrala Incoronării din Alba-Iulia

Bucureşti: Teatrul Naţional

Spre SLATINA

de I. A. BASSARABESCU

De un sfert de ceas e în cerdac, cu scufiţa pe cap, cu ochelarii pe aripile nasului. O adiere dulce de austru leagănă caimacul cafelei. Bătrânul parcă a uitat-o acolo pe măsuţă. Cu mâna întinsă — căci e presbit — citeşte de departe, plin de interes, în *Curierul de ambe sexe* un articol al lui Eliade. Dar nici cititul nu-i merge. S'a sculat cam mahmur; somnul de după prânz nu i-a priit. A băut o ţuică mai mult? A fost prea cald? Nici el nu ştie. Atâta simte, că i se bate inima cam supărător: parcă tot trupul i-ar fi o cutie goală de lemn uscat, şi în ea un singur vârcolac urâcios neastâmpărat: inima. Lasă cartea şi deschide capacul chiselei: o chisea mare, veche, un mic monument verde al unui ciorchine de razachie. Acolo îşi ţine tutunul. Domnul Tase fumează un fel de tutun negru şi ieftin. De aceia, fundul chiselei e mohorît tot, ca iadul. Cu trei degete îşi scoate o porţie cam mare pentru o biată foiţă *Dorobanţul*, pe care o canoneşte multă vreme, până ce ajunge să-şi fabrice din ea o ţigară cât toate zilele.

Ca niciodată, soarbe din cafea mai alene, trage din tutun mai greoi, strică mai des chibriturile. E muncit de gânduri, care-l fac să nu mai vază înaintea ochilor nici pe cei mai răi duşmani din viaţă: ciorile care-i ciugulesc cu o îndrăzneală fără seamăn agurida din boltă, şi muştele care i se plimbă pe cap cu o duioşie de vechi prietene. E îngrijat. Se vede bine. Şi cum să nu fie? Cum să nu se închine cu evlavie acum, când aude tocând de patru la biserica Amzei? Din toată capitala, domnu Tase nu mai simte decât pustiul cerului, dincolo de care stăpâneşte puterea lui Dumnezeu, deşteaptă prin glasul clopotului

și ațintită spre inima lui rugătoare. Peste două zile pe care le numără într'una pe degete și tot nu le mai pricepe: „Vineri, Sâmbătă, Vineri, Sâmbătă una, două... una, două: Vineri, Sâmbătă", peste două zile, adică Duminecă la 8 dimineața, va trebui să săvârșească unul din actele cele mai primejdioase din viață: să meargă cu trenul.

Pentru nimeni în lume n'ar fi făcut asta, să-și lase căsuța albă ca un zahăr și răcoroasă ca o Sinaie, curtea cu găini, caisul încărcat și garoafele neudate și să plece așa, — unde? Tocmai la Slatina, el, care pe vremuri cât a fost profesor de limbă greacă, n'a știut altă cale decât străzile dela gimnaziu acasă și de acasă la gimnaziu; iar de 15 ani, de când e pensionar, doar drumul până în piață...; pentru nimeni în lume, afară de Cănuță, viața și slăbiciunea lui, unica odraslă — *băiatul* — vorbă înaintea căreia amuțea dus pe gânduri, de-ți făcea milă; lumina ochilor lui, mai mult decât lumina ochilor: Cănuță.

Judecător la Slatina, iubit de slătineni, Cănuță a ieșit băiat bun. Blajin, a știut să se strecoare printre certurile politice, și să rămâie magistrat de carieră. Visul lui de aur: președinte de tribunal; apoi pensia și... nimic — ca și tata. Tradiție de familie... De altfel atâta dorea și domnu Tase și nu odată a luat bătrînul condeiul să scrie unui prieten vechi, șef de birou la justiție: „Te rog prea mult, ai grije de fiu-meu. Vezi să nu mi-l tulbure din loc. Ar fi groaznic lucru pentru mine".

Prin Martie, Cănuță își vesti părinții că are de gând să se 'nsoare. Numaidecât două telegrame, una semnată Tase Moinea, alta Frosa, îl chemau la București urgent...

„Pe cine iei? A cui e? Vezi să nu fie vreuna... Vrei să-ți mănânci viitorul fript?"

Acest „fript" fu spus cu un glas cam ascuțit de desnădejde. Insă băiatul îi liniști: fată bună, familie bună, cu vază; parale; un adevărat noroc. Pe amândoi îi podidise lacrimile.

„Cum ți-i așterne, așa vei dormi".

Apoi hotărâră ca nunta să se facă în București, acasă la bătrâni, în familie.

Intr'adevăr, fata le plăcu așa de mult, că la un pahar de vin, domnu Tase apucă de făgădui că de vară, în Iunie, vine și el cu Frosa pela Slatina.

„Dragă Tată și Mamă!

Vă așteptăm Duminecă negreșit. Nu uitați, avem cuvântul Dv. Ar fi cea mai mare bucurie pentru mine să vă văd, și să mă vedeți la casa mea".

Două lucruri îl făceau pe domnu Tase să plângă ușor: Discursul lui Kogălniceanu dela Unire, și scrisorile lul Cănuță. Mai ales aceasta, prin care-i poftea *la casa lui*, îl înduioșase cu desăvârșire. Nu i se mai alegea nimic din tabieturile zilnice; chiar somnul și mâncarea mai scăzuseră. Ar fi luat-o pe Frosa la o tablă, ca să-și mai uite; dar unde-i mai ardea coanei Frosii de table?

Dumneaei învârtea toată casa, dumneaei și cu Păuna, slugă veche, doica lui Cănuță, de care prinsese apoi atâta slăbiciune — ca de copilul ei — încât nu s'a mai deslipit de casă. Ce e drept era și bine îngrijită; mai mult decât o prietenă. Numai domnu Tase îi cam tăia curajul, când o vedea că se prea înădește la vorbă.

— Ia lasă-ne, doică, ne-i mai povesti și mâine. Acum ne e cam somn.

Amândouă alergau pe capete după geamantane.

In patruzeci de ani nu călătoriseră decât o singură dată, la Giurgiu; și atunci de mare nevoie, ca să mănînce Frosa cataif de Rusciuk, căci poftise rău și era în mare primejdie să-l piardă pe Cănuță. Atât! singurul drum de fier; și acum al doilea. De aceea era foc și zor mare. Bietele odăi! Pentru întâia oară curățenia lor strălucitoare era lovită cu cruzime. Coana Frosa închisese ochii. Nu-l mai punea pe Tase să-și șteargă picioarele afară. Nu se mai supăra că intră în salon. Și domnu Tase făcea un abuz grozav, cu prilejul acesta; profita ca un copil și se strecura la răcoare pe jețul din colț lângă transparentul lăsat, ca să afume perdelele și să întoarcă pentru a mia oară foile cărticelei cu mersul trenurilor pe care noaptea o ținea sub pernă.

Grija călătoriei îl pusese într'un neastâmpăr, că nu-şi mai găsea loc, nu se mai gândea ce face. Nu cântase în viaţa lui; şi acum toată ziua îndruga printre dinţi *Deşteaptă-te, Romîne.* Nu se uitase la portretele din salon, de nu se mai ţine minte; acum se oprea înaintea fiecăruia, cu mâna dreaptă în buzunarul jiletcei, jucându-se printre degete cu gologanii de tutun.

Salonul... Pe zidurile albe, patru cadre, din care două mari, vechi, în creion, cam şterse de timp. Intr'unul, chipul lui domnu Tase, leit prinţul Nichita al Muntenegrului, când era tânăr. In celălalt, coana Frosa: o damă de pică, puţin mai încruntată. Dedesupt, între amândouă, poza lui Cănuţă, scos la Duschek dela Episcopie. E în picioare, între o măsuţă şi un grilaj, nelipsitul grilaj albicios al fotografilor. O mână i se sprijină uşor de un album întredeschis cu arătătorul. Cel din urmă tablou, pus în alt perete, lângă o oglindă cu ramă de nuc, înfăţişează o luptă: Luarea Griviţei, un furnicar de fesuri roşii, din ce în ce mai mici, dau năvală înverşunate într'un haos de fumărie şi mai roşie. Scena luării Griviţei e singurul lucru care poate da un sbucium sufletesc în acest salon, în care mobilă, perdele, tavan, masă, tot, până şi scândurile au neîntrecutul senin al albului.

Din când în când, domnu Tase părăseşte salonul sau ceardacul, ori colţul unde a încremenit pe gânduri şi trece nerăbdător din odaie în odaie:

— Froso, Froso!

— Ce pofteşti, omule, de nu mai ne laşi în pace?

— Vezi să nu-mi uiţi prosopul şi vesta albă. Pantofii cu mărgele i-ai pus în geamantan? Să nu-mi faci vre-un pocinog.

Coana Frosa îşi iese din sărite.

— Păi da. Aşa ştiu şi eu: să stau şi să poruncesc. Noi ne-am prăpădit cu firea şi dumneata habar n'ai. Cel puţin dacă nu eşti destoinic să dai o mână de ajutor şi le aştepţi toate de-a gata, nu ne mai ameţi cu ordinele. Doamne aşa englez de om n'am mai văzut...

Domnu Tase tace, cu gândul în altă parte. Numai când îl deşteaptă vre-o vorbă mai aspră, se smuceşte de pe scaun şi trece necăjit dincolo.

Acum, după somn, simte o tristeţe neînţeleasă, pe care nici rugăciunea nu i-o potoleşte. Intră ca să caute iarăşi pe coana Frosa. O găseşte în sală, strângând sul covorul, ca să nu-l mănânce moliile, un covor de petice împletit de dumneaei, un mozaic de culori, parcă mii de flori de lână şi-au scuturat petalele în neregulă pe jos.

O mică greutate a fost grija cadoului. După o sfătuire de câteva seri în ceardac, la lumina lunii, luară o hotărîre. Nu trebuia cheltuială mare. Domnu Tase le va duce zarzavaturi, trufandale de care nu prea se găsesc prin Slatina. Coana Frosa, un borcănaş cu peltea de gutui, făcut din toamna trecută şi pe care-l ţinea în gura sobei din salon, la un loc cu mai multe altele. Numai de n'ar uita... Amândoi se legară cu aţă la deget şi-şi făcură nod la batistă, ferindu-se să spuie aceasta unul celuilalt, de teamă să nu se facă de râs.

Ziua din ajun, după prânz, un chin. Coana Frosa, însoţită de Păuna, se sui în pod, ca să dea jos o *bisactea* veche, un fel de cutie mare de vişin, cu capacul încrustat cu sidefuri cât aluna; aci îşi ţinuse în tinereţe şi vrea să-şi pue şi acum, pieptene, ace, precum şi mai mute *secreturi* pentru păr şi obraz. Nu fusese de mult în pod. Era o învălmăşeală acolo: lucruri stricate, bastoane rupte, umbrele vechi — mai mult scheletul de ele — şi mai ales praf şi hârtii. Cataloage de pe vremuri de ale lui Tase şi cărţi de limba elină. Coana Frosa le da la o parte, cu nerăbdare, una după alta, căutând bisacteaua; când, o clipă, degetele ei apucară un carton, o poză veche cu o fetiţă de vre-o zece ani: ochi mici, sprâncene abia estompate, gura zâmbitoare. Coana Frosa izbucni în plâns. Păuna, speriată, svârli jos o umbrelă, pe care tocmai avea de gând să i-o ceară, şi alergă spre ea.

— Ce e, coniţă? Vre-o pârdalnică de albină... Te-a pişcat?

Printre suspine, bătrâna o lămuri.

Era fetiţa lor, Anicuţa, mai mare mult decât Cănuţă... Dacă ar fi trăit, ce bucurie ar fi fost pe ea acum!

— Ascunde-o, Păuno, să n'o vază Tase. Lui îi face rău; e în stare să se bolnăvească şi să nu mai meargă. Doamne, cum

s'a rătăcit pe aici? Şi eu înebunisem căutând-o. Credeam că mi-a furat-o. Ţine-o la tine, Păunico, şi să mi-o dai mai pe seară, s'o ascund în chichiţa lăzii, între lucrurile mele.

Apoi, luă bisacteaua, o suflă de praf şi se coborâră în sală.

Domnu Tase pândise lipsa coanei Frosii, ca să-şi facă rost de bani de drum. Avea o ladă mare, de Braşov, închisă cu trei lacăte.

Trase zăvorul, îngenunchiă înaintea icoanei, făcu mai multe cruci; apoi începu să probeze cheile în lacăte.

In ladă, miros de naftalină trezită şi de tutun. Acolo îşi ţinea hainele mai bune. Domnu Tase le dete cu îngrijire la o parte. Din fund, scoase o cutie la fel cu bisacteaua coanei Frosii. Le cumpăraseră amândoi, în aceeaşi zi, de la acelaşi negustor din Podu Mogoşoaei. Intr'însa îşi păstra economiile din pensie, pe care nu le ştia nimeni, nici coana Frosa. Erau câteva inele fără pietre, mai multe fără inele, monede vechi de aur şi de argint. Sub un capac, într'o cutie mai ascunsă, hârtii de bancă şi galbeni. Peste tot vre-o două mii de lei, lângă care, într'un plic pecetluit, un fel de testament hotăra soarta lor: trei părţi lui Cănuţă, şi o parte „soţiei mele Frosa, care m'a iubit şi îngrijit".

Cât a tremurat când l-a scris!

Scoase o hâtie de o sută, trei de douăzeci şi vre-o cincisprezece lei mărunţi pentru bacşişuri şi alte cheltueli.

D'abia închisese, când auzi un glas necunoscut. In grabă, domnu Tase lăsă un lacăt descuiat şi ieşi să vadă.

Coana Frosa nu se înţelegea cu un neamţ. Când se coborâse din pod, îl găsise la uşa geamlâcului din dos:

— Ce pofteşti d-ta?

Neamţul îngâna ceva neînţeles şi da să intre în casă. Coana Frosa începu să strige la el:

— Să ieşi de aici, că te dau pe mâna poliţiei...

Când văzu pe domnu Tase, prinse inimă şi începu să vorbească din guşe:

— A, uite bărbatu-meu. *Anastase*, vezi d-ta, te rog, ce pofteşte dumnealui.

Domnu Moinea se făcuse ca ceara. Casele erau în fundul curţii şi cam ascunse de boltă. Noroc că fostul profesor era om cu înfăţişare: pe cât de fricos, pe atât de înalt şi bine făcut.

Neamţul salută, păru că-şi cere iertare şi plecă în grabă.

Bătrâna căzuse pe un scaun, obosită de plânsul din pod şi de spaimă.

Domnu Tase veni spre ea. Amândoi tremurau.

— Ce căta şoacăţul?

Coana Frosa dete din umeri, zâmbind:

— D-ta ştii. Ce mă întrebi pe mine? N'ai fost profesor? Ce fel de profesor ai fost, să nu ştii să te'nţelegi cu un om?... Şi să te sperii de el, ca o femeie?

Lui domnu Moinea îi fu ruşine.

— Am fost de limba elenă, Froso. Şi dacă vrei să afli, pot să-ţi spui că era un cerşetor. Cerea să-l ajutăm pe nemţeşte. Acum l-a găsit şi pe el, tocmai în ajunul plecării...

La nouă erau în paturi, în aceeaşi odaie cu geamantanele, care se odihneau în mijloc, lângă două boccele legate foarte rău cu o sfoară. Zarzavatul aştepta afară, la răcoare, în fundul unei desage. Domnu Tase târguise pătlăgele roşii, cartofi noi, bame, toate pe alese; peste tot trei lei.

Toată noaptea, plin de grije, n'a închis ochii. Avea călduri şi se întorcea când pe dreapta, când pe stânga. Coana Frosa adormise. Tocmai visa pe Anicuţa într'o grădină, când auzi glasul lui Tase:

— Froso, hai mai iute, că pierdem trenul.

Era două noaptea şi, cu toate că trenul pleca la opt, dumnealui ţinea să fie la gară de la cinci. Altfel n'ar fi fost liniştit. Apoi, Frosa uitase să-i dea guler curat şi aceasta cerea timp. Deşi n'avea gâtul gros, încât i s'ar fi potrivit chiar şi un număr mai mic, totuşi domnu Tase avea grija să-şi cumpere totdeauna gulere largi. Gâtul putea să-i joace ca într'un cerc de bute, iar cravata se ţinea la câteva degete departe de trup.

Păuna spăla şi coana Frosa călca toată rufăria casei.

Fără multă vorbă, somnoroasă, se dete jos din pat şi-i aduse

gulerul. Era cam afumat, cam ars pe ici pe colo cu fierul. Domnu Tase îl găsi de minune, mai cu seamă că avea și un miros plăcut de pelin și de iarbă mare, dichisuri de ale coanei Frosii, presărate în fundul lăzii cu rufe. Domnul Moinea luă butonul de cilic, vru să-l închee; peste putință; gulerul era ca fierul.

— Froso, vino tu.

Dar, ceas rău. Fie din somn, fie din pricina cămășii sau chiar a butonului, coana Frosa nu știu cum făcu, cum îl apăsă, că-l rupse. Domnu Tase era în culmea desnădejdii: n'avea alt buton.

— Cum făcuși, soro? Ne-am dus pe copcă!

Intr'adevăr, la ceasul acela, era peste tot închis. Noroc că-i veni tot ei în gând să ia o sfoară și să lege cum o putea cămașa, în loc de buton. Sub cravată nu se bagă de seamă. Și așa făcu.

In sfârșit, după o crudă despărțire de casă, după o așteptare de trei ceasuri în gară, în care n'a rămas om cu șapcă roșie sau hamal neîntrebat și nedescusut, iată-i așezați într'un vagon de clasa a doua, la fereastră, unul în fața altuia. Coana Frosa în rochie cărămizie cu flori turcești, și cu cauc pe cap. Domnu Tase în haine negre și cu plastron din rochia Frosii. De partea cealaltă, doi domni: unul, un fost elev pe vremuri al lui domnu Tase. Iși recunoaște profesorul, însă nu-l salută. In schimb îl cercetează cu ochii. Domnu Moinea simte, și aceasta îl cam supără. Tace. Numai din când în când îi fulgeră cu câte o uitătură. La urmă se liniștește, căci îi vede absorbiți în vorbă. Unul dă încet celuilalt lămuriri asupra lui domnu Tase. Tovarășul ascultă și râde cu poftă. Apoi se învoiesc la o glumă: să-l facă pe bătrân să creadă că a greșit trenul...

Semănăturile aleargă una după alta dând roată; cerul și orizontul se țin după ele în fuga mare, sub stăpânirea sfântă a soarelui, scurtând calea către Slatina.

Indată după plecarea din Titu, unde se schimbă trenul pentru Târgoviște, unul din ei scoate ceasornicul și zice liniștit, dar tare, celuilalt:

— Așa dar, la douăsprezece sântem la Târgoviște.

Vorbele acestea cad ca un trăznet. Domnu Tase le aude și deschide ochii mari spre coana Frosa, căreia îi îngână, jumătate înnecat:

— Auzi, Froso, că trenul ăsta merge la Târgoviște. Va-săzică ne-am rătăcit!

Pe fețele bătrânilor, în ochii lor, s'a săpat o spaimă adâncă. Domnu Tase, mai ales, stă pe jăratec. Canapeaua îl supără. Să întrebe pe cei doi călători nu îndrăznește. E un păcat al dumnealui să nu intre în vorbă cu persoanele străine, ci numai cu slujbași, care au datoria să-i răspunză, să-l lămurească. De aceea, s'a hotărît — fie orice — să aștepte venirea conductorului.

Cum îl vede trecând, se ia după el și-l apucă de haină.

— Domnule... Domnule!

Și mișcările și glasul i le-a schimbat frica. Are o intonație străină, afectată, cam pe nas. In tot domnu Moinea e acum un ușor aer de neamț.

— Domnule, mă rog, trenul acesta merge la Târgoviște?

Conductorul se gândește puțin. Apoi pe un glas cântat:

— Dar de unde, domnule? Noi mergem Pitești—Slatina—Craiova—T.-Severin—Vârciorova. Ați greșit, poate.

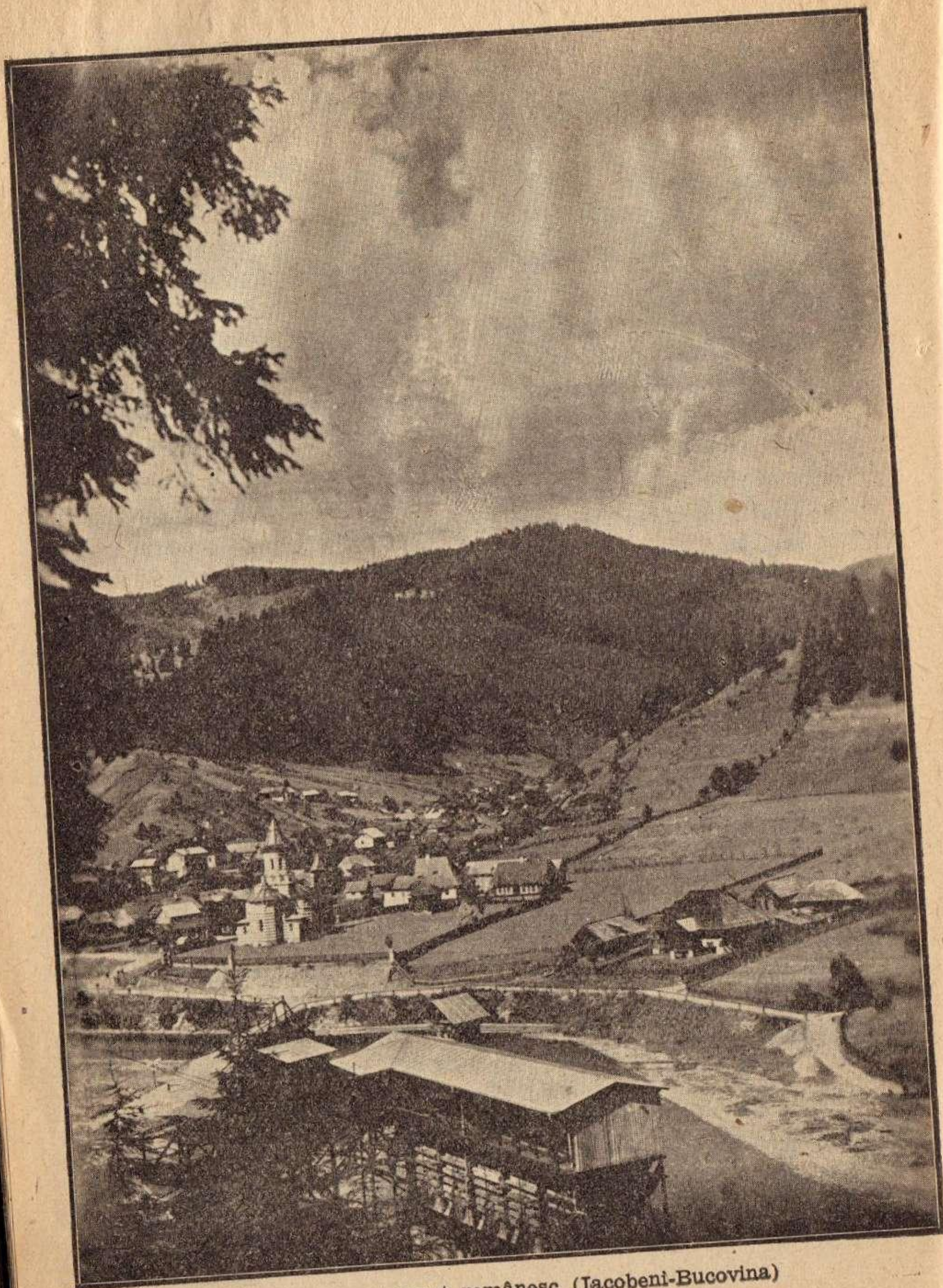
Și le cere biletele.

In dreptul vorbei Slatina domnu Tase s'a și întors la loc, înseninat. Ochii lui mici cată ironic în ochii Frosii. Și se înțeleg de minune: Un râs pitit în amândouă gâtlejurile, un râs copilăresc, stăpânit de rușine și de teamă. Râd pe înfundate, cu lacrămi, aruncând căutături de milă spre dreapta.

Apoi, domnu Tase se apleacă spre nevastă, și, cu pumnul strâns, arătând ușor cu degetul cel mare spre cei doi vecini, îi șoptește în taină:

— S'au păcălit, Froso. Ei zic că merg la Târgoviște. Bieții oameni!...

Plai și sat curat românesc (Iacobeni-Bucovina)

CÂNTEC PENTRU DESCĂLECAT

de MATEI ALEXANDRESCU

Cum urcă basmul de pe alt tărâm
Şi grâul iese 'n urmă de plăvani,
Aşa, veni străbunul, dinspre Râm,
Cu neamul lui de turme și ciobani.

Venise după Soare, după Lună,
Să-și caute în lume o mireasă
Şi o găsi: cu mâneca sumeasă
Şi tot Carpatul, seceră în mână.

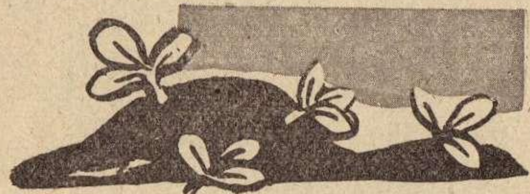
Veni străbunul nostru și rămase
Stăpân — de unul singur — pe ținuturi
Şi lângă el — pădurile de coase —
Cu steagul lor de zimbrii și de vulturi.

De câte ori se abătea furtuna
Şi vrea să ştie, unde s'o cuprindă,
Sta Voivodul să răsară luna...
Apoi, căta în cer, ca 'ntr'o oglindă.

Şi desluşea în volbura de stele,
Când îngeri se-adună la cântări,
Că, neamul lui va trece vremuri grele,
Dar, va învinge peste nouă mări.

Imbărbătat, ca fulgerul, de sus,
Işi trimetea duşmanii la pieire
Şi se 'ntorcea — smerit către Isus
Cu pravilă şi zid de mânăstire...

Aşa trecu din mână în mână — ţara,
Cu flacăra din noaptea de 'nviere,
Cu doine peste holde, primăvara,
Şi cu belşug de lapte şi de miere.

Interiorul Palatului Metropolitan din Cernăuţi

ÎN ȚARA CU LEGENDE...

de GABRIEL DRAGAN

In țara cu legende'nveșmântată,
In purpură de glorii și safire,
Pe-aici, mă știu cu tina frământată,
De veacuri dârz, murind, crescând în fire...

Cu ramul râd, când mă desfac în floare,
Ciorchine greu de vis în primăvară,
Mă logodesc cu razele de soare,
In zumzetul albinelor fanfară...

Infipt cu bolovanul în tăpșane,
Sunt piatră de hotar și de isvoade,
Pe lângă mine-ascult cum trec chervane,
La plug, la treer și cules de roade...

Fântână vie pentru guri iobage,
Mă dau lor apă limpede pe-ogoare,
Când ciutura din inima mea trage,
Isvorul meu de cântec și răcoare...

Spre trecători mă'ntind cu brațe pline,
De poame'n crengi în drum peste zaplazuri,
Și cresc cu iarba, ce mă pasc blajine
Cirezile de vite pe islazuri...

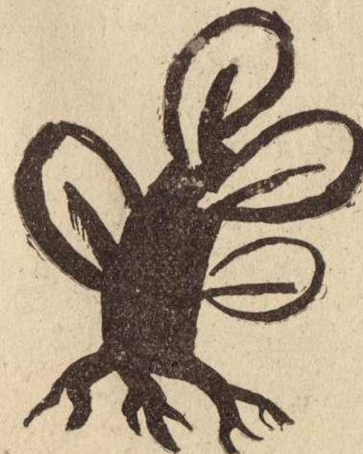
Pe fiecare gaură de fluier,
Cu care cântă'n stâni, păstorii, seara,
Sunt mierlă tânguioasă'n tril de șuier
Și doină, care arde'n dor ca para...

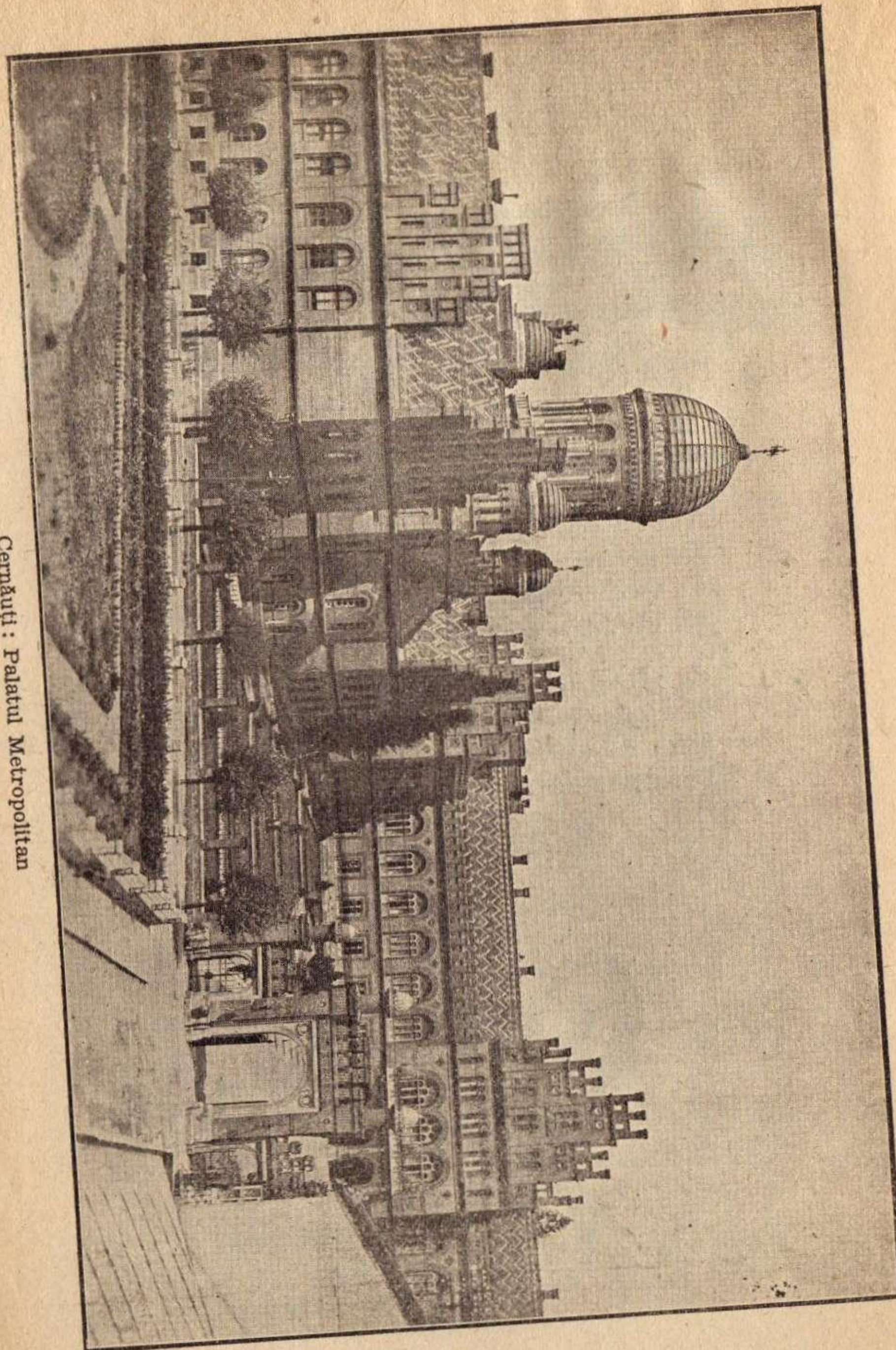
In slovele'ncrustate pe pisanii
Păstrez cu tâlc înțelepciuni uitate,
Culese de mireni, dealungu'n anii
Trecutelor vâltori întunecate...

In arșița căldurilor de vară,
Pe frunțile cosașilor trudite,
Trec boare și le șterg sudoarea-amară,
Ce picură pe brazde păluite...

Țin sfat cu fagii, ulmii și alunii,
Cu paltinii și-arțarii din umbrare,
Se sbuciumă de-asupra lor gorunii,
Cu gândurile mele în frunzare...

Cu vântul, care-mi mângâie tufanii,
Plec șoim cu-aripi de-azur pe-a bolții roată,
Și'n ochii mei, în sboruri cu vultanii,
Se'nalță'n zări adânci Moldova toată...

Cernăuţi : Palatul Metropolitan

INDRUMĂTORUL CULTURAL AL ROMÂNILOR DIN MACEDONIA

Fraţi Români din Macedonia,

Dacă ne-am aduna laolaltă toţi Românii, care ne aflăm răspândiţi pe lume, atunci s'ar vedea că suntem atât de mulţi, încât am putea fi şi noi socotiţi printre neamurile mari ale lumii.

Dar soarta a vrut ca frate cu frate să nu stea laolaltă, şi românimea toată să se afle împrăştiată şi risipită.

INTINDEREA PĂMÂNTULUI ŞI A NEAMULUI ROMÂNESC

La stânga Dunării suntem ceva mai mulţi, trăind prin Oltenia, Muntenia, Moldova, Bucovina, Transilvania, Banat şi Dobrogea. Aci am putut, deaceea, să ne inchegăm şi un Stat al nostru, al Românilor. Desigur acest Stat a fost bătut de furtuni şi a fost când mai mare, când mai mic, după cum au fost mai prielnice sau nu imprejurările. In Statul acesta au mai rămas şi fraţi cari nici-odată nu au încăput în marginile lui, cum sunt de pildă Românii de peste Nistru, care îşi întind satele lor până departe în mijlocul Ruşilor. Iar alţii, din păcate numai puţină vreme s'au bucurat de o stăpânire a lor, ca iarăşi să treacă sub mână străină, cum sunt cei din Basarabia *sau din anume părţi ale* Bucovinei *şi* Ardealului.

Dacă trecem acum la dreapta Dunării, *iarăşi vedem că suntem mulţi Români, dar încă mai împrăştiaţi decât toţi ceilalţi.* Macedonenii, *e cale lungă până la* Aromânii *care trăesc tocmai în fundul peninsulei Balcanice. Dar te poţi oriunde urca sus la munte şi nu se poate ca prin bârlogurile muntelui să nu întâlneşti vorbă românească. Şi poţi merge şi mai departe, să te poarte corăbiile pe marea largă şi tot vei mai întâlni oameni cu care să poţi grăi româneşte.*

TRECUTUL NEAMULUI ROMÂNESC

Ca să înțeleagă bine lucrurile, ceeace trebue să afle și să știe fiecare om, care ni-i frate și face parte din neamul acesta mare al Românilor, este povestea vieții noastre, istoria noastră națională, *ca nu cumva cineva să se lase amăgit și să creadă că neamul nostru e din firea lui aplecat să trăiască tot amestecat printre străini, printre Sârbi, Bulgari, Greci, Albanezi, Turci, Unguri, Ruși și alții. Ci dimpotrivă să înțeleagă adevărul că noi am fost cândva mari și puternici, căci tot pământul acesta pe care ne găsim acum răzlețiți a fost cândva al nostru întreg, pe vremea când se zămisleau Românii, din băștinașii pământului, cu altoiul neamului Romanilor celor vechi. A fost cândva o Dacie Mare, care a fost numai a noastră și căreia de acea îi spuneau strămoșii* Dacia Felix, *adică Dacia Fericită.*

Mult în urmă au venit alții, de alt neam și s'au așezat ei peste noi, când a slăbit puterea noastră și a Imperiului Roman. S'au așezat pe unde li s'au părut mai bine și mai ușor de trăit. Ne-au împins și ne-au înghesuit pe noi în anume părți ale pământului, ne-au silit deseori să părăsim câmpiile mănoase și să apucăm poteca muntelui, să ne ascundem din calea lor, să ne închidem în cetățile înalte, prin văgăuni de munți și de păduri.

Așa am ajuns, după o lungă bătălie, despărțiți unii de alții: în stânga Dunării ceva mai strânși laolaltă și mai mulți; la dreapta Dunării mai puțini față de puhoiul Slavilor, iar Aromânii de tot rupți de trupul celorlalți.

Praful s'ar fi ales de alte neamuri dacă ar fi pățit ce-am pățit noi, dacă i-ar fi împrăștiat cineva așa cum am fost noi împrăștiați. Dar Dumnezeu a fost cu noi și ne-a păzit. Străbunicii noștrii nu s'au lăsat copleșiți, ci și-au păstrat firea. Noi n'am avut putința, ca alte neamuri, să creștem în liniște și să ne vedem de treburi; să ne facem biserici mari, sate întemeiate, gospodării temeinice, școli ale noastre, drumuri bune, fabrici mănoase. Mereu a trebuit să ținem piept năvalii lacome a altor neamuri, *care râvneau averea noastră, țara noastră, flăcăii și fetele noastre. Dar nu ne-am lăsat. Izgoniți dintr'o parte ne făceam sat altundeva. Mica bisericuță de*

lemn ne-o luam cu noi, urcată în care sau pe sanie și crucea nici-odată nu ne-a lipsit. Peste puhoiul altor neamuri, noi am rămas răbdători, ceeace am fost, și am rămas ceeace suntem, adică Români.

TĂRIA NEAMULUI ROMÂNESC

Cum se cunoaște că-i adevărat lucrul acesta? Se cunoaște pe faptul că cei din stânga Dunării, oriunde ar fi ei se pot înțelege în limba românească *cu oricare dintre cei din dreapta ei. Aceeași limbă dulce pe care au vorbit-o strămoșii, o vorbim și noi acum și ne cunoaștem astfel că suntem frați. Și mai ne aducem cu toții aminte că aceleași* cântece *le-am cântat când eram tineri, cu aceleași cântece ne-au legănat mamele noastre, aceleași* jocuri, *acelaș* port, *aceleași* obiceiuri *și* aceași fire *o avem cu toții. Și pe deasupra, aceeași* credință *nestrămutată că* puterea Statului *nu este singurul* bun pe lume. *Când îl poate avea, e o mare fericire pentru un neam. Dar când nu-l are, aceasta nu înseamnă că neamul trebue să piară. Căci neamul e mai presus de orice, mai presus de Stat, mai presus de puterea lumească, mai presus de viața noastră a oamenilor trecători pe acest pământ, mai presus de vrerea noastră. Neamul este ca o făptură a lui Dumnezeu, împotriva căreia se zdrobesc puterile iadului. Nimeni și nimic pe lume nu pot face ca un Neam să nu fie, afară dacă numai neamul acela nu-și chiamă singur asupra lui pedeapsa dumnezeiască pentru prea multele lui păcate.*

Lucrul de care până acum ne-a ferit Dumnezeu. Căci noi nu ne-am vândut moștenirea, n'am dat-o în camătă la alții, nu ne-am risipit averile cele de temei, limba pe care o vorbim, deprinderile, firea noastră și credința nestrămutată că Românii nu pot să piară.

DATORIA ROMÂNILOR IN CEASUL DE FAȚĂ

Iată că au sosit vremurile iarăși când mari bătălii s'au pornit între împărățiile lumii și fiecărui neam i se pune întrebarea de pierzanie: oare mai vrei să trăești ca neam? Mai vrei să duci înainte menirea dumnezeiască ce te-a făcut să fii ceeace ești, român adică, iar nu cine știe ce altă nație omenească? Mai ești în stare să-ți duci înainte limba, cultura și conștiința națională?

Ce i se cere astăzi fiecărui neam 'n parte? Să facă dovada vredniciei sale. Să arate că e și el neam in rândurile neamurilor in stare să-și înflorească felul lui de a fi, spre folosul obștiei tuturor neamurilor. Să știe să lupte pentru ca să i se recunoască dreptul lui la viața națională, la păstrarea zestrei din bătrâni, fără de care îl pândește moartea cea neagră.

Străduința aceasta de a rămâne pururi viu și puternic sufletește este astăzi datoria fiecărui român în parte, fie el cărturar sau sătean gospodar. In fiecare trebue să ardă flacăra aceasta a mândriei că face parte și el din obștea românească.

ROSTUL CĂMINULUI CULTURAL

Dar adunându-se laolaltă toți cei dintr'un sat, pot face o treabă încă mai bună, căci laolaltă adunându-se își vor simți puterile înzecite.

Adunarea aceasta a tuturor oamenilor de bine dintr'un sat, obișnuiesc Românii din stânga Dunării să-i spună „Cămin Cultural". *Și sunt mii și mii de asemenea Cămine Culturale. Și toate au drept scop să lupte pentru mândria națională, printr'o muncă făcută pe tărâmul culturii naționale.*

Căminul Cultural trebue să lupte pentru păstrarea limbii, a portului, a datinelor, a obiceiurilor bune, a cântecelor noastre.

Și cum in vremurile de azi avem cărți scrise in românește dela care multă învățătură se poate trage, mai multă decât din cărțile scrise in alte limbi, ale altor neamuri, Căminul Cultural trebue să îngrijească și de o bibliotecă la care să se poată liniști sufletele însetate de toate comorile pe care le pot aduce cu sine literatura și știința națională.

Căminul Cultural trebue să lupte și pentru buna stare a oamenilor, pentrucă o obștie românească nu poate să fie așa cum trebue dacă buna ei stare nu va fi intemeiată.

Bună stare însemnează în primul rând sănătate trupească. *Trebue să păzim ca nu cumva să pătrundă și la noi viermele care putrezește alte neamuri, anume dorința de a nu avea îndeajuns copii.* Românii trebue să fie cât mai mulți, *căci numai așa pot să răs-*

bească. Sănătatea lor trebue să fie cât mai deplină. Căci un neam sleit de boală, de lipsă de cumpătare și de deprinderi rele, nu mai are multe zile de trăit.

Bună stare înseamnă și gospodărie. *Trebue să fim și harnici ca să stăpânim partea din bunurile lumii care ni se cuvine, căci cum scrie la Evanghelie „Celui care are i se va mai da, iar celui care n'are i se va lua".*

Și însfârșit Căminul Cultural trebue să lupte pentru sănătatea sufletească a Neamului, pentru bunele purtări intre oameni și pentru adevăratul duh creștinesc, *isvor de viață care și-a dovedit de veacuri puterea lui de nebiruit.*

Ar putea cineva să se îndoiască și să spuie că nu e nevoe de un Cămin Cultural, acum când știe ce este un Cămin Cultural? când a înțeles că acest Cămin nu e altceva decât lupta pentru tot ce este mai înalt și mai folositor pe lume? Sănătatea trupească și sufletească, hărnicie și bogăția lumească, mândria de a fi ceeace au fost neam de neamul lor părinții, moșii și strămoșii tăi până în fundul veacurilor? și ar putea cineva să spue: eu nu vreau să fac parte din Cămin? Acum când știe că aceasta ar însemna să-și mărturisească păcatele ca și când ar spune în grai răspicat: mie mi-e rușine de neamul părinților mei, mi-e rușine că sunt ceeace sunt, eu nu vreau pentru semenii mei nici luminarea minții, nici înfrumusețarea sufletului, nici hărnicie, nici bună stare și nici sănătate?

Cine ar spune așa n'ar putea fi decât un rătăcit, o oaie pierdută din turma obștiei românești, pe care mai curând sau mai târziu, rușinea de semeni și teama de Cel de Sus tot vor sfârși prin a o aduce la matcă.

Frați Români,

Dacă ați înțeles cele ce v'am spus și v'ați pătruns de datoria voastră, e lesne să porniți la treabă.

Măcar câțiva la început, cât de puțini, întemeiați Căminul Cultural. *Iar dacă socotiți că mai e nevoe și de alte îndrumări ori lămuriri decât cele ce vi le dăm mai departe, cereți aceasta dela Fundație. Cereți și cărți și reviste, care vi se vor trimite cu mare dragoste și fără de cheltuială din partea D-Voastră.*

CUM SE ÎNFIINȚEAZĂ UN CĂMIN CULTURAL

Incepătura Căminului Cultural pornește dela un Român cu dragoste de neamul său, care chiamă in jurul lui pe vecinii și prietenii săi și hotărăsc împreună, când să se țină adunarea cu obștea întreagă a satului.

Mai înainte de această dată, mănunchiul de oameni, cari au hotărit înființarea Căminului, stau de vorbă cu cei mai apropiați ai lor, lămurindu-i asupra scopului urmărit, iar vreun țăran cu îndemânare la vorbă, va arăta obștiei, la felurite adunări, că înființarea Căminului este o datorie a tuturor celor ce se simt că fac parte din Neamul Românesc și doresc o viață mai bună.

La adunarea generală, *care se aduce la cunoștința poporenilor prin orice mijloc, și care se ține Duminica sau în vreo sărbătoare, obștia celor ce vor să intre în Cămin, alege* un sfat *care trebue să cuprindă cel puțin 3 persoane și cel mult 21, (având totdeauna număr nepereche). Sfatul, la rândul său, alege un președinte, un secretar-cassier și un bibliotecar, care se vor ocupa cu gospodărirea de fiecare zi a Căminului, cum și 2 cenzori.*

Tot adunarea generală hotărăște și face următoarele lucrări:

a) Hotărăște locul unde se vor ține adunările Căminului Cultural;

b) Hotărăște cotizația lunară, cât de mică, pe care fiecare membru trebue s'o plătească;

c) Hotărăște numele ce-l va purta Căminul Cultural;

d) Discută și stabilește bugetul, al cărui proect a fost făcut de grupul de inițiativă;

e) Intocmește programul de activitate (lista de lucrările viitoare);

f) Numește un cărturar din sfat, sau chiar din afară de sfat, care va ține cronica satului, in care se va nota, pe de o parte istoricul satului, iar pe de alta toate faptele însemnate ce se vor petrece în viitor.

Tot în adunarea generală se intocmesc actele de înființare ale Căminului Cultural.

CE LUCREAZĂ CĂMINUL CULTURAL

Căminul Cultural lucrează ca să îmbunătățească sănătatea membrilor săi și a celorlalți obșteni, să-i deprindă a munci cu mai multă pricepere și spor, să le îmbogățească mintea cu cunoștințe folositoare și însfârșit, să le inalțe sufletul prin dragostea de Dumnezeu și de Neam. Prin Căminul Cultural oamenii trebuesc așa dar să devină mai sănătoși, mai chivernisiți in munca lor de gospodari și prin urmare mai bogați, mai înțelepți și, înainte de orice, ei trebue să ajungă a trăi și a simți românește, fiind gata oricând să lucreze și să se jertfească pentru neamul lor.

Oricât de neprielnice ar fi împrejurările într'un sat, Căminul Cultural poate să îndeplinească cel puțin următoarele lucruri:

1. Pentru sănătatea *poporului el poate:*

a) să adune de pe câmp buruienile de leac; prisosul se vinde cu preț bun;

b) să înființeze o mică farmacie, din care să se dea medicamente în mod gratuit sau cu bani, bolnavilor din sat;

c) să se dea sfaturi pentru păstrarea sănătății;

d) să se viziteze gospodăriile cu scopul de a se îndemna locuitorii să păstreze cât mai multă curățenie.

2. Pentru cultura muncii *adică pentru economia poporului:*

a) să se facă o grădină cu răsadniță de zarzavat și cu vlăstari de pomi de soiul cel mai bun și mai ales, de unde apoi să se împartă oamenilor din sat;

b) cuptoare de uscat prune;

c) să se cumpere in tovărășie mașini și alte unelte, sământă aleasă, piatră vânătă și alte asemenea lucruri pentru o mai bună rodire a pământului, pomilor și viei, precum și pentru alte nevoi gospodărești;

d) să se curățească islazul și pășunea de buruieni, spini, pietre, având grijă de a-l gunoi dacă are iarbă slabă;

e) să se ingrijească de sănătatea vitelor și de îmbunătățirea soiului vitelor cornute și a porcilor și păsărilor;

f) când îi moare unui gospodar un bou sau o vacă, să se adune bani dela toţi ceilalţi ca să-l ajute pe fratele lor păgubaş, spre a-şi putea cumpăra vita în loc.

3. In ce priveşte învăţătura românească şi credinţa, Căminul Cultural se va strădui să ţină câte o şezătoare, fie prin casele oamenilor sau în orice alt loc, în care să se vorbească despre neamul românesc, cu pilduiri din istorie, cu cetire din cărţile trimise de Fundaţie, cu cântece şi jocuri româneşti şi cu învăţături din Sf. Scriptură şi cărţile noastre bisericeşti.

Căminul să înfiinţeze neapărat un cor sătesc, care să adune pe toţi flăcăii şi fetele satului, unindu-i prin cântec şi voe bună românească.

Nădăjduim, fraţi Macedoneni că, în îndemnurile date, aţi înţeles gândul nostru bun.

De-acum porniţi la lucru, cu încredere în puterile voastre şi cu credinţa în Dumnezeu, pentru viitorul copiilor noştri, pentru izbânda românească.

Cuprinsul:

2 hărți în culori.

32 reproduceri, vederi din Țara Românească și Macedonia.

Copertă și vignete de Iosif Iliu.

„LUCEAFĂRUL" S. A. R
B U C U R E Ș T I, II
Strada Luigi Cazzavilan, 14-16
Registrul Comerț No. 372/932

LUCEAFĂRUL S. A.

1943

CALENDARUL ROMÂNULUI MACEDONEAN